

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Співорганізатори:

УПРАВЛІННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ
МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

УПРАВЛІННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ”

АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ

ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Тези І Всеукраїнської науково-практичної конференції
(28 жовтня 2021 року)

ББК 67.99(4Укр)408.1
А43

Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції : тези
А43 І Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельниць-
кий, 28 жовтня 2021 року). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ,
2021. 370 с.

Видання містить тези доповідей І Всеукраїнської науково-прак-
тичної конференції “Актуальні проблеми запобігання та протидії ко-
рупції”, яка відбулась 28 жовтня 2021 року в м. Хмельницький на базі
Національної академії Державної прикордонної служби України імені
Богдана Хмельницького.

ББК 67.99(4Укр)408.1
© Видавництво НАДПСУ, 2021

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова оргкомітету – заступник ректора (проректор) з навчальної та наукової роботи Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, доктор педагогічних наук, доцент, полковник Сергій **БІЛЯВЕЦЬ**;

члени оргкомітету:

начальник Управління запобігання корупції Міністерства внутрішніх справ України, доктор філософії з права Анастолій **ФОДЧУК**;

управління запобігання та виявлення корупції Адміністрації Державної прикордонної служби України полковник Ольга **ХЛІВНЮК**;

ректор Національного університету “Острозька академія”, доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, Герой України Ігор **ПАСІЧНИК**;

ректор Академії Державної пенітенціарної служби, доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України полковник внутрішньої служби Олексій **ТОГОЧИНСЬКИЙ**;

ректор Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Олег **ОМЕЛЬЧУК**;

директорка Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, докторка юридичних наук, професорка Владислава **БАТИРГАРЕСВА**;

перший проректор Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник майор поліції Єгор **НАЗИМКО**;

уповноважений з антикорупційної діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Олександр **СТРІЛЬЦІВ**.

Голова програмного комітету – начальник відділу – головний науковий співробітник науково-організаційного відділу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук, доцент полковник **Юрій ДЕМ’ЯНЮК**;

члени програмного комітету:

помічник ректора Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького – начальник групи з питань запобігання та виявлення корупції полковник **Валерій ХІМІЧ**;

виконувач обов’язків помічника ректора Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького з міжнародного та міжвузівського співробітництва – начальник групи міжнародного та міжвузівського співробітництва, кандидат педагогічних наук, доцент полковник **Андрій ЯНКОВЕЦЬ**;

помічник ректора Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького – начальник прес-центру підполковник **Іван ГАЛКІН**;

начальник режимно-секретного відділу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького підполковник **Олександр КОВАЛЕНКО**;

начальник видавництва Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького полковник **Олег СВИДЕРСЬКИЙ**;

секретарка програмного комітету – старша наукова співробітниця відділення планування та контролю наукової та науково-технічної діяльності науково-організаційного відділу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидатка наук з державного управління **Ілона ЯРМОЛИНСЬКА**.

ПЕРЕДМОВА

28 жовтня 2021 року в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького відбулась I Всеукраїнська науково-практична конференція “Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції”.

Захід організовано та проведено разом із Управлінням запобігання корупції Міністерства внутрішніх справ України, управлінням запобігання та виявлення корупції Адміністрації Державної прикордонної служби України, Національною академією внутрішніх справ, Національним університетом “Острозька академія”, Академією Державної пенітенціарної служби, Донецьким державним університетом внутрішніх справ, Хмельницьким університетом управління та права імені Леоніда Юзькова, Науково-дослідним інститутом вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України.

У виданні містяться тези доповідей учасників з актуальної проблематики щодо запобігання та протидії корупції в Україні за такими напрямками: сучасний стан та проблемні питання в запобіганні та протидії корупції в Україні; корупційні ризики у діяльності державних органів України; міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії корупції (досвід країн-членів НАТО, ЄС); теоретичні та прикладні аспекти формування нульової толерантності до корупції в українському суспільстві; культура повідомлення про корупцію, інститут викривачів: проблеми та перспективи; основні напрями розвитку інституту антикорупційних уповноважених; актуальні проблеми виявлення та врегулювання конфлікту інтересів; міжнародна практика застосування заходів фінансового контролю стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Шановні колеги!

Радий вітати учасників, гостей та організаторів з відкриттям I Всеукраїнської науково-практичної конференції “Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції”.

Вдячний практикам, представникам закладів вищої освіти та наукових установ України, які відгукнулися на наше запрошення та знайшли можливість узяти участь у роботі конференції.

Проблема запобігання та протидії корупції в нашому суспільстві є однією з найактуальніших для України. Адже корупція загрожує національній безпеці і державності, обмежує конституційні права та свободи людини і громадянина, уповільнює проведення в державі соціально-економічних реформ, підриває довіру до влади, негативно впливає на міжнародний авторитет України, перешкоджає європейській та євроатлантичній інтеграції тощо.

Результати багатьох соціологічних досліджень демонструють, що досягнутий за останні роки прогрес в реалізації антикорупційної реформи не повністю задовольняє наших міжнародних партнерів і не завжди виправдовує очікування громадянського суспільства та бізнес-середовища. Водночас маю можливість безпосередньо оцінити діяльність, спрямовану на запобігання та виявлення корупції у Державній прикордонній службі України та запевнити вас, що у нашому відомстві така діяльність набуває системного характеру. Утім слід урахувати, що тільки за останній рік змогла повноцінно запрацювати новостворена відомча антикорупційна інфраструктура. Лише у листопаді минулого року у складі Адміністрації Державної прикордонної служби України було

створено управління запобігання та виявлення корупції, що виконує функції уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції, який також має відповідні територіальні уповноважені підрозділи. І за цей короткий проміжок часу ми вже бачимо певні позитивні зрушення у цьому напрямі. Це свідчить про зниження рівня корупційних проявів у діяльності відомства, що підтверджується результатами проведених анонімних онлайн-опитувань персоналу Державної прикордонної служби України, значним збільшенням відмов прикордонників від отримання неправомірної вигоди, загальним підвищенням рівня обізнаності персоналу відомства щодо чинних обмежень та заборон антикорупційного законодавства тощо. І окремо слід зазначити, що наші антикорупційні уповноважені користуються повною підтримкою Голови Державної прикордонної служби України, що є вкрай важливим задля їхньої ефективної діяльності.

У цьому аспекті доречно наголосити, що ефективна, скоординована антикорупційна діяльність на загальнодержавному рівні значно утруднюється, якщо у її суб'єктів бракує можливостей в обміні досвідом, думками та кращими практиками у сфері запобігання та протидії корупції. Саме тому проведення такого науково-практичного заходу дає змогу сконцентруватися на найактуальніших питаннях і проблемах, долучити до їх розгляду та обговорення не лише теоретиків, а й практиків, обрати конкретні заходи та сформулювати спільне бачення щодо їх вирішення.

Шановні колеги! Зважаючи на високоосвічений та представницький склад учасників нинішнього науково-практичного заходу, я впевнений, що він пройде в конструктивній, діловій атмосфері з виваженням і відповідальним підходом до аналізу окреслених проблемних питань. Сьогоднішня конференція – це спроба обговорити й осмислити системні проблеми у сфері запобігання корупції, обмінятися думками і працювати загальні підходи щодо їх вирішення. Ще раз вітаю

всіх учасників конференції. Переконаний, що ваш професіоналізм, відданість справі та практичні знання сприятимуть позитивним змінам у нашій країні. Бажаю всім нам успіхів у цій важливій роботі, творчого натхнення, міцного здоров'я, плідної співпраці на шляху до нових перемог!

*Заступник Голови Державної прикордонної
служби України
генерал-майор Сергій СЕРДЮК*

Шановні учасники та гості конференції!

Вітаю із початком роботи I Всеукраїнської науково-практичної конференції “Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції”, яка вперше відбувається у Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Насамперед дозвольте висловити щиру вдячність Управлінню запобігання корупції Міністерства внутрішніх справ України та Управлінню запобігання та виявлення корупції Адміністрації Державної прикордонної служби України, а також закладам вищої освіти, які відгукнулись на запрошення виступити співorganizаторами конференції. Упевнений, що такий формат співпраці сприятиме поєднанню зусиль науковців і практиків щодо формування пріоритетних напрямів і виробленню дієвих механізмів запобігання та протидії корупції в Україні, зокрема в діяльності органів державної влади, суб’єктів сектору безпеки і оборони.

Військові дії на Сході України, новий курс реформування усіх сфер суспільного життя, спрямований на наближення до європейських стандартів, зрештою загострення в умовах пандемії соціальних, економічних і політичних проблем сприяють виникненню корупційних діянь. Корупція залишається основним джерелом загроз незалежності України, її суверенітету і демократії, зводить нанівець усі потуги попередніх поколінь, що вибудовували українську державність.

Такі реалії зумовлюють необхідність поєднання зусиль науковців і практиків в інтересах досягнення синергійного ефекту в питаннях запобігання та протидії корупції. Приєм-

но визнавати, що одним із наукових майданчиків вияву таких зусиль є Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Розраховую, що спільними зусиллями ми зможемо проаналізувати та виявити міжгалузеві проблеми у сфері боротьби з корупцією в Україні, практичне вирішення яких сприятиме протидії корупції в діяльності органів державної влади, сектору безпеки й оборони України.

Переконаний, що активне висвітлення, поширення і популяризація наукових підходів під час конференції сприятимуть формуванню нетерпимості до корупції серед політичної, культурної та військової еліти України.

Ще раз вітаю всіх учасників конференції та бажаю творчого натхнення, плідної праці, нових наукових здобутків на благо нашої держави!

СЛАВА УКРАЇНІ!

*Ректор Національної академії
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
генерал-майор Олександр ЛУЦЬКИЙ*

Шановні учасники конференції!

Упродовж 2015–2016 років Міністерство внутрішніх справ України ініціювало та здійснило низку реформаційних заходів, спрямованих на зниження рівня корупції в системі МВС, у тому числі інституційного змісту, що дало можливість трансформувати міністерство з репресивного державного органу у політикоформуюче.

У зв'язку з цим у складі нової структури апарату МВС наприкінці 2015 року утворено Управління запобігання корупції та проведення люстрації як уповноважений підрозділ МВС з питань запобігання та виявлення корупції, що надалі реорганізовано в Управління запобігання корупції МВС (Управління). Такі ж уповноважені підрозділи утворено в органах системи МВС.

Щорічно, починаючи з 2017 року, розробленню та затвердженню антикорупційних програм МВС передують оцінювання корупційних ризиків у діяльності МВС, зокрема, шляхом дослідження (аналізу) зовнішнього та внутрішнього середовища МВС. У період з 2017 по 2021 рік у діяльності МВС ідентифіковано 75 корупційних ризиків, розроблено 110 заходів щодо їх усунення/мінімізації.

Серед основних видів превентивної антикорупційної діяльності є проведення роз'яснювальної роботи із запобігання, виявлення і протидії корупції, формування негативного ставлення до корупції, втілення принципів доброчесності у діяльності працівників системи МВС. Такі навчання проводяться як працівниками Управління запобігання корупції МВС, так і спільно з усіма вищими навчальними закладами, що належать до сфери управління МВС. Упродовж 2016–

2021 років усього проведено 99 антикорупційних навчань, якими охоплено 25 702 працівники системи МВС.

Варто зазначити і позитивні результати співпраці МВС з Громадською радою при МВС, а також важливість виконання проєктів у тісній співпраці з Консультативною Місією Європейського Союзу в Україні та в межах Програми НАТО з розбудови доброчесності, цілісності, прозорості та зниження корупційних ризиків у роботі оборонних та безпекових інституцій (Building Integrity Programme).

Незважаючи на удосконалення законодавства та останні позитивні інституційні зміни, корупція залишається однією з проблем нашої держави. Саме тому об'єднання зусиль громадськості, освітян, науковців, представників органів державної влади та політиків навколо вирішення проблем запобігання корупції в Україні сприятиме формуванню належного правового інструментарію, за допомогою якого можна ефективно протистояти викликам сьогодення.

***Начальник Управління запобігання корупції МВС
Анатолій ФОДЧУК***

Шановні учасники і гості I Всеукраїнської науково-практичної конференції “Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції”!

Дозвольте мені від імені колективу Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України щиро привітати всіх із початком роботи наукового форуму!

Сьогодні соціальна аномалія під назвою “корупція” становить загрозу національній безпеці України, негативно впливає на апарат суспільства, тим самим підриваючи віру українських громадян у можливість ефективно протидіяти корупції, а так само погіршуючи імідж України на міжнародній арені. Подолання корупції перетворюється на одне з першочергових завдань, остаточне розв’язання якого покладається на нову політичну еліту та відповідні інституції нашого суспільства. Зараз доводиться констатувати, що успіхи у цій справі не можна визнати цілком задовільними. І це незважаючи на те, що останнє десятиліття протидія корупції в нашій державі постійно перебуває у фокусі уваги української громадськості, що викликано як бурхливими соціально-політичними та економічними подіями всередині країни, так і зацікавленістю європейської спільноти у налагодженні добросусідства з потужною європейською державою, якою, безумовно, є Україна. Це, зокрема, зумовило значні нормотворчі ініціації, метою яких було, з одного боку, погодження вітчизняного законодавства з міжнародними стандартами протидії корупції, а з другого, – відбиття реальної потреби Української держави врешті-решт взяти контроль над цими негативними проявами.

Сьогодні бракує якісних наукових досліджень щодо соціально-правової природи корупції та корупції у приватній сфері зокрема, її взаємозв'язку з корупцією у публічній сфері, стану та тенденцій розвитку цього негативного явища, чинників, що його породжують та живлять, а також заходів запобігання різним проявам корупції. Це ще раз підкреслює актуальність наукових розвідок стосовно проблеми корупції та визначає спрямованість сьогоднішнього наукового форуму.

До того ж запрошення нашої установи до участі у цьому науковому заході не є випадковим, адже чимало років Інститут проводить фундаментальні та прикладні дослідження явища корупційних практик, а також розробляє пропозиції щодо їх усунення, принаймні істотного обмеження. Буквально до цього року у нас проводилося дослідження за однойменною темою.

І сьогодні на форумі присутні як теоретики, так і практики. Напевно, лише разом, у тісній взаємодії теоретиків та практиків, представників правоохоронних органів та громадськості наше суспільство у змозі, якщо не подолати, то хоча б обмежити “іржу” корупції, яка вражає український соціальний організм.

Маємо надію на плідне та всебічне обговорення на конференції питань, пов'язаних із кримінально-правовими і кримінологічними важелями протидії корупції.

Шановні учасники наукового форуму! Ми впевнені, що ті рекомендації, які опрацюють його учасники, будуть своєчасним внеском у боротьбу з корупцією в Українській державі. Учасникам конференції ми бажаємо плідної праці, творчої наснаги і усіляких гараздів!

*Директорка Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України
Владислава БАТИРГАРЕЄВА*

Щиро вітаю учасників та організаторів конференції!

Проводячи нинішню спільну конференцію, ми робимо вагомий внесок у розбудову Української держави, оскільки питання, які на ній розглядаються, носять глобальний для нашої країни характер. Боротьба з корупцією не є галузевою реформою. Вона матиме вплив на всі сфери життя суспільства, але потребує системних інституційних змін, які врешті-решт мають змінити суспільну свідомість. Лише нульова толерантність

до корупції дозволить запровадити нові стандарти поведінки для державних службовців і відновить довіру до державних інституцій. Антикорупційні закони створюють законодавче поле для боротьби з корупцією, проте без конкретних результатів у цій сфері можемо втратити залишки довіри від громадян країни та репутацію серед членів міжнародної спільноти. Крім того, ціною бездіяльності стане подальше зниження обороноздатності, загострення ситуації з державними фінансами та криза державного управління.

Переконаний, що професійна дискусія та обмін досвідом дадуть новий імпульс подальшим науковим дослідженням в означеному напрямі. Бажаю всім учасникам конференції успіхів, конструктивної роботи та вагомих наукових здобутків!

*Ректор Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова
Олег ОМЕЛЬЧУК*

Шановні учасники конференції!

Користуючись нагодою, дозвольте висловити свою повагу та щирю вдячність організаторам I Всеукраїнської науково-практичної конференції “Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції” за надану можливість представникам Академії Державної пенітенціарної служби долучитися до науково-практичної дискусії з проблем, що винесені на цей захід. Хочеться зазначити, що ця конференція має всі підстави стати комунікаційною, інформаційною та освітньою платформою для фахівців у галузі антикорупційної діяльності і тим самим стимулювати процес реформ у державі. Перекоаний, що це добра можливість для наукової спільноти та практичних працівників взяти участь у конструктивній роботі.

Одним із пріоритетних національних інтересів України є інтеграція нашої держави в європейський простір. Процес ратифікації угоди між Україною та Європейським Союзом став потужною рушійною силою зокрема й стосовно перетворення нашої антикорупційної політики за європейським зразком. Таке нове бачення ролі правоохоронних органів, що здійснюють боротьбу з корупцією, у демократичному суспільстві, а також системи кримінального судочинства, вільної від корупції, є для України головним пріоритетом, в основі якого лежить орієнтація на європейські та міжнародні стандарти.

В умовах реформування доцільно зважати на історичні традиції та реальний стан соціально-економічного розвитку України, проте важливо, щоб за жодних умов не були порушені гарантовані Конституцією України права і свободи людини і громадянина. Водночас треба визнати, що корупція про-

довжує руйнувати демократичні засади та напрацювання в процесі євроінтеграції, що вона стала загрозою національній безпеці України. З метою протидії цьому суспільно небезпечному явищу створені Національне антикорупційне бюро, Національне агентство з питань запобігання корупції, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Державне бюро розслідувань, розпочав свою роботу й активно функціонує Вищий антикорупційний суд.

Вважаю, що запорукою ефективної боротьби з корупцією в державі є спільні зусилля в напрямі комплексного структурного та професійного реформування органів кримінальної юстиції, які повинні комплектуватися кваліфікованими спеціалістами з високими професійними та моральними якостями, орієнтованими на європейські правові цінності. За таких умов актуалізується потреба в удосконаленні системи правової освіти за рахунок надання переваги практико-орієнтовному підходу, впровадження тренінгових компонентів, сучасних технологій та ефективних методик навчання майбутніх працівників правоохоронних органів.

Сподіваюся, що сьогоднішній захід стане саме таким племічним майданчиком, який дозволить здійснити обмін між учасниками конференції власними поглядами та авторськими ідеями, спрямованими на вироблення науково обґрунтованих пропозицій щодо запобігання та протидії корупції.

Бажаю усім залученим до конференції продуктивної роботи, плідної співпраці та цікавих дискусій.

*Ректор Академії Державної пенітенціарної служби,
полковник внутрішньої служби
Олексій ТОГОЧИНСЬКИЙ*

Шановні учасники конференції!

Від мене особисто та колективу Донецького державного університету внутрішніх справ радий вітати всіх учасників науково-практичної конференції! Щиро вдячні керівництву Національної Академії державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького за можливість бути членом оргкомітету цієї зустрічі.

Сьогодні ми зібралися для того, щоб обговорити актуальні питання проблематики щодо запобігання корупції в Україні та безпосередньо в діяльності органів державної влади.

Корупція є однією із найнебезпечніших загроз правам людини та правопорядку, вона перешкоджає економічному розвитку та загрожує належному функціонуванню держави та суспільства загалом.

Актуальність цього питання зумовлюється тим, що корупція провокує й поглиблює суспільні кризові явища, підриває імідж України на світовій арені, перешкоджає налагодженню конструктивного діалогу між владою та громадськістю.

Тому розробка та впровадження заходів антикорупційного спрямування є одним із першочергових завдань державної влади. Переконалий, що ці заходи будуть обговорені під час проведення сьогоднішньої конференції.

Усім учасникам бажаю плідної, активної роботи, яка стане важливим кроком до вирішення низки актуальних питань.

***Проректор Донецького державного університету
внутрішніх справ Олександр КУРАКІН***

Шановні пані та панове!

За дорученням ректорату і вченої ради Національної академії внутрішніх справ вітаю всіх учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої актуальним проблемам запобігання та протидії корупції.

Підтримуємо ініціативу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького у започаткуванні дискусійної платформи для фахівців законодавчого корпусу, науковців і практиків, урядовців, фахівців різних галузей знань з метою оцінки стану реалізації антикорупційної реформи не лише в системі МВС, а й у секторі безпеки держави.

Україна як член Ради Європи взяла на себе низку зобов'язань у сфері імплементації визнаних світовою спільнотою стандартів доброчесної публічної служби. Нетерпимість до виявів корупції, розроблення та поступова реалізація антикорупційних заходів, удосконалення всіх видів професійного навчання правоохоронців, які уповноважені виявляти, документувати й розслідувати корупційні правопорушення, визнано урядом пріоритетними завданнями. До їх виконання долучено й Національну академію внутрішніх справ як провідний відомчий заклад вищої освіти.

Сподіваємося, що результати виступів, розгорнутих дискусій, розроблення рекомендацій та узагальнених пропозицій конференції стануть підґрунтям для здійснення подальших реформаційних антикорупційних процесів як в органах системи МВС, так і в системі державного управління загалом. Переконані, що спільними зусиллями керівників зацікавле-

них відомств, громадських активістів і науковців ми спроможні забезпечити системну роботу щодо подальшої реалізації державної антикорупційної політики.

Бажаємо учасникам конференції плідної роботи, натхнення та нових звершень!

*Проректор Національної академії внутрішніх справ
Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ*

Шановні колеги!

Від імені ректора Національного університету “Острозька академія” професора Ігоря Пасічника дозвольте привітати усіх учасників І Всеукраїнської науково-практичної конференції “Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції”. Передусім ми хочемо подякувати Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького за ініціативу щодо організації цієї конференції. Цей науковий захід виразно засвідчує, що співпраця між закладами вищої освіти може бути надзвичайно ефективною. Між Національним університетом “Острозька академія” та Національною академією Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького склалися надзвичайно тісні відносини, які реалізуються в спільних освітніх проектах, науковій та культурній співпраці, що виявилася також і в реалізації нинішньої конференції.

Тема конференції є надзвичайно актуальною. Сьогодні, коли Україна протистоїть російській агресії і бореться із зовнішнім ворогом, важливо також побороти корупцію, яку можна вважати нашим внутрішнім ворогом. Адже корупція – це те, що послаблює державу. Вона, як цвіль, покриває соціальні відносини та функціонування державних інституцій, спотворює їх і, по суті, знищує їх справжні виміри. Тому дуже важливо знайти дієві механізми подолання корупції на усіх рівнях функціонування держави. Це є запорукою створення міцної демократичної держави, яка здатна протистояти будь-яким викликам і будь-яким агресорам.

Острозька академія цього року відзначає 445 років від часу свого заснування. Слід зазначити, що це 445 років історії вищої освіти в Україні. Спираючись на міцну історичну традицію, наш університет прагне бути взірцем для інших ЗВО. Острозька академія має значний досвід творення університету, позбавленого “недуги” у вигляді корупційних відносин. Ще на початку відродження нашого університету в 1990-х роках ми зосередились на антикорупційних заходах і збудували дієву систему протидії корупції. Цього року ми стали одним із ЗВО, що беруть участь у пілотному проєкті протидії корупції у вищій освіті. Радо ділимося своїм досвідом, який може бути поширений на інші університети.

Конференція не має завершитися лише виступами науковців. Щиро бажаю учасникам конференції, аби в дискусіях народилися практичні рекомендації, які можуть втілитися в конкретних заходах, спрямованих на запобігання та протидію корупції.

*Проректор з науково-педагогічної роботи
Національного університету “Острозька академія”
Дмитро ШЕВЧУК*

СТАНОВЛЕННЯ ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Денис АБЛЯЗОВ

Першим нормативно-правовим актом, спрямованим на боротьбу з корупцією, був Указу Президента України від 26 листопада 1993 року № 561/93, відповідно до якого було створено Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю, який проіснував до 2005 року. У жовтні 1995 року Верховна Рада України прийняла Закон України “Про боротьбу з корупцією”, який визначав правові та організаційні засади запобігання корупції, виявлення та припинення її виявів.

З метою підвищення ефективності боротьби з корупцією у квітні 1997 року Указом Президента України № 319/97 було затверджено Національну програму боротьби з корупцією. У якій вперше було сформульовано розуміння сутності корупції як соціального явища, визначено напрями запобіжного впливу на соціальні передумови корупції, окреслено комплекс політичних, економічних, правових, організаційно-управлінських, соціально-психологічних та інших заходів запобігання і протидії їй [1].

Дієвим кроком щодо удосконалення законодавства у сфері боротьби з корупцією стало прийняття парламентом 7 квітня 2011 року нового Закону України “Про засади запобігання і протидії корупції”, який наразі втратив чинність, у ньому чітко було конкретизовано суб’єкти відповідальності за корупційні правопорушення, визначено види відповідальності та процедуру спеціальної перевірки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування тощо [2].

У жовтні 2011 року Указом Президента України № 1001/2011 підготовлено та схвалено Національну анти-

корупційну стратегію на 2011–2015 роки. У ній зазначалося, що корупція в Україні набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей. Тому в 2014 році урядом було прийнято новий Закон “Про запобігання корупції”, який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень.

На виконання зазначено вище Закону було прийнято Закон України “Про Національне антикорупційне бюро України” від 14 жовтня 2014 року, який визначає правові основи організації та діяльності Національного антикорупційного бюро України.

Отже, правову основу запобігання корупції становлять: Конституція України, Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України, закони України “Про Національну поліцію”, “Про оперативно-розшукову діяльність”, “Про запобігання корупції”, “Про Національне антикорупційне бюро України”, “Про прокуратуру”, міжнародні договори, згоду на обов’язковість виконання яких надано Верховною Радою України.

Список використаних джерел

1. Беззуб І. Антикорупційна політика в Україні. URL: <http://nbuvaiar.gov.ua/index.php?option=com>
2. Божок Г. Д. Історичні витоки корупції. URL: http://www.big-lib.com/book/64Aktyalni_problemi_zapobigannya_ta_protidii_korupcii_i_ohoroni_prava_vlasnosti

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Максим АГУДАЛІЧЕВ

Корупція – це процес, що відбувається в державних органах та структурах та який вбачає в собі надання певних привілей комусь за певну винагороду як майнову, так і не майнову. На даний момент ця проблема не втратила своєї актуальності, а лише вдосконалюється за рахунок значних проблем в економіці, закладеного та набутого менталітету, а також окремих людських якостей чи факторів. В Україні покарання за корупцію (хабарництво, неправомірну вигоду) регулює ККУ, а саме ст. 365, 365-2, 366, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 365-5, 369, 369-2, 369-4, 370.

Наведені вище статті, в першу чергу, прописують санкцію за здійснення корупційних дій, а також мають на меті виховну санкцію, метою якої є перевиховання правопорушника та створення показової картини для інших осіб, які беруть чи бажають узяти участь у хабарництві.

Розглянемо проблеми запобігання та протидії корупції. По-перше, візьмемо до уваги факт слабкості економіки окремого регіону та країни загалом на умовному прикладі середньостатистичних даних. Працівники поліції, які працюють на нижчих ієрархічних посадах у структурі НПУ, отримують заробітну плату в розмірі 12–15 тисяч на місяць. При нинішній нестабільній ситуації зі зростанням оплати комунальних послуг, зростанням цін на предмети першої необхідності такі як одяг та продукти, зростанням оплати за винаймання житла чи за утримання власного, підвищення цін на паливо для автомобілів, проїзні квитки у громадському транспорті та небажання перевізників дотримуватись законодавства, а саме статті Закону про НПУ 62 п. 10/7, а також інших фінансових

витратах, ми спостерігаємо дуже сумну картину, де поліцейському може не вистачати зарплати для банального проживання, особливо ця ситуація сумна у містах-мільйонниках.

Перейдемо до наступного фактору – менталітет. Уся країна зіштовхнулася з періодом окупації радянським союзом, його розпадом та збудуванням сучасної державності. Велика кількість працівників пам'ятає настанови батьків про те, що гроші заробляються чесно та великою працею, але більшість з них не бажають дуже довго йти до своєї мети, а саме тому не проти легкої наживи чи послуги, яка б покращила певне їхнє становище. Також слід згадати набутий менталітет, сучасне покоління зростало на серіалах та фільмах про бандитів, де спостерігало за розкішним життям та продажними працівниками державних структур.

Розглянемо останні, на мою думку, чинники, а саме певні людські якості та фактори. Дуже велика кількість громадян, які працюють в державних органах та структурах є людьми, більша частина яких є вмотивована постійною несправедливістю та бажанням виправити ситуацію в кращу сторону. Але також слід згадати ту частину, які прийшли через помсту, бажання самоствердитись за рахунок влади та повноважень. Потрібно врахувати і окремі людські ситуації, коли людина не підозрювала про протиправність своїх дій, наприклад, директорка школи, яка перед випуском випускників прийняла від їхніх батьків дорогий подарунок.

Підбиваючи підсумок, зазначимо, що проблем дуже багато і всі вони різні. На даний момент в Україні діє НАБУ, яке було створено для боротьби з корупцією. Отже, ми спостерігаємо ситуацію, коли держава прагне боротися з наслідками, але не викорінює умови хабарництва.

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

Олександр АДАМЧУК

Процеси реформування соціальних інститутів та організацій сучасного українського суспільства посилюють значущість проблеми запобігання та протидії корупції. Україна потребує більш інтенсивного включення у світові економічні та соціально-політичні процеси, що можливе завдяки ефективному подоланню корупції на всіх рівнях державного управління, розподілу та контролю. Зважаючи на актуальність питань боротьби з корупцією, ми звернулись до проблеми формування антикорупційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників.

У зазначеній проблемі слід виокремити такі важливі аспекти: явище антикорупційної культури та формування її саме в майбутніх офіцерських кадрів Державної прикордонної служби України.

Зосередження уваги саме на антикорупційній культурі пов'язане із тим, що культура є комплексом цінностей, інтересів, поглядів та позицій, тобто того фундаменту, що у подальшому дозволить здійснювати ефективну боротьбу з корупцією. Майбутні офіцери Державної прикордонної служби України є представниками управлінського сектору відомства, а це означає прийняття ними управлінських рішень, відповідальність за якість їх виконання, ефективність яких має вплив на функціонування служби в цілому.

Варто зазначити, що формування антикорупційної культури в майбутніх офіцерів-прикордонників передбачає зміни в особистості на рівні свідомості. Це, в свою чергу, є основою позитивних трансформацій в українському суспільстві.

ОЦІНКА РИЗИКУ ПРИЧЕТНОСТІ ДО КОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ

Олександр АНДРОЩУК

Олена АНДРОЩУК

За результатами досліджень значної кількості міжнародних незалежних організацій корупція у державних органах влади в Україні є негативним суспільним явищем, що призводить до гальмування розвитку демократичних та економічних процесів. Тому боротьба з корупцією є одним із пріоритетних напрямів службової діяльності правоохоронних органів, до яких належать Національна поліція, Служба безпеки України, Державна прикордонна служби України та ін. Зрозуміло, що електронне декларування є ефективним засобом боротьби з корупцією, але, як свідчить досвід, подані декларації потрібно аналізувати (досліджувати). Необхідно здійснювати моніторинг діяльності посадових осіб, які апріорі можуть бути причетними до корупційної діяльності. Тобто актуальним є дослідження питань корупційних ризиків у діяльності державних органів влади.

Більшість дослідників розглядають поняття ризику як ймовірність настання подій (явищ), помножену на заподіяну ними шкоду [1]. Такий підхід відповідно до теорії ймовірності та статистики вимагає значної кількості достовірних статистичних даних стосовно виявів корупції і може бути застосований для загальної оцінки, наприклад, у межах одного відомства (великого підрозділу) або на значній території. Відповідно для індивідуальної оцінки окремої посадової особи такий підхід не є придатним. Тому запропоновано вдосконалити поняття ризику, визначаючи його як можливість настання подій (явищ), помножену на заподіяну ними шкоду, та застосовувати для його оцінки нечітку логіку [2]. Діяльність

посадової особи, її матеріальний достаток тощо оцінюються низкою показників, які подаються як лінгвістичні змінні. Оцінка ризику причетності посадової особи до корупційної діяльності здійснюється із застосуванням апарату нечіткої логіки. Критерієм причетності є високий рівень, наприклад, 0,8–0,9. Також для оперативно-розшукової діяльності важливим є складання рейтингу причетності до протиправної діяльності низки посадових осіб, що може бути обґрунтованим прийняття рішень стосовно тактики дій оперативно-розшукових підрозділів.

Нечіткий логічний вивід – це апроксимація залежності “входи-виходи” на основі лінгвістичних висловлювань <ЯКЩО–ТО>. Наприклад, якщо матеріальний стан (наявність коштовних транспортних засобів) має високий рівень, офіційний рівень доходів має низький рівень, то ступінь причетності до корупційної діяльності є високим. Змістовна інтерпретація нечіткого підходу передбачає вибір і специфікацію вхідних та вихідних змінних відповідної системи нечіткого виводу. Кожна ознака формалізується як рівень відповідності до корупційної діяльності. Вочевидь, що чим вищою є оцінка, тим більше можливість здійснення протиправної діяльності. Реалізацію нечіткого логічного виводу можна здійснити з використанням пакетів MATLAB, fuzzyTech тощо.

Отже, обґрунтовано застосування нечіткого логічного виводу щодо оцінки ризику причетності до корупційної діяльності посадових осіб, який може бути використано правоохоронними органами. Застосування цього підходу на відміну від існуючих надає можливість: використання якісних показників; урахування неточної, приблизної інформації про значення показників; використання знань фахівців з оперативно-розшукової діяльності – експертів, які подаються у вигляді нечітких правил виводу; отримання більш якісної оцінки об’єкта, що досліджується під час аналізу.

Список використаних джерел

1. Head G. L., Horn I. I. Essentials of Risk Management. Insurance Institute of America, 1994. 230 p.

2. Androshchuk A., Yevseiev S., Melenchuk V., Lemeshko O., Lemeshko V. Improvement Of Project Risk Assessment Methods Of Implementation Of Automated Information Components Of Non Commercial Organizational And Technical Systems. *Eureka: Physics and Engineering*. 2020. № 1. P. 48–55.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ КОРУПЦІЇ

Володимир АНДРУШКО

Вадим БОЙКО

Вікторія БОГУН

Соціальний та правовий захист військовослужбовців є однією із важливих функцій держави. Вона передбачає надання цій категорії населення низки прав і свобод, а також розроблення й чіткий правовий механізм їх реалізації. Ідеться про задоволення матеріальних та духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх діяльності у суспільстві. Так, для військовослужбовців встановлюється єдина система правового та соціального захисту з урахуванням грошового, матеріального та інших видів забезпечення відповідно до їхньої посади, військового звання, кваліфікації, тривалості та умов військової служби. Вони мають право на продовольче, речове та інше матеріальне забезпечення за встановленими нормами, на безоплатну кваліфіковану медичну допомогу та реабілітацію, санаторно-курортне лікування, забезпечення житлом тощо. Обмеження прав і свобод військовослужбовців компенсується наданням їм державою додаткових пільг, гарантій та компенсацій. Зауважимо, що ніхто не має права обмежувати військовослужбовців та членів їхніх сімей у правах і свободах, визначених українським законодавством.

Водночас українське законодавство містить низку вимог щодо обмеження реалізації соціальних прав військовослужбовцям. Зазначимо, що ці обмеження зумовлені специфікою військової служби та особливостями соціального статусу їх у суспільстві. Вони ґрунтуються на нормах міжнародного права й не суперечать сучасній міжнародній правовій практиці.

Так, військовослужбовці обмежені у праві займатися бізнесом. Обмеження соціальних прав також стосується інших видів трудової діяльності, окрім проходження військової служби (винятком є наукова, творча та викладацька діяльність, а також участь у медичних, інструкторських та суддівських практиках зі спорту). Аргументацією на користь цього обмеження може слугувати те, що військовослужбовець передусім зобов'язаний виконувати свої службові обов'язки, а держава має забезпечувати йому за таку діяльність гідне існування. Ще одним прикладом може слугувати право на вільне пересування у межах країни та за її межами. Це особисте, соціальне право для військовослужбовців строкової служби реалізується у вихідні, святкові дні. У робочі дні виїзд за межі гарнізону здійснюється з дозволу командира військової частини. Також військовослужбовці мають рівне право з іншими громадянами України на виїзд за кордон, повідомивши командира.

Зазначимо, що надання широкого спектра різноманітних видів соціальної допомоги військовослужбовцям актуалізує проблему корупційної складової. Оскільки корупція розуміється як негативне суспільне явище, яке виявляється у злочинному використанні службовими особами їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення, то відповідно виникає низка ризиків і загроз зловживання посадовцями своїми обов'язками у забезпеченні соціальними пільгами й допомогою військовослужбовців. Корупція як стале й негативне суспільне явище потребує комплексних системних заходів щодо упередження та боротьби з нею. Міжнародний досвід з питань запобігання та протидії корупції приділяє важливу роль правам, свободам і обов'язкам громадян. У суспільстві без корупції державні інституції покликані створити й забезпечити реалізацію таких правил поведінки та умов життя, які у свою чергу будуть виступати запобіжниками корупційним складовим у системі соціального захисту. До прикладу, у європейських країнах з високим рівнем економіки

та соціальних стандартів життя приділяється першочергове значення умовам служби, належному грошовому та іншим видам забезпечення, можливості придбати майно у кредит на вигідних умовах тощо. Відповідно військовослужбовці, які отримують високий рівень соціального захисту від держави, як мінімум будуть перейматися тим, щоб його не втратити.

Отже, чим вищий рівень соціального забезпечення й захисту військовослужбовців, тим нижчий ризик корупційних діянь.

ВИКОРИСТАННЯ НЕПРЯМИХ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ МАЙНОВОГО СТАНОВИЩА ОСОБИ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ

**Дар'я АРЗЯНЦЕВА
Наталія ЗАХАРКЕВИЧ**

Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України. Одержання неправомірного збагачення службовою особою порушує цей конституційний принцип і тим самим вчиняється посягання на основні засади функціонування державного апарату України.

Проблема антикорупційних перевірок та питання дотримання податкового законодавства є взаємопов'язаними та особливо гостро постає у період кризових явищ, що змушує шукати приховані внутрішні резерви, які через різні причини не залучені до прозорих економічних процесів. При цьому важливим є унеможливлення легалізації відверто злочинних доходів, у першу чергу отриманих у формі неправомірної вигоди шляхом вчинення корупційних правопорушень. Під час аналізу неоподаткованих активів потрібно розрізняти незаконні доходи та доходи, які не були задекларовані (або не підлягали декларуванню). Різні країни вирішують це питання по-різному. Відповідно до податкового законодавства з активів, які не були належним чином оподатковані, податок сплачується шляхом внесення самостійних коригувань до фінансової звітності або до нарахування під час проведення податкового контролю. У цьому контексті в обох випадках сплачуються штрафні санкції. На жаль, у вітчизняній практиці використання непрямих методів контролю майнового становища особи не передбачено.

Прийнятий Верховною Радою України 15.06.2021 Закон про податкову амністію має на меті на певний час усунути невизначеність між оподаткованими та неоподаткованими активами, що належать фізичним особам-платникам податків в Україні (резиденти та нерезиденти, які на момент отримання активу були податковими резидентами в Україні). Проте залишаються відкритими питання порядку проведення перевірок задекларованих у ході податкової амністії активів і посилення заходів податкового контролю після неї, що є чинником, який визначить успішність цієї деклараційної кампанії. Одним із таких заходів має стати запровадження непрямих методів контролю майнового становища платника податку на доходи фізичних осіб. Сьогодні актуалізуються питання, щодо яких є досить високі очікування завдяки потенціалу розвитку міждержавного обміну податковою інформацією, значній цифровізації податкових відносин та розвитку концепції вини платника податку, яку потрібно доводити, використовуючи такі методи доказування.

Непрямі методи застосовуються переважно до фізичних осіб, оскільки, як свідчить досвід, гроші, які не були оподатковані, завжди потрапляють до однієї чи кількох осіб. Зазвичай методи контролю засновані на перевірці доходів і витрат в обов'язкових фінансових книгах та документах, що ведуться платником податків та переносяться до їхніх податкових декларацій. Переоцінка податку базується на різницях, які виникають щодо цих книг та податкових декларацій. У свою чергу непрямі методи визначають податкове зобов'язання шляхом аналізу фінансових операцій, використовуючи інформацію з інших джерел, крім податкових декларацій та офіційних документів фінансової звітності. Як правило, податкова оцінка ґрунтується на детальній інформації, яка вказує на розумне визначення правильного податкового зобов'язання.

Найбільш ефективним при цьому може бути “метод витрат”, який передбачає зіставлення здійснених суб’єктом оцінки індивідуальних витрат із задекларованими доходами в період, що підлягав перевірці. Позитивна різниця між визначеним оподаткованим доходом і задекларованим доходом становить незадекларований оподатковуваний дохід і може сигналізувати про наявність корупційних ризиків, особливо, якщо йдеться про суб’єкт здійснення публічних повноважень.

ВПЛИВ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВА ОСОБИ НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ

Ольга БАЛАЦЬКА

Корупційні ризики у судовій системі як вияви неналежної поведінки у судових установах і того, що можуть відбуватися події корупційних правопорушень чи порушення, пов'язані з корупцією, негативно впливають на досягнення цілей та завдань функціонування судової влади. Це питання стосується низки фактичних процедурних перешкод, які можуть ставити під загрозу доступ до правосуддя. Коли судова влада погано працює через внутрішні слабкі місця чи зовнішній тиск, громадянам не забезпечується здійснення “правосуддя” і верховенство права опиняється під загрозою, а це може вести до нестабільності чи навіть серйозного конфлікту у суспільстві. У результаті – низький рівень довіри щодо ефективності судової гілки влади, сумніви щодо панування справедливості та правосуддя в державі.

З доповіді щодо верховенства права, схваленої Венеційською комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року), вбачається, що доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами, є одним з обов'язкових елементів поняття “верховенство права”, а також таких самих елементів поняття “Rechtsstaat”, які є не лише формальними, а й субстантивними чи матеріальними [1, с. 177].

Міжнародні стандарти та національне законодавство питання неналежної суддівської поведінки трактує досить широко, за яку передбачено не лише кримінальну, а й дисциплінарну відповідальність. Так, до такої відносяться в тому числі випадки нерівного і несправедливого ставлення до відвідувачів суду, недотримання законних процедур, незабезпечення

прозорості проваджень і доступу до інформації для відвідувачів суду і громадськості, відсутність участі у програмах освіти громадськості, надмірний формалізм чи процедурність, надмірна неформальність, довільне використання суддівського розсуду, а також обструкціонізм (перешкоджання), ледачість і некомпетентність. Неналежна поведінка часто уможливлюється поганими чи нечіткими законами і положеннями, які регулюють судові процедури і суддівську поведінку.

Серед слабких місць судової системи в контексті подолання корупційних ризиків – прогалини і вади механізмів, спрямованих на запобігання корупції і посилення доброчесності, зокрема, у процесі добору, навчання, оцінки і призначення суддівських кадрів, а також недогляди у механізмах, спрямованих на ослаблення корупції, наприклад, механізмах проведення перевірки, дисциплінарних заходів та застосування санкцій до суддів. За даними громадських опитувань відвідувачів суду, громадян і суддів, які проводилися в Україні, а також за окремими даними, якими поділилися з автором, корупція у судах України вважається нормою, при цьому політичний вплив вважається основною перешкодою на шляху до забезпечення чистої судової системи. При оцінці ризику корупції у судовій системі особливо слід враховувати дію принципу суддівської незалежності та застосування дискреційних повноважень, наприклад, при обранні виду запобіжного заходу чи призначенні покарання у кримінальному провадженні. Ці засади забезпечують суддям широке застосування власного розсуду при прийнятті рішень, а відтак їх реалізація пов'язана з можливими корупційними ризиками [2; с. 10].

Слід зауважити, що важливими інструментами боротьби з корупцією, спрямованими на виправлення помилок у роботі судів і неналежної поведінки суддів, а також на висвітлення позитивної практики і характеристик є проведення оцінки роботи судів і суддів. Згідно з міжнародними стандартами, це повинні бути окремі оцінювання, а також вони мають відріз-

нятися від дисциплінарних проваджень, хоча якщо під час оцінювання виявлено підстави для дисциплінарної відповідальності, то на них слід реагувати у відповідності до механізму подання дисциплінарних скарг.

Список використаних джерел

1. Верховенство права. Доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року). *Право України*. 2011. № 10. С. 168–184.
2. Корупційні ризики останніх реформ у судовій системі України. Програма реформування сектору юстиції “Нове правосуддя” (“Нове правосуддя”). Вікторія Дженнетт, експерт з питань судової реформи. Кемонікс Інтернешнл Інк. 19 вересня, 2017. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/NJ_Judicial_Corruption_Risks_Report_2017_UKR-1.pdf

ПРИНЦИП ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

**Сергій БАСАЛИК
Володимир ВОЛОШИН**

Специфічність оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД), що пов’язано з частим втручанням в особисте життя громадян, вимагає від осіб, котрі її здійснюють, чіткого дотримання принципів, визначених законодавством. Особливої актуальності вказаний постулат набуває у діяльності, пов’язаної з протидією корупційним проявам. Одним із таких принципів, визначених законодавцем, є принцип дотримання прав і свобод людини в ОРД.

Він означає, що вповноважені на ведення цієї діяльності оперативні підрозділи та їх посадові особи повинні суворо дотримуватися конституційних положень щодо гарантування прав, свобод, законних інтересів людини з боку держави.

Будь-які порушення конституційних прав і свобод людини в ОРД, ким або чим би вони не були вмотивовані, неприпустимі. У разі їх порушення працівники оперативних підрозділів мають бути притягнені до юридичної відповідальності згідно з чинним законодавством України та, відповідно до положень ч. 8 ст. 9 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”, у випадках порушення прав і свобод людини або юридичних осіб в процесі здійснення ОРД, а також у разі, якщо причетність до правопорушення особи, щодо якої здійснювались оперативно-розшукові заходи, не підтвердилась, Служба безпеки України, Державне бюро розслідувань, Національна поліція, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, Управління державної охорони України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалі-

зує державну податкову і митну політику, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, розвідувальний орган Міністерства оборони України, розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, Служба зовнішньої розвідки України, Національне антикорупційне бюро України, зобов'язані невідкладно поновити порушені права і відшкодувати заподіяні матеріальні та моральні збитки в повному обсязі. При цьому, згідно з ч. 9 ст. 9 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”, громадяни України та інші особи мають право у встановленому законом порядку одержати від органів, на які покладено здійснення оперативно-розшукової діяльності, письмове пояснення з приводу обмеження їх прав і свобод та оскаржити ці дії. Одержані внаслідок ОРД відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини, якщо вони не містять інформації про вчинення заборонених законом дій, зберіганню не підлягають і повинні бути знищені.

Чинним законодавством України дозволяються окремі обмеження прав і свобод людини під час ведення ОРД, але вони мають винятковий і тимчасовий характер і можуть застосовуватись лише за рішенням слідчого судді з метою виявлення, попередження чи припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину та у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства. Оперативно-розшукові заходи, пов'язані з тимчасовим обмеженням прав людини, проводяться з метою запобігання тяжким або особливо тяжким злочинам, їх виявлення та припинення, розшуку осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання або безвісти зникли, захисту життя, здоров'я, житла і майна працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, припинення розвідувально-підривної діяльності проти України.

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ ЯК ОДИН ЗІ СПОСОБІВ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНИХ ОРГАНАХ

**Ольга БАСАРАБ
Олександр БАСАРАБ
Інна ЛАРІОНОВА**

В умовах світової цифрової глобалізації активне впровадження комп'ютерних технологій є необхідною вимогою сьогодення, коли інформаційно-телекомунікаційні системи використовують в усіх без винятку сферах суспільного життя. При чому, сфера діяльності державних органів не є винятком.

Разом з тим варто зауважити, що така масштабна комп'ютеризація – це не данина сучасним трендам. Її мета перш за все полягає в удосконаленні роботи державних органів та забезпеченні оперативності прийняття управлінських рішень та наданні ними якісних адміністративних та інших публічних послуг в електронній формі.

Крім того, більшість науковців переконані, що електронний документообіг є одним зі способів запобігання вчинення корупційних правопорушень посадовими особами державних органів.

За таких обставин запровадження Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) процесу електронного урядування стало, на нашу думку, важливим кроком у цьому напрямі, адже саме в такий спосіб можливо забезпечити інформування та доступ до публічної інформації фізичних та юридичних осіб, що сприятиме прозорості та ефективності діяльності державних органів та зможе мінімізувати корупційні ризики. Так, відповідно до розпорядження КМУ від 16.11.2016 № 918-р було схвалено Концепцію розвитку системи електронних послуг в Україні [1], на виконання якої 30.01.2019 було розроблено детальний план щодо її реалізації [2].

Важливо, що сьогодні змінюються підходи до надання та розвитку електронних послуг. Надалі Державне агентство з питань електронного урядування України буде не тільки створювати нові електронні сервіси, а й оптимізувати їх з огляду на потреби суспільства.

Окремої уваги також заслуговує запровадження урядом масштабного проекту “Дія” в межах ідеї “держава у смартфоні”. Цей мобільний додаток дозволяє безкоштовно завантажити такі особисті документи, як паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, посвідчення водія, свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, податковий номер, студентський квиток, дані з реєстрів тощо. Причому відповідно до постанови КМУ від 18.08.2021 № 911 цифрові документи мають таку ж юридичну силу, як і паперові [3]. Загалом цей проект розрахований на три роки та має на меті оцифрувати найбільш поширені державні послуги.

Багато питань ще потребують доопрацювання на шляху до інтеграції у європейське співтовариство. Запровадження електронного документообігу є одним із дієвих способів запобігання корупції у державних органах України.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 № 918-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D1%80#Text>
2. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2019-2020 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.01.2019 № 37-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-2019-%D1%80#Text>
3. Про затвердження Порядку формування та перевірки е-паспорта і е-паспорта для виїзду за кордон, їх електронних копій : постанова Кабінету Міністрів України від 18.08.2021 № 911 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2021-%D0%BF#Text>

ЩОДО АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Олександр БОБИК

Експертна служба Міністерства внутрішніх справ України (далі – Експертна служба) забезпечує розроблення та вжиття заходів, які є необхідними та достатніми для запобігання, виявлення і протидії корупції у своїй діяльності.

Відповідно до вимог статті 19 Закону України “Про запобігання корупції” та наказу МВС від 31.01.2020 № 84 “Про затвердження Антикорупційної програми Міністерства внутрішніх справ України на 2020–2022 роки”, наказом Експертної служби МВС від 21.02.2020 № 6-ЕС-Н затверджено Антикорупційну програму Експертної служби МВС на 2020–2022 роки.

Антикорупційні заходи містять: 1) періодичну оцінку корупційних ризиків у діяльності Експертної служби; 2) антикорупційні стандарти і процедури в діяльності Експертної служби.

Основними антикорупційними стандартами і процедурами Експертної служби є:

1) ознайомлення нових працівників Експертної служби зі змістом Антикорупційної програми, проведення навчальних заходів із питань запобігання і протидії корупції;

2) положення щодо обов’язкового дотримання Антикорупційної програми;

3) обмеження щодо підтримки Експертною службою політичних партій, здійснення благодійної діяльності;

4) механізм повідомлення про виявлення ознак порушення Антикорупційної програми, ознак вчинення корупційного або пов’язаного з корупцією правопорушення, а також конфіденційність таких повідомлень і захист викривачів;

5) здійснення Уповноваженим та працівниками функцій із запобігання корупції;

-
- 6) процедура розгляду повідомлень викривачів, у тому числі внутрішня перевірка і накладення дисциплінарних стягнень;
 - 7) норми професійної етики та обов'язки і заборони для працівників;
 - 8) механізми запобігання і врегулювання конфлікту інтересів;
 - 9) обмеження щодо подарунків;
 - 10) нагляд і контроль за дотриманням вимог Антикорупційної програми.

Експертна служба не менше одного разу на рік здійснює внутрішню оцінку корупційних ризиків у своїй діяльності, про що складає відповідний Звіт.

Оцінка корупційних ризиків в Експертній службі проводиться комісією з оцінки корупційних ризиків.

Корупційні ризики в діяльності Експертної служби поділяються на внутрішні та зовнішні.

Внутрішні корупційні ризики ідентифікуються в організаційно-управлінських, фінансово-господарських, кадрових, юридичних процедурах діяльності Експертної служби.

Зовнішні корупційні ризики ідентифікуються в діяльності ділових партнерів, у тому числі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, з якими Експертна служба перебуває в ділових відносинах.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Про затвердження Антикорупційної програми Міністерства внутрішніх справ України на 2020–2022 роки : наказ МВС від 31.01.2020 № 84. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0084320-20#Text>
3. Антикорупційна програма Експертної служби МВС на 2020–2022 роки. URL: https://dnedec.mvs.gov.ua/wp-content/uploads/2020/03/Xerox-Scan_05032020161345.pdf

ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ, ЇЇ СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА КОРУПЦІЙНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Олена БОБОКАЛ

Олена КУЧАК

Корупція в Україні перетворилася на одну з головних загроз національній безпеці та демократичному розвитку держави. Негативний вплив даного явища на усі аспекти політичного і соціально-економічного розвитку суспільства і держави має комплексний та системний характер. Така ситуація підтверджується висновками вітчизняних та зарубіжних експертів, політичних та громадських діячів тощо.

За дослідженням міжнародної організації “Transparency International” у 2020 р. Україна у щорічному рейтингу країн за рівнем корумпованості зайняла 117 місце серед 180 країн світу [7]. При цьому останнім часом в Україні спостерігається стала тенденція зростання сприйняття громадянами поширеності корупції у переважній більшості сфер суспільного життя. Тобто, одним із найбільш поширених суспільно небезпечних явищ в Україні визнано корупцію, небезпечним виявом якої є корупційні злочини.

Міжнародно-правове співробітництво в боротьбі з корупцією стає дедалі більш необхідною складовою міжнародно-правового співробітництва в боротьбі зі злочинністю. У рамках ООН і Ради Європи було відкрито для підписання низку міжнародних конвенцій, які повинні інтенсифікувати міжнародну співпрацю держав щодо запобігання корупції. До вказаної співпраці долучається й Україна, і за цих умов особливої ваги набуває: ґрунтовний правовий аналіз значних за обсягом та різноманітних за змістом юридичних зобов’язань, що виникають унаслідок такого співробітництва; міжнародно-правової позиції України в міжнародних

антикорупційних органах; наслідків міжнародної антикорупційної співпраці для українського законодавства та суспільства загалом.

Незважаючи на розгалужену систему антикорупційного законодавства в Україні, посилену увагу суспільства, позитивні зміни відбуваються занадто повільно. Негативний вплив корупції на суспільне життя держави потребує детального вивчення та дослідження. Причина розвитку корупції безпосередньо пов'язана з нелегким становленням незалежної держави України як члена міжнародного і європейського рівнів.

Особливої уваги потребують питання удосконалення механізму боротьби з корупційними злочинами взагалі, у тому числі з хабарництвом. Багато учених і практиків приходять до висновків, що перед тим як виділити таку категорію злочинів, як корупційні, необхідно сформулювати більш широке суспільне явище – корупцію. Дослідження цього виду злочинності доцільно розпочати зі з'ясування сутності корупції як складової корупційної злочинності. При тому, що вона є головним чинником, яка реально загрожує національній безпеці України, є занадто розповсюдженою та завдає значної шкоди всім сферам суспільного життя.

Термін “корупція” походить від словосполучення латинських слів “correi” та “rumpere” (correi – обов’язкова причетність кількох представників однієї із сторін до справи, rumpere – порушувати, ламати, пошкоджувати, скасовувати) [6]. З часом утворилося самостійне поняття – corrumpere, що означає участь у діяльності кількох (не менше двох) осіб, мета яких полягає у пошкодженні процесу керування справами суспільства.

Термін “корупція” почали широко використовувати наприкінці 80-х років XX ст. До того використовували терміни “хабарництво”, “зловживання службовим становищем”, “попуск” тощо.

Термін “корупція” в політичному лексиконі означає “підкуп” і “продажність” службових осіб, охоплюючи тим самим два взаємозв’язаних аспекти однієї із форм відчуження “слуг народу” від самого народу.

На думку І. Жданова, основні підходи до розуміння корупції можна звести до такого:

корупція розуміється як підкуп-продажність державних службовців;

корупція розглядається як зловживання владою або посадовим становищем, здійснене з певних особистих інтересів;

корупцію розуміють як використання посадових повноважень, статусу посади, а також її авторитету для задоволення особистого інтересу або інтересів третіх осіб;

корупція розглядається як елемент (ознака) організованої злочинності.

При цьому С. В. Максимов, В. С. Овчинський, Г. Ф. Хохряков вважають, що корупція – це використання уповноваженими на використання державних функцій (або прирівняних до них) особами свого статусу та пов’язаних з ним можливостей для непередбаченого законом отримання матеріальних та інших благ і переваг, а також протиправне надання їм цих благ і переваг фізичними і юридичними особами [5].

При цьому в антикорупційних нормативно-правових актах поняття “корупційна злочинність” відображається опосередковано, її можна визначити лише проаналізувавши ознаки, які притаманні діянням, що містять у собі склад корупційного злочину, який нормативного визначення на законодавчому рівні не має.

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27 січня 1999 р. передбачає встановлення у національному законодавстві країн, що приєдналися до неї, кримінальної відповідальності за такі види корупційних діянь:

1) хабарництво (учинене як державними посадовими особами, так і в приватному секторі);

-
- 2) зловживання впливом;
 - 3) відмивання доходів, отриманих від злочинів, пов'язаних із корупцією;
 - 4) фінансові злочини [1].

Інший документ ООН (Довідковий документ про міжнародну боротьбу з корупцією) формулює поняття корупції як “зловживання державною владою для одержання вигоди в особистих цілях”. Тобто у міжнародному праві корупційні злочини є загальновизнаними, що дає підставу для виокремлення такого виду злочинності, як корупційна.

Поняття “корупційний злочин” – поняття конвенційне, тобто таке, що має відповідний нормативно-правовий зміст. Воно, як і інше – “корупційне правопорушення” – вживається у такому міжнародному документі, як Конвенція про кримінальну відповідальність за корупцію, прийнятій 4 листопада 1998 р. у Страсбурзі і відкритій для підписання 1999 р. Тобто це поняття є загальновизнаним у міжнародному праві, що дає можливість стверджувати про виділення такої групи злочинів в принципі, та використання такого терміна для потреб національного права.

Тобто із зазначених визначень понять “корупція” та “корупційні діяння” та інших положень Закону України “Про запобігання корупції” випливає, що корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією, є злочинними [3].

Однак доводиться констатувати, що реформування вітчизняного антикорупційного законодавства є незавершеним, а окремі положення законодавства не відповідають повною мірою світовим антикорупційним стандартам, передбаченим Конвенцією ООН проти корупції, кримінальною конвенцією про боротьбу з корупцією (ETS 173), додатковим протоколом до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191), згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, рекомендаціями Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO) та інших міжнародних інституцій.

Список використаних джерел

1. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27 січня 1999 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VII. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua>
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
4. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
5. Кримінологія : навч. посібник / за ред. Б. М. Головкина. Київ : Право, 2020. С. 384.
6. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія. Київ : КНТ, 2019. 368 с.
7. Офіційний сайт “Радіо Свобода” URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/indeks-spryjniattia-korupciji-2020>

ОСОБЛИВОСТІ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО СУМІСНИЦТВА ТА СУМІЩЕННЯ З ІНШИМИ ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ В ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Інна БОМБЕРГЕР

Актуальним на сьогодні є інтеграція вітчизняного анти-корупційного законодавства до вимог Європейського Союзу. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності є одним із заходів, спрямованих на запобігання і протидію корупції, згідно зі ст. 25 Закону України “Про запобігання корупції” [1].

Поняття “обмеження” досліджували в своїх працях А. В. Басов, А. М. Денисова, М. А. Комзюк, О. В. Левада, О. М. Шимон та інші.

На підставі аналізу ознак і характеристик, що притаманні правовим обмеженням, можна сформулювати низку особливостей:

- перелік обмежень і заборон обов’язково визначається у нормативно-правових актах з метою уніфікованого підходу до їх закріплення і унеможливлення порушення прав і законних інтересів осіб;

- обмеження встановлюються, насамперед, щоб запобігти можливим виявам зловживання правом (у різних формах) і таким чином мають особливу мету застосування;

- прямо впливають на коло прав, які особа може реалізовувати, і обов’язків, які повинна виконувати;

- передбачають специфічну, зокрема активну модель поведінки (особа вчиняє лише те, що визначено певними межами);

- виконують охоронну і захисну функцію – спрямовані на охорону і захист суспільних відносин у тій сфері, де вони встановлюються і застосовуються;

їх недотримання супроводжується негативною реакцією держави – у випадку порушення встановлених обмежень і заборон застосовуються заходи державно-правового примусу.

Отже, правові обмеження – це сукупність правових засобів, за допомогою яких встановлюється максимально допустима форма праввідносин і правових меж у варіантах дозволеної поведінки, що покликані створити об'єктивні умови для того, щоб мінімізувати умови для протиправних вчинків осіб, що наділені владою у демократичній державі.

Обмеження і заборони щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності слід розглядати як різновид змішаних обмежень і заборон (поєднуються окремі аспекти особистих і майнових). Це обмеження полягає в тому, що особам, уповноваженим на виконання функцій держави, забороняється: 1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України; 2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.

Робота за сумісництвом урегульована постановою КМУ від 3 квітня 1993 року № 245 “Про роботу за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій” [2] та Положенням “Про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ, організацій”, затвердженим спільним наказом Мінпраці, Мін’юсту та Мінфіну від 28.06.1993 № 43 [3]. Ці акти регулюють працю на

державних підприємствах, але у листі Мінсоцполітики від 27.02.2019 № 199/0/204-19 вважали за можливе поширити їх дію на всі бюджетні установи.

Згідно зі ст. 14 Закону України “Про Державну прикордонну службу України” [4] до особового складу Державної прикордонної служби України входять військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності є одним із заходів, спрямованих на запобігання і протидію корупції і стосується військовослужбовців Державної прикордонної служби України, крім військовослужбовців строкової служби, курсантів військових навчальних закладів, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки.

Трудові відносини працівників Державної прикордонної служби України регулюються законодавством про працю, державну службу та укладеними трудовими договорами (контрактами). Перелік посад працівників Державної прикордонної служби України, які відповідно до їх службових повноважень можуть залучатися до оперативно-службової діяльності, визначається Головою Державної прикордонної служби України.

Отже, специфіка обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності в Державній прикордонній службі України полягає в особливій сфері застосування (вони поширюються на фізичних осіб під час реалізації ними повноважень у межах військової служби, державної служби, в разі залучення до оперативно-службової діяльності); вони поширюються на спеціальних суб’єктів (безпосередньо на осіб, що мають правовий статус військовослужбовців ДПСУ; державних службовців; працівників, які відповідно до їх службових повноважень можуть залучатися до оперативно-службової діяльності (перелік таких посад визначається Головою Державної прикордонної служби України); їх застосування обу-

мовлено спеціальною метою (запобіганням адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією); їм притаманне специфічне, комплексне нормативно-правове регулювання; їх застосування забезпечене державним примусом.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
2. Про роботу за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій : постанова КМУ від 3 квітня 1993 року № 245. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/245-93-%D0%BF#Text>
3. Про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ, організацій : Положення, затверджене спільним наказом Мінпраці, Мін'юсту та Мінфіну від 28.06.1993 № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-93#Text>
4. Про Державну прикордонну службу : Закон України від 3 квітня 2003 року № 661-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 208.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ВИЯВАМ У СИСТЕМІ ДЕРЖСЛУЖБИ УКРАЇНИ

Сергій БОЧАРОВ

Корупція це збірна назва різноманітних порушень закону посадовими особами і бізнесом. Слово *corruptio* в перекладі з Латини означає “розкладання, псування”.

Основний вектор розвитку України у сучасному світі спрямований на створення демократичного суспільства, здатного забезпечити кожному реалізацію здібностей і задоволення життєвих потреб, супроводжується рядом негативних тенденцій, що загрожують функціонуванню державного механізму. Серед деструктивних явищ, які потребують комплексної протидії з боку суспільства, значне місце посідає корупція. Виникнувши на тлі дисфункції влади, вона руйнує демократичні підвалини суспільства, порушує принцип рівності громадян і юридичних осіб перед законом, каталізує організовану злочинність та шкодить інтеграційним процесам у світі.

Незважаючи на активізацію роботи правоохоронних органів України щодо протидії корупційній експансії, темпів її зростання зупинити досі не вдалося, що призводить до сприйняття України у світі, як корумпованої держави з несприятливим соціально-економічним кліматом.

В умовах інтеграційного курсу нашої держави до ЄС та НАТО головним завданням, яке визначено суб'єктам державотворення України – це подолання корупції. З наукової точки зору для виконання цього завдання суб'єктами антикорупційної діяльності в умовах вибору методів та прийомів протидії корупційній злочинності, зокрема в системі державної служби України, у контексті сучасної антикорупційної стратегії, формулювання пропозицій, спрямованих на під-

вищення ефективності антикорупційної діяльності доцільно розглянути та проаналізувати:

підходи до вивчення феномена “корупція” та методів дослідження корупційної злочинності, які застосовувалися вченими в минулий та сучасний періоди, уточнення понять та категорій;

розглянути відомі форми проявів корупції та виокремити модель, яка характерна для України в сучасний період;

на основі аналізу розвитку вітчизняного антикорупційного законодавства в сучасний період оцінити ефективність антикорупційної політики України;

класифікувати корупційні загрози національній безпеці України, узагальнити чинники, які сприяють поширенню корупційної злочинності, що становить загрозу національній безпеці у сучасний період;

окреслити теоретичні та практичні проблеми зменшення негативного впливу корупційної злочинності на суспільство;

встановити ступінь поширеності, причини корупційної злочинності та запропонувати шляхи протидії цьому явищу у державній службі України у сучасний період;

на основі зарубіжного досвіду визначити основні напрямки підвищення ефективності Національної антикорупційної стратегії.

Список використаних джерел

1. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія. Київ : Акад. прокуратури, 2008. 368 с.
2. Суб'єкти та принципи протидії корупції / за ред. М. І. Мельник. Київ. *Право України*. 2005. № 3. С. 15–19.
3. Німеччина на шляху боротьби з корупцією / за ред. М. І. Мельник. Київ. *Право України*. 1997. № 11. С. 111–115.
4. Роуз-Аккерман С. Корупція та урядування. Причини, наслідки та зміни / пер. з англ. С. Кокізюк, Р. Ткачук. Київ : К.І.С., 2004. 296 с.

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ НА ЗРОСТАННЯ КОРУПЦІЇ У СВІТІ

Оксана БРИСКОВСЬКА

Пандемія коронавірусу призвела до загострення корупції у всьому Європейському Союзі.

“Історія свідчить про те, що у кризових ситуаціях, коли рішення щодо величезних обсягів ресурсів ухвалюються швидко, існує підвищений ризик шахрайства та корупції”, – йдеться у листі Transparency International до Конгресу та Сенату США. Організація попереджає про зростання корупційних ризиків під час боротьби з коронавірусом.

“Оскільки світові ринки починають відчувати вплив COVID-19, невизначеність та занепокоєння цілком можуть спровокувати сплеск корупції”, – застерігає Олівер Мей, експерт із криміналістики Deloitte [1].

Рівень хабарництва у секторі охорони здоров’я був найвищим в Румунії (22 %) і Болгарії (19 %), тоді як опора на особисті зв’язки найчастіше була в Чехії (54 %) і Португалії (46 %). Респонденти також заявили, що їхні уряди не ведуть прозору боротьбу з пандемією. У Франції, Польщі та Іспанії так вважали 60 % і більше респондентів [2].

За даними Міжнародного комітету Червоного Хреста, протягом епідемій значно зростають ризики втрати коштів на порятунок людських життів через корупцію. Організація підрахувала, що у розпал епідемії лихоманки Ебола у Гвінеї, Ліберії та Сьєрра-Леоне понад 6 млн дол. допомоги було втрачено на фальшивому розмитненні, необґрунтованих поставках та виплатах міфічним працівникам.

Осередком корупції, за даними опитування, вважається сфера охорони здоров’я, що викликає особливе занепокоєння під час пандемії COVID-19. Так, 6 % респондентів зізналися, що давали хабар за медичні послуги, 29 % жителів ЄС вико-

ристовували особисті зв'язки для отримання медичної допомоги [3].

Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) CPI-2020 виявив, що стійка корупція підбиває системи охорони здоров'я та сприяє відступу від демократії на фоні пандемії COVID-19. За останній рік повідомлення про корупцію під час пандемії ширилися всією земною кулею – від хабарів за тестування та лікування до державних закупівель медичних засобів. Заходи, вжиті урядами під час пандемії, часто не мали прозорості, обмежували громадянські права та служили приватним інтересам, а не суспільним благом, а тому, в епідеміологічний період необхідно подвоїти зусилля на протидію корупції в сфері охорони здоров'я.

Країни, які мають високі результати CPI, більше інвестують в охорону здоров'я, краще забезпечують її доступність для всіх, а також рідше порушують принцип верховенства права або демократичні норми чи інститути, реагуючи на кризу [4].

Унаслідок боротьби з коронавірусом світ отримує багато нових уроків, які потрібно ще буде вивчити. Один із них полягає у тому, що корупція, як і коронавірус, не поважає кордонів, і жодна країна чи спільнота не захищені від її поширення [1].

Список використаних джерел

1. Мошенець О. Коронавірус і корупція URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/660731.html>
2. Transparency International: Пандемія призвела до загострення корупції в усьому ЄС URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/06/16/7297372/>
3. Пандемія призвела до загострення корупції в усьому світі. *УкрІнформ Мультимедійна платформа іномовлення в Україні*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3265482-pandemia-prizvela-do-zagostrenna-korupcii-v-usomu-es-transparency-international.html>
4. Індекс сприйняття корупції – 2020 URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2020/>

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Марія БУРАК

Земельні відносини є однією з найбільш корупційних сфер державного управління в Україні. Поширення практик незаконного збагачення посадових осіб завдяки корупційним схемам з використанням земель державної та комунальної власності доводять безліч фактів, виявлених правоохоронними органами. Серед негативних наслідків, до яких призводять корупційні зловживання у сфері земельних відносин – зменшення надходжень до бюджетів, втрата земель державної та комунальної власності, порушення прав та законних інтересів землекористувачів, зниження рівня інвестиційної привабливості країни.

Наразі сфера земельних відносин перебуває на стадії активного реформування – у 2021 році завершується термін мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення, а також очікується відкриття ринку сільськогосподарських земель. Земельна реформа може стати потужним драйвером економіки України, що обумовлює потребу у формуванні нових підходів у розпорядженні землями.

Так, експерти Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) ідентифікували найпоширеніші корупційні ризики у сфері земельних відносин та підготували комплексний аналітичний огляд “Земельна корупція: ТОП-30 корупційних ризиків та шляхи їх подолання” [1].

До таких корупційних ризиків експерти віднесли: зловживання під час видачі та анулювання сертифіката інженера-землевпорядника (інженера-геодезиста); конфлікт інтересів при складанні документації інженерами-землевпорядниками; безкоштовна передача земельних ділянок фіктивним житлово-будівельним кооперативам; корупційна зміна ці-

льового призначення земельної ділянки; зловживання при укладанні договорів про спільну діяльність (спільну обробку ділянки); передача прав на земельну ділянку в обхід процедури аукціонів; протиправна забудова на землях, які передані підприємствам, установам та організаціям на праві постійного користування; відмова від права постійного користування земельною ділянкою на користь третіх осіб; незаконне виведення особливо цінних земель через механізм отримання ділянки для обслуговування будинку; продаж інформації про місце розташування вільних земельних ділянок; погодження відведення земельної ділянки за процедурою безоплатної приватизації за неправомірну вигоду; підроблення рішень органів місцевого самоврядування про відведення земельної ділянки; використання земельних пільг учасників бойових дій у корупційних схемах; зловживання під час здійснення контрольних (наглядових) функцій у сфері земельних відносин та землеустрою; отримання неправомірної вигоди за реєстрацію земельної ділянки; маніпуляції при прийнятті рішень щодо погодження експертизи землепорядної документації, продаж “позитивних” висновків; підроблення результатів ґрунтових обстежень задля відчуження особливо цінних земель; маніпуляції під час визначення ставки орендної плати за користування землями державної та комунальної власності; користування земельною ділянкою після закінчення строку дії договору оренди землі за неправомірну вигоду; вплив зацікавлених осіб на проведення земельних торгів для перемоги заздалегідь узгодженого учасника; внесення неправдивої інформації про земельний лот з метою уникнення конкурентної процедури аукціону; фальсифікація результатів земельних торгів шляхом виставлення на торги “спаринг-партнера”; самовільне зайняття земель державної та комунальної власності “за згоди” посадових осіб; знищення актів на землю в архівах кадастру; тіньове розпорядження землями лісгосподарського призначення тощо [1].

Відтак, експерти НАЗК запропонували конкретні заходи для мінімізації наявних корупційних ризиків та пропозиції щодо змін до українського законодавства, ознайомитись з якими можна, перейшовши за посиланням: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/30_antikor_land.pdf, та які у разі їх успішної імплементації дадуть змогу обмежити або повністю усунути низку цих ризиків.

Використане джерело

Земельна корупція: ТОП-30 корупційних ризиків та шляхи їх подолання. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/30_antikor_land.pdf

ПРОБЛЕМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ У ЗАКОНОДАВЧІЙ ГІЛЦІ ВЛАДИ

Олена БУСОЛ

Роль парламенту в запобіганні корупції, звичайно, не обмежується лише ухваленням антикорупційних законів. Парламент, який позиціонує себе як демократичний, повинен і сам відповідати принципам прозорості. Основною із перепон у дотриманні принципів відкритості є конфлікт інтересів серед народних депутатів України. Прикладів, коли представник певної індустрії є членом або очолює профільний парламентський комітет, в українській практиці багато. Аналіз біографій та інформації ЗМІ стосовно очільників і профільних членів Комітетів ВРУ свідчить про те, що комітети часто складаються з осіб, які мають бізнес за профілем діяльності комітету, або оформили його на близьких родичів після набуття статусу народного депутата; лобіюють бізнесові інтереси; деякі мають кримінальне минуле, вчиняють адміністративні та кримінальні корупційні правопорушення, ведуть недоброчесний спосіб життя [1].

Загрозу легітимності парламенту та народних обранців несуть “прихований вплив” представників бізнесу впливати на рішення Верховної Ради України. В умовах відсутності законодавства про лобізм це не може не виглядати підозрілим в очах суспільства, відтак – викликати зневіру до державних інститутів влади. Проте довести факт використання депутатом ситуації, в якій наявний конфлікт інтересів, на користь свого приватного інтересу чи інтересу третьої сторони, в існуючій реальності, практично неможливо.

Питання лобіювання в парламенті заслуговує на окрему увагу. Принцип “оберткових дверей” (revolving door policy), рух між законодавцем і галуззю, яку регулює законодавство, іноді залишає лазівки для “прихованого лобізму”, що відбу-

вається з причини відсутності відповідного законодавства щодо нього.

Конфлікт інтересів в українському парламенті нині не є пріоритетом і не стоїть на першочерговому порядку денному парламентської реформи та запобігання корупції. Водночас, наявність конфлікту інтересів у народних депутатів є першопочатковим джерелом виникнення корупції. Позитивом є те, що електронні декларації народних депутатів дозволяють громадськості слідкувати за можливим виникненням і розвитком конфлікту інтересів, однак, в умовах відсутності покарання, відкритість даних не може бути єдиним механізмом регулювання суспільних відносин у сфері запобігання конфлікту інтересів.

Слід відмітити такі проблеми в регулюванні цієї сфери: недостатність санкцій; відсутність комплексного підходу до управління конфліктами інтересу; застосування поняття “конфлікт інтересів” тільки в контексті запобігання корупції, що призводить до суперечок практичних та є предметом дискусій наукових, а також відсутність: єдиної державної політики щодо конфлікту інтересів; санкцій за неповідомлення про конфлікт інтересів або використання своєї посади для приватного інтересу; кримінальної відповідальності за ведення депутатами бізнесу; обмежень щодо участі депутатів з конфліктом інтересів у відповідних комітетах або голосування ними щодо питань із наявністю такого конфлікту.

Мінімізувати корупцію у законодавчій гілці влади дозволять, зокрема, такі заходи із запобігання конфлікту інтересів: розробка та проведення комплексної системної державної політики щодо конфлікту інтересів серед народних депутатів Верховної Ради України з метою реального унеможливлення ситуації ведення депутатами підприємницької діяльності; запровадження Єдиного реєстру народних депутатів з автоматичним визначенням наявності в них конфлікту інтересів; кодифікація законодавства та запровадження відповідально-

сті за конфлікт інтересів у законодавчій гілці влади; проведення просвіти майбутніх народних депутатів України щодо конфлікту інтересів; врахування думки представників великого бізнесу та залучення їх до процесу вироблення державної політики щодо конфлікту інтересів тощо.

Використане джерело

Бусол Олена, Романюк Богдан. Організована злочинність в Україні. Від примітивізму до професійної витонченості (реанімація забутої проблеми, яка набула рафінованого вигляду). Частина 12. Корумпованість законодавчої гілки влади, або Як знизити рівень проявів фонових явищ? *Юридичний вісник України*. 2021. № 32(1360). С. 12–13.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА ЯК ЗАСОБУ ПРЕВЕНЦІЇ КОРУПЦІЇ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Олексій БУТЕНКО

Застосування поліграфа в діяльності суб'єктів сектору безпеки і оборони України (далі – СБіО) набуває все більшого поширення. Спостерігаються певні зрушення у правовому регулюванні суспільних відносин, пов'язаних із проведенням поліграфічних досліджень у СБіО, про що свідчить закріплення відповідних норм у законах України “Про національну поліцію” (ст. 50), “Про державне бюро розслідувань” (ст. 24, 26), “Про бюро економічної безпеки” (ст. 24). У інших суб'єктів СБіО проведення поліграфічних досліджень закріплено у підзаконних правових актах. Виходячи з відповідних положень, поліграфічні дослідження можуть проводитись у процесі вивчення кандидатів на службу, стосовно співробітників у разі просування по службі, при проведенні службових розслідувань, а також періодично у плановому порядку.

У загальному сенсі мета проведення поліграфічних досліджень полягає у виявленні прихованої інформації про чинники та факти, які негативно впливають, можуть вплинути або вплинули на виконання особою функцій держави, у частині визначеної її посадовими обов'язками. Зазначені чинники та факти є досить різноплановими: стан здоров'я, зловживання або систематичне вживання алкоголю та наркотичних засобів, причетність до спецслужб іноземних держав або до злочинних угруповань, пристрасть до азартних ігор, використання службового становища у супереч інтересам служби, вчинення протиправних діянь тощо. Вчинення корупційних діянь співробітниками СБіО безперечно є загрозою національній безпеці нашої держави. Одним із негативних результатів їх вчинення є підрив довіри суспільства як до конкрет-

ного суб'єкта СБіО, так і до інституту державної влади загалом. Тому нагальним питанням є побудова ефективної системи заходів попередження корупційних виявів.

Одним із дієвих інструментів попередження корупційних діянь співробітниками СБіО є поліграфні дослідження. Сутність превентивного впливу поліграфних досліджень полягає у тому, що співробітники, усвідомлюючи перспективу їх проходження, будуть утримуватися від вчинення корупційних дій.

Водночас слід зауважити, що сама наявність поліграфу у того чи іншого суб'єкта не може виступати фактором, що стримує від вчинення корупційного діяння, а має застосовуватись у комплексі з іншими заходами попередження корупції: формуванням антикорупційної поведінки, забезпечення гідного грошового забезпечення співробітників та належного матеріального забезпечення суб'єктів сектору безпеки й оборони тощо.

Запорукою ефективного попередження корупційних діянь є дотримання принципу обов'язковості. Правове забезпечення дотримання цього принципу, на думку автора, полягає у законодавчому узгодженні між правом особи на приватне життя та правом органів державної влади обмежувати його в інтересах національної та громадської безпеки для захисту прав і свобод інших осіб. У даному випадку право державних органів втручатись в особисте життя кандидата на службу до органів – СБіО, їх співробітників впливає із права суспільства на безпеку та захист з боку держави.

Потребує нормативного закріплення обов'язковість та чіткий перелік підстав для проходження поліграфного дослідження кандидатами на службу та співробітниками сектору безпеки й оборони, правові наслідки відмови від їх проходження. Упровадження запропонованих положень у законодавство та їх дотримання при організації та проведенні поліграфних досліджень в СБіО має стати ефективним інструментом для попередження корупції.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИМОГ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ” У ЧАСТИНІ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ

Віктор ВАСИЛИНЧУК

Ігор ІВАНЧИК

Богдана СЕМЕНИШИНА-ФІГОЛЬ

Повноваження уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у сфері захисту викривачів визначні ст. 53-9 Закону України “Про запобігання корупції” у редакції згідно із Законом України від 17 жовтня 2020 року № 198-ІХ “Про внесення змін до Закону України “Про запобігання корупції” щодо викривачів корупції” [1].

Згідно із роз’ясненням НАЗК від 23.06.2020 № 5 “Щодо правового статусу викривача” викривач – це особа, яка надає достовірну інформацію про корупційне правопорушення, якщо ця інформація стала їй відома під час її трудової, професійної, господарської, громадської діяльності [2].

Відмінності між викривачем та заявником полягають у тому, що:

1. Закон “Про запобігання корупції” має вимоги до джерела, з якого викривачу стала відома інформація про корупцію. Джерелом інформації може бути:

трудова і професійна діяльність – тобто, коли про корупційні правопорушення дізнаються під час роботи;

господарська діяльність;

громадська діяльність;

наукова діяльність;

проходження служби чи навчання;

участь у передбачених законодавством процедурах, які є обов’язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

2. Викривач володіє фактичними даними про обставини правопорушення: місце вчинення правопорушення, час його вчинення, особу, яка вчинила корупцію. Ця інформація може бути перевірена і підтверджує можливе вчинення корупції. Також можна надавати документи, які підтверджують вчинення злочину.

3. Викривач повідомляє про корупцію, використовуючи передбачені законом способи. Про ці способи йдеться у Законі України “Про запобігання корупції”.

Отже, якщо особа, що повідомила про корупційне порушення, дотрималася трьох умов, вона вважається викривачем. Якщо ж хоча б один з пунктів не врахований під час повідомлення про корупцію – особа є заявником.

Як свідчить аналіз дослідження, важливе місце у сфері захисту викривачів відводиться уповноваженим підрозділам (уповноваженим особам) з питань запобігання та виявлення корупції, до повноважень яких належать:

- організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, отримання та організація розгляду повідомленої через такі канали інформації;

- співпраця з викривачами, забезпечення дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених законом;

- надання працівникам відповідного органу чи юридичної особи або особам, які проходять у них службу чи навчання, чи виконують певну роботу, методичної допомоги та консультацій щодо повідомлення про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону та захисту викривачів, проведення внутрішніх навчань з цих питань.

На виконання повноважень у сфері захисту викривачів уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції мають право:

витребувати від інших структурних підрозділів відповідного органу чи юридичної особи документи, у тому числі ті, що містять інформацію з обмеженим доступом (крім державної таємниці), та робити чи отримувати їх копії;

викликати та опитувати осіб, дії або бездіяльності яких стосуються повідомлених викривачем фактів, у тому числі керівника, заступників керівника органу, установи, організації;

звертатися до Національного агентства щодо порушених прав викривача, його близьких осіб;

вносити подання керівнику відповідного органу чи юридичної особи про притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності за порушення цього Закону;

виконувати інші визначені законом повноваження, спрямовані на всебічний розгляд повідомлень викривачів та захист їхніх прав та свобод.

Внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” – способи захищеного та анонімного повідомлення інформації, яка повідомляється викривачем керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) органу або юридичної особи, у яких викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення яких виконує роботу.

Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.04.2020 № 127/20, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22.04.2020 за № 370/34653, затверджено вимоги до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” (далі – вимоги) [3].

У вимогах передбачено типи захищених анонімних каналів зв'язку: канал отримання повідомлень із використанням

офіційного вебсайту установи; канал отримання повідомлень із використанням електронних поштових скриньок; канал отримання голосових повідомлень із використанням технології IP-телефонії (анонімна гаряча лінія); канал отримання голосових повідомлень із використанням телефонної мережі загального користування (анонімна гаряча лінія).

При цьому захист анонімних каналів зв'язку здійснюється шляхом побудови інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ІТС) із застосуванням комплексної системи захисту інформації, що має забезпечувати конфіденційність та гарантувати анонімність особи, яка здійснює повідомлення. Комплексна система захисту інформації повинна мати атестат відповідності.

Положення про державну експертизу в сфері технічного захисту інформації затверджене наказом Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України 16.05.2007 № 93 (у редакції наказу Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 19.08.2020 № 483) [4].

Складається ІТС із таких систем: система отримання повідомлень із використанням офіційного вебсайту установи; система отримання повідомлень з використанням електронної поштової скриньки; система отримання голосових повідомлень (анонімна гаряча лінія) на основі технології IP-телефонії.

У разі використання телефонної мережі загального користування для лінії фіксованого телефонного зв'язку в межах зони нумерації (місцевий телефонний зв'язок) установа забезпечує виділення окремих телефонних апаратів, які повинні бути розміщені у спеціально виділеному приміщенні. Доступ до таких телефонних апаратів повинні мати лише оператори. У системах ІТС не повинні застосовуватися функції моніторингу дій та ідентифікації особи, яка здійснила повідомлення.

У документації на ІТС повинно бути визначено перелік інформації, що зберігається в ІТС, щодо особи, яка здійснила повідомлення.

Отже, уповноваженим особам з питань запобігання та виявлення корупції необхідно утворити канали для отримання повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” та забезпечити їх захист згідно із вимогами.

Слід зазначити, що 26.06.2021 набули чинності зміни до Закону України “Про запобігання корупції”, внесені Законом України від 01.06.2021 № 1502-ІХ “Про внесення змін до Закону України “Про запобігання корупції” щодо упорядкування окремих питань захисту викривачів”.

Згідно із цими змінами подання повідомлень (у тому числі анонімних) через внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону здійснюється через відкритий для цілодобового доступу Єдиний портал повідомлень викривачів та спеціальні телефонні лінії.

Разом з тим, про початок роботи Єдиного порталу повідомлень викривачів відповідно до цього Закону приймається рішення Національного агентства з питань запобігання корупції.

До початку роботи Єдиного порталу повідомлень викривачів відповідно до цього Закону:

повідомлення приймаються через канали та розглядаються в порядку, який діяв до прийняття цього Закону;

підтвердження або непідтвердження статусу викривача здійснюється суб'єктом розгляду повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” протягом не більше десяти робочих днів з дня надходження об'ґрунтованої письмової вимоги особи, яка подала таке повідомлення.

Згідно із наказом МВС від 28.01.2021 № 63 “Про деякі питання реалізації антикорупційного законодавства” анонімні повідомлення розглядаються у строк не більше 15 днів, а повідомлення із зазначенням авторства – у строк не більше як 10 робочих днів [5].

Одним із принципів організації роботи каналів повідомлення про корупційні або пов’язані з корупцією правопорушення є доступність, тобто забезпечення безперешкодного доступу для подання повідомлення про корупцію, процес подання таких повідомлень має бути зручним, під час подання повідомлення та його розгляду забезпечується анонімність та конфіденційність викривача.

Важливе місце у захисті викривачів відводиться наданню методичної допомоги та консультацій щодо повідомлення про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень

Порядок розгляду повідомлень про можливі корупційні та пов’язані з корупцією визначається ч. 5 ст. 53 та ст. 53-2 Закону України “Про запобігання корупції”.

Уповноваженим особам з питань запобігання та виявлення корупції необхідно забезпечити:

Реєстрацію повідомлень в журналі обліку повідомлень про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції”;

первинний розгляд повідомлень, під час якого встановити чи відповідає повідомлення вимогам, установленим абзацом 3 ч. 5 ст. 53 або ч. 2 ст. 53-2 Закону України “Про запобігання корупції”;

перевірку анонімних повідомлень у строк не більше 15 днів від дня їх отримання. Якщо у вказаний строк перевірити інформацію, що міститься в повідомленні, неможливо, керівник відповідного органу або його заступник продовжують строк розгляду повідомлення до 30 днів від дня його отримання;

попередню перевірку повідомлень із зазначенням авторства у строк не більше 10 робочих днів від дня їх отримання; проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування інформації у разі підтвердження фактів, викладених у повідомленні, або необхідності подальшого з'ясування їх достовірності;

внесення керівнику пропозицій щодо передачі матеріалів до органів досудового розслідування у разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення (Офіс Генерального прокурора, Національна поліція України, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції) згідно із ст. 38, 216 Кримінального процесуального кодексу України [6] та(або) ст. 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення [7];

внесення керівнику пропозицій щодо закриття провадження у разі не підтвердження фактів, викладених у повідомленні;

внесення керівнику пропозицій щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства, інформацію стосовно яких повідомлено, а також усунення виявлених порушень, причин та умов вчинення правопорушення, спричинених ними наслідків, і про здійснення заходів щодо відновлення прав і законних інтересів осіб та відшкодування збитків, шкоди, завданої фізичним та юридичним особам внаслідок допущених порушень.

Проведення перевірки або розслідування не може бути доручене особі, якої або близьких осіб якої стосується повідомлена інформація.

Викривачу надається детальна письмова інформація про результати попередньої перевірки за його повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України "Про запо-

бігання корупції” у 3-денний строк з дня завершення відповідної перевірки. Також, викривач має право отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування у зв’язку із здійсненим ним повідомленням про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” не пізніше п’яти днів після отримання його заяви, а також за кінцевими результатами розгляду, перевірки та/або розслідування.

Викривачу, його близьким особам не може бути відмовлено у прийнятті на роботу, їх не може бути звільнено чи примушено до звільнення, притягнуто до дисциплінарної відповідальності чи піддано з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) або загрозі таких заходів впливу у зв’язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції”. До негативних заходів також належать формально правомірні рішення і дії керівника або роботодавця, які носять вибірковий характер, зокрема, не застосовуються до інших працівників у подібних ситуаціях та/або не застосовувалися до працівника у подібних ситуаціях раніше.

Уповноваженим особам з питань запобігання та виявлення корупції під час планування заходів інформаційно-роз’яснювальної, консультативної та методичної допомоги з питань додержання антикорупційного законодавства доцільно передбачати теми: захисту прав викривачів (ст. 53-3 права та гарантії захисту викривача, ст. 53-4 захист трудових прав викривача, ст. 53-5 право викривача на конфіденційність та анонімність, ст. 53-6 право викривача на отримання інформації, ст. 53-7 винагорода викривачу, ст. 53-8 юридична відповідальність викривача) та порядку повідомлення

про можливі корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2014. № 49. С. 2056) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

2. Щодо правового статусу викривача : роз'ясненням НАЗК від 23.06.2020 № 5. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/shhodo-pravovogo-statusu-vykrivacha/>

3. Про затвердження Вимог до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.04.2020 № 127/20, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22.04.2020 за № 370/34653. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0370-20#Text>

4. Про затвердження Положення про державну експертизу в сфері технічного захисту інформації : наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України 16 травня 2007 року № 93 (у редакції наказу Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 19 серпня 2020 року № 483. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0820-07#Text>

5. Про деякі питання реалізації антикорупційного законодавства у сфері захисту викривачів : наказ МВС від 28.01.2021 № 63 URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/normativni-ta-organizaciino-rozporyadci-dokumenty-mvs-z-pitan-zapobigannya-korupciyi>

6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

КОРУПЦІЯ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Павло ВИСОЦЬКИЙ

Корупція – одна з найактуальніших соціальних проблем сучасності. Громадяни різних країн обґрунтовано вважають, що корупція є ключовою політичною проблемою, яка перешкоджає процесам глобалізації у сенсі мультикультуралізму, цілісності соціокультурного простору та планетарного мислення.

Звичка переслідувати лише власні інтереси змушує держави та підпорядковані їм органи перебувати у стані постійного протистояння та конфлікту. Модель перебігу суспільних процесів, висловлена Т. Гоббсом як “війна всіх проти всіх”, з приватної сфери тепер поширилася на простір суспільно-політичних відносин у глобальному масштабі [1, с. 108–109]. Лобіювання, хабарництво, залякування, шантаж, примус та інші засоби реалізації політичних чи економічних інтересів стали звичайною практикою. Однак це найчастіше виражається у формі корупції.

Вищесказане повною мірою стосується і нашої держави, оскільки Україна є повноцінним суб’єктом політичного процесу і змушена прийняти офіційні та неформальні правила геополітичних стратегій. На жаль, зовнішні виклики доповнюються внутрішніми проблемами, пов’язаними з корупцією як девіантною формою соціальної поведінки. На переконання дослідників даного питання, корупція в сучасній Україні зросла до рівнів, які загрожують національній безпеці, оскільки суспільство усвідомлює, що слабка державність та корупція пожирають усі державні інститути, довіру суспільства до влади. Тобто логіка така: якщо держава слабка, вона не здатна захищатися [2, с. 10]. Корупція відчувається у всіх сферах суспільного життя: економічній, соціальній, політичній, духовній. Корумповані стосунки піднімаються вище

етичних норм, стаючи еталоном поведінки. І якщо у мирному житті такий стан речей мав етичний та економічний характер, то у стані військового протистояння проблема корупції безпосередньо впливає на оборону країни, мир і спокій її громадян. Так, згідно з результатами вищезазначеного дослідження, близько половини респондентів вважають корупцію причиною низької ефективності Збройних Сил України. Політолог Ю. Тищенко стверджує, що корупція в армії підриває її боєздатність і легітимність [3, с. 47]. Ті, кому доводиться піклуватися про життя солдатів, їх зброю, безпеку та повсякденне життя, заробляють гроші. Однак громадяни готові протистояти цьому явищу, про що свідчить їх байдужість під час Помаранчевої революції, Революції гідності й інших публічних подій.

Останнім часом в Україні у сфері протидії корупції було зроблено кілька важливих кроків: закони України “Про основи державної антикорупційної політики (антикорупційна стратегія)”, “Про запобігання корупції”. Створено Антикорупційне бюро та Антикорупційну прокуратуру. На державному рівні було проголошено курс на посилення боротьби з цим явищем. Однак ці дії є радше деклараціями про наміри, які, на жаль, не приводять до відчутного покращення ситуації у боротьбі з корупцією. Очевидно, що високий показник корупції негативно впливає на міжнародні рейтинги України, авторитет її та представників влади, може підірвати економічне відновлення нашої країни, послабити її позиції як політичного партнера Заходу. Держава може втратити перспективи приєднання до світових економічних і політичних організацій, стати ізольованою.

Молодь хоче вірити, що в нашій державній службі працівники чесно та професійно виконуватимуть свої повноваження, усунуть причини та умови, що сприяють корупційним правопорушенням. Однак вона не покладається виключно на політиків і державних службовців. Натомість вона розуміє,

що одним із важливих кроків у подоланні корупції є формування антикорупційної культури громадян, а також створення ефективної антикорупційної політики держави, вдосконалення антикорупційного законодавства й антикорупційних інститутів.

На нашу думку, першочерговими кроками, які можуть значно прискорити боротьбу з цими негативними явищами, є запровадження принципу рівності громадян перед законом, скасування імунітету всіх категорій державних службовців, а також відповідальність політиків за невиконання виборчих програм. І в цьому процесі ми керуємось ефективним історичним досвідом країн Балтії, Польщі та Німеччини. Український народ хоче жити в країні з рівними можливостями. І це можливо лише тоді, коли всі рівні перед законом і відповідальні один перед одним як члени однієї родини.

Список використаних джерел

1. Хамітов Н. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як мета антропології : навчальний посібник зі словником. 4-е видання перероблене та доповнене. Київ : КНТ, 2016. 396 с.
2. Волощенко А. В. Корупція: історичні витоки та сучасні прояви. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 3. С. 8–16.
3. Тищенко Ю. А. Громадянське суспільство в Україні та “політика ідентичності”. Київ : Агентство “Україна”, 2010. 76 с.

ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТУ ВИКРИВАЧІВ

Валерій ВИЧАВКА

Владислав ГМИРЯ

Юлія ШИРОКА

Корупція є різногалузевою проблемою сучасного суспільства, яка охопила всі сфери життєдіяльності громадян. Хоча в нас створена відносно нова структура, специфіка діяльності якої спрямована на вирішення цієї проблеми, але все ж таки вона залишається не вирішеною.

Кожен добросовісний громадянин нашої країни може допомогти вилікувати цю так звану “хворобу” під назвою корупція. Та держава повинна забезпечити громадянам упевненість, що після виконання свого громадянського обов’язку особа не зазнає знущань та в неї не буде проблем в її оточенні. На нашу думку, якщо зменшити ризики для цих людей, а саме з огляду на специфіку діяльності викривачів, вони можуть нести відповідальність за кримінальні правопорушення, які характеризуються діями у вигляді розкриття інформації. В особливій частині Кримінального кодексу міститься певна кількість складів злочину, які передбачають кримінальну відповідальність за розкриття інформації, а саме: порушення недоторканності приватного життя (стаття 182), розголошення таємниці фінансового моніторингу (частина 2 статті 209-1), незаконне збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну банківську таємницю (стаття 231), розголошення комерційної банківської таємниці (стаття 232), розголошення інсайдерської інформації (стаття 232-1 частина 1), розголошення державної таємниці (стаття 328), розголошення відомостей заходів безпеки щодо особи, взятої під захист (стаття 381), даних оперативно розшукової діяльності досудового розслідування (стаття 387) і відомостей військового характеру, що становлять

державну таємницю (стаття 422) [1]. З цього переліку лише у статтях 182 і 231 містяться примітки, у яких передбачено, що публічне, у тому числі через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки, повідомлення особі інформації про вчинення кримінального або іншого правопорушення, здійснення з дотриманням вимог закону, не є діями, передбаченими цією статтею, і не тягне за собою кримінальну відповідальність. В інших статтях переліку прямих норм щодо звільнення викривача від кримінальної відповідальності детально не прописані.

Заслуговує на увагу правове врегулювання системи заохочень для осіб, які вчасно повідомили правоохоронні органи про факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень. Так, відповідно до чинного законодавства право на винагороду має викривач, який повідомив про корупційний злочин, грошовий розмір предмета якого або завдані державі збитки від якого у п'ять тисяч і більше разів перевищують розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на час вчинення злочину [2]. Станом на сьогодні ця сума становить понад 11 895 000 гривень. Проте, що робити, якщо сума грошового розміру корупційного правопорушення буде меншою від вказаної? Особа не отримає винагороду за викриття корупційної складової і вона не буде зацікавлена у подальшому викритті осіб, які займаються одержанням неправомірної вигоди. Звісно, ці питання є дещо дискусійними і потребують подальшого вивчення.

Підсумовуючи все вищесказане, слід зазначити, що законодавчі органи влади повинні максимально убезпечити викривачів корупції, оскільки їхня діяльність пов'язана з дуже великими ризиками для себе і своєї сім'ї. Для того щоб особи, які свідомо встали на шлях боротьби з корупцією, могли відчувати гідну підтримку з боку держави, отримувати належне фінансове забезпечення та правовий статус і не були залише-

ні наодинці з небезпечними людьми, які можуть заподіяти їм шкоду, через їх діяльність на благо України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14> (дата звернення: 09.09.2021).

2. Про запобігання корупції: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 09.09.2021).

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Юрій ГАВДЬО

Після розпаду Радянського Союзу Україні закономірно дістався найвищий економічний, науковий, промисловий, природний, а головне – людський потенціал з висококваліфікованими кадрами сучасних професій. І саме вітчизняна корупція знівельовала все це, реальні масштаби та наслідки якої ще не досліджено, юридично не доведено її генезу, не дано міжнародно-правової оцінки. Бракувало, насамперед, політичної волі перед спокусою легкої наживи за допомогою державно-бізнесових структур і можливістю стати мільярдерами за рахунок незалежної держави в процесі приватизації державної власності, відсутності моральної стійкості в державних службовців, масового поширення захворювання олігархофренією, почуття безкарності, безконтрольності та взаємної поруки посадових осіб, наділених безмежною владою, або які такі владні повноваження привласнювали, патріотичні заяви масово підмінювались корисливістю. Під таким тягарем не вистояла б жодна країна, навіть сама велика і фінансово потужна, окрім України, яка сьогодні економічно виснажена, фінансово знесилена, набирає нових боргів, замість розкрадених коштів і протидіяти корупції в нових умовах.

Щорічні втрати від корупції в Євросоюзі становлять 120 млрд євро, або 1 % ВВП цієї спільноти (загалом для світу цей показник становить 5 %). Корупція визнається явищем, що спричиняє до підриву інвестиційної політики, справедливої конкуренції на внутрішніх ринках і зниження фінансування громадських проєктів.

Головною метою ЄС з моменту його заснування було формування єдиного внутрішнього ринку. Євросоюз був і зали-

шається передусім організацією економічного спрямування, тож економічні міркування є основними, що визначають його функціонування. Ініціативи ЄС у сфері протидії корупції не виходять поза рамки забезпечення функціонування цього ринку. Це становить основну відмінність між підходами ЄС та Ради Європи, яка позиціонує себе як провідна організація із протидії корупції на загальноєвропейському географічному просторі. Мандатом Ради Європи є сприяння розвитку демократії та верховенства права, що безпосередньо стосується питань протидії корупції. ЄС, натомість, звертає увагу на питання корупції переважно у контексті забезпечення фінансових інтересів Союзу. Останніми роками керівництво ЄС заявляє про необхідність протидіяти корупції у більш широкому сенсі, але ці заяви до цього часу не знайшли свого законодавчого відображення. Хоча Єврокомісія та Європейський Парламент сформулювали низку рекомендацій країнам-членам щодо того, яким чином вони мають протидіяти корупції, ці рекомендації жодним чином не упорядковані, містяться у різних за статусом документах і не мають обов'язкової сили для країн-членів [1].

Законодавчі ініціативи Євросоюзу спрямовані на мінімізацію корупції у діяльності приватного сектору та інститутів ЄС. Угода про функціонування Європейського Союзу вказує на те, що щодо цього явища можуть бути встановлені мінімальні покарання на рівні ЄС, оскільки воно впливає на інтереси спільноти у цілому та виходить поза її межі. У той же час, імплементація антикорупційного законодавства залишається компетенцією країн-членів. Напрацьовані на рівні ЄС рекомендації не мають універсального характеру на рівні Союзу [2]. Ще більшою мірою різняться підходи до організації правоохоронної практики із протидії корупції, формування національних систем антикорупційних установ.

Список використаних джерел

1. Szarek-Mason P. The European Union's Fight Against Corruption The evolving policy towards Member States and candidate countries. Cambridge University Press, 2010. 305 p. P. 88.
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee. Fighting Corruption in the EU. Brussels : European Commission, 06.06.2011. 18 p. P. 2.

МОДЕЛІ ОРГАНІВ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

**Роман ГАВРІК
Надія ДЕМЧИК**

Відповідно до ст. 36 Конвенції ООН проти корупції кожна держава-учасниця забезпечує наявність органу чи органів або осіб, які спеціалізуються на боротьбі з корупцією за допомогою правоохоронних заходів. Такому органу чи органам забезпечується необхідна самостійність, щоб вони могли виконувати свої функції ефективно й без будь-якого негативного впливу. Такі особи або працівники такого органу або органів повинні мати відповідну кваліфікацію та ресурси для виконання покладених на них завдань.

Проведений аналіз антикорупційних інституцій в європейських країнах дає підстави зазначити, що є держави, в яких: не існує спеціально створених антикорупційних інституцій, а функції із запобігання та боротьби з корупцією делеговані правоохоронним та/або судовим органам (наприклад, в Нідерландах); в яких створена єдина антикорупційна інституція; в яких функціонує система антикорупційних органів державної влади (наприклад, у Німеччині, Франції, Фінляндії та Данії). Наприклад, у Франції такими органами є: Центральна служба запобігання корупції, Організація з боротьби проти відмивання грошей, Відділ з боротьби проти корупції при Управлінні боротьби проти економічних та фінансових злочинів, Центральна дирекція загального інформування, Комісія з фінансової гласності політичного життя, що контролює майнове становище парламентаріїв, Національна комісія з рахунків виборчих кампаній і фінансування політичних партій (наділена контрольними функціями), Центральна рахункова палата.

В Європі немає якоїсь єдиної моделі органу з протидії корупції. Зокрема, у публікації ОЕСР “Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей” 2007 року визначені три моделі таких спеціалізованих антикорупційних інституцій, які існують в Європі:

1) багатоцільові органи, які мають повноваження правоохоронних органів, а також здійснюють превентивні функції (Бюро із запобігання і боротьби проти корупції в Латвії, Спеціальна служба розслідувань у Литві, Національний центр по боротьбі з корупцією в Молдові);

2) спеціалізовані служби, управління та/або відділи з боротьби проти корупції у системі правоохоронних органів (Спеціальна прокурорська служба з припинення економічних злочинів, пов’язаних із корупцією в Іспанії, Центральне управління боротьби проти корупції в Бельгії, Національний антикорупційний директорат в Румунії, Управління з припинення корупції та організованої злочинності у складі Державної прокуратури Хорватії, Національне управління по боротьбі з мафією та відповідні управління при місцевих прокуратурах в Італії, Національне управління з розслідування і кримінального переслідування злочинів у сфері економіки і навколишнього середовища в Норвегії, Департамент внутрішніх розслідувань та спеціалізовані прокуратури по боротьбі з корупцією в Німеччині, Антикорупційний відділ в межах поліцейського Управління з боротьби з організованою злочинністю в Угорщині, у Республіці Словенія у структурі Генеральної прокуратури створена особлива група державних прокурорів, які спеціалізуються на боротьбі з окремими видами злочинності);

3) інституції із запобігання корупції, розроблення політики і координації (Комісія з координації діяльності у сфері боротьби проти корупції в Болгарії, Центральна служба із запобігання корупції у Франції, Антикорупційна служба моніторингу у Фінляндії, Антикорупційна моніторингова група в Албанії, Постійна комісія проти корупції на Мальті).

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОКУРАТУРИ

Роман ГАВРІК

Світлана ПЕТРЕЧЕНКО

Особливе місце в системі органів прокуратури відіграє Спеціалізована антикорупційна прокуратура (далі – САП), необхідність створення якої впливає із норм Закону України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 року.

Як вказує А. В. Лапкін, САП не є суто українським “ноухау”, оскільки досвід створення подібних прокуратур наявний у деяких державах світу. Зокрема, такими органами є Національне управління по боротьбі з мафією та відповідні управління при місцевих прокуратурах в Італійській республіці, Національна антикорупційна прокуратура в Румунії, спеціальна окружна прокуратура по попередженню економічних злочинів, пов’язаних з корупцією в Королівстві Іспанія, спеціальна прокуратура по переслідуванню міжнародних злочинів в Королівстві Данія, Національне Бюро з економічних злочинів у Королівстві Швеція, у Республіці Словенія у структурі Генеральної прокуратури створена особлива група державних прокурорів, які спеціалізуються на боротьбі з окремими видами злочинності.

Особливими ознаками САП в науковій літературі називаються:

особлива процедура формування кадрового складу, зокрема через відкритий конкурсний відбір кандидатів на адміністративні посади;

власна структура, до якої входять центральний апарат і територіальні філії, що розташовуються в тих місцях, у яких

знаходяться територіальні управління Національного антикорупційного бюро України;

окреме місце розташування – у службових приміщеннях Національного антикорупційного бюро України або службових приміщеннях Генеральної прокуратури України (регіональної чи місцевої прокуратури), які розташовані окремо від інших службових приміщень Генеральної прокуратури України;

Генеральний прокурор, його перший заступник та заступники не мають права давати вказівки прокурорам антикорупційної прокуратури та здійснювати інші дії, які прямо стосуються реалізації прокурорами САП їхніх повноважень;

підпорядкування керівника САП безпосередньо Генеральному прокурору, а керівників управлінь, відділів та їх заступників, прокурорів САП – керівнику САП;

неможливість переведення керівництва САП до інших підрозділів без їх згоди протягом строку їх повноважень.

Повноваження САП викладені у п. 3 Положення “Про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України” від 05.03.2020 № 125. Водночас, слід зазначити, що, на жаль, ці повноваження в цілому не визначені Конституцією України, передусім в частині здійснення представництва інтересів громадянина в суді, здійснення нагляду за досудовим розслідуванням, яке проводиться Національним антикорупційним бюро, що не відповідає обсягу повноважень органів прокуратури, передбачених Конституцією України. З огляду на це, вважаємо за необхідне внести відповідні зміни до ст. 131-1 Конституції України, передбачивши такі повноваження для САП:

підтримання публічного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях, розслідуваних Національним антикорупційним бюро України;

представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених Законом України “Про прокуратуру”

і пов'язаних з корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями;

нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України;

нагляд за додержанням законів щодо забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування Національним антикорупційним бюро України кримінальних правопорушень та оскарження незаконних судових рішень на стадії досудового розслідування і судового розгляду.

КОНВЕНЦІЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ООН: СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Світлана ГАНАБА

Ефективна протидія корупції в українському суспільстві потребує реалізації системної і дієвої антикорупційної політики. Вона передбачає створення спеціальної системи державних органів, забезпечення належної і скоординованої їх роботи, впровадження низки превентивних й репресивних заходів запобігання корупції. Очевидно, що розбудова цього механізму має ґрунтуватися на досвіді інших країн у цій сфері й відповідати міжнародним стандартам і передовій світовій правничій практиці. Приєднавшись в останні десятиліття до антикорупційного руху, Україна ратифікувала низку міжнародно-правових документів. Серед перших ратифікованих документів – Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією. Варто зазначити, що це документи локального характеру, а тому їх правові норми застосовуються лише у деяких країнах. Документом, який є універсальним у міжнародному антикорупційному законодавстві, є Конвенція ООН проти корупції. Вона була ухвалена Асамблеєю ООН 31 жовтня 2003 року. Офіційно Україна взяла на себе зобов'язання виконувати положення Конвенції у 2010 році. Відповідно до її положень, Українська держава (з урахуванням засадничих принципів свого національного законодавства) розробляє й реалізовує засади правопорядку, належного управління державою, справами й державним майном тощо. Вона прагне встановлювати та заохочувати ефективні види практик, спрямовані на запобігання корупції. Варто зазначити, що ця політика покликана сприяти активній участі у цій справі усього суспільства, громадських організацій та

об'єднань тощо. Серед основних стратегій запобігання корупції Конвенція ООН визначає:

формування скоординованої політики (встановлення, розвиток й стимулювання ефективних практик запобігання корупційним діям);

створення органів із запобігання корупції (саме вони формують та імплементують цю політику);

етичні стандарти на державній службі (створення кодексів доброчесної поведінки службовців, заохочення таких етичних стандартів як чесність, гідність й відповідальність тощо);

формування доброчесної публічної служби (ця стратегія є багатогранною й включає фокусування на таких критеріях як бездоганність роботи, справедливість й відповідальність тощо);

прозорість державних закупівель й управління фінансами (прозоре й достатнє фінансове забезпечення, публічне поширення інформації про закупівельні процедури, зрозумілі критерії та прозора політика участі та ефективна система контролю);

незалежність державних органів та органів прокуратури (забезпечення незалежності судової влади, зміцнення чесності та непідкупності їх тощо);

державна звітність (суспільство має отримувати інформацію про прийняття державних рішень, спрощення проведення адміністративних процедур, надання суспільству інформації про корупційні ризики у діяльності державних органів тощо);

доброчесність приватного сектору (передбачає співпрацю правоохоронних органів з бізнесовими структурами, запобіганні конфлікту інтересів у випадку держслужбовців, які приходять у бізнес тощо);

запобігання відмиванню коштів (моніторинг фінансових установ щодо запобігання відмиванню коштів);

посилення прозорості та активне залучення громадян у процес прийняття рішень, формування у суспільстві атмосфери неприйняття корупції та сприяння свободі поширення інформації про корупцію [1].

Упровадження окреслених стратегій у практику суспільного життя сприятиме створенню позитивного іміджу країни у зовнішній політиці та розбудові національної економіки – у внутрішній, забезпечить розбудову громадянського суспільства.

Використане джерело

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Олег ГАНЬБА

У 2020 році з 33 балами зі 100 можливих Україна посіла 117 місце зі 180 країн у списку CPI (Corruption Perceptions Index). При цьому показники України в Індексі сприйняття корупції виросли лише на 3 бали, що відображає певну позитивну тенденцію. Однак Україна і надалі належить до держав з найбільшим поширенням корупційних діянь.

Варто зауважити, що корупція в Україні належить до кризового типу, що зумовлено соціальною, політичною, економічною кризою в державі, а в умовах військового протистояння на сході країни, прагнення України до євроатлантичної інтеграції корупція являє собою реальну загрозу як національній безпеці України загалом, так і її прикордонній безпеці зокрема. З-поміж інших факторів корупція стоїть на заваді ефективного функціонування правоохоронних органів і військових формувань як основних суб'єктів сектору безпеки і оборони держави.

Відтак важливими кроками у боротьбі з корупцією є формування продуманої антикорупційної політики як на рівні держави загалом, так і на рівні окремого правоохоронного органу зокрема, а також якісна реалізація заходів такої політики.

Антикорупційна політика Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) полягає у створенні ефективної системи запобігання, виявлення, протидії і припинення корупції, конфлікту інтересів в Адміністрації ДПСУ, регіональних управліннях, органах охорони державного кордону України; подальшому впровадженні механізмів прозорості,

добročесності, зниженні корупційних ризиків в її діяльності; залучення інститутів та організацій громадянського суспільства та підвищення рівня довіри громадян; формування нетерпимого ставлення військовослужбовців, державних службовців та працівників ДПСУ до корупції [1].

В ієрархії напрямів окресленої політики первинним є саме запобігання корупції, якому притаманний попереджувальний характер і зосередження основних зусиль на усуненні причин та умов вчинення корупційних правопорушень персоналом ДПСУ, а також формування антикорупційної культури у військовослужбовців і працівників відомства. Натомість вторинними напрямами є виявлення, протидія і припинення корупції, яким здебільшого притаманний дисциплінарний, адміністративно-правовий та кримінально-правовий характер.

Красномовним свідченням реалізації заходів антикорупційної політики ДПСУ в частині, що стосується запобігання корупції, є проведення з особовим складом відомства: у 2020 році 4 антикорупційних акцій: “Оприлюдни декларацію – живи доброчесно!”, “Прикордоннику, чи варто заради отримання хабаря сьогодні втратити все у майбутньому?”, “Покарання корупціонера – лиш справа часу!”, “Прикордоннику, не бійся повідомити про відомі тобі факти корупції на кордоні!” [2]; у 2021 році Управлінням запобігання та виявлення корупції Адміністрації ДПСУ у взаємодії з Головним центром забезпечення стратегічних комунікацій інформаційної кампанії “Разом проти корупції!” та інших профілактичних заходів [3].

Отже, антикорупційна політика ДПСУ носить системний характер, пріоритетним напрямом формування якої є запобігання корупції, а реалізація такої політики ґрунтується на поєднанні як попереджувальних, так і репресивних заходів, де перевага надається першим.

Список використаних джерел

1. Антикорупційна програма Державної прикордонної служби України на 2020–2022 роки : наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 13 лютого 2020 року № 99-АГ.

2. Антикорупційний бюлетень за 2020 рік. URL: https://dpsu.gov.ua/upload/%D0%97arobigannja_korypcii/%D0%90ntikorypcijnij_bjuleten.pdf

3. Антикорупційний бюлетень I півріччя 2021 року. URL: https://dpsu.gov.ua/upload/%D0%97arobigannja_korypcii/%D0%90%D0%9A%D0%91_1-2021.pdf

МОРАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Олег ГЕРАСИМЧУК

18 жовтня 2006 року Україна ратифікувала Конвенцію ООН проти корупції, започаткувавши цим самим новий етап у протидії корупційним явищам. Подальші зміни законодавства передбачили оновлення юридичної відповідальності за корупцію, реформування антикорупційної державної структури – судових, правоохоронних органів, органів виконавчої влади тощо. Водночас подолання корупції, кінцеве й безповоротне, залишається таким же утопічним і недосяжним, як і подолання злочинності загалом.

Незважаючи на це, боротьба з корупцією як надзвичайно небезпечним явищем, що роз’їдає основи існування цивілізованого суспільства, має тривати. Аналіз Індексу сприйняття корупції (CPI – Corruption Perceptions Index), щорічного рейтингу країн світу, що укладається організацією Transparency International з 1995 року за показником рівня корупції, який базується на оцінках підприємців та аналітиків [1], дозволяє зробити висновки, що ситуація з корупцією в тій чи іншій країні не є сталою величиною, має свою позитивну чи негативну динаміку. Тому долати корупцію можна і потрібно, звужуючи її сферу поширення та запобігаючи проявам як на найвищому рівні, так і у повсякденному житті. Проте який шлях обрати Україні: сингапурський підхід, який спирається на ефективність адміністративного управління і максимально регламентовану алгоритмізацію діяльності чиновників [2], скандинавський, який ґрунтується на тому, що чесна влада – це система взаємодії права, громадянського суспільства, традицій і цінностей нації [3] чи ще якийсь?

Проаналізувавши сучасні моделі запобігання корупції, можна дійти висновку, що застосування будь-якої з них у чи-

стому вигляді в Україні не дасть стовідсоткового результату, оскільки на їх ефективність впливатимуть локальні особливості, які від держави до держави відрізняються. Також варто зважати, що абсолютна регламентація адміністративних відносин не означатиме такого ж абсолютного уникнення корупційних відносин. Адже, по-перше, врахувати всю варіативність ситуацій мінливого середовища сьогодення практично неможливо. По-друге, встановлення антикорупційних перешкод стає для корупціонерів викликом для пошуку нових обхідних шляхів та сигналом до здорожчання їх “послуг”. Тож очевидно, що без формування в суспільстві нетерпимості до корупції та інших моральних цінностей законодавчі механізми належним чином працювати не будуть. Наприклад, у Фінляндії важливе значення має етика поваги до роботи та неповаги до хитрощів, спритності, нечесності. Фіни вважають, що взяти хабар – означає втратити самоповагу. Навіть якщо ніхто не знатиме про це, оскільки почуватиметеся залежним від людини, яка підмовила вас на нечесний вчинок. А це суперечить фінській етиці поведінки [3, с. 105].

Врегулювати мораль законодавством – дуже непросте завдання. Освітня діяльність віднедавна має зафіксовану засаду – академічну доброчесність як сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Проте такі норми ефективно працюватимуть лише в тому випадку, коли будуть неминуче реалізовуватись у кожному випадку як на індивідуальному локальному рівні, так і на рівні найвищих посадових осіб держави. І тому це відповідальність не тільки державних антикорупційних механізмів, але й кожного з нас.

Список використаних джерел

1. Ukraine. Corruption Perceptions Index. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/ukr>
2. Боднарчук О. Г. Сінгапурська модель боротьби з корупцією – приклад застосування ефективної антикорупційної стратегії в Україні. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2014/14.pdf
3. Халковський О. М. Досвід протидії корупції у зарубіжних країнах. *Економіка та держава*. № 3/2011. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/3_2011/30.pdf

СУЧАСНИЙ СТАН КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ПЕРСОНАЛОМ КОЛОНІЙ, ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРАВОПОРЯДОК В УКРАЇНІ

Богдан ГОЛОВКІН

Олександр КОЛЬ

Як показали результати вивчення матеріалів архівних кримінальних проваджень і корупційних правопорушень, вчинених персоналом колоній у сфері виконання покарань України у 2017–2020 рр., за вказаний період було зареєстровано 342 випадки кримінальних правопорушень та 63 корупційні діяння. При цьому варто зазначити, що у загальній кількості вчинених кримінальних правопорушень майже 30 % припадає на ті, що пов’язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів (розділ XIII Особливої частини КК). Крім цього, до 10 % кримінальних правопорушень є результатом різноманітних службових зловживань (ст. 364, 365, 368 та ін. КК), а ще стільки ж (до 10 %) – приходить на випадки перевищення персоналом колоній влади або службових повноважень. У той самий час, 50 % у структурі зареєстрованих у колоніях суспільно небезпечних, винних і карних діянь (ст. 11 КК), вчинених персоналом цих КВУ, пов’язані з іншими кримінальними правопорушеннями (умисним вбивством, катуванням, викраденням чужого майна та ін.).

Із 342 вчинених у сфері виконання покарань України кримінальних правопорушень 99 зареєстровано у 2017 р., 84 – у 2018 р., 76 – у 2019 р. та 83 – у 2020 р. При цьому варто зазначити, що у середньому за вказаний період щорічно персоналом колоній вчинялось 86 кримінальних правопорушень, враховуючи “коливальний” (у бік зменшення або збільшення) цього суспільно небезпечного явища у сфері виконання

покарань України [1]. Поряд з цим звертає на себе увагу й той факт, що, розпочинаючи з 2017 року по цей час, щорічно зменшується кількість персоналу колоній у зв'язку із “консервацією” (тимчасовим припиненням діяльності) [2, с. 306] та закриттям УВП, а тому рівень злочинності (кримінальних правопорушень) цих суб'єктів у розрахунку на 1 тис. осіб не співпадає з абсолютними щорічними показниками. Більше того, з 2017 року намітилась тенденція щодо щорічного збільшення рівня злочинності серед персоналу колоній. Так, при штатній чисельності персоналу ДКВС України, яка складала станом на 01.01.2021 34 тис. осіб, на персонал колоній приходилось майже 70 % (22 тис. осіб) [3]. При цьому рівень злочинності серед вказаних суб'єктів у розрахунку на 1 тис. осіб на кінець 2020 року (було зареєстровано 83 кримінальних правопорушення) склав 3,8 випадки (у 2017 р. – 4,3; у 2018 р. – 3,6; у 2019 – 3,7), враховуючи щорічне зменшення кількості персоналу майже на 600 осіб [4].

Як приклад, можна назвати такі офіційні дані ДКВС України, які були висвітлені на сайті цього відомства, а саме: якщо станом на 30.07.2020 були “законсервовані” 27 УВП, то вже станом на 01.02.2021 – 39 УВП [3].

Про негативні тенденції щорічного збільшення рівня злочинності персоналу колоній свідчать і офіційні відомості, що стосуються кількості засуджених, які тримались у місцях позбавлення волі. Так, якщо станом на 01.01.2018 року в УВП та СІЗО трималось майже 70 тис. засуджених, то станом на 01.01.2021 – майже 50 тис., тобто їх кількість в абсолютних цифрах зменшилась на 20 тис. осіб, а у відсотковому вираженні – на 28,6 % [3].

Отже, варто констатувати, що ні зменшення кількості колоній та персоналу цих КВУ, ні зменшення кількості засуджених, які відбували у них покарання у вигляді позбавлення волі, не привели до підвищення ефективності запобігання кримінальним правопорушенням, у тому числі і корупцій-

них, що вчиняються зазначеними суб'єктами у сфері виконання покарань України.

Список використаних джерел

1. Статистичні дані Державної кримінально-виконавчої служби України. URL: <https://kvs.gov.ua>
2. Великий тлумачний словник української мови / укл. О. Єрошенко. Донецьк : ТОВ “Глорія Трейд”, 2012. 864 с.
3. Про стан правопорядку, ізоляції та нагляду, діяльність підрозділів охорони, пожежної безпеки та воєнізованих формувань Державної кримінально-виконавчої служби України у I кварталі 2021 року. URL: <https://kvs.gov.ua/important-info/for-public/>
4. Про стан правопорядку, ізоляції та нагляду, діяльність підрозділів охорони, пожежної безпеки та воєнізованих формувань Державної кримінально-виконавчої служби України у 2020 році. URL: <https://kvs.gov.ua/important-info/for-public/>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОСВІДУ ФРАНЦІЇ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Марія ГРИГА

Виникнення такого соціального явища, як корупція можливе у будь-якому суспільстві, що зумовлено специфікою людської природи та недосконалістю окремих владних інституцій, саме тому боротьба з цим негативним явищем є перманентною складовою історії людства з давніх часів.

Окремі країни ЄС демонструють успішні результати протидії корупції, що досягаються насамперед шляхом реформування системи державного управління, реалізації програм з підвищення якості управління на місцевому рівні, а також активізації політичної участі громадян [1, с. 72]. Вивчення зарубіжного досвіду формування та діяльності системи антикорупційних органів і реалізації основних напрямів антикорупційної політики надасть змогу в найкоротші терміни, з урахуванням позитивних і негативних тенденцій, досягнути поставлених цілей і в нашій державі.

Цікавим у цьому сенсі є досвід Франції. Основними державними інституціями Франції, які здійснюють боротьбу з корупцією, є: Комісія з фінансової гласності політичного життя, що контролює майнове становище парламентарів, Національна комісія з рахунків виборчих кампаній і фінансування політичних партій, правоохоронні органи, Міністерство юстиції; Відділ з боротьби проти корупції, що діє з 2004 р. в рамках Управління боротьби проти економічних та фінансових злочинів при Судовій поліції; Центральна служба запобігання корупції [2, с. 125].

Центральна служба запобігання корупції – (ЦСЗК) існує у структурі Міністерства юстиції Франції з 1993 року. Незважаючи на свої невеликі розміри, ЦСЗК має потужний аналітичний потенціал, тому що об'єднує відряджених експертів з

багатьох державних установ судової та адміністративної системи. Основними видами діяльності ЦСЗК є збір інформації та проведення консультацій незалежних експертів з питань, пов'язаних із виникненням ризику корупції та справами про корупцію, за якими проводиться розслідування. Більшість запитів про отримання консультацій надходить від місцевих органів влади. За останній час ЦСЗК все активніше займається просвітницькою діяльністю і сприянням у прийнятті кодексів етики в організаціях державного та приватного секторів [3].

Важливим чинником, який сприяє проведенню успішної політики протидії корупції у Франції, є активна участь цієї країни в антикорупційній діяльності ЄС. Францією ратифіковано усі антикорупційні конвенції Євросоюзу. Її правоохоронні органи активно співпрацюють з Європолем, Євроюстом (Європейським бюро судової співпраці), ОЛАФ (спеціальний підрозділ фінансової поліції при ЄС, до функцій якого належить боротьба із шахрайством). Окрім цього, подоланню проявів корупції у державному секторі Франції сприяють такі об'єктивні чинники, як збільшення ролі мережевого управління порівняно з традиційною ієрархічною вертикаллю влади, зменшення втручання держави в економічні процеси та регламентації сфери послуг [2, с. 126].

Необхідно зауважити, що запровадження зарубіжного досвіду може не надати очікуваних результатів у разі недостатнього аналізу та врахування національних особливостей (зокрема конституційної, законодавчої бази та політичного середовища) у контексті можливості реалізації тих чи інших напрямів антикорупційної стратегії. Так само неефективним може виявитись надто широке коло повноважень антикорупційних органів, які не забезпечуються відповідними людськими та фінансовими ресурсами для виконання усіх визначених завдань. Крім того, як наголошують вчені, нерелістичними є очікування, спричинені хибною ідеєю, що од-

не-єдине агентство – навіть з надзвичайними повноваженнями – може “вилікувати” корупцію без більш широкої системи ефективних запобіжних і репресивних елементів, що результативно виконують свої завдання [4, с. 148].

Список використаних джерел

1. Грига М. А. Система антикорупційних органів Польщі. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2020 р.). Київ : НАВС, 2020. С. 72–74.
2. Підбережник Н. Антикорупційна політика в країнах західної Європи: досвід для України. *Ефективність державного управління* : зб. наук. праць. 2013. Вип. 37. С. 123–132.
3. Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей. URL: www.oecd.org/corruption > asp
4. Ярмиш О., Мельник Р. Спеціалізовані антикорупційні інституції: світовий досвід та національна модель. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С. 144–155.

ЩОДО АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ У СФЕРІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

**Оксана ГУСАК
Андрій ГУСАК**

Конфлікт – це сутичка полярних інтересів і поглядів, максимальне загострення протиріч, які викликають активні дії та боротьбу, що супроводжуються складними ситуаціями; стан, в якому кожна сторона намагається зайняти позицію недопустиму для інтересів іншої сторони [1].

Щодо конфлікту у сфері права інтелектуальної власності – то це стан суспільних відносин, сторони яких перебувають в умовах протидії через порушення, потенційну можливість порушення прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності, мають неузгодженість поглядів, інтересів, переконань щодо процесу створення результатів інтелектуальної творчої діяльності або використання, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та обсягу прав, які щодо них виникають [2].

Саме у сфері поширення та охоплення категорій учасників, на яких впливають наслідки конфліктів, і полягають їх особливості у праві інтелектуальної власності. Конфлікт може мати публічно-правовий прояв через вплив його наслідків на суспільство та державу.

Саме публічно-правовий характер конфліктів у сфері права інтелектуальної власності виражається в тому, що незаконне використовування або створення об'єктів права інтелектуальної власності можуть викликати, приміром, розповсюдження продукції, яка обманює купців, чи неможливість виробництва товарів, які важливі для забезпечення здоров'я населення або інших інтересів споживачів і суспільства.

Що стосується альтернативного врегулювання конфліктів, то воно як неюрисдикційна форма захисту прав інтелектуальної власності визначає поведінку сторін конфлікту, яка направлена на використання різних способів вияву факторів, які визначили появу протиріч і на визначення найкращих шляхів їх вирішення. До основних переваг альтернативного врегулювання конфліктів належать: узгодження інтересів сторін з процедурних питань; добровільний вибір сторонами способу вирішення конфлікту; визначення слухного для всіх сторін рішення; прискорене вирішення питань; пошук шляхів для співпраці та збереження ділових відносин.

Різноманітність засобів альтернативного врегулювання спорів дає можливість встановити критерії для їх класифікації. Альтернативні способи врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності діляться на категорії за такими критеріями: залучення третьої сторони; мета проведення; визначення процедури проведення; обов'язковості прийнятого рішення; повноваження щодо прийняття рішень [3].

Медіація є альтернативним способом врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності. Медіація – це переговорний процес за участю третьої нейтральної сторони, спрямований на пошук взаємовигідного рішення для врегулювання конфлікту щодо об'єктів інтелектуальної власності та прав, які щодо них виникають [3].

Успішне розповсюдження медіації в Україні вимагає проведення багатоетапної просвітницької роботи. Першим рівнем є проведення ознайомчих заходів для учнів, другий – просвіта у закладах вищої освіти, третій – на підприємствах та організаціях щодо конфліктів і можливих способах їх врегулювання.

Список використаних джерел

1. Вільна енциклопедія “Вікіпедія”. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82>

2. Бурова Л. Щодо співвідношення категорій “конфлікт” та “спір” у сфері права інтелектуальної власності. Національний університет “Одеська юридична академія”. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/evrpol_2016_3_2_36.pdf

3. Галупова Л. І. Альтернативні способи врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2021. С. 59–61.

БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ ЩОДО НЕЗАКОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ОРГАНІЗАЦІЇ АБО ПРОВЕДЕННЯ АЗАРТНИХ ІГОР, ЛОТЕРЕЙ ЯК КОРУПЦІЙНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

**Андрій ДАНИЛЕВСЬКИЙ
Володимир КОРЧЕВ**

Останнім часом у кримінально-правовій політиці держави спостерігається негативна тенденція намагання вирішувати соціальні проблеми за допомогою доповнення Кримінального кодексу України (далі – КК України) новими нормами, які передбачають відповідальність за діяння, обґрунтованість криміналізації якого викликає сумнів. Повною мірою це стосується ст. 365-3 КК України “Бездіяльність працівника правоохоронного органу щодо незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей”. Не викликає сумнівів, що незаконна організація або проведення азартних ігор є одним з розповсюджених явищ, не в останню чергу завдяки потуранню з боку працівників правоохоронних органів, але вважати, що ця проблема буде вирішена з появою зазначеної норми, було б передчасним.

На нашу думку, криміналізація цього діяння недостатньо обґрунтована, оскільки у держави вистачає інструментів для притягнення працівників правоохоронних органів до відповідальності за діяння, перелічені у ст. 365-3 КК України. Ця норма лише створює невинуватиту конкуренцію з іншими статтями КК України. Можна погодитись з дослідниками, які зазначають, що така криміналізація окремого випадку потурання кримінальному правопорушенню є казуїстичною, фрагментарною, безсистемною і не прикрашає кримінальне законодавство [1, с. 240]; [2, с. 256].

Але якщо вже законодавець визнав за необхідне криміналізувати це діяння, то необхідно правильно визначити його місце у системі Особливої частини КК України.

Законодавець обрав для розміщення такої норми розділ “Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов’язаної з наданням публічних послуг”. У вітчизняній правовій доктрині висловлюється думка про те, що хоча кримінальне правопорушення, передбачене у ст. 365-3 КК України посягає одночасно на два об’єкти, але співставлення об’єктів розділів XVII та XVIII дає підстави стверджувати, що зазначений склад кримінального правопорушення повинен бути розташований у розділі “Кримінальні правопорушення проти правосуддя” [3, с. 62]. Така думка видається дискусійною. Незважаючи на те, що вчиняючи діяння, описане в диспозиції ст. 365-3 КК України, працівник правоохоронного органу дійсно порушує порядок реагування на повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, а приховування злочину традиційно відноситься до кримінальних правопорушень проти правосуддя, слід брати до уваги і мотиви вчинення кримінального правопорушення. У кримінальних правопорушеннях проти правосуддя не виділяється корисливий мотив, за наявності мети на отримання неправомірної вигоди, дії відповідних службових осіб, як правило, кваліфікуються за сукупністю з відповідними кримінальними правопорушеннями у сфері службової діяльності. Саме наявність цього мотиву, а також той факт, що традиційно пасивну поведінку службової особи щодо своїх обов’язків відносять до кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності обумовлюють розміщення кримінального правопорушення, що розглядається, саме у розділі XVII Особливої частини КК України.

Не зовсім вдалим є і обраний номер статті, який натякає на споріднений зв’язок діяння з перевищенням влади або службових повноважень, але дослідники звертають увагу, що

зазначені дії за своїм змістом є різновидом зловживання владою, а не її перевищенням [4, с. 126].

Незважаючи на те, що ст. 365-3 КК України не входить до переліку корупційних кримінальних правопорушень, визначених у примітці до ст. 45 КК України, вважаємо, що за своїм змістом таке діяння можна віднести до корупційних. Аналіз законодавчого визначення корупції та корупційного правопорушення показує, що ознаками корупційного кримінального правопорушення є використання службовою особою повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою отримання неправомірної вигоди. Як бачимо, вчиняючи діяння, описане у ст. 365-3 КК України, працівник правоохоронного органу як службова особа використовує свої службові повноваження, а мета отримання неправомірної вигоди “зашифрована” законодавцем під “корисливими мотивами чи іншими особистими інтересами або інтересами третіх осіб”. Не зайвим буде нагадати, що саме таке формулювання у ст. 364 КК України було замінено на “з метою отримання неправомірної вигоди” Законом України “Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень ст. 19 Конвенції ООН проти корупції” від 21 лютого 2014 року.

Так, можна зробити висновок, що за своїм змістом бездіяльність працівника правоохоронного органу щодо незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей (ст. 365-3 КК України) є корупційним кримінальним правопорушенням і повинна бути включена до переліку зазначених правопорушень у примітці до ст. 45 КК України.

Список використаних джерел

1. Марін О. К. “Новітні” форми зловживання можливостями спеціального статусу в розділі XVII Особливої частини Кримінального кодексу України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 239–242.

2. Драчевський Є. Ю. Про виправданість доповнення Кримінального кодексу України статтею 265-3: дослідження з позицій системного підходу. *Юридичний бюлетень*. 2020. Вип. 16. С. 249–257.

3. Драчевський Є. Ю. Посягання, передбачене ст. 365-3 Кримінального кодексу України – службовий злочин чи злочин проти правосуддя? *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2019–2020 рр. (квітень–травень 2021 р.)*. Вінниця : Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2021. С. 60–62.

4. Андрієшин В. В. Кримінальна відповідальність за зловживання службовою особою своїми повноваженнями: теоретико-правові та прикладні аспекти : дис. ... д-ра філософії (081-Право). Одеса, 2020. 237 с.

СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Ірина ДАРМАНСЬКА

Юрій ШВАЛЮК

Корупція сьогодення є суспільним поширеним явищем, про що свідчать аналітичні звіти представників органів державної влади та місцевого самоврядування, статистичні показники, результати опитувань тощо. Звісно, кожна країна може назвати непоодинокі випадки вчинення протиправних (корупційних) дій представниками влади, освітніх установ, але якщо мова йде про нашу країну, то вражає не тільки наявність протиправності у кожному структурному елементі будь-якої адміністративної системи, а її масштабність. Як зазначають представники органів державної влади, на території України постійно впроваджуються реформи, зміст яких спрямовано на боротьбу з корупцією. Так, Кабінетом Міністрів України впроваджено реформу, змістом якої є створення дієвої антикорупційної системи, принципи реалізації якої спрямовуються на вирішення глобальних питань забезпечення правопорядку, непідкупності, чесності, справедливого та прозорого управління. Запропонована реформа передбачає впровадження системи електронного декларування, системну роботу над підвищенням рівня доброчесності публічних службовців та громадськості, якісне функціонування Державного бюро розслідувань та Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, забезпечення ефективної комунікаційної підтримки реформ, удосконалення системи контролю за партійними фінансами [1]. На законодавчому рівні також було прийнято Закон України “Про запобігання корупції” [3], розроблено проекти “Засади державної анти-

корупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2020–2024 роки” [2], проект Закону України “Про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки” [4], Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення. Зазначені документи містять низку гасл, які, на превеликий жаль, недостатньо реалізуються на території нашої країни. Зважаючи на те, що індекс сприйняття корупції в Україні за останні роки не покращився (у рейтинг включено 180 країн, де Україна посідає 33 місце), можемо заявити, що чинна антикорупційна система не є дієвою та потребує свого удосконалення. Міжнародні показники також підтверджуються результатами низки опитувань серед громадян України, які виявляють незадоволеність реалізацією державної політики у сфері боротьби з корупцією, функціонуванням різних структур. Це пов’язано з тим, що сьогодні на території України антикорупційна система є більш показовою, ніж дієвою.

Проблема корупції на території України є суспільною проблемою, оскільки її прояви простежуються на усіх рівнях влади, у діяльності будь-яких структурних одиниць. Показники вчинення корупційних протиправних діянь охоплюють усі сфери людської життєдіяльності. На наш погляд, для якісної реалізації антикорупційної стратегії необхідно впровадити таку систему антикорупційних дій, яка б пронизувала усі органи влади та усіх посадовців без виключення. Необхідно створити й упровадити ті дієві заходи, які б унеможливили корупційні ризики та сприяли реалізації державної антикорупційної політики.

Список використаних джерел

1. Боротьба з корупцією. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu/borotba-z-korupciyeyu> (дата звернення: 14.09.2021).

2. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2020–2024 роки : проект Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Antykoruptsijna-strategiya-na-2020-2024-roky-za-rezultatamy-publichnyh-obgovoren-16.09.2020.pdf> (дата звернення: 14.09.2021).

3. Про запобігання корупції : Закон України № 1700-VII від 14.10.2014 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 14.09.2021).

4. Про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки : проект Закону України. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/antikoruptsijna-strategiya/> (дата звернення: 14.09.2021).

ЩОДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Тетяна ДЕРЕВ'ЯНКО

За результатами щорічного дослідження індексу сприйняття корупції міжнародної громадської організації Transparency International (TI) у 2020 році Україна посіла 117 місце із 180 країн. TI у річному звіті зазначала, що корупція стала звичним явищем у багатьох провідних індустриальних державах, стійкі політичні традиції та статки яких дають змогу приховати розмах величезних збитків, що завдає корупція соціальній та гуманітарній сферам; корупція у державному секторі набуває однакових форм та впливає на ті ж сфери незалежно від того, чи відбувається це у розвиненій країні, чи в країні, що розвивається.

Корупція становить загрозу як для національної безпеки в середині держави, так і для взаємовідносин і зовнішнього стратегічного партнерства. Наявність явища корупції є однією з причин “тіньового” економічного зростання. Більшість країн вивчають стан поширення корупції в інших державах з метою прийняття політичних рішень щодо організації співпраці у межах міждержавних проєктів, надання фінансової допомоги та для визначення інвестиційної привабливості країни. Тому Україні на сьогодні вкрай важливо брати участь у всіх міжнародних програмах і проєктах, пов’язаних із подоланням корупції, з імплементацією і створенням механізмів реалізації положень Конвенції ООН проти корупції 2003 року, а також з гармонізацією антикорупційного законодавства відповідно до вимог Європейського Союзу.

Небезпеку для громадян створює не лише корупційна злочинність чиновників, а корупція в системі правоохоронних органів, що породжує у населення дефекти правосвідомості,

негативне ставлення до правоохоронних структур та сприяє розвитку так званої “тіньової юстиції”.

Корумпованість відповідних суб’єктів сприяє поширенню та активізації організованої злочинності, чим створює соціальну напругу на підставі недовіри людей до спроможності влади вживати ефективних організаційних та практичних заходів, спрямованих на подолання системних криз та розбудови України як соціально-правової держави.

Невідкладний характер необхідності подолання корупції обумовлений породженням багатовекторної системи загроз національній безпеці, стабільності демократичних процесів, правовим основам вільної та добросовісної конкуренції, принципам рівності та соціальної справедливості.

Україна як держава-учасниця Конвенції ООН проти корупції зобов’язана на виконання її вимог розробляти й здійснювати ефективну скоординовану політику протидії корупції. Метою антикорупційної політики є посилення політичних і економічних позицій України на міжнародній арені; вдосконалення протидії корупційним проявам; захист інтересів державного бюджету; розбудова комплексної системи державного контролю за виконанням антикорупційного законодавства; участь України у міжнародному співробітництві щодо протидії корупції; приведення законодавства України відповідно до міжнародно-правових нормативних актів, довершення формування свідомого громадянського суспільства.

Позбавлення України та суспільства корупційних виявів вимагає сприйняття боротьби з даним антисоціальним явищем як потребу у системних інституційних змінах, які повинні змінити громадську свідомість, а не як окрему вузько спрямовану галузеву реформу в одній із визначених сфер життєдіяльності країни. Важливим є формування загальноприйнятої соціумом нульової толерантності до корупції як підґрунтя для наступного запровадження нових стандартів поведінки в суспільстві та поновлення довіри у соціальних відносинах.

ЗНАЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Вадим ДИЯК

Світова спільнота позиціонує корупцію як серйозну проблему внутрішньодержавного та міждержавного рівня. Негативний вплив корупції відображається на таких суспільно-політичних явищах як легітимність, фундаментальні цінності, перешкоджає співпраці між інститутами громадянського суспільства, громадянами та державою, викликає недовіру до держави. Ефективність боротьби з корупцією вимагає від усіх, зокрема, державних інституцій, активно протидіяти усім корупційним діям та проявам, вдосконалювати свою діяльність, здійснювати заходи антикорупційного спрямування тощо.

Державна прикордонна служба України є фундаментальним інститутом українського суспільства, що виконує функції щодо забезпечення державної прикордонної політики у сфері безпеки й оборони. Коло професійних завдань Державної прикордонної служби України є досить широким і частково пов'язане із міжнародною діяльністю, зважаючи на це, відомство повинно представити високі показники антикорупційної діяльності.

Антикорупційна політика прикордонної служби України полягає: у скоординованості діяльності всіх підрозділів відомства щодо протидії корупційним виявам; взаємодії відомства з усіма рівнями державного управління у протидії корупції; системності та цілісності антикорупційної діяльності тощо.

Загалом, антикорупційна політика у Державній прикордонній службі України виступає особливим різновидом державної політики, оскільки має офіційно задекларовані мету, завдання, пріоритети та принципи.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Олексій ЄРМАК

Згідно з даними статистичних досліджень Індексу сприйняття корупції (The Corruption Perceptions Index) Україна тривалий час залишається у числі країн з найвищими показниками корумпованості. Так, згідно з цим індексом, Україна обійняла у 2010 р. 134 місце серед 178 країн, у 2011 р. – 152 місце зі 182 країн, у 2012 р. – 144 місце зі 174 країн, у 2013 р. – 144 місце зі 177 країн, у 2014 р. – 142 місце зі 175 країн, у 2015 р. – 130 місце зі 168 країн, 2016 р. – 131 місце зі 176 країн, 2017 р. – 130 місце зі 180 країн, 2018 р. – 120 місце зі 180 країн, 2019 р. – 126 місце зі 180 країн, 2020 р. – 117 місце зі 180 країн [1].

Чинний Закон України “Про запобігання корупції” від 14.10.2014 визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень [2].

Необхідно зазначити, що чинний Закон про кримінальну відповідальність не містить законодавчого визначення поняття “корупційне кримінальне правопорушення”, а містить лише перелік корупційних кримінальних правопорушень і кримінальних правопорушень, що пов’язані з корупцією. У Примітці до ст. 45 КК України міститься лише перелік корупційних кримінальних правопорушень.

Водночас, відповідно до ст. 1 Закону України “Про запобігання корупції” від 14.10.2014 корупційним правопорушенням визнається діяння, що містить ознаки корупції, вчинене

особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність. У цій же статті Закону даються визначення понять “корупція” і “неправомірна вигода”. Так, корупція – це використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей; неправомірна вигода – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав.

Шляхом системного аналізу вищезазначених норм КК України і Закону України “Про запобігання корупції” корупційним кримінальним правопорушенням слід вважати суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), передбачене ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 КК, вчинене шляхом зловживання службовим становищем особою, зазначеною у частині першій ст. 3 Закону України “Про запобігання корупції”, а також діяння, передбачені ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368–369-2 КК, вчинені тією ж особою.

Список використаних джерел

1. Transparency International. URL: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index (дата звернення: 13.02.2017).

2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Дата оновлення: 05.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 11.09.2021).

3. Кримінальний кодексу України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 08.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 11.09.2021).

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ В ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Віталій ЄРЬОМЕНКО
Максим ГНЄТНЄВ

Низька ефективність діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції призводить до зниження рівня довіри населення щодо діяльності державних органів. Про це свідчать результати опитування населення, проведеного компанією “Info Sapiens” за фінансової підтримки Антикорупційної Ініціативи Європейського Союзу в Україні (EUACI), яке проводилось в 2017 та 2020 роках. Так, згідно з цими даними, корупція є другою за значущістю суспільною проблемою після війни. Найкорумпованіші інституції, на думку населення, бізнесу та експертів – це митниця, суди та Верховна Рада України, при цьому, у 2020 році оцінка корумпованості багатьох інституцій зросла. Єдиний інститут, оцінка корумпованості якого знизилась – Президент України. Також під час опитування встановлено, що частота корупційних практик при відносинах з правоохоронними органами підвищилась [1].

Протягом всього 30-річного існування незалежної України постійно на найвищих рівнях звучать прокламації щодо активізації боротьби з корупцією.

Більш активно ця діяльність почала здійснюватися, напевно, з 2014 року, про що також свідчить і прийняття Закону України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII.

Разом із тим низька ефективність діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції щодо конкретних випадків притягнення осіб до відповідальності, зокрема так званих топ-чиновників, призводить до знижен-

ня рівня довіри населення до діяльності державних органів з протидії корупції. Наприклад, згідно з інформацією НАЗК до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення всього внесено 39 148 осіб (з них за кримінальні правопорушення – 6 430, адміністративні – 14 663, дисциплінарні проступки – 1 600, без зазначення статті – 16 456). Протягом 2020 року до цього реєстру було внесена 5 131 особа (з них за кримінальні правопорушення – 993, адміністративні правопорушення – 4 001, дисциплінарні проступки – 116). Щодо кримінальної відповідальності, то переважна більшість правопорушень стосувалась пропозицій, обіцянок або надання неправомірної вигоди (604) та зловживанням впливом (89). Щодо адміністративної відповідальності, то переважна більшість правопорушень стосувалась несвоечасного подання декларації (3 742) та неповідомлення про конфлікт інтересів (165) [2].

У більшості випадків осіб притягували до відповідальності за пропозицію неправомірної вигоди, а не її вимагання чи одержання, що, на нашу думку, не повною мірою висвітлює реальний стан корупції в країні. При цьому, аналізуючи матеріали самого реєстру, до нього вносять переважно пересічних громадян, які обіймають посади депутата районної чи селищної ради, сільського голови, дільничного інспектора поліції чи інспектора прикордонного контролю або, навіть, доглядача кладовища.

Погано й те, що серед населення орієнтація на викриття корупції знизилась, а готовність обрати корупційну модель поведінки (використання корупції як інструменту) збільшилась. При цьому суттєво знизився інтерес громадськості до державних органів, уповноважених на протидію і боротьбу з корупцією. Крім цього оцінка населенням ефективності діяльності у сфері протидії корупції знаходиться на вкрай низькому рівні, зокрема за 5-бальною шкалою (де 1 означає, що протидія корупції зовсім не ефективна, а 5 – дуже ефек-

тивна) найбільший бал це 2,53 (початкова та середня школа), а найменший – 1,63 (суд).

Ураховуючи вищевикладене, ситуація в Україні потребує рішучих та суттєвих змін. Суспільство потребує перезавантаження та активізації діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, розроблення чітких та дієвих механізмів їх роботи, а також прозорості їх діяльності і громадського контролю.

Список використаних джерел

1. Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність. Дослідження НАЗК. URL : https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Corruption_Survey_2020_Presentation_Info-Sapiens.pdf (дата звернення: 10.09.2021).

2. Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. URL : <https://corruptinfo.nazk.gov.ua/> (дата звернення: 10.09.2021).

3. Офіційний сайт НАЗК. URL : <https://nazk.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2021).

РИЗИКИ ТА НАСЛІДКИ ПОШИРЕННЯ КОРУПЦІЇ ДЛЯ ДЕРЖАВИ І СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Олена ЖУК

Аналізуючи сучасну ситуацію розвитку корупції у світі, можна дійти висновку, що проблема корупції є одним зі злободенних питань для більшості країн світу. Сьогодні, оцінюючи рівень корупції у світі, можна говорити про умовну градацію усіх країн на дві великі категорії – ті, які успішно справляються із цією проблемою, і ті, для яких корупція є небезпечною проблемою.

На сучасному етапі корупція є однією з головних загроз національній безпеці та демократії в Україні. Зокрема, корупція заважає повноцінній реалізації прав і свобод громадян; заперечує принцип верховенства права, а її швидке поширення й надалі обумовлене недосконалістю як правових норм, так і моральних якостей вітчизняного суспільства; утискає свободу слова, оскільки корумпована влада переважно зацікавлена в некоректному висвітленні мас-медіа корупційних процесів у країні; сприймається владою й переважною більшістю населення як звичне явище, а можливість її подолання викликає великі сумніви; призводить до падіння міжнародних рейтингів України і небажання закордонних інвесторів вкладати свої капітали в її розвиток [1].

Наслідками подальшого впливу корупції в Україні цілком можуть стати: зростання соціально-політичної напруги; подальша криміналізація і тінізація економіки; підрив фінансово-економічної системи країни; девальвація моральних цінностей вітчизняного суспільства; падіння міжнародного іміджу країни, погіршення її політичних, економічних, соціальних і правових позицій на світовій арені; втрата

можливостей вступу країни у престижні світові організації; міжнародна політична й економічна ізоляція тощо [2].

Державі та суспільству корупція завдає непоправної шкоди, наслідками якої є неефективність корупційних фінансових потоків з погляду економіки країни; неефективний розподіл і витрачання державних коштів і ресурсів; втрата податків, коли податкові органи привласнюють собі частину податків; витрачання часу через чинення перешкод, зниження ефективності роботи державного апарату загалом; розорення приватних підприємств; зниження інвестицій у виробництво, уповільнення економічного зростання; пониження якості суспільного сервісу; нецільове використання міжнародної допомоги країнам, які розвиваються, що різко знижує її ефективність; занепад політичної легітимності влади; зниження суспільної моралі [3].

Отже, суспільно небезпечні наслідки корупції являють собою сумарну шкоду, яку заподіює вона суспільним відносинам, тобто усі ті шкідливі, небажані з точки зору суспільства й держави зміни у соціальних цінностях та інтересах, які виникають у результаті вчинення корупційних правопорушень. Соціальні наслідки корупції – це реальна шкода суспільним інтересам, що заподіюється корупційними діями та виражається у сукупності причинно-пов'язаними із вчиненням правопорушень прямими й непрямыми, безпосередніми й опосередкованими негативними змінами, яких зазнають соціальні цінності, а також сукупність економічних та інших витрат суспільства, пов'язаних із запобіганням та протидією корупції.

На думку експертів, Україна з усіх пострадянських країн має найоптимістичніші шанси щодо успішної протидії корупції. Однак для цього потрібні комплексні та злагоджені дії як державної влади, так і громадянського суспільства, оскільки корупція має здатність легко та швидко пристосовуватися до змін.

Список використаних джерел

1. Корупційна злочинність в Україні: сучасний стан, детермінанти та запобігання : навч. посіб. / автор. кол.: В. В. Василевич та ін. Київ : ФОП Маслаков, 2018. 340 с.
2. Кримінологія : підручник / В. В. Голіна та ін. ; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкина. Харків : Право, 2014. 440 с.
3. Расюк Е. В. Соціальна небезпека корупції та її наслідки для держави і суспільства. *Вісник Академії адвокатури України*. 2016. Т. 13. № 1. С. 107–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2016_13_1_30

НИЗЬКИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЯК ДЕТЕРМІНАНТ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

**Ганна ЗАЛУГОВСЬКА
Олександр ТКАЧЕНКО**

Корупційні вияви серед державних службовців є актуальними для більшості держав світу. Це зумовило пошук дієвих шляхів подолання корупції, внаслідок чого урядами країн приймалися управлінські рішення навіть по впровадженню смертної кари.

Однак, одним із найефективніших способів запобігання правопорушенням, що здійснює персонал будь-якої установи чи організації, на нашу думку, є створення належних умов праці, прозорих стандартів правового та соціального захисту, а також створення умов для відновлення персоналом ресурсних затрат, пов'язаних із виконанням трудових і службових обов'язків.

Донині для персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України) є актуальною проблема низького соціального захисту, що зумовлено особливостями правового регулювання проходження служби в ній, незадовільним рівнем фінансування пенітенціарної системи, а також невідповідністю вимог до персоналу ДКВС України та грошового забезпечення.

Під час аналізу правових актів, що забезпечують проходження служби в ДКВС України, ми виявили, що наявний комплекс соціальних гарантій не відповідає сучасним умовам існування суспільства, а також закріплені правовими нормами гарантії з різних причин не мають реального втілення в життя.

Для підтвердження нашої думки зазначимо, що гарантоване чинним законодавством для персоналу ДКВС України безоплатне медичне забезпечення, яке повинно здійснюватись у закладах охорони здоров'я пенітенціарної системи [1], фактично не було реалізоване з 2005 року для жодної категорії персоналу ДКВС України, що зумовлено станом на 13.09.2021 р. відсутністю відомчих закладів охорони здоров'я персоналу. Грошове забезпечення осіб рядового та начальницького складу ДКВС України декілька років не переглядалось, однак прожитковий мінімум для працездатних осіб за цей час збільшився, завдяки чому грошовий еквівалент проходження служби не забезпечує задоволення основних потреб пенітенціаріїв у 2021 році.

На підставі вищезазначеного вважаємо, оскільки високий рівень соціального захисту персоналу ДКВС України є запорукою зменшення не тільки корупційних правопорушень, а й правопорушень загалом, тому потреба перегляду змісту та якості соціального забезпечення пенітенціарного персоналу та внесення змін до чинного законодавства України не викликають сумнівів.

Використане джерело

Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005 № 2713-IV. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#top> (дата звернення: 07.09.2021).

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Зоряна ЗАРАДЮК

Корупція – це проблема, яка існує не лише у вільному суспільстві, але і в установах виконання покарань, де спричиняє істотну шкоду не лише правам та інтересам засуджених, але й суттєво підриває авторитет органів держави. Значного соціального відголосу набуває вказана проблематика серед персоналу пенітенціарної системи, які можуть сприяти у постачанні до зон заборонених предметів і речей (наркотиків, алкогольних напоїв, грошових коштів); надавати незаконні пільги та переваги засудженим; надумано завищувати показники виробничої діяльності; надавати комерційним структурам неправомірних пільг і переваг тощо.

Корупція в органах Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) – це активне, свідоме, суспільно-небезпечне, неправомірне діяння співробітника пенітенціарної системи, яке пов'язане з використанням ним можливостей статусу співробітника пенітенціарної системи для задоволення своїх особистих інтересів або незаконного надання переваг засудженим всупереч законним інтересам служби, держави і суспільства з метою отримання не передбачених законом певних благ у вигляді винагороди як майнового, так і не майнового характеру [1, с. 26].

Майже щомісячно у засобах масової інформації з'являється інформація про затримання та притягнення до кримінальної відповідальності персоналу ДКВС України за вчинення злочинів, пов'язаних з корупцією. Основними причинами вчинення корупційних правопорушень персоналом установ виконання покарань є прагнення покращити своє фінансово-матеріальне становище, недостатній рівень правових знань у співробітників особового складу щодо норм та

вимог антикорупційного законодавства України, небажання дотримуватися загальноприйнятих і спеціально-необхідних у цій професії морально-етичних норм.

Системний підхід з боку керівництва установ виконання покарань, конкретно визначені пріоритети можуть бути ефективними засобами запобіжної діяльності корупційної злочинності. Зокрема, необхідно підвищувати рівень теоретичних знань щодо протидії корупційним правопорушенням персоналу, формування у них стійкого негативного ставлення до корупції, доведення їм інформації щодо ролі інститутів громадянського суспільства в протидії корупції та особистої участі кожного працівника у недопущенні та викритті корупційних виявів.

Підготовка та відбір персоналу є суттєвим та вагомим фактором у запобіжній діяльності вказаного виду злочину. Сьогодні, як ніколи, Державна кримінально-виконавча служба України потребує високопрофесійного, високоморального, духовно й фізично підготовленого працівника, здатного виконувати покладені на нього непрості функції виховання і ресоціалізації злочинця на основі найсучасніших підходів і методів роботи [2, с. 34]. Під час здійснення своєї діяльності необхідно завжди керуватися принципами законності, гуманізму та поваги до прав і свобод засуджених.

Одним із основних напрямів у сфері запобігання корупції в діяльності персоналу установ виконання покарань є виявлення корупційних ризиків. Тому з метою усунення умов та причин їх виникнення постійно відбуваються дослідження науковцями, державними установами та громадськими організаціями, щоб розробити та здійснити низку заходів у сфері запобігання та протидії корупції, більша частина з яких спрямована саме на її запобігання [3, с. 10].

Отже, питання запобігання корупції в місцях позбавлення волі є складним і багатоаспектним та потребує системного підходу для ефективної превентивної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бондарчук О. Г. Адміністративно-правові засади протидії корупції у Державній кримінально-виконавчій службі України : автореф. ... дис. д-ра. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2016. 41 с.
2. Богатирьов І. Г. Актуальні питання підготовки фахівців у вищих навчальних закладах: досвід, проблеми, перспективи. *Чернігівський юридичний коледж Державної пенітенціарної служби України (1978–2013 рр.): історико-правовий нарис* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернігів, 7–8 червня 2013 року. Чернігів, 2013. С. 33–34.
3. Гальцова О. В. Корупція в установах виконання покарань. *Новітні тенденції сучасної юридичної науки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 6–7 грудня 2019 року. Дніпро, 2019. 160 с.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ ПІД ЧАС БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Аліна ІГНАТ
Ірина ЮРИЧИНА

На сьогодні гостро постає проблема втрати інституційної незалежності Національного антикорупційного бюро України. Фактично, ми стоїмо не просто на межі втрати такого статусу, а проблема полягає у загрозі або розформуванні цих органів, або фактичному виведенні цих органів поза конституційну площину.

З самого початку активної діяльності Бюро щодо затримання та притягнення до відповідальності корупціонерів вищої ланки зіштовхнулось з активним опором і протидією системи, а також безпрецедентним тиском, якого не зазнавав жоден інший правоохоронний орган.

Цей тиск виражався в різних формах, починаючи від політичного, який полягав у постійному ініціюванні змін до законодавства, зокрема Кримінально-процесуального кодексу і ускладнювали операційну діяльність Бюро і процес притягнення корупціонерів до відповідальності. Також були низка законопроектів, приблизно 19 за аналізом Бюро, які намагались ввести додаткові підстави для звільнення керівника Бюро.

Важливу роль відіграє рішення Конституційного Суду, яке стало теж вагомим чинником в обмеженні ефективності діяльності НАБУ. У лютому 2019 року КСУ визнав неконституційним статтю Кримінального кодексу України, яка передбачала кримінальну відповідальність за незаконне збагачення. Тим самим було зведено нанівець десятки кримінальних проваджень, які перебували на різних стадіях, у тому числі

тих, що вже були направлені до суду. Відповідно вся діяльність детективів та інших працівників була анульована. Після цього інциденту в середині 2019 року Конституційний Суд прийняв рішення, яким визнав неконституційним повноваження Бюро подавати позови в інтересах держави. На той момент сума виграних ними позовів становила понад 7 млрд гривень. Це було вагомим інструментом захисту інтересів держави, якого Бюро було позбавлене унаслідок даного рішення. Останні рішення про визнання неконституційним Указу Президента Порошенка П. О. про призначення директора НАБУ і друге про визнання неконституційним ряду положень Закону “Про Національне антикорупційне бюро України”.

Однак, Бюро продовжує здійснювати свою діяльність шляхом реалізації покладених на нього завдань і функцій. За перші шість місяців 2021 року економічний ефект від діяльності Національного бюро та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури сягнув рекордних 1,85 млрд грн. Йдеться про кошти та майно, відшкодовані державним підприємствам добровільно та у результаті позовної роботи, конфісковані за судовими вироками, а також ті, розкраданню яких вдалось запобігти. Так у I півріччі 2021 року сума відшкодувань державним підприємствам склала 1 108,1 млн грн. Зокрема, завдяки роботі детективів досягнуто поступового погашення приватними компаніями заборгованості перед ПАТ “Укрнафта”.

Список джерел

Звіт Національного антикорупційного бюро України за I півріччя 2020 року. URL: www.nabu.gov.ua

Звіт Національного антикорупційного бюро України за I півріччя 2021 року. URL: <https://nabu.gov.ua/report/zvit-pershe-pivrichchya-2021-roku>

Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КОРУПЦІЇ

Лідія КАЛЄНІЧЕНКО
Дмитро СЛИНЬКО

Корупція – багатоаспектне явище, яке є невід’ємною частиною суспільного життя будь-якої держави незалежно від її особливостей географічного розташування, економічного та політичного рівня розвитку. На всіх етапах розвитку суспільства та державності корупція у тих чи інших виявах (формах) існувала та існує. При цьому незалежно від виду, характеру, ступеня даного явища, воно однозначно є негативним, таким, що тією чи іншою мірою наносить шкоду як окремим правовим відносинам, так і суспільству та державі загалом.

Аналіз національних правових систем сучасних країн економічних лідерів світу свідчить про те, що створення дієвих механізмів виявлення, запобігання, протидії корупції можливе. При цьому слід розуміти, що такі механізми дозволяють звести до мінімуму вияви та наслідки корупції, знизити рівень та ступінь її суспільної небезпеки, а не подолати її взагалі. Людство розвивається, життя змінюється і корупція також є динамічною, це породжує необхідність постійного доопрацювання механізмів її виявлення, запобігання, протидії.

На сучасному етапі державотворення в Україні проблема боротьби з корупцією є однією з актуальних та першочергових. Корупція у різних її видах та формах негативно впливає на весь процес правового регулювання, а отже, тією чи іншою мірою впливає на всі сторони суспільного життя – економіку, політику, управління.

Аналіз змісту поняття “корупція” дає підстави стверджувати, що до числа основних ознак даного правового явища належать такі: 1) вчиняється спеціальним суб’єктом права;

2) вчиняється у межах службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей; 3) вчиняється з метою отримання неправомірної вигоди для себе або інших осіб; 4) вчиняється у певній формі. Законодавець встановлює дві форми вчинення корупції: прийняття неправомірної вигоди; прийняття обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди; 5) результатом є неналежне виконання обов'язків.

Основними критеріями розподілу корупції на види є: територіальна ознака, форма вчинення, час дії, сфера життя, вид юридичної відповідальності, до якої притягається особа за вчинення корупції.

За територіальною ознакою слід розрізняти внутрішньодержавну (національну) та транснаціональну корупцію. Залежно від форми вчинення корупційної діяльності – хабарництво, шахрайство, вимагання, розтрата (привласнення), публічних коштів, клієнтизм, лобізм, фаворизм, кумівство (непотизм), захоплення держави (state capture) [1, с. 8].

Окрім зазначених видів корупції, спираючись на визначення цього правового явища, яке дає законодавець у Законі України “Про запобігання корупції”, вважаємо за доцільне залежно від форми вчинення корупційного діяння розрізняти такі види: прийняття неправомірної вигоди; прийняття обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди.

За часом дії слід розрізняти однократну (однократне діяння) та пролонговану корупцію; залежно від сфери життя – політичну, економічну, управлінську, соціальну, правову корупцію; залежно від виду юридичної відповідальності – корупцію, за яку законодавець передбачає кримінальну, адміністративну, цивільну, дисциплінарну відповідальність.

Використане джерело

Запобігання корупції : підручник. Головкін Б. М. та ін. / за заг. ред. Б. М. Головкіна; Харків : Право, 2019. 296 с.

ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА ЯК ЕФЕКТИВНОГО ЗАСОБУ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Владислав КАРЕЛІН

Формування сильної та водночас цивілізованої правової держави завжди потребуватиме розв'язання великої кількості проблемних питань, пов'язаних із запобіганням окремим видам кримінальних правопорушень (проступків та злочинів). Звісно ж, не є винятком і така сфера функціонування, як належна організація запобігання корупційним кримінальним правопорушенням, що, до речі, зумовлюється як процесами, що відбуваються в Україні, так і у світі. Корупція є однією з найнебезпечніших загроз правам людини, демократії, правопорядку, чесності та соціальній справедливості, вона перешкоджає економічному розвитку та загрожує належному і справедливому функціонуванню як держави та суспільства загалом, так і підприємствам, установам, організаціям. Саме розв'язання проблеми корупції є одним із пріоритетних напрямів розвитку держави. Слід зазначити, що ефективним засобом протидії корупції, яка набуває загрозливих масштабів в українському суспільстві є надточний науково-технічний прилад гласного використання – поліграф.

Поліграф (polygraph – детектор брехні) є різновидом психофізіологічної апаратури і комплексною багатоканальною апаратною методикою реєстрації змін психофізіологічних реакцій людини у відповідь на пред'явлення за спеціальною схемою певних психологічних стимулів. Аналіз змін, що відбуваються в процесі опитування за допомогою поліграфа, дає змогу одержувати необхідну орієнтувальну інформацію та виявляти ту, яку людина приховує. Сучасні поліграфи скла-

даються з ноутбука, на екрані якого відображаються графіки, сенсорного блока для перетворення показників організму в цифровий сигнал та датчиків (зазвичай 78 штук), що прикріплюються до тестованого. Іноді для додаткового аналізу результатів використовується відеокамера або інші пристрої. Основними фізіологічними показниками, які реєструються поліграфами, є: ритм дихання, інтенсивність потовиділення, рівень кров'яного тиску. Деякі детектори здатні порівнювати напругу голосових зв'язок, фіксувати розширення капілярів, реакцію зіниць тощо [1].

Основою широкого застосування поліграфів правоохоронними органами України є Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність”. Стаття 8 цього Закону закріплює право органів, що здійснюють ОРД, опитувати осіб за їх згодою. Відповідно, використання поліграфа трактується як різновид опитування. При цьому отримані таким чином відомості не можуть бути прийняті судами як докази у справі, а тільки служать орієнтирами для збору офіційних доказів. Силу доказів результати використання детектора брехні набувають тільки в рамках призначеної судової експертизи. Порядок її призначення та процедура здійснення в найширшому вигляді регламентовані КПК України та Законом України “Про судову експертизу”. Кримінально-процесуальний кодекс детально регламентує тільки проведення обов'язкових експертиз, у той час як факультативні експертизи можуть бути призначені на розсуд суду [2]. Призначена в рамках кримінального, цивільного та інших видів судочинства така факультативна експертиза називається, як правило, “судовою психофізіологічною експертизою з використанням поліграфа”. При цьому застосування поліграфа є лише одним з методів дослідження, що використовуються судовим експертом.

Список використаних джерел

1. Бусол О. Правові підстави застосування поліграфа в Україні. URL: http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2097:pravovi-pidstavi-zastosuvannya-poligrafa-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350
2. Асадчев Ю. Застосування поліграфа в Україні. URL: <http://lexliga.com/ua/novosti/primenenie-poligrafa-v-ukraine>

АНАЛІЗ ІНДЕКСУ СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЇЇ ПОДАЛЬШОГО ЗАПОВІГАННЯ

**Ольга КАРПАНАСЮК
Ірина ЮРИЧИНА**

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема боротьби з корупцією є досі актуальною в нашій країні та є темою для постійних обговорень як з боку публічних управлінь, так і науковців та практиків.

Запобігання корупції є комплексним, організованим і науково обґрунтованим процесом впливу держави та інших спеціально уповноважених суб'єктів на негативні фактори цього протиправного явища. Корупція може стати найбільшою загрозою національній безпеці та національним інтересам будь-якої держави, адже її прояви є у багатьох країнах, незалежно від політичного устрою та рівня економічного розвитку. Тобто корупція – це проблема загальноновизнана, поширена та досить серйозна.

Особливу увагу звертаємо на індекс сприйняття корупції в Україні. Протягом 2020 року Україна отримала 33 бали, розуміючи, що 0 балів – це “Корупція замість держави”, а 100 балів – це “Держава без корупції”. Порівнюючи з 2019 роком, Україна отримала на три бали вище. Щодо інших держав: США – 67 балів, Канада – 77 балів, Венесуела – 15 балів, Китай – 42 бали, Росія – 30.

За останній рік показники України в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) виросли на 3 бали. Із 33 балами зі 100 можливих ми отримали 117 місце зі 180 країн у списку CPI. Поруч із нами у рейтингу Єгипет, африканська Есватіні (Свазіленд), Непал [1].

До основних рекомендацій, які надані нашій країні щодо покращання рівня протидії корупції є:

запровадити прозоре та підзвітне управління публічними активами та гарантувати подальший розвиток сфери закупівель;

забезпечити незалежність та спроможність антикорупційної інфраструктури;

сформувати професійну та незалежну судову владу.

За даними міжнародної антикорупційної організації “Transparency International Ukraine”, індекс України щодо протидії корупції у 2021 році покращився завдяки запускові Вищого антикорупційного суду з відповідною підсудністю і перезапускові Національного агентства з питань запобігання корупції. Саме ці події завершили створення антикорупційної інфраструктури в Україні, що до цього працювала лише частково.

Важливою метою державної політики в галузі протидії корупції є створення ефективної системи запобігання і протидії корупції, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків, викриття корупційних діянь, обов’язкової відповідальності винуватців. Дієва протидія корупції можлива за наявності належного антикорупційного законодавства, ефективного його застосування відповідними органами державної влади та координованості, поінформованості громадськості про здійснення заходів із запобігання та протидії корупції, взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики, підтримки антикорупційних заходів громадянським суспільством.

Отже, ефективність реалізації заходів щодо запобігання корупційній злочинності не може бути досягнуто шляхом поодиноких і несистемних дій на різних рівнях, а потребує довгострокових соціально-економічних, політичних та правових перетворень. Ця діяльність має ґрунтуватися на поєднанні низки запобіжних і репресивних заходів.

Використане джерело

Transparency International : Індекс сприйняття корупції : Україна поліпшилась, але є ризики DeutscheWelle. 2020. URL: <http://www.dw.com/uk/transparency-international>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ В ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Вікторія КОВАЛЕНКО

Аналізуючи актуальне питання стосовно корупції, можна дійти висновку, що корупція в наш час – це явище, від якого, як здається, неможливо позбутися. Кожного дня люди зіштовхуються з проблемами корупції. Вони помічають, що неможливо вирішити особисті питання без додаткової плати за це. Адже оточення диктує свої умови: якщо хочеш швидко, якісно та без проблем – плати належним чином. І розуміючи, що особисті питання потрібно вирішити, люди звикають платити так звану додаткову плату, не усвідомлюючи, що вони самі породжують корупцію.

А що ж стосовно тих осіб, які беруть хабар. Чому вони, незважаючи на всі заборони держави та права, на норми моралі, людяність здатні робити це. Уявімо, є звичайна молода дівчина, з простої не багатой сім'ї, живе в місті Києві, де закінчила інститут, навчалась добре та пішла працювати на державну службу в поліцію. У неї починається доросле свідоме життя в якому потрібно платити за квартиру (сьогодні оренда квартири в місті Києві починається з 8 000 гривень), також купляти продукти харчування, вдягатись та забезпечувати власні потреби. Дівчина розуміє, що на заробітну платню у сумі 14 000 гривень їй ледве вистачає на базові людські потреби, а саме на харчування, оренду житла та комунальні платежі. Зіткнувшись з такими реаліями життя, вона починає шукати собі додатковий дохід та наважуватись на не зовсім законні речі. І через декілька місяців у свою чергову відпустку дівчина їде за кордон до Туреччини, потім купує собі дорогу машину, починає виплачувати кошти за власну квартиру та продовжує звикати до її оновленого способу існування, навіть не замис-

люючись про наслідки. Їй здається що сьогоденний світ диктує саме такі умови і хто як не вона має користуватися ними. І таких прикладів, на жаль, у нашій країні багато.

Нам відомо, що влада встановлює чіткі рамки того, що дозволено, і що заборонено законом. Тільки суспільство змогло навчитись підлаштовувати систему під себе та не зважати на заборонні приписи. Якщо брати до уваги державний економічний стан, виникає низка питань: чому заборгованостей так багато, а в місті багато нових “Rolls-Royce”, чому країна поділилась на касту багатих і бідних, чому зірки, виступаючи з концертами, отримують мільйони, а лікарі та чесні поліцейські, рятуючи життя, отримують копійки за свою роботу. Актуальних питань безліч стосовно цієї теми. І, на нашу думку, головна відповідь ховається у формуванні цінностей нашої спільноти.

Держава в першу чергу повинна сприяти зростанню свідомості населення. Дітям ще з дошкільного віку повинні пояснювати, що корупція – це не тільки брати, але й давати. Кожен має розуміти, що все починається з себе. Саме ти повинен вирішити, в якій країні ти хочеш жити. Там, де панує підлість, лицемірство, обман, крутість, там де кожен сам за себе і “виживає сильніший”, чи там, де хочеться старіти, не думати про завтра, мати спокій усередині та пишатися тим, хто ти є. Дійсно у нас є вибір. І кожному слід замислитись, що кожного дня обирати.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Поліна КОВАЛЬСЬКА

На сьогодні в нашій державі прогресує наймасштабніша проблема – корупція, яка досягла особливого різновиду – корупція кризового типу.

Корупція є однією із найнебезпечніших загроз основоположним правам людини, демократії, встановленню правопорядку, чесності та соціальній справедливості, що призводить до зупинення розвитку подальшого належного функціонування правової держави, не говорячи про руйнацію вже встановлених основ та іміджу держави в міжнародному просторі.

Одним із основних напрямів у сфері запобігання корупції є виявлення корупційних ризиків: виникнення конфлікту інтересів, недоброчесність державних службовців; безконтрольність з боку керівництва; наявність дискреційних повноважень, які можуть виникнути в діяльності державних службовців, а також усунення умов та причин виникнення цих ризиків.

Виникнення конфлікту інтересів один із суттєвих корупційних ризиків, тобто наявність реальних або таких, що видаються реальними, суперечностей між приватними інтересами особи та її службовими повноваженнями, які можуть вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи не вчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень.

Закон України “Про запобігання корупції” від 14.10.2014 № 1700-VII (далі – Закон) розрізняє два види конфлікту інтересів: потенційний та реальний, а також вводить нове поняття: “приватний інтерес”.

Потенційний конфлікт інтересів – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єк-

тивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень [1].

Приватний інтерес – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях [1].

Реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень [1].

Законом не встановлюється заборон чи обмежень на наявність приватного інтересу (приватного життя) як такого.

У разі існування в особи сумнівів щодо наявності в неї конфлікту інтересів вона зобов'язана звернутися за роз'ясненнями до територіального органу Національного агентства. Національне агентство у випадку одержання від особи повідомлення про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів упродовж семи робочих днів роз'яснює такій особі порядок її дій щодо врегулювання конфлікту інтересів. Якщо особа не отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона діє відповідно до вимог, передбачених у Законі. Якщо особа отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона звільняється від відповідальності, якщо у діях, щодо яких вона зверталася за роз'ясненням пізніше було виявлено конфлікт інтересів.

Ініціатива щодо врегулювання конфлікту інтересів може виходити не лише від працівника, але і від його керівника.

Отже, приховування приватного інтересу вже оцінюється як порушення службової дисципліни і потребує вжиття відповідних заходів щодо запобігання корупції.

Використане джерело

Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. База даних “Законодавство України”. ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 03.09.2021).

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Ольга КОГУТ

На сучасному етапі розбудови України проведення ефективної антикорупційної політики повинно бути одним з пріоритетних напрямів державної діяльності, адже за даними досліджень 69 % населення України вважають корупцію “дуже серйозною проблемою”, а 22,2 % “скоріше серйозною”, і за значимістю це є друга проблема після війни (72,7 та 17,1 % відповідно) [1]. Тому Стратегія національної безпеки України серед основних напрямів діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки окремо містить утвердження принципу нульової толерантності до корупції, забезпечення ефективної діяльності органів, які запобігають корупції та протидіють корупційним правопорушенням. Уже прийнято відповідні нормативні акти, створено низку антикорупційних органів, сформовано систему ІТ інструментів запобігання корупції. Щороку зростає кількість кримінальних та адміністративних проваджень, але проблема запобігання корупції залишається досить гострою. І питання не лише в протиправній діяльності суб’єктів, на яких поширюється дія основного антикорупційного закону. На увагу заслуговує як якість та стабільність законодавчої бази (адже до основного Закону “Про запобігання корупції” від 14.10.2014 зміни вносились вже 51 раз), так і дії (скоріше бездіяльність) головних суб’єктів публічної влади з виконання законодавчих положень. Так, відповідно до ч. 1 ст. 18 Закону “Про запобігання корупції” [2] засади антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) визначаються Верховною Радою України, що і було зроблено Законом України “Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки”. Але вже чотири роки держава бореться

з корупцією без будь-якого програмного документа! Проект Закону про Антикорупційну стратегію на 2018–2020 роки було лише включено до порядку денного ВРУ (18.09.2018), а Антикорупційна стратегія на 2020–2024 роки [3] була прийнята ВРУ за основу ще 05.11.2020. З того часу відбулись кардинальні зміни антикорупційного законодавства (після славнозвісного рішення КСУ від 27.10.2020). 2021 рік скоро закінчиться. На нашу думку, доцільно змінити термін дії Антикорупційної стратегії з 2020–2024 на 2021–2025 роки.

Отже, необхідність прийняття нової антикорупційної стратегії не викликає сумніву, адже це документ, який покликаний забезпечувати командну роботу всіх органів влади для подолання корупції. Більше того, ч. 1 ст. 20 Закону України “Про запобігання корупції” покладає на НАЗК підготовку проекту щорічної національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики. Таку Національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2020 році [4] було підготовлено (за відсутності самих засад) та представлено на засіданні Комітету з питань антикорупційної політики ще 15.06.2021, але, на жаль, не оприлюднено на офіційному веб-сайті Верховної Ради України, як того вимагає ч. 5 ст. 20 цього Закону.

Отже, необхідно якнайшвидше затвердити Антикорупційну стратегію на найближчі п’ять років та дотримуватись норм законодавства про щорічне оприлюднення національної доповіді щодо її реалізації.

Список використаних джерел

1. Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність / Info Sapiens, НАЗК, EUACI / Офіційний веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Corruption_Survey_2020_Presentation_Info-Sapiens.pdf

2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

3. Проект Закону про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70007

4. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2020 році. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/06/NAZK_Nats.dopovid_15_06.pdf

КОРУПЦІЯ У СФЕРІ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ

Максим КОЛОДЯЖНИЙ

Явище корупції в Україні має місце в усіх без виключення галузях і соціальних процесах. Це підтверджується результатами численних національних та міжнародних оглядів і досліджень. Недарма Україну відносять до категорії майже тотально корумпованих держав (Transparency International).

Сфера дорожнього руху й експлуатації транспорту в цьому контексті не є виключенням. Корупційні практики у ній представлені за багатьма напрямками діяльності як державних органів, у тому числі правоохоронних, так і мають місце у діях різних категорій громадян. Як показує життя, частіше вияви корупції мають місце:

- при медичному обстеженні осіб для отримання прав на керування транспортними засобами певної категорії;

- складанні іспитів з теоретичної та практичної підготовки для отримання права на керування транспортним засобом;

- сертифікації транспортних засобів під час перетинання державного кордону (автомобілі “євробляхи” й “американці”);

- огляді технічного стану окремих категорій транспортних засобів;

- допуску водіїв до експлуатації окремих видів транспорту (пасажирський, спецтранспорт, вантажний і військовий транспорт, будівельна й сільськогосподарська техніка та ін.);

- складанні адміністративних матеріалів через порушення водіями правил дорожнього руху;

- притягненні до кримінальної відповідальності осіб за вчинення кримінального правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту тощо.

Запобігання корупції у зазначеній царині вимагає застосування комплексного підходу на підставі науково обґрунтованої стратегії. Така має бути прийнята ВР України найближчим часом.

Є думка, що реальне обмеження корупційних виявів у вказаній сфері має, окрім іншого, включати: максимальне удосконалення системи надання адміністративних послуг, у тому числі щодо отримання прав на керування транспортними засобами та їх реєстрації; обмеження “людського” фактору у діяльності сервісних центрів МВС України; посилення діджиталізації у роботі органів державної влади і місцевого самоврядування; оснащення усіх службових кабінетів сервісних центрів МВС України камерами відеоспостереження; посилення оперативно-розшукової діяльності щодо виявлення службових осіб, причетних до корупційних практик у цій сфері; недопущення патрульних поліцейських до виконання службових обов’язків за умови пошкодженого (вимкненого) нагрудного відеореєстратора (body-камери); забезпечення невідворотності покарання за корупційні правопорушення та ін.

Окремої уваги заслуговує реальне запровадження в Україні за зразком позитивного досвіду окремих зарубіжних країн практики грошового заохочення громадян, які повідомили про відомий їм факт давання/одержання неправомірної вигоди. Наразі слід визнати, що відповідні положення Закону України “Про запобігання корупції” (2014 р.) у частині діяльності викривачів корупції є декларативним і малодієвим. Громадяни неохоче викривають корупційні дії інших осіб навіть за умови потенційної 10 %-ї винагороди від грошового розміру предмета корупційного злочину.

Для активізації добросовісного інформаторства в Україні слід законодавчо закріпити можливість заохочення тих громадян, які повідомили про порушення іншими особами правил дорожнього руху (із можливістю отримання 10 % від

суми сплаченого штрафу). Це має не лише дисциплінувати автовласників і посилити безпеку дорожнього руху в Україні, а й зменшити суспільну толерантність до корупційних виявів.

Використане джерело

Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні. Відділ кримінологічних досліджень НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України.

СПРИЯННЯ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ

Вікторія КОНОПАЦЬКА

Ганна КОЗАЧЕНКО

Сьогодні проблеми корупції та ефективного державного управління не тільки є невід'ємною частиною дискусій у відповідних сферах науки про міжнародні відносини, але і посідають важливе місце у внутрішній політиці багатьох країн. У країнах з високим рівнем корупції, якою є Україна, вона стала також політичною зброєю, темою, яку політичні партії використовують в боротьбі за довіру виборців, одночасно намагаючись дискредитувати опонентів звинуваченнями їх у корумпованості.

На міжнародному рівні ЄС, як і інші інтернаціональні інститути, сприяє боротьбі з корупцією в контексті загального підходу до якісного державного управління. Перебуваючи серед перших міжнародних організацій, які чітко вписали поняття якісного державного управління у свої договори з країнами-партнерами, ЄС зараз зробила цю концепцію невід'ємною частиною своєї діяльності.

Загалом якісне державне управління – це мета, якої ЄС прагне досягти за рахунок різних програм реформ, що стосуються компонентів державного управління в країнах-партнерах. У ЄС є досить широкий набір вимог щодо антикорупційних заходів, які особливо стосуються потенційних членів, для вступу в ЄС вони зобов'язані вжити ефективних антикорупційних заходів і істотно знизити рівень корупції у країні. На додаток до всіх юридичних і організаційних змін, які повинні бути зроблені, ЄС пропонує кожній країні індивідуальні заходи і задає пріоритети в боротьбі з корупцією.

Згідно з останніми антикорупційними дослідженнями можна виділити чотири типи заходів, які необхідно одночас-

но прийняти для ефективної боротьби з корупцією як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі: правозастосування, запобігання, інституційні реформи, спрямовані на встановлення верховенства закону, і закріплення антикорупційних норм та цінностей, що в ідеалі повинно посилювати вплив перших трьох заходів. Крім того, дотримання цих заходів має контролюватися спеціальними установами, що мають у своєму розпорядженні адекватні ресурси та підготовлений персонал.

При цьому не існує однозначно “кращої” моделі антикорупційної установи, тому що політичний і інституційний досвід кожної країни вимагає підходу, адаптованого до її конкретних викликів. Антикорупційні стратегії, які не відповідають реаліям країни, можуть у реальності давати негативний ефект, задаючи недосяжні цілі і сприяючи деморалізації [1, с. 14].

Так, ЄС пропонує Україні програму антикорупційної допомоги. Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні (European Anti-Corruption Initiative in Ukraine) – найбільша програма технічної допомоги ЄС в боротьбі з корупцією в Україні. Ініціатива складається із трьох компонентів:

- зміцнення функціонального та нормотворчого потенціалу державних органів у сфері запобігання і боротьби з корупцією;

- посилення парламентського нагляду за процесом реформування і зміцнення спроможності з ретельного аналізу та вдосконалення стратегічної нормативно-правової бази;

- посилення спроможності органів місцевого самоврядування, організацій громадянського суспільства та медіа у залученні до процесу боротьби з корупцією [2].

Так, поява в Європейському Союзі нової посади генпрокурора є визначною подією, а в 2021 році розпочне свою роботу і генеральна прокуратура Євросоюзу. Як зазначено у [3], нове відомство займеться розслідуванням неправомірного вико-

ристання бюджетних коштів ЄС, суми яких перевищують 10 тисяч євро, і транскордонних махінацій з ПДВ від 10 млн євро. Рішення про створення в Люксембурзі загальноєвропейського слідчого органу прийнято в 2017 році, коли стало зрозуміло, що розслідування таких кримінальних правопорушень потрібно вивести з компетенції окремих країн-членів ЄС. За даними Єврокомісії, які наводить Deutsche Welle, лише у зв'язку з транскордонними махінаціями з ПДВ країни Європи втрачають щонайменше 50 млрд євро на рік [3].

Виконання антикорупційних заходів суттєво залежить від прийняття рішень державних службовців, правоохоронців, прокурорів, суддів. Кожне з цих рішень зумовлено не лише формальними правилами, але й особистим ставленням, переконаннями і розумінням адекватної поведінки. Щоб змінити суспільний клімат з метою реалізації антикорупційних заходів, потрібні зусилля, спрямовані на все населення, та вплив на панівне у суспільстві сприйняття корупції.

Отже, значне збільшення числа учасників антикорупційних зусиль в усьому світі свідчить про все більш повсюдне усвідомлення руйнівної природи корупції і необхідності з нею боротися. Одночасно зростає переконання, що реалізація різних програм і різних способів оцінювання їхньої успішності може насправді призводити до політичних проблем на національному рівні. Якщо різні міжнародні організації вимагають виконання передбачуваних ними дій, заходи, ужиті в цьому випадку на національному рівні, можуть служити швидше задоволенню поставлених вимог, а не результативному протиборству з корупційними явищами. Крім того, якщо реформи на національному рівні лише нав'язуються ззовні і не виходять від внутрішніх суспільно-політичних суб'єктів, то результати можуть мати лише короткостроковий характер і пізніше створити нові проблеми. Вплив міжнародних організацій на антикорупційні дії на національному рівні може бути корисним для ініціювання деяких дій у цій сфері. Але

для того, щоб ці дії здійснювалися в довгостроковій перспективі, необхідна їх підтримка на національному рівні. Без односторонніх і щирих дій хоча б якоїсь частини національного політичного співтовариства зусилля міжнародних організацій не приведуть до стійкого прогресу в боротьбі з корупцією, у кращому випадку принесуть лише фрагментарні і незначні зміни у сфері, де потрібна реалізація комплексної стратегії.

Список використаних джерел

1. Клеменчич Г., Стус Я. Спеціалізовані антикорупційні установи: огляд моделей. 2013. С. 143.
2. Боротьба з корупцією: чому вчить досвід ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2018/07/3/7083870/>
3. Рокоссовська Аріадна. В ЄС свій прокурор. Рубрика: У світі. 30.09.2020. URL: <https://www.google.com/amp/s/rg.ru/amp/2020/09/30/v-evrosoiuze-poiavilsia-svoj-genprokuror.html>

СТАН КОРУПЦІЇ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ ЯК НАСЛІДОК ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПЛАТНИХ КАМЕР У СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ УКРАЇНИ

Ігор КОПОТУН
Микола РУДИК

У Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України серед проблемних аспектів наголошується на тому, що система хронічно недоотримує фінансування від держави на проведення капітального ремонту існуючих та будівництво нових установ, що призводить до неналежних умов тримання в слідчих ізоляторах. Так, згідно з даними останніх років, обсяг недофінансування пенітенціарної системи складає близько 60 %.

Натомість у сучасних програмних документах на порядку денному перебувають питання щодо приведення існуючої системи виконання кримінальних покарань і попереднього ув'язнення в повну відповідність принципам гуманізму і поваги до прав і свобод людини, а умов тримання засуджених та осіб, узятих під варту, – відповідно до європейських стандартів. Відтак, було запроваджено експериментальний проект щодо створення платних камер у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України, зміст якого зводиться до такого: у слідчих ізоляторах великих міст “запрацював” певний відсоток платних камер з умовами підвищеного комфорту; акцент з метою обґрунтування законності такого кроку зроблено на тому, що слідчі ізолятори є тими місцями, де утримуються особи, щодо яких немає вироку суду і які вважаються невинуватими у вчиненні злочину.

Експеримент було формалізовано відповідним чином, зокрема наказом Міністерства юстиції України від 06.05.2020 № 1587/5 затверджено Порядок проведення експериментального проекту щодо платної послуги з надання поліпшених по-

бутових умов та харчування особам, узятим під варту, у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України. Такий нормативно-правовий акт було прийнято з огляду на те, що ні чинне законодавство (Кримінально-виконавчий кодекс України, Закон України “Про попереднє ув’язнення” й інші закони пенітенціарного спрямування), ні відомчі нормативно-правові акти (основними серед яких є Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань та Правила внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України) не передбачають нормативного механізму надання відповідних платних послуг.

В ідеалі здається все добре. Невинуваті особи, які тримаються під вартою у слідчих ізоляторах, не мають зазнавати будь-яких обмежень, і умови їх тримання мають бути різними, залежно від сучасних умов ринкової економіки й розшарування суспільства на бідних і багатих, а в установах виконання покарань усі (засуджені) будуть у рівних умовах і відбуватимуть установлене судом покарання за вчинений злочин. Проте виникає низка уточнювальних запитань, що наводять на науково-практичну дискусію.

Звертаючи увагу керівництва Міністерства юстиції України як суб’єкта забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, що запровадження платних камер у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України під гаслом “чергового реформаторського кроку” не має бути квазізаміною належному фінансуванню потреб пенітенціарної системи, адже криє в собі як криміногенні й інші інституціональні ризики, так і являє собою один зі способів порушення принципів справедливості та рівності перед законом відповідних суб’єктів правовідносин у сфері кримінальної юстиції.

Список джерел

Богатирьов І. Національна програма трансформації Кримінально-виконавчої системи в Пенітенціарну систему України : проєкт. *Юридичний вісник України*. № 3(1280) (24–30 січня 2020 року). С. 11.

Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 року № 654-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80> (дата звернення: 29.01.2021).

СУДОВА ВЛАДА У БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ

Максим КОРНІЙЧУК

Ураховуючи чинне законодавство України, слід зазначити, що дуже важливою та ефективною для захисту прав і свобод громадян є судова влада.

Згідно зі ст. 303 КПК України тільки на досудовому провадженні можуть бути оскаржені рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора [1, ст. 303]. Судова влада в таких ситуаціях є не тільки важливою і ефективною для об'єктивного розгляду обставин, але й останньою в національному законодавстві. А якщо суди становлять базис корупції у всій країні, то не перемігши корупцію в суддівському корпусі, немає сенсу боротися з нею і в інших сферах життя.

Тут слід погодитися з Я. Бронштейном, що радянська влада і комуністичний режим у судовому ракурсі виявилися довгожителлями. Так, в Радянському Союзі не було суду в загальноприйнятому значенні слова, а був радянський народний суд. Сьогодні в Україні теж немає суду в цивілізованому поданні, а є корумпований суд [2, с. 19–20].

З наведеного вище випливає актуальність судової реформи, яка повинна забезпечити не тільки доступність суду, ефективність захисту прав і законних інтересів учасників процесу, надійність і правомірність актів правосуддя, а й зміну репресивної ролі судів на їх головну функцію захисту права і закону, захисту прав і законних інтересів громадян [3, с. 8].

Реформування судової системи неможливо без викорінення корупції в судовому корпусі. Тому, перш за все, необхідно виявити й усунути причини і умови, що сприяють корупції в судовій системі. У юридичній літературі вчені досить багато викладають причин корупції в Україні, у тому числі і в судовій системі, які у своїй більшості не тільки не об'єктивно відображають реалії сьогоденного стану цієї проблеми в

нашому суспільстві, але й не дають рекомендацій для їх усунення.

Деякі з них не тільки суперечать, але й виключають одну одну. Зокрема, після винесення вироку сумнозвісному судді-коляднику Р. Зваричу експертами були висловлювання про те, що достатньо в кожному обласному місті посадити на лаву підсудних по одному судді, як всі судді перестануть брати хабарі [4]. Таке судження є однозначно неадекватним ситуації, що склалася з корупцією в Україні.

Причинами корупції в судовій системі України, на нашу думку, є:

- 1) призначення суддів замість їх виборності народом;
- 2) відсутність реального інституту присяжних;
- 3) втручання в діяльність судових органів.

02.06.2016 був прийнятий Верховною Радою України та цього числа був підписаний Президентом України новий Закон України “Про судоустрій і статус суддів” № 1402-VIII. Якщо порівнювати цей Закон зі старим Законом, то видно, що він також є продуктом бюрократичної та корумпованої системи, яка повністю контролювала і продовжує контролювати судовий корпус, не думаючи навіть створювати незалежну судову владу.

Якщо врахувати, що виборність суддів не передбачено новим Законом, стає очевидним небажання влади по-справжньому реформувати судову систему.

Слід також зазначити, що в нашій державі ніколи не було політичної волі для побудови незалежної та професійної судової системи. Вона й не стала такою зараз, бо не мала для цього ні єдиного шансу. Підлаштовуючи судову систему під себе, вони, як правило, не зачіпають самих суддів, а останні, розуміючи, що при задоволенні інтересів влади їм нічого не загрожує, продовжують грубо зневажати закони і знущатися над правами громадян України, а потім одержувати підвищення по службі [5].

Я повністю згоден з доктором юридичних наук, членом-кореспондентом Національної академії правових наук України Т. В. Варфоломеевою в тому, що “Реформа судової системи в Україні давно назріла і є очікуваною усіма громадянами, оскільки безлад, який останніми роками запанував у правовій системі, суттєво порушує конституційні права громадян, обмежує їх можливості на судовий захист, фактично усуває доступність правосуддя, перекреслює прозорість правосуддя, ставить під сумнів його ефективність” [6, с. 130].

Тому першим кроком у боротьбі з корупцією в судовій системі повинен бути закон про виборність суддів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13, ст. 88. Дата оновлення: 14.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 14.09.2021).
2. Бронштейн Я. Спаси, Боже, меня от судьи, а с другими мерзавцами я сам справлюсь. Анатомия судебно-правовой патологии Украины. Памфлет-исследование. Севастополь : Асоц. “КМАТМН”, 2003. 398 с.
3. Тацій В. Я., Грошевий Ю. М. Проблеми імплементації норм міжнародного права в національні процесуальні процедури. *Вісник Академії правових наук України*. 1999. № 4(19). С. 4–10.
4. Експерт: “Достаточно всего 27 Зваричей”. *Сегодня*. 2011. 6 окт.
5. Примаченко А. Судный день фемиды. *Зеркало недели*. 2010. 10–16 июля.
6. Варфоломеева Т. В. Доступність та ефективність судової системи. *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. № 2. С. 130–131.

ЩОДО НЕДОСКОНАЛОСТІ ІНСТИТУТУ ВИКРИВАЧІВ

Василь КОРОЛЬОВ

Щодо інституту викривачів можна виокремити деякі суттєві прогалини.

По-перше, це відповідальність викривачів, які у зв'язку зі специфікою своєї діяльності, можуть бути також суб'єктами низки злочинів, зокрема провокації підкупу (ст. 370 КК України) та завідомо неправдивого повідомлення про вчинення злочину (ст. 383 КК України). Проблемним є те, що кримінальний закон не містить загальної норми про відповідальність за неповідомлення про злочин, хоча, зважаючи на необхідність посилення заходів із протидії та запобігання злочинності (у т. ч. корупційної) та позитивний зарубіжний досвід, такого роду відповідальність могла б бути встановлена національним законодавцем [1, с. 141]. Щодо неповідомлення про злочин у КК України є лише окремі (спеціальні норми): неповідомлення про небезпечний для життя стан особи (ст. 136); неповідомлення компетентних органів про злочин – насильницьке зникнення (ч. 2 ст. 1461); неповідомлення інформації про забруднення моря (ч. 3 ст. 243); неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден (ст. 285) [2]. Однак, як можна говорити про спеціальні види неповідомлення, коли загальна норма з цього приводу відсутня? Логічним було б встановити у КК України таку норму, яка змогла стати також надійним засобом запобігання корупції.

По-друге, у чинному Законі України “Про запобігання корупції” передбачено надання повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень – анонімно. Проте цим же Законом забезпечується захист викривачів від створення спеціальних каналів повідомлення до заборони розкривати інформацію про особу викривача, його

близьких осіб або інші дані, які можуть ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлених ним фактів, а також особам, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені ним факти, крім випадків, установлених законом [3]. На практиці анонімні повідомлення не містять конкретних фактичних даних про корупційні діяння, а можуть використовуватись особами з особистих мотивів (образи, зведення рахунків, усунення з посади тощо). Величезний масив таких повідомлень не допомагає боротьбі з корупцією, а навпаки відволікає уповноважені на це органи. У країнах ЄС взагалі виключена можливість подання анонімних повідомлень, виключно заявник та фактичні данні про корупційні злочини з забезпеченням анонімності.

Отже, перспективним є розширення та уточнення норм КК України, що гарантують захист викривачів. Необхідно внести зміни до Закону та виключити можливість подання анонімних повідомлень, у зв'язку з їх не ефективністю запобіганню корупції. Водночас є потреба у криміналізації недонесення про злочини (як загальної норми), принаймні за тяжкі та особливо тяжкі злочини, на що орієнтує правозастосовна практика та іноземний досвід.

Список використаних джерел

Савченко А. В. Особливості кримінально-правового захисту та кримінальної відповідальності викривачів. Роль інституту викривачів у запобіганні та протидії корупції: матеріали круглого столу (Київ, 2 листоп. 2018 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2018. С. 140–142.

Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 13.09.2021).

Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 13.09.2021).

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) У СФЕРІ ТЕХНОГЕННОЇ ТА ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

Ірина КОРЧОВА

Державний нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки є корупційно вразливим. Широке повноваження органу державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки – ДСНС України – аж до можливості ініціювати зупинення експлуатації відповідних об’єктів, є об’єктивно виправданими, однак одночасно створюють сприятливе підґрунтя для виявів вимагання та одержання неправомірної вигоди від суб’єктів, щодо яких здійснюються перевірки, в обмін на “ігнорування” недоліків стану техногенної та пожежної безпеки та невжиття заходів реагування.

Безперечно, важливим фактором, що сприяє виявам корупції, є контактування суб’єктів, щодо яких здійснюються перевірки, і посадових осіб органу державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки під час проведення перевірок. Ураховуючи предмет перевірок, виключити такий контакт неможливо, однак є можливість знизити ризики правопорушень завдяки запровадженню обов’язкової відеофіксації процесу проведення перевірок, що одночасно і запобігатиме зловживанням з боку посадових осіб, і дисциплінуватиме самого суб’єкта, щодо якого здійснюється захід державного нагляду (контролю).

Принагідно відмітимо, що на даний момент правові можливості для фіксації перевірок засобами відеозапису закріплені ч. 8 ст. 4 Закону України “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності”, де зазначено, що органи державного нагляду (контролю) мають право фіксувати процес здійснення планового або по-

запланового заходу чи кожному окремому дію засобами аудіо- та відеотехніки, не перешкоджаючи здійсненню такого заходу [1]. Як бачимо, це є правом, а не обов'язком. Така норма, на жаль, на сьогодні не застосовується у практичній діяльності інспекторського складу, у тому числі і через відсутність відповідних засобів відеофіксації. Утім, на виконання Антикорупційної програми ДСНС на 2020–2022 роки до кінця поточного року заплановано підготувати відповідний проект підзаконного нормативно-правового акта, який таку можливість перетворить в обов'язок, і певні кроки в такому напрямку вже зроблені [2].

Окрім того, як інструмент боротьби з корупцією можна розглядати і зменшення кількості таких контактів між перевірючими й суб'єктами господарювання, ідея якого на сьогодні об'єктивізована в законопроекті від 17.04.2020 № 3361, яким передбачено збільшення періодичності проведення планових перевірок – до 6 (10) років, залежно від ступеня ризику суб'єктів господарювання, – якщо є договір страхування відповідальності за шкоду, завдану внаслідок небезпечної події, строк дії якого охоплює такі періоди [3]. Однак реалізація подібних ініціатив має ставитись залежно від спроможності забезпечувати та підвищувати техногенну та пожежну безпеку при функціонуванні державного нагляду (контролю) в таких умовах.

Список використаних джерел

1. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16/print> (дата звернення: 07.09.2021).

2. Звіт про виконання Антикорупційної програми ДСНС на 2020–2022 роки та реалізації визначених у ній заходів станом на 1 липня 2021 року. URL: <https://www.dsns.gov.ua/files/2021/7/7/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%20>

%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82%20%D0%B7%D0%B0%206%20%D0%BC%D1%96%D1%81%202021%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%20(1).pdf (дата звернення: 07.09.2021).

3. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо перших кроків дерегуляції бізнесу шляхом страхування цивільної відповідальності від 17.04.2020 № 3361. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68625 (дата звернення: 07.09.2021).

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЩОДО ВПЛИВУ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

**Ігор КРИВИЙ
Денис УЛАСОВСЬКИЙ
Артем БОБКО**

На сьогодні корупція є однією із найнебезпечніших глобальних загроз правам людини, громадському правопорядку, демократії, чесності, соціальній справедливості. В Україні корупційна діяльність істотно перешкоджає економічному розвитку і має негативні наслідки для повсякденного життя громадян, роботи органів влади, підприємств, установ та організацій. Не винятком її шкідливого впливу є Державна прикордонна служба України. Отже, одним із напрямів запобігання корупції є виявлення корупційних ризиків, передбачення і нейтралізація умов та причин їх виникнення.

За значущістю корупційні ризики в оперативно-службовій діяльності органів та підрозділів охорони державного кордону можливо розташувати в такому порядку: зловживання службовим становищем (перевищення влади або посадових повноважень та інші правопорушення, що вчиняються для особистих корисних цілей посадовця); сприяння з використанням службового становища (організація діяльності, метою якого є одержання незаконного матеріального блага); зловживання своїм становищем задля корисних цілей шляхом впливу на діяльність інших осіб; розкрадання державного або військового майна; незаконне одержання матеріальних або інших благ, пільг та інших переваг; одержання неправомірної вигоди; надання необґрунтованих переваг.

Значну роль у корупційних виявах посідають етично-психологічні та соціально-правові фактори і їх пагубний вплив на сумлінність прикордонників при виконанні ними посадових обов'язків через те, що більшість посадових осіб наділені повноваженнями приймати різноманітні рішення.

Виникають питання: які антикорупційні керівництва існують у нашій державі та відомстві і головне - як вони виконуються? Наскільки прозорі управлінські, кадрові фінансові та інші органи, а також процедури, які вони виконують? Можливість відповіді на ці та інші питання пересічним особам та прикордонникам свідчить про рівень корупції у відомстві і країні загалом. Цей показник також визначається на підставі, як часто особам необхідно вступати в контакт з посадовою особою різного рівня і як часто виникає ситуація можливого хабара.

Досить поширеною думкою є те, що недоброчесна поведінка ґрунтується на малих грошових окладах, і відповідно, посадові особи розраховують на прихованні незаконні можливості своєї посади. Проте, передусім її витоки походять від суспільної і особистої культури та свідомості. Отже, прикордонники мають пам'ятати головні постулати:

корупція – це загроза оперативно-службовій діяльності відомства;

корупційні діяння для прикордонника – це загроза розвитку особистості та службової кар'єри;

боротьба з корупцією є справою кожного прикордонника – вчинення будь-якого акту корупції або зловживання своїм службовим становищем не сумісне із службовим статусом прикордонника.

Підсумовуючи сказане вище, слід зазначити, що усунення корупційних ризиків у діяльності прикордонників та виключення можливостей порушення ними антикорупційного законодавства України позитивно вплине на покращання ді-

яльності відомства та сприятиме підвищенню його авторитету і загалом допоможе нашій країні підвищити рівень життя.

Список джерел

Державна прикордонна служба України : Офіційний веб-сайт. Новини. URL: <http://dpsu.gov.ua/ua/news/>

Міністерство юстиції України : Офіційний веб-сайт. Новини. URL: <http://minjust.gov.ua/>

ПРОБЛЕМИ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сергій КРИВЦУН

Олена ТУРУТА

Корупція є однією з найгостріших проблем українського суспільства, яка становить реальну загрозу для національної безпеки та державності України, її політичного, соціального та економічного розвитку.

Незважаючи на задеклароване бажання усіх президентів, урядів і політичних партій подолати корупцію, а також прийняті законодавчі документи антикорупційного спрямування, вона й досі залишається однією з найбільш актуальних проблем сучасності. З року в рік Україну відносять до найбільш корумпованих держав світу.

Значна кількість науковців визначає корупцію як злочинну діяльність у сфері політики або державного управління, що полягає у використанні посадовими особами наданих їм прав і владних повноважень з метою особистого збагачення. Не оминула корупція і систему освіти.

Українським законодавством передбачено право громадян на безкоштовну освіту в усіх державних навчальних закладах і забезпечення доступної та безоплатної дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти. Однак в освітній сфері України виникають численні випадки корупційних правопорушень. Найчастіше корупцію асоціюють лише з хабарями, тоді як виявів у неї чимало. “Подяки” за хороші оцінки, медалі чи інші досягнення учнів, купівля тих чи інших довідок, збори коштів на ремонти та інші заходи – усі ці та багато інших подібних практик також вважаються корупцією.

Причини виникнення корупції у сфері освіти умовно об’єднуються у три групи: 1) об’єктивні причини, до яких

належать низький рівень заробітної плати працівників освіти, обмежена кількість місць на бюджетну форму навчання насамперед за престижними спеціальностями або в рейтингових закладах вищої освіти, недосконалість законодавства, спрямованого на запобігання та протидію корупції; 2) суб'єктивні причини: розчарування та апатія з боку викладачів до навчального процесу, який потребує багато часу, високої кваліфікації і не приносить достатніх матеріальних винагород; відсутність пошани до викладацької роботи з боку студентів; замовчування студентами випадків давання і вимагання грошової чи іншої матеріальної винагороди; 3) об'єктивно-суб'єктивні причини, зокрема: відпрацьовування особою витрат у зв'язку із влаштуванням на викладацьку роботу, недостатні правові та соціальні гарантії захисту працівників освіти [1].

Останніми роками відбулися деякі зрушення в напрямі попередження корупції у сфері освіти. Успішними кроками можна вважати запровадження зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) та електронного прийому іспитів, коли результати не пов'язані з суб'єктивною оцінкою викладачів. Проте проблема є значно глибшою і вирішити її введенням окремих інновацій, не заглиблюючись у причини, що зумовили її, неможливо.

Її вирішенню має сприяти активна антикорупційна діяльність, відповідне законодавче забезпечення, рішучі дії керівництва держави, а також усіх учасників освітнього процесу. Одним із найбільш важливих чинників подолання корупції є нетерпиме ставлення населення до цієї проблеми. Отже, вважається за необхідне: подолання пасивності суспільства щодо протидії корупції; залучення населення до активної участі в антикорупційній діяльності; використання позитивного досвіду попередження корупції в освіті європейських країн; забезпечення якості освіти відповідно до сучасних вимог; формування мотивації до навчання у студентів, а також

стимулювання праці викладачів з боку держави та керівництва освітніх закладів.

Використане джерело

Бабенко Б. А., Лазаренко С. Ж. Корупція в системі вищої освіти: сутність, причини та наслідки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=812>

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ВИКРИВАЧІВ

Валентина КРИЖНА

Законом України “Про запобігання корупції” на Національне агентство з питань запобігання корупції покладено обов’язок здійснення постійного моніторингу виконання закону у сфері захисту викривачів та щорічного аналізу і перегляду державної політики у цій сфері.

Відповідно до положень ч. 2, 3 ст. 53 Закону викривач перебуває під захистом держави, інформація про викривача може бути розголошена лише за його згодою, крім випадків, установлених законом. За наявності загрози життю, житлу, здоров’ю та майну викривача або його близьких осіб, у зв’язку зі здійсненим повідомленням про порушення вимог Закону, правоохоронні органи можуть застосувати до них правові, організаційно-технічні та інші заходи, спрямовані на захист від протиправних посягань, передбачені ст. 7 Закону України “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві”, а саме: особиста охорона, охорона житла і майна; видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку; використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; заміна документів та зміна зовнішності; зміна місця роботи або навчання; переселення в інше місце проживання; забезпечення конфіденційності відомостей про особу; закритий судовий розгляд; інші заходи безпеки [1].

При цьому слід ураховувати, що відповідно до ст. 2 вказаного Закону право на забезпечення безпеки за наявності відповідних підстав мають:

особа, яка заявила до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брала участь чи

сприяла виявленню, попередженню, припиненню або розкриттю кримінальних правопорушень;

потерпілий і його представник у кримінальному провадженні;

підозрюваний, обвинувачений, захисники і законні представники;

цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники у справі про відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;

представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження;

свідок, експерт, спеціаліст, перекладач і понятій;

члени сімей та близькі родичі зазначених осіб, якщо шляхом погроз або іншими протиправними діями щодо них роблять спроби вплинути на учасників кримінального судочинства.

Здійснення заходів безпеки покладається за підслідністю на органи Служби безпеки, Державного бюро розслідувань, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, у складі структур яких з цією метою створюються спеціальні підрозділи.

Згідно з ч. 3 ст. 53 Закону особа або член її сім'ї не може бути звільнена чи примушена до звільнення, притягнута до дисциплінарної відповідальності чи піддана з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) або загрозі таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням нею про порушення вимог цього Закону іншою особою.

Гарантію щодо заборони звільнення викривача закріплено також у ст. 235 Кодексу законів про працю України, згідно з якою в разі звільнення без законної підстави або незаконного переведення на іншу роботу, у тому числі у зв'язку з повідомленням про порушення вимог Закону України "Про за-

побігання корупції” іншою особою, працівник повинен бути поновлений на попередній роботі органом, який розглядає трудовий спір.

У разі наявності підстав для поновлення на роботі працівника, який був звільнений у зв’язку зі здійсненим ним або членом його сім’ї повідомленням про порушення вимог іншою особою, та за його відмови від такого поновлення орган, який розглядає трудовий спір, приймає рішення про виплату йому компенсації в розмірі шестимісячного середнього заробітку [2].

Додаткові гарантії захисту викривачів встановлено ч. 2 ст. 35 Цивільного процесуального кодексу України та ч. 2 ст. 53 Кодексу адміністративного судочинства України, згідно з якими Національне агентство може бути залучено як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача у справах щодо застосування керівником або роботодавцем чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до позивача (звільнення, примушування до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) у зв’язку з повідомленням ним або членом його сім’ї про порушення вимог Закону України “Про запобігання корупції” іншою особою.

Список використаних джерел

1. Нестеренко О. В., Шостко О. Ю. Правовий захист викривачів. Харків : Права людини, 2016. 94 с. URL: <http://nocorrupt.com/content/pravovyy-zahyst-vykryvachiv>
2. Запобігання та протидія корупції : навчальний посібник / за заг. ред. А. Михненка. Київ : Акад. фінанс. упр., 2013. 666 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ

Ольга КРИШЕВИЧ
Олена МАТЮШЕНКО

Україна сьогодні сприймається на міжнародному рівні як країна, значно вражена корупцією, яка поширена практично по всій державі, як на центральному, так і на місцевому рівнях. Недостатній рівень глобальної конкурентоспроможності країни, зокрема за показником якості державних інституцій, внутрішньої та зовнішньої безпеки, високий рівень корупції та низький рівень задоволеності громадян діяльністю органів державної влади характеризують сучасне становище нашої країни. В Україні основними причинами виникнення та існування корупції є суспільний менталітет, який сприяє пошуку корупційних шляхів заради вирішення особистих питань та проблем, а також система функціонування державних органів та органів місцевого самоврядування, яка створює певний пріоритет у вирішенні особистих питань та проблем щодо їх врегулювання у законний спосіб.

Виділяють два типи корупції на державних підприємствах: адміністративна (коли чиновник за отримання неправомірної вигоди готовий не звертати на порушення законів або нормативно-правових актів); захоплення держави (здійснення політичного впливу через зміни законів, врегулювання питань для отримання неправомірної вигоди конкретним бізнесом).

Основні вияви корупції на державних підприємствах: закупівля товарів, робіт та послуг за завищеними цінами; штучне обмеження конкуренції; продаж продукції ДП за заниженими цінами компаніям-посередникам; укладання договорів із компаніями з ознаками фіктивності; перерахування коштів за фактично непоставлений товар.

До основних негативних наслідків корупції слід віднести: надмірне втручання контролюючих органів у роботу підприємств приватного сектору; послаблення підприємницької ініціативи; підвищення цін на продукцію й послуги за рахунок корупційної складової, закладеної у їх вартість; недоотримання коштів Державним бюджетом; розвиток тіньової економіки; нераціональне і нецільове використання бюджетних коштів; посилення тиску на національну валюту та платіжний баланс держави; великий розрив у доходах різних верств населення; погіршення інвестиційного клімату.

Принципи боротьби з корупцією: дотримання корпоративних кодексів поведінки, відповідних функцій на підприємстві; здійснення внутрішнього та зовнішнього контролю за фінансовою звітністю, державними закупівлями за допомогою відповідних ресурсів (Prozorro), залучення незалежних аудиторських компаній відповідно до національного законодавства; у разі виявлення корупційних правопорушень на підприємстві звернення до суду; інформування про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, такі як подарунки, гостинність, закупівлі, вилучення активів, конфлікти інтересів та лобіювання; відокремлення права власності від інших функцій врядування і зведення до мінімуму можливостей для невідповідного втручання в роботу державних підприємств; розробка формалізованої політики державної власності, доповненої конкретними цілями компанії для окремих державних підприємств; розробка системи управління ризиками відповідно до кращих практик підприємств; внутрішній контроль, інтегрований у корпоративне управління, ефективне управління ризиками; чіткі критерії призначення керівників, належна перевірка в процесі відбору; періодична або регулярна звітність до національного законодавчого органу або інших обраних чи керівних державних органів.

ЩОДО ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

Людмила КУЗНЕЦОВА
Деніель ТАЙБИШЛАК

Суспільно-політичне життя нашої держави останніми роками, тісно пов'язане з євроінтеграційними процесами, ставить перед правоохоронними органами низку завдань, одним з найголовніших з яких є боротьба з корупцією.

Корупційними злочинами слід визнавати передбачені КК України умисні суспільно небезпечні діяння, які містять не тільки ознаки відповідного складу злочину, а й ознаки корупції, вказані у ст. 1 Закону України “Про запобігання корупції” [1]. На практиці при застосуванні норм КК України правоохоронні органи повинні одночасно встановлювати дві різні сукупності ознак у вчиненому особою умисному суспільно небезпечному діянні, з кожною з яких пов'язані свої правові наслідки:

- склад злочину, передбачений КК, як підставу кримінальної відповідальності;

- склад корупційного правопорушення, передбачений зазначеним Законом України, як підставу для настання наслідків, визначених тим самим Законом [1; 2].

Суспільна небезпека злочинних корупційних діянь визначається тим, що виконання особами, зазначеними у профільному законі, своїх повноважень, яке повинно здійснюватися відповідно до закону, фактично ставиться в залежність від одержання неправомірної вигоди від інших осіб, чим заподіюється або може бути заподіяна істотна шкода фізичній або юридичній особі, суспільству або державі.

Вчений-правознавець В. М. Киричко умовно виділяє чотири групи корупційних злочинів [3, с. 45]:

1) діяння, які характеризуються підкупом осіб, що вказані у законі і наділені службовими повноваженнями і пов'язаними з ними можливостями;

2) діяння, в яких відсутні ознаки підкупу, але виявляється інший за характером вплив грошей та іншої неправомірної вигоди на діяльність осіб, що вказані у ч. 1 ст. 4 Закону (наприклад, ст. 368-3 КК “Незаконне збагачення”);

3) корупційні діяння, за вчинення чи не вчинення яких особа обіцяє, пропонує, надає та одержує неправомірну вигоду (ст. 364 “Зловживання владою або службовим становищем”, 364-1 “Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми”, 365 КК “Перевищення влади або службових повноважень” та інші);

4) діяння, що пов'язані з вимаганням неправомірної вигоди (ч. 3 ст. 368 КК – одержання хабара, поєднане з вимаганням, ч. 4 ст. 368-3 – одержання службовою особою юридичної особи приватного права неправомірної вигоди, пов'язаної з вимаганням, ч. 4 ст. 368-4 – одержання неправомірної вигоди особою, яка надає публічні послуги, поєднане з вимаганням такої вигоди).

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page> (дата звернення: 15.03.2021).

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 21.03.2021).

3. Киричко В. М. Актуальні проблеми протидії корупції : монографія. Харків, 2017. 221 с.

МІНІСТЕРСТВО МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Ярослав КУЛИК

Безперечно, у сучасних умовах корупція по праву вважається однією із найскладніших соціально-політичних проблем, оскільки вона не тільки негативно впливає на темпи розвитку економіки держави, але й на систему державного управління та суспільні відносини загалом. Те, що відносно нещодавно здавалося неможливим, сьогодні стало реальністю, оскільки гучні корупційні скандали в найвищих ешелонах влади – це реалії сьогодення. Сьогодні корупція в Україні проникла в усі сфери життя суспільства. Непоодинокі випадки вже корупції у сфері спорту. Тому важливо визначити роль Міністерства молоді та спорту України в запобіганні корупції.

Роль Міністерства молоді та спорту України в запобіганні корупції найбільш доречно визначати крізь призму заходів, які воно здійснює. Так, як вказується в Антикорупційній програмі Міністерства молоді та спорту України на 2020–2021 роки, основними заходами з реалізації загальної відомчої політики стосовно запобігання та протидії корупції у діяльності Міністерства молоді та спорту України є:

аналіз стану запобігання та протидії корупційним і пов'язаним з корупцією правопорушенням, виконання вимог Закону службовими та посадовими особами Мінмолодьспорту;

виявлення та оцінка корупційних ризиків у діяльності Мінмолодьспорту та підприємств сфери управління, установлення причин і умов їх виникнення, реалізація заходів щодо їх усунення (мінімізації);

попередження осіб, які претендують на обіймання посад у структурних підрозділах Мінмолодьспорту та на підприєм-

ствах, в установах, організаціях, що належать до його сфери управління, про вимоги, обмеження та заборони, установлені Законом;

вжиття заходів щодо виявлення конфлікту інтересів при виконанні повноважень службовими та посадовими особами Мінмолодьспорту та його врегулювання, здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;

удосконалення організації роботи на основних напрямках діяльності Мінмолодьспорту;

запобігання існуванню у відомчих організаційно-розпорядчих документах чинників для корупційних ризиків шляхом візування їх проєктів;

створення умов невідворотності відповідальності осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

встановлення й заохочення нових ефективних запобіжників вчиненню корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень працівниками Мінмолодьспорту та підприємств, установ, організацій сфери його управління, у тому числі тих, що стосуються дотримання вимог фінансового контролю, а також недопустимості порушень обмежень і заборон, установлених Законом;

організація на постійній основі заходів навчального та методичного характеру щодо застосування і виконання положень антикорупційного законодавства України із посадовими та службовими особами Мінмолодьспорту та підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління;

інші заходи, визначені антикорупційним законодавством України [1].

Отже, аналіз вищезазначених заходів з запобігання корупції Мінмолодьспортом демонструє, що протидія корупції є важливим атрибутом в діяльності міністерства.

Використане джерело

Антикорупційна програма Міністерства молоді та спорту України на 2020–2021 роки : наказ Міністерства молоді та спорту України від 31.07.2020 № 805. URL: <https://sport.gov.ua/npas/nakaz-ministerstva-molodi-ta-sportu-ukraini-vid-31072020-805>. (дата звернення: 08.09.2021).

ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЙНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ПРИКОРДОННИКІВ

Юрій КУРИЛЮК

Усеосяжність корупції, незалежно від державного устрою країни, в якій вона панує, виявляється у різних формах і сферах. Подібно до усіх інших патологічних суспільних виявів вона змінює свою характеристику й обсяги стосовно до змінюваної структури організації різного типу, яка найкращим чином сприяє її розвитку.

Викликають занепокоєння факти вчинення корупційних кримінальних правопорушень співробітниками окремих військових формувань (Служби безпеки України, Держприкордонслужби, Управління державної охорони України, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України), а також військовими службовими особами відомчих контрольних органів.

Не є винятком у цьому й корупція прикордонників. Контрабанда наркотиків і зброї, а також світові тенденції щодо масової нелегальної міграції, вчинення великомасштабної контрабанди алкоголю та сигарет просто “засмоктують” персонал прикордонного відомства у вир організованої злочинності. Аналіз загальної структури злочинності прикордонників показав, що чверть з усіх кримінальних правопорушень – корупційні.

Під корупційною злочинністю прикордонників варто розуміти сукупність корупційних кримінальних правопорушень, що вчиняються у визначеному часовому проміжку військовослужбовцями та працівниками прикордонної служби під час реалізації ними законодавства про державний кордон у взаємовідносинах між собою, з особами, які перетинають державний кордон або межі тимчасово окупованої території, а також під час взаємодії із співробітниками інших державних інституцій, які здійснюють контрольні функції у прикордонному просторі (митники, фітосанітари, поліцейські та ін.).

ПОЛІГРАФ ЯК ОДИН ІЗ ІНСТРУМЕНТІВ БОРотьБИ З КОРУПЦІЄЮ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Дмитро КУШНІР

Ефективність використання поліграфа як “інструмента правди” підтверджується міжнародним і вітчизняним досвідом. Уміле використання цього приладу попереджує та дає можливість проаналізувати потенційні ризики, виявлені під час проведення поліграфологічних досліджень. Доцільність застосування поліграфа в системі органів державного сектору не викликає сумнівів.

Відомими міжнародними експертами-поліграфологами неодноразово наголошувалось, що одним з багатьох завдань поліграфа є превентивний механізм, тобто механізм, що має на меті запобігти правопорушенням. Прикладами впровадження такого превентивного механізму є застосування поліграфа на постійній основі в США та Великій Британії.

Поліграф можна застосувати до кандидатів та посадовців, повноваження яких пов’язані з корупційними ризиками. Тобто в державній структурі встановлюється періодичність, з якою співробітники зобов’язані проходити процедуру опитування із застосуванням поліграфа, скажімо, перед призначенням на посаду та не менш одного разу на рік під час проходження державної служби.

Особа, яка пройшла перевірку на поліграфі, розуміє, що тестування через певний проміжок часу повториться й питання, які стосуються отримання неправомірної вигоди або участі в можливих корупційних схемах, будуть вивчатися постійно. Тому перед посадовцем завжди буде стояти вибір: незаконне збагачення, за яке передбачена відповідальність, або чесна служба і перспективи розвитку та кар’єрного зростання на державній службі.

Основна суть превентивного механізму застосування поліграфа в державній сфері націлена на попередження вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією. Другорядними цілями є виявлення причин та умов, які сприяють вчиненню корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, виокремлення основних корупційних схем та загроз, які притаманні певним напрямам державного управління.

Така позиція застосування поліграфа зумовлена науково-технічним прогресом та реаліями сьогодення. Проведення відповідних перевірок не повинно сприйматися кандидатами та посадовцями як жест недовіри, а навпаки, можливістю демонстрації суспільству власної порядності, відкритості намірів та дій у виконанні покладених на них державою владних повноважень.

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ НА ЕТАПІ УХВАЛЕННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Тетяна ЛОТИШ

Механізм прийняття процесуальних рішень у кримінальному процесі передбачає наявність певних чинників, до яких відносять: соціально-політичні умови, в яких діє конкретна система судочинства; правові цілі, принципи, методи правового регулювання; правову ідеологію, правосвідомість; компетенцію та повноваження осіб (суду), які приймають рішення, підстави і порядок їх відповідальності, особистісні характеристики (освіту, вік, стаж роботи, професійні знання і вміння, психологічні особливості особистості). У процесі прийняття рішення суд може зіткнутися з проблемами законодавства, зокрема, неповним або неточним викладом норм законодавцем, нормами, що суперечать іншим діючим нормам, непослідовністю викладу норм, що не дозволяє зрозуміти їх суть. Усі вказані чинники та проблемні аспекти призводять до виникнення та посилення корупційних ризиків під час ухвалення судового рішення.

На етапі прийняття судового рішення можуть виникати чотири основні види корупційних ризиків. По-перше, це втручання з метою впливу на результат судового розгляду. Загроза соціально-політичної негативної реакції на судові рішення може також спонукати суддів до прийняття рішення, яке відповідає передбачуваним побажанням соціальних та/або політичних груп, щоб уникнути будь-яких політичних наслідків або помсти. По-друге, ризиком є примушування потерпілих і свідків до надання неправдивих показань, а також тиск на інших учасників судового розгляду, змушування їх до корупційних дій під загрозою насильства або оприлюднення компромату. По-третє, існують ситуації, в яких поса-

дові особи дозволяють близьким або членам сім'ї отримувати певну вигоду та впливати на результати судового розгляду. По-четверте, корупційним ризиком є затягування судового розгляду або його колапс.

Найчастіше наявність корупційних ризиків пов'язують з особою судді. Судді приймають рішення, що впливають на життя, а іноді і на майно обвинуваченого до і під час судового розгляду. Основними об'єктами корупційних практик на стадії ухвалення рішення суддею у кримінальному процесі є: ухвалення виправдувального вироку суду; призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі та/або конфіскацією майна; призначення покарання з відстрочкою відбування покарання, покарання, не пов'язаного з позбавленням волі; призначення найменшої міри покарання або строку позбавлення волі. В окремих випадках об'єктом корупційного обміну може бути і прийняття суддею рішення щодо зміни або скасування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту за умови отримання корупційного платежу [1, с. 117].

Під час дослідження корупційних ризиків на етапі судового розгляду не варто залишати поза увагою співробітників суду. Вони особливо схильні до корупційних ризиків з огляду на їх пряму взаємодію з багатьма учасниками кримінального провадження. Співробітники суду можуть виступати як посередники, вимагаючи неправомірну вигоду в обмін на забезпечення справедливого судового розгляду, і ділитися нею з суддею-співучасником. Вони можуть вимагати або отримувати неправомірну вигоду в обмін на розкриття певної інформації. Працівники суду можуть робити певні дії за грошову винагороду, навмисно затримувати або не передавати певні документи. Також існує ризик того, що співробітники суду можуть "сприяти" втраті, викраденню або підробці доказів, наявних у суду по кримінальних справах.

Отже, корупційні ризики на етапі ухвалення судового рішення можуть набувати різних виявів та найчастіше пов'я-

зані з особою судді та працівника суду. Вони суттєво можуть вплинути на конкретне судове рішення, тому основним завданням усіх учасників кримінального провадження є їх мінімізація.

Використане джерело

Корупційні ризики в кримінальному процесі та судовій системі / М. В. Буроменський та ін. ; Інститут прикладних гуманітарних досліджень, МАКонсалтинг. Київ : Москаленко О. М. ФОП, 2009. 220 с.

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ “ЦИВІЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ” У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Мар'ян ЛУЦЕНКО

Труднощі у викритті корупційних схем через їх латентність і визначені вимоги доказування вини у кримінальних правопорушеннях зумовили необхідність упровадження в Україні механізму “цивільної конфіскації”, а саме: визнання необґрунтованих активів та їх стягнення в дохід держави, який на даний час використовується у багатьох країнах, серед яких США, Велика Британія, Литва, Швейцарія тощо.

Суть зазначеного інституту полягає в поверненні незаконно набутих активів поза межами кримінального провадження з метою посилення протидії корупції.

Застосування у світовій практиці цивільно-правової процедури конфіскації допускається міжнародними актами, серед яких Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/42/ЄС “Про замороження та конфіскацію засобів і доходів, одержаних злочинним шляхом в Європейському Союзі” [1], а також Сорок Рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмивання грошей (FATF) [2], які передбачають, що країни мають вживати заходів щодо створення механізмів, якими дозволяється конфіскація неправомірних доходів або засобів без кримінального засудження.

У 2019 році з прийняттям Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів” [3] на території нашої держави також уведено в дію механізм “цивільної конфіскації”.

Однак ефективність практичного застосування цього інституту потребує налагодження взаємодії між правоохоронними та іншими державними органами. За весь період дії

Закону Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою до Вищого антикорупційного суду подано лише два позови про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави.

Правоохоронні органи спрямовані на притягнення до відповідальності в рамках кримінального й адміністративного судочинства, а “цивільна конфіскація” в порядку цивільного судочинства є новим правовим механізмом, який на даний час ще не відпрацьований.

Під час здійснення досудового розслідування кримінальних проваджень або оперативно-розшукової діяльності стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, правоохоронні органи належним чином не досліджують відомості щодо можливого набуття особами необґрунтованих активів на іншу фізичну чи юридичну особу, а також прямого чи опосередкованого вчинення ними дій щодо таких активів.

Отже, на нашу думку, для покращання застосування інституту визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у посиленні протидії корупції необхідно провести роботу у декількох напрямках: нормативно закріпити порядок і форму взаємодії правоохоронних, антикорупційних та інших державних органів; упровадити навчально-методичне забезпечення діяльності уповноважених органів щодо виявлення необґрунтованих активів та їх стягнення; активізувати міжнародне співробітництво з детальним вивченням відповідного досвіду іноземних держав.

Список використаних джерел

1. Про замороження та конфіскацію засобів і доходів, одержаних злочинним шляхом, в Європейському Союзі : Директива Європейського Парламенту і Ради від 3 травня 2014 року № 2014/42/ЄС. URL: http://minjust.gov.ua/m/str_45881 (дата звернення: 30.08.2021).

2. Сорок Рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) від 25 вересня 2003 року ідентифікатор 835_001. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835_001#Text (дата звернення: 30.08.2021).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів : Закон України від 31 жовтня 2019 року № 263-IX. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-20#Text> (дата звернення: 30.08.2021).

ІНСТИТУТ АНТИКОРУПЦІЙНИХ УПОВНОВАЖЕНИХ: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

**Софія ЛЮШНЕНКО
Олег СОЛОНЕНКО**

Існування інституту уповноважених підрозділів з питань запобігання і виявлення корупції є основним напрямком боротьби з неправомірною вигодою та методом усунення цього негативного явища.

Завдяки вищезазначеним підрозділам здійснюється організація внутрішнього контролю за додержанням норм і стандартів в органах державної влади, юридичних особах публічного права [1].

Найбільш корумпованою в Україні є сфера політики, тому основний напрям організації боротьби має бути спрямований на її подолання [6, с. 524].

Ключовим моментом корумпованих відносин в Україні є наявність у суб'єкта владних повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі [2].

Корупція у сфері політики несе негативний характер на громадське життя і є вкрай небезпечною у сфері забезпечення прав та законних інтересів громадян. Відтак, слід звернути увагу на такі чинники:

- живлення організованої злочинності;
- порушення принципів соціальної справедливості, невідворотності покарання;
- підпорядкування державної влади їхнім інтересам;
- сприяння криміналізації та тінізації економічних відносин, легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;

надання незаконних привілеїв корумпованим угрупованням і кланам.

У той же час, на відміну від вищезазначених чинників, які сприяють корупції, відмітимо ті, що впливають на їх подолання. До них можемо віднести такі, як:

- ризик викриття і покарання;
- свобода слова та ЗМІ;
- демократизація усіх сфер суспільного життя;
- розвиток громадської свідомості [2].

Також зазначимо, що сучасна система електронного декларування стала ключовим етапом у подоланні і виявленні корупції.

Електронне декларування є гарантом громадського контролю за статками публічних службовців, які отримують дохід з Державного бюджету, а також сприяє посиленню негативної думки щодо корупції у країні. Тому безперечним є те, що електронні декларації є джерелом інформації для виявлення корупції. Їх перевіряють уповноважені антикорупційні органи і громадські активісти. Ці вимоги обґрунтовує Європейський Союз до функціонування системи декларування. Тому такі країни, як: Польща, Румунія виявляють усе більший інтерес до переймання українського досвіду щодо використання цієї системи.

Загалом з 2018 року в Державному реєстрі зареєстровано 1 млн 256 тис. користувачів, 2 млн 885 тис. документів та майже 115 тис. повідомлень про суттєву зміну майнового стану.

Зазначимо, що національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами (далі – АРМА) є ключовим елементом Плану дій з лібералізації безвізового режиму між Україною та Європейським Союзом.

Завдяки агентству АРМА було вперше реалізовано повноцінний процес управління арештованими активами – від одержання до повернення власникові. Так, передано в управ-

ління нерухомість, транспортні засоби, корпоративні права. Вони забезпечують дохід управління активами на такому рівні, що сприяє їх утриманню для подальшої конфіскації або поверненню власникові.

За попередній рік завдяки роботі АРМА до Державного бюджету надійшло понад 9 млн гривень від управління арештованими активами [1].

Отже, основним напрямком розвитку уповноважених є вдосконалення систем декларації і роботи профспілок та відповідних організацій. Завдяки цьому відбувається демократизація країни і контроль за дотриманням прав і свобод людини і громадянина під час діяльності державних службовців.

Список використаних джерел

1. Антикорупційна стратегія на 2020–2024 роки. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Antykoruptsiynastrategiya-na-2020-2024-roky-za-rezultatamy-publichnyh-obgovoren16.09.2020.pdf>
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
3. Кримінальний кодекс України, прийнятий від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Пчелін В. Б. Органи Національної поліції України як суб'єкт запобігання та протидії корупції в Україні. *Право і безпека*. 2019. № 1(72). С. 72–77. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2019.1.09>
5. Вознюк А. А. Реальні причини топ-корупції в Україні та не-реальні способи протидії їй. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12 груд. 2019 р.) : НАВС, 2019. Ч. 1. С. 44–47.
6. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і місцевого самоврядування : монографія / за ред. Ю. В. Ковбасюка і В. Л. Федоренка. Київ, 2016. 524 с.

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ – ПРІОРИТЕТ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Валентин МАЗУР
Михайло СТРЕЛЬБИЦЬКИЙ
Ігор КАТЮК

Чинне законодавство України визначає корупцію як використання особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки (пропозиції) такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка (пропозиція) чи надання неправомірної вигоди вказаній особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей [1]. Тому під неправомірною вигодою вказаний Закон України визначає грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову [1].

Окрім того, конфлікт інтересів [2] є підґрунтям можливої корупції, а саме: суперечності між особистими інтересами особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та її службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень. Безпосереднім суб'єктом корупційного правопорушення, тобто таким, вчинки якого (за певну винагороду) на користь інших осіб мають протиправні, аморальні і суспільно небезпечні результати, може виступати державний чиновник будь-якого рангу, політик, керівник громадської або госпо-

дарської організації. Певний рівень корумпованості держави є визначальним чинником, який формує відповідну стратегію поведінки та взаємовідносин передусім представників бізнесу, окремих громадян та чиновників, коли інтереси приватних та юридичних осіб перетинаються з владними повноваженнями чиновництва.

Корупція перероджує державний апарат [3], що і є її головною загрозою. Тому одним з пріоритетів, що стоять перед українським суспільством на сучасному етапі, є саме боротьба з корупцією.

Ця боротьба передбачає створення системи надійних правових та інституціональних гарантій суспільного і політичного контролю за діяльністю державних органів, різного роду організацій і окремих осіб.

Корупція в Україні здійснює вкрай негативний вплив на всі сфери життєдіяльності суспільства та держави, міжнародні відносини, деформує громадську свідомість. Корумповані дії все більше перетворюються на норму поведінки. На недопустимо високий рівень корупції постійно акцентують увагу керівники держави.

Так, корупція в сучасних умовах стала чинником, який становить реальну загрозу національній безпеці і конституційному ладу України. Тому Президент України посилення протидії корупції визначив пріоритетним державним завданням.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 49. Ст. 2056.
2. Конфлікт інтересів та його складові. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/?cat=148>
3. Марич М. І. Чинники корупції та організованої злочинності в сучасному суспільстві. *Кримінальне право та кримінологія*. Часопис Київського університету права, 2013. Ч. 2. С. 340–344.

АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ІНСПЕКЦІЇ АРХІТЕКТУРИ ТА МІСТОБУДУВАННЯ ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ

Олена МАРЧЕНКО

Розвиток української державності та закріплення у законодавстві європейських цінностей є основою розвитку та реформування містобудівної діяльності.

Містобудівна діяльність – це діяльність, спрямована на задоволення основних, природних прав людини: на житло, на безпечне навколишнє середовище, врешті-решт на комфортне щасливе життя. Саме тому державою повинні бути забезпечені прозорі та зрозумілі правила її регулювання. Останні роки правове регулювання містобудівної діяльності стрімко змінюється. І така тенденція буде продовжена в зв'язку із проведенням реформи децентралізації влади та євроінтеграційних процесів [1].

Виявлення адміністративних порушень у сфері будівництва є запорукою попередження кримінальних правопорушень, які за результатами аналізу статистичних даних сягнули не бачених раніше масштабів [2, с. 4].

У 2020 році було ліквідовано Державну архітектурно-будівельну інспекцію та створено Державну інспекцію архітектури та містобудування України (далі – ДІАМ), яка розпочала роботу 15 вересня 2021 року.

Особливістю адміністративної діяльності ДІАМ є здійснення своїх повноважень за допомогою електронних засобів на основі Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, яка максимально мінімізує контакти між учасниками процесу та корупційні ризики. Завдяки цій системі процеси будівництва ведуться чітко та прозоро. В основу містобудівної реформи покладено дві ключові тези – лібералізація певних процесів будівництва та криміналізація відповідаль-

ності за порушення”, – підкреслив Міністр розвитку громад та територій Олексій Чернишов [3].

Отже, Державна інспекція архітектури та містобудування України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра розвитку громад та територій і який реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду.

До адміністративних функцій ДІАМ також належать: реалізація державної політики з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду, у тому числі: здійснення державного архітектурно-будівельного контролю, державного архітектурно-будівельного нагляду, ліцензування видів господарської діяльності з будівництва об’єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об’єктів із середніми (СС2) і значними (СС3) наслідками, і здійснення контролю за додержанням суб’єктами господарювання ліцензійних умов провадження видів господарської діяльності з будівництва об’єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об’єктів із середніми (СС2) і значними (СС3) наслідками.

Список використаних джерел

1. Сітніков А. В. Правопорушення у сфері містобудівної діяльності в Україні. Аналіз судової практики. URL: https://protocol.ua/ua/pravoporushennya_u_sferi_mistobudivnoi_diyalnosti_v_ukraini_analiz_sudovoi_praktiki/
2. Запотоцький А. П., Вознюк А. А., Кучменко С. В. Розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері будівництва : методичні рекомендації. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2017. 78 с.
3. Юридична газета. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/reforma-mistobuduvannya-vzhe-za-tizhden-dabi-bude-ostatochno-likvidovano.html>

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ПРОЗОРИСТЬ ЯК ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ ПРОФІЛАКТИКИ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Олександр МАСЛОВСЬКИЙ

Корупція в сучасних умовах стала чинником, який реально загрожує національній безпеці і конституційному ладу України. Це явище негативно впливає на різні сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини. Корупційні відносини все більше витісняють правові, етичні відносини між людьми, з аномалії поступово перетворюються у норму поведінки.

Корупцію можна розглядати як різновид соціальної корозії, яка роз'їдає і руйнує органи влади, державу і суспільство загалом. В її основі лежать такі традиції взаємодії в суспільстві, як “послуга за послугу”.

У Конвенції ООН проти корупції зазначено, що корупція підриває не лише демократичні інститути й цінності, а й етичні норми та справедливість, завдає шкоди сталому розвитку. Отже, корупція шкодить різними способами: це не лише фактор, що руйнує економічне здоров'я країни, підриваючи цілісність ринків, принципи здорової конкуренції та справедливого розподілу ресурсів, але й моральна загроза. Корупція знищує віру суспільства у верховенство права, підриває етичні норми поведінки громадян і, як наслідок, призводить до сповільнення економічного розвитку та погіршення якості життя всього населення. У корумпованому суспільстві виникають умови для соціально-політичної нестабільності, невизначеності, зниження продуктивності праці, що також негативно впливає на економічне зростання. Оскільки корупція відображається в політичній, соціально-економічній

і правовій сферах, то і думки авторів щодо сутності цього поняття різнобічні: у політичному сенсі корупція – зловживання державною владою, посадою та службовим становищем з метою отримання матеріальної винагороди чи вигоди; у соціально-економічній сфері – спотворення корумпованим державним апаратом соціально-економічної політики держави; у правовому сенсі – підкуп-продажність державних службовців; зловживання владою або посадовим становищем, використання посадових повноважень, статусу посади, а також її авторитету для задоволення особистого інтересу, ознака організованої злочинності.

Сприятливо на доброчесність впливає те, що сьогодні на роботу приходять люди, які вже навчалися за іншою парадигмою, які принаймні чули про слово “доброчесність” і, ймовірно, дотримувалися її. Тобто питання не в тому, чи треба на щось вплинути, радше треба підтримувати те, що вже є, і чекати, поки буде критична маса тих, хто вважають, що недоброчесність – це недобре.

Отже, можна зробити висновок, що корупція – це зловживання посадовими повноваженнями з метою отримання особистої вигоди. Доброчесність і прозорість – це ті інструменти, які можуть допомогти знизити рівень корупції та корупційних ризиків. На сьогодні доброчесність означає чесне й повне виконання своїх обов’язків. Процес можна вважати доброчесним, якщо він вписується в загальну систему. Організацію вважають доброчесною, якщо її діяльність підзвітна і компетентна, без витрат ресурсів на нечесні особисті потреби. Людина доброчесна, якщо виконує свої обов’язки компетентно, чесно і повністю. Упровадження доброчесності потребує волі керівництва, яке зі свого боку має потребу в цій чесноті для забезпечення цілісності функціонування організації та досягнення цілей, цих організацій повною мірою та з ефективним використанням усіх наявних ресурсів. Для запровадження, зміцнення доброчесності та зниження корупційних

ризиків корупції, крім політичної волі, важливими є: поширення знань щодо антикорупційних основ, створення груп однодумців та обговорення проблем, пов'язаних з корупцією.

Список джерел

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 49.

Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30, С. 141.

Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 700-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСАДНИЧА ОСНОВА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

**Олександр МАХЛАЙ
Вячеслав БІЛЕЦЬКИЙ**

Роль оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) в запобіганні та протидії корупційним виявам беззаперечна.

Разом із тим, зважаючи на специфічну природу ОРД, додержання принципів цієї діяльності виходить на перше місце. На законодавчому рівні положеннями ст. 4 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” закріплені основні принципи ОРД – це принципи верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини.

Принцип верховенства права взагалі, і в ОРД зокрема, означає, що у правовій державі має панувати закон, а не інтереси осіб, у руках яких у певний момент перебуває влада. Функції держави полягають у регулюванні відносин між усіма суб’єктами права на основі закону. Неухильне дотримання принципу верховенства права покликане забезпечити права і свободи людини в ОРД, а з боку осіб, відносно яких вона здійснюється, – повагу до законів та органів державної влади. За такого розуміння сила держави, на якій вона ґрунтується, законна лише в тому випадку, якщо вона застосовується у суворій відповідності з правом. Для ОРД це особливо актуалізується у зв’язку з тим, що саме під час її ведення збільшується ймовірність незаконного вторгнення в приватне спілкування й особисте життя людини, що, у свою чергу, може призвести до порушення конституційних прав і свобод людини як об’єкта цієї діяльності. При цьому закон, зобов’язуючи окрему людину до дотримання загальноприйнятих правил поведінки, водночас чітко окреслює межі здійснення оперативно-розшукових заходів, використання сил, застосування її засобів

у співвідношенні до можливого тимчасового й, у виняткових випадках, обмеження конституційних прав людини.

Отже, принцип верховенства права вимагає, щоб ОРД здійснювалася на правовій основі та за умов легітимності, тобто відповідала морально-психологічному сприйняттю її громадянами, визнанню її права здійснювати управління соціальними процесами, згоді, готовності їй підпорядковуватися.

Принцип верховенства права означає, що для правової держави необхідно, але зовсім не достатньо, щоб усі, зокрема і сама держава, дотримувались законів. Необхідно, щоб ці закони були правовими, виражали загальну і рівну для всіх міру (норму) свободи людини. Відповідно до цього принципу, правова держава надає державному застосуванню сили характер правового примусу. У правовій державі повноваження влади в цілому, а по відношенню до ОРД, оперативних підрозділів і їх посадових осіб, зокрема, можуть здійснюватись виключно у правових рамках.

Із указаним принципом тісно пов'язаний принцип законності в оперативно-розшуковій діяльності, який полягає в точному й безумовному дотриманні всіма такими підрозділами та, відповідно, їх посадовими особами Конституції України, Кримінального й Кримінального процесуального кодексів України, Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”, інших Законів України й підзаконних нормативно-правових актів у сфері забезпечення безпеки громадян, суспільства і держави, охорони правопорядку й боротьби зі злочинністю, нормативно-правових актів суб'єктів оперативно-розшукової діяльності відомчого характеру, що регламентують питання організації й тактики проведення окремих оперативно-розшукових заходів тощо.

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ У ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

**Валентина МІРОШНІЧЕНКО
Клавдія ТУШКО**

Процес державного управління та державотворення в Україні повинні реалізовуватись на засадах законності, правопорядку та дотримання прав і свобод людини. Для українського суспільства досить актуальною є проблема боротьби та протидії корупції і пов'язаними із нею правопорушеннями. Сучасна Україна намагається побудувати нові та здійснити реформування вже існуючих соціальних інститутів, зокрема і Державної прикордонної служби.

Корупція сприймається як небезпечне соціальне явище трансформаційного періоду у будь-якій державі. Важливим аспектом є те, яких масштабів набули корупційні процеси: низових, середнього рівня чи тотального. Беручи до уваги подане вище, на державному рівні управління виникає потреба у розробленні антикорупційної стратегії. Загалом планування та організація є основними процесами у державному управлінні усіх рівнів, оскільки дає змогу розробляти орієнтири для суспільства та забезпечувати гарантії його демократичного розвитку. Пріоритетним завдання антикорупційної стратегії є формування системного мислення та здійснення змін на рівні свідомості громадян щодо негативного сприйняття корупції, її масштабів та наслідків на існування цивілізованої спільноти.

Державна прикордонна служба України є одним із пріоритетних соціальних інститутів, що виконує завдання у сфері забезпечення державної прикордонної політики, а тому розроблення відповідної антикорупційної стратегії отримало статус пріоритетного.

ПЕРЕВІРКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ПРІОРИТЕТІВ ДЕРЖАВИ

Вікторія МОЗОЛЬ

Для України проблема корупційних виявів та перевірки на доброчесність у правоохоронних органах, зокрема поліції, залишається однією з найактуальніших. Об'єктивні фактори свідчать, що корупція становить небезпеку для життєдіяльності суспільства загалом. Тому завдання щодо протидії цьому протиправному явищу розглядаються на сьогодні як загальнодержавні та пріоритетні.

Активний розвиток євроінтеграційних процесів України супроводжується глибинним реформуванням системи та механізму публічного управління з метою створення належних управлінських установ, інституцій та органів влади, які здатні розробляти й ефективно впроваджувати принципи, правила й норми, обов'язкові для виконання на теренах європейського простору. Не обходять ці питання і сферу забезпечення проведення перевірок на доброчесність поліцейських. Перевірка на доброчесність поліцейських є одним з основних пріоритетів діяльності нашої держави, оскільки саме від створення новітньої системи правоохоронних органів, зокрема поліції, залежить захист найціннішого в суспільстві – життя та здоров'я кожної людини, їх власності, охорона громадського порядку та публічної безпеки та інших цінностей будь-якої держави. Корупція значно обмежує конституційні права і свободи людини, перешкоджає ефективному функціонуванню державного апарату та завдає шкоди авторитету держави загалом. Для запобігання цьому явищу, створення доброчесної публічної служби та відновлення довіри до правоохоронних органів в умовах адаптації законодавства України до законодавства Європейського Со-

юзу важливого значення набуває інститут перевірок на доброчесність [1].

На жаль, сьогодні недосконалість системи проведення перевірок на доброчесність поліцейських є основною причиною корупційних виявів у роботі Національної поліції. Проблема забезпечення проведення перевірок на доброчесність поліцейських в Україні добре проглядається через призму зростання корупційних виявів у роботі поліції. Якщо порівнювати показники корупції в діяльності Національної поліції України з поліцейськими підрозділами європейських країн, то зрозумілим є те, що показники протидії цьому явищу в Україні є найнижчими, а рівень корупційних виявів у роботі поліції – найвищим.

Проблема підвищення внутрішніх антикорупційних механізмів органів правопорядку була актуальною завжди. Це пов'язано з тим, що специфіка функціональної моделі будь-якого правоохоронного органу яскраво відрізняється від інших видів публічної служби. Широкі повноваження, адміністративний ресурс, правозастосування примусу може бути суттєвим ризиком реалізації правомочностей у власних цілях шляхом незаконного впливу на права, свободи й інтереси інших осіб. Публічний характер діяльності працівників поліції, їх перебування під постійною увагою суспільства має особливу відповідальність – глибоко розуміти соціальну значимість своєї ролі, неухильно дотримуватись вимог чинного законодавства, не давати підстав для сумніву в законності вчинених дій і прийнятих рішень. Саме тому вжиття ефективних заходів запобігання і протидії корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, перш за все в органах, які покликані протидіяти такому негативному явищу, як корупція, є одним із найважливіших завдань [2].

Реалізація заходів із запобігання корупції в правоохоронних органах передбачає формування чіткого уявлення про масштаби цього явища, мінливість форм корупційних

виявів, особливо з боку осіб, уповноважених на виконання функцій держави у правоохоронній сфері. Виникає нагальна потреба в упровадженні та подальшому вдосконаленні дієвих інструментів запобігання корупції. Щоб досягти відчутних результатів у цьому напрямі, така діяльність повинна здійснюватися систематично та послідовно, з урахуванням усіх необхідних чинників. Одним із важливих інструментів антикорупційного менеджменту державної організації є планування своєї антикорупційної діяльності та використання такого методу публічного управління, як перевірка на доброчесність.

Список використаних джерел

1. Семків Т. Впровадження інституту перевірок на доброчесність в законодавство України. *Вісник Нац. акад. прокуратури України*. 2017. № 2(48). С. 11–16.
2. Писанець В. А. Адміністративно-правове забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”, Київ, 2020; Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2020. 201 с. С. 42–45.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ЯК КОРУПЦІЙНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Людмила МОРОЗОВА

Ольга МОРОЗОВА

Конфлікт інтересів у сучасній Україні є перешкодою в діяльності державної влади, тому що, по-перше, це явище здатне призвести до корупційних дій, а по друге воно перешкоджає посадовим особам виконувати свої посадові обов'язки та зумовлює неспроможність прийняття ефективних рішень.

Питання конфлікту інтересів розглядали у своїх працях Т. Василевська, К. Бугайчук, О. Климович, Д. Ковриженко, М. Рудакевич, С. Тертишна, О. Токар-Остапенко, Ю. Якименко, Н. Янюк та інші. Питання етичного аспекту конфлікту інтересів на державній службі та пошук механізмів забезпечення врегулювання даної проблеми в умовах адаптації вітчизняної антикорупційної політики зокрема та системи державного управління загалом до стандартів європейських країн залишається актуальним.

Низка нормативно-правових актів, що містять положення щодо запобігання і врегулювання конфлікту інтересів в Україні, включають: Господарський Кодекс України, закони України “Про Кабінет Міністрів України”, “Про Вищу раду правосуддя”, “Про Конституційний суд України”, “Про Рахункову палату”, “Про виконавче провадження”, “Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів”, “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, “Про вищу освіту” тощо.

Особливо відповідальне місце у суспільстві посідають державні службовці, які, зважаючи на їх законодавчо закріплені права й обов'язки, виступають від імені держави, здійснюють виконання її завдань і функцій. Державні службовці створю-

ють певну монополію у прийнятті рішень, що належать до їх компетенції як представників держави, що зі свого боку про- вокує загрози використання ними службового становища за власними інтересами, зловживаючи наданою їм владою та наділеними повноваженнями [1]. Зловживання владою та повноваженнями є одними з корупційних ризиків, а проблема корупції стала каталізатором системного реформування державного управління після подій Революції Гідності. Межі між етичною поведінкою людини та ймовірним здійсненням нею корупційних порушень є взаємообумовленими, що актуалізує питання етичної поведінки як інструменту запобігання корупції.

Нормативно-правова основа запобігання корупції в Україні ввібрала в себе кращі світові практики, у тому числі досвід демократичних і розвинутих країн світу щодо врегулювання конфлікту інтересів.

Принципи управління конфліктами на державній службі, а саме: служіння суспільним інтересам; забезпечення прозорості та громадського аналізу [2, с. 12]; підвищення персональної відповідальності й особистий приклад та принцип створення організаційної культури, нестерпної до конфлікту інтересів є фундаментальними положеннями, що становлять основу законодавчого закріплення антикорупційних обмежень. Натомість, законодавче закріплення сукупності даних обмежень обумовлюють формування механізму запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, у тому числі і визначення алгоритму дій суб'єктів даної суперечності (конфлікту інтересів).

Список використаних джерел

1. Лопушинський І. П. Конфлікт інтересів на державній службі: проблеми законодавчого врегулювання в Україні. URL: https://www.br.com.ua/referats/Dergh_reguluvanya/66731.htm

2. Токар-Остапенко О. В. Урегулювання конфлікту інтересів на державній службі: можливості застосування європейського досвіду в Україні : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2013. 48 с.

СПРИЯННЯ КУЛЬТУРИ ЗАКОННОСТІ У ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЯК НАПРЯМ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Віталій МУЗИКА

На сьогодні перед Україною стоїть велика кількість викликів, які необхідно подолати задля сталого розвитку та процвітання. Одним із найскладніших викликів є подолання корупції. Адже вона є тим фактором, що гальмує розвиток країни, підриває економічну стабільність, перешкоджає ефективному реформуванню та призводить до зубожіння населення.

Корупція виникає через слабкість етики громадянського суспільства чи бізнесу, при якому державні ресурси практично не розподіляються для реалізації суспільних інтересів. Вона є соціальним явищем, яке виникає внаслідок поширеного менталітету, щодо якого порушення закону є “необхідним злом” для отримання належного, і виявляється не тільки шляхом активної поведінки осіб, зацікавлених у сплаті чи отриманні хабарів, але й також завдяки пасивному ставленню та поблажливості до корумпованої динаміки. Навіть найкращі закони й урядові стратегії, спрямовані на протидію корупції, можуть бути марними, якщо така поведінка стигматизована на совісті людей.

Тому для боротьби з корупцією необхідно розкривати культуру, яка буде підтримувати й підвищувати ступінь етичної неприязні до цього явища, шляхом створення системи сильних демократичних цінностей, заснованих на почутті справедливості та законності. Тільки таким чином можна буде активізувати широкий контроль з боку громадянського на державне управління, яке буде здатне стимулювати цілісність та ефективність всередині них.

Для реалізації цього процесу культурного оновлення необхідно діяти через інформацію та освіту.

Інформація про природу корупції та тяжкість її наслідків дозволяє кожному громадянину легше розпізнати ситуації, які можуть стати причиною корупційних дій і спонукати його утримуватися від них, знаючи, що дотримання певних і спільних правил створює цінність для кожного [1].

Стимулювати почуття несхвалення незаконної поведінки за допомогою інформації також дозволяє підвищити стандарти доброчесності політики, а також політики ділового світу та заохочувати схильність повідомляти про поведінку, що не відповідає цим стандартам.

Для досягнення цих цілей потрібно впроваджувати інформаційні кампанії для громадськості, на основі яких будуть висвітлюватися об'єктивні дані та реальні кількісні і якісні знання про це явище.

Також фундаментальну роль у підвищенні поінформованості громадськості повинні відігравати засоби масової інформації, які мають відповідати за некритичне та незалежне повідомлення про випадки корупції, що виникли, та реакції правової системи на них.

Водночас освіта дає можливість формувати свідомі покоління, що поважають демократичні цінності та беруть участь в управлінні державними справами. Школа – це фактично перше місце, де особа вступає у контакт із законністю, вчиться поважати правила й усвідомлювати відповідальність за їх недотримання. З цією метою потрібно запровадити конкретні освітні програми, спрямовані на зміцнення у молоді, а отже, і в суспільстві – соціальної стигми проти корупції [2].

Подолати корупцію повністю неможливо у жодній країні світу, але можна її суттєво зменшити, мінімізувавши всі її ви-яви. З цією метою потрібно вживати заходів з протидії та запобігання корупції, серед яких одне з провідних місць повинно належати сприянню культурі законності у громадському суспільстві шляхом поширення інформації про корупцію та

освітніх програм, спрямованих на сформування свідомості – неприйняття корупції.

Список використаних джерел

1. Brooks G., Walsh D., Lewis C., Kim H. Preventing Corruption: investigation, inforcement and governance. London : Palgrave Macmillan, 2013. 211 p.

2. Bortoletti M. Corruzione. Le “verità nascoste” tra rischio oggettivo e percezione soggettivo. Milano : Rubbettino, 2010. 167 p.

УДОСКОНАЛЕННЯ НАПРЯМІВ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Марія МУЗИКА
Віталій КУШНІР

У чинному законодавстві України під поняттям “корупція” прийнято розуміти: “використання особою наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов’язаних ними можливостей” [1].

Аналіз основних наукових досліджень виявив різноманітність трактування змісту корупції, хоча має місце однаковість у тому, що корупція є суспільно небезпечним явищем. Зокрема, під корупцією розуміють: протизаконні діяння осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямовані на особисті збагачення; злочинну діяльність у сфері політики чи державного управління з використанням посадовими особами владних повноважень для особистого збагачення; систему відносин між певними посадовими особами та кримінальним середовищем для здійснення протиправних дій; скоєння певних дій при виконанні обов’язків або у зв’язку з цими обов’язками в результаті прийнятих подарунків, обіцянок чи стимулів [2].

Погоджуємося з тим, що корупція – це один із видів злочинної діяльності, який поширений у всіх сферах суспільного життя. Найбільш визнаною міжнародною організацією, що досліджує стан та динаміку, особливості поширення корупції в різних країнах є Transparency International. У 2020

році за даними цієї організації Україна посіла 117 місце у світовому рейтингу індексу сприйняття корупції, серед 180 країн світу.

Основними проблемами на думку Transparency International у 2020 році були: брак політичної волі керівництва країни до рішучої боротьби з корупцією, низький рівень довіри до українських судів та прокуратури, законодавчі ініціативи парламенту, які загрожують новоствореній антикорупційній інфраструктурі [3].

Загалом важливо вкотре підкреслити, що корупція завдає непоправної шкоди державі і суспільству, наслідками якої є: нецільове використання міжнародної допомоги; неефективний розподіл і витрачання державних коштів і ресурсів; уповільнення економічного зростання; зростання соціальної нерівності; занепад політичної легітимності влади.

Тому вважаємо за необхідне виділити такі напрями подолання корупції в Україні:

Формування єдиної міжвідомчої комп'ютерної інформаційної системи для обліку відомостей щодо фактів корупції та корупційних діянь з правом доступу до неї усіх правоохоронних органів.

Створення незалежної комісії щодо оцінювання рівня корумпованості під контролем ООН, яка б не підпорядковувалась українській владі.

Ефективне сприяння антикорупційним розслідуванням, у тому числі за допомогою громадських організацій.

У підсумку зазначимо, що розуміння проблеми протидії корупції населенням дозволяє розробити шляхи та способи її усунення, адже корупція є негативним соціальним явищем, стримуючим чинником євроінтеграційних процесів у напрямку формування сучасної прогресивної демократичної європейської держави.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Пентегов В. А. Механізм формування в суспільстві нетерпимості до виявів корупції. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/9700/1>
3. Індекс сприйняття корупції у світі – 2020. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2020/>

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Марія МУЗИКА
Максим НІКІТЮК

У сучасному світі корупція є однією із найбільших загроз для державних органів. Кожен з цих органів наділений певними повноваженнями у сфері своєї діяльності, що в рази збільшує можливість чинити неправомірні дії особами, які наділені державною владою.

Корупція – це негативне явище, яке виникло у суспільстві та проявляється у неправомірному використанні наданих службових обов’язків та повноважень службовими особами та іншими діячами влади, яке має на меті особисте збагачення (зазвичай матеріальне).

Перш за все, сприятливим фактором для яскраво вираженого процвітання корупції є недоброчесність у діяльності державних службовців. Цей аспект залежить не тільки від кожного службовця, його чесності та моральності, а й значну роль відіграє державний орган, у якому він працює та який надає йому посадові повноваження. Підтвердженням може стати той факт, що за наявності хорошого морального забезпечення, порівняно високого матеріального забезпечення особа-службовець стає менш схильною до вчинення корупційних актів, більш стійкою та витривалою.

Також варто зазначити, що український національний менталітет схильний до актів протиправної діяльності, а саме корупції, оскільки тривалий час Україна розвивалась у складі Союзу Радянських Соціалістичних Республік. У ті часи широкого розповсюдження набувала бюрократія. Також у багатьох сферах суспільного життя існували великі черги. Для вибору простішого та швидшого шляху люди вдавались до корупції, що сформувало світогляд, від якого досі важко відмовитись.

Ще одним фактором для вияву корупції є конфлікт інтересів, а саме конфлікт між приватним інтересом особи та її службовими повноваженнями. Це спонукає особу відмовитись від неупередженості та чесності, добросовісності при прийнятті певних рішень задля задоволення своїх інтересів, що є одним із найбільш негативних факторів корупційних ризиків, оскільки він широко розповсюджений у нашій країні.

На наш погляд, значно може зменшити корупційні ризики у державних органах якісний підбір осіб на державну службу. Також під час навчання, яке передбачає роботу на державній службі, необхідно виховувати певні морально-психологічні якості, які формуватимуть стійкість до корупційних виявів.

Одним з чинників боротьби з корупцією має бути не лише відмова від запропонованого, але й негативне ставлення до цього явища суспільства та кожного громадянина персонально. Коли тобі пропонують хабар, потрібно не лише відмовитись від нього, але й повідомити у відповідні органи по боротьбі з корупцією, щоб зупинити це.

Отже, зараз існує низка корупційних ризиків у діяльності державних органів. Вважаємо, що наше суспільство ще не зовсім готове прийняти боротьбу з корупцією та осіб, які викривають корупціонерів, оскільки громадяни не розуміють всю важливість цієї місії. Проте Україна є незалежною прогресуючою державою, котра, на нашу думку, в найближчі роки зможе реформувати систему, побороти корупцію або хоча б звести її до мінімуму.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Марія МУЗИКА

Олександр ПОКОТИЛО

Корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України “Про запобігання корупції”, наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей [1].

Боротьба з корупцією в Україні, так само як і в Європейських країнах, точиться тривалий довгий час. Але на відміну від західних сусідів ми маємо зовсім невтішні наслідки такої боротьби. Дослідження Громадської організації “Трансперенсі Інтернешнл Україна” визначило, що 2020 року за сприйняттям корупції в Україні ми посіли 117 місце серед 180 країн. Ми входимо до трійки найбільш корумпованих країн світу. По сусідству з нами такі країни, як Колумбія і Бразилія, де корупція проникла в усі рівні життя й без неї життєдіяльність просто не можлива [2].

Згідно з опитуваннями, хабарі в Україні дають близько 75 % громадян. Зазвичай причин для виникнення корупційних виявів дуже багато – від простого побутового рівня, до якого можемо віднести так звані вдячності в лікарнях, навчальних закладах тощо, до більш високого рівня корупції – такого, як зловживання при тендерних закупівлях, “відкати”

за підписання певних угод, працевлаштування за хабарі або надання інших неправомірних благ чи вигод.

Причин, чому прості громадяни є частиною корумпованих схем, дуже багато. Такими причинами, зокрема, є: недостатня просвітницька робота; відсутність відповідних покарань за вчинення корупційних злочинів (тобто здебільшого винній особі призначається покарання у вигляді штрафу або ж на підставі ст. 75 Кримінального кодексу України почасти винну особу звільняють від кримінальної відповідальності); низький рівень висвітлення інформації щодо розслідувань корупційних злочинів та винесення вироків.

На жаль, ми бачимо, що викриття і покарання відбуваються здебільшого серед посадовців середнього і нижчого рівня, у той час як високопосадовці практично не фігурують у розслідуваннях або мало висвітлюються їх корупційні злочини.

В Україні створено багато антикорупційних органів, що мало би стати достатньою базою для ефективної боротьби з корупцією на різних рівнях, слугувати підвищенню рівня розслідувань корупційних правопорушень. Їх створення є наслідком тиску західних і американських партнерів на уряд і парламент нашої держави задля забезпечення ефективного контролю, зниження корупційних ризиків, прозорості і підзвітності. Але через непрозорість конкурсів, а також через призначення ручних виконавців ми бачимо неефективність цих органів. Таке ставлення деморалізує українців, з'являється відчуття всюдозволеності і відсутності контролю та покарання, що, своєю чергою, призводить до скоєння корупційних злочинів.

На нашу думку, ситуація може змінитися, якщо будуть прозорі умови конкурсів, тендерів, чіткі і прозорі критерії допуску осіб до обіймання відповідальних посад, залучення незалежної і незаангажованої громадськості до прийняття рішень на різних рівнях.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Індекс сприйняття корупції-2020. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2020/>

ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Марія МУЗИКА

Олександр ХУТОРЯНСЬКИЙ

У сучасному світі стало актуальним питання протидії корупції у зв'язку зі шкодою, яку корупція як економічне та соціальне явище завдає державі. Історично склалось так, що державні діячі та люди вищої соціальної ланки на певному етапі своєї кар'єри починали неправомірно використовувати свій статус задля збагачення. У країнах пострадянського простору проблема з питаннями корупції є особливо болючою. Ще з 1918 року тогочасна більшовицька Росія видавала нормативні акти, що мали побороти корупцію як явище державного рівня, але це не покращувало реальної ситуації. Роки після Другої світової війни, з точки зору економіки, були нелегкими: безробіття, недостатня кількість продовольства, кримінал. Громадяни, які мали доступ до харчових продуктів або до установ, які видавали різноманітні довідки й посвідчення, “почувалися” найкраще. Боротьба з корупцією за радянських часів незалежно від зміни лідерів не мала успіху. Тому радянське хабарництво й зловживання трансформувалися в пострадянську корупцію [1]. З початком незалежності України народ зіткнувся з новою хвилею корупційних спалахів. З правової точки зору, антикорупційна складова в сучасній Україні карається і загалом регламентується справедливо. Але, як і у будь-якій законодавчій базі, тут є прогалини, якими зацікавлені особи успішно користуються.

Згідно зі статтею 1 Закону України “Про запобігання корупції” корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою

одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі [2]. Основною складністю для борців із корупцією в Україні є системність цього явища. Перш за все, корупційні дії – це загроза для національної безпеки. Такі аспекти, як неякісне виконання обов’язків громадянами, толерантне ставлення до корупційних дій, створили певну культуру, до якої українці звикли. Хоча, як показує практика 2014–2018 років, більшість населення підтримала протести задля повалення тогочасної влади й побудови держави, вільної від корупції. Разом з тим створення таких органів, як Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Державне бюро розслідувань, Національна рада з питань антикорупційної політики при Президентові України, дало сильний поштовх у боротьбі з корупційною складовою. Так, прокуратура як орган, спеціально уповноважений у цій сфері, у 2021 році скерувала до суду з обвинувальним актом 1 921 корупційне кримінальне провадження, що майже на 43 % більше, ніж у 2020 році [3].

Отже, план боротьби з корупційними правопорушеннями у сучасній Україні є доволі стрімким. Але, на наш погляд, ефективним засобом для подолання цього руйнівного явища також має бути взаємодія органів місцевого самоврядування та представників громадськості. Це приклад взаємного нагляду, який дозволить людям контролювати один одного і запобігати виявам корупції у державних та місцевих органах. Також вкрай необхідна реформа судових систем, залучення міжнародних організацій, що спеціалізуються на викоріненні корумпованості, виховна робота з молодим поколінням. Як показує практика Європейських країн, саме виховна робота з дітьми та підлітками дає найкращий результат у перспективі “здорового” розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Гінда В. У СРСР корупції не було, а лише хабарництво. URL: <https://zbruc.eu/node/44830>
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
3. Венедіктова Ірина. Майбутнє прокуратури: реформа продовжується у внутрішніх трансформаціях. *Українська правда*. 9 серпня 2021. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/08/9/7303233/>

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЗАСУДЖЕНИХ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

В'ячеслав НЕСТЕРЕНКО

Високий рівень довіри суспільства до Збройних Сил України (далі – ЗСУ), що утворився після відсічі військового вторгнення Російської Федерації на територію нашої держави, ставить нові цілі перед оборонним відомством у підтриманні та розвитку його антикорупційної політики. З цією метою держава зобов'язала себе виконанням низки міжнародних рекомендацій щодо протидії та запобігання корупції та проведення антикорупційних реформ у Міністерстві оборони України (далі – Міноборони). Зокрема Міноборони України реалізує програму НАТО з розбудови доброчесності та зниження корупційних ризиків у роботі оборонних та безпекових інституцій, а також програму НАТО “Партнерство заради миру”. Більше того, Міноборони співпрацює з Експертним антикорупційним консультативно-дорадчим органом та Незалежним антикорупційним комітетом з питань оборони [1]. Під час цієї співпраці був розроблений міжнародний проєкт щодо зниження ризиків корупції у системі управління персоналом, що впроваджується Центром CIDS та проєктною групою Міноборони України [2]. Ми вважаємо його дуже доцільним з точки зору покращання взаємодії між різними державними інституціями. Крім того, у 2021 році загальновідомча антикорупційна політика Міноборони була доповнена проєктом програми Міністерства оборони України на 2021–2024 роки, що був розроблений з урахуванням вищезазначених міжнародних рекомендацій та програм [3]. Спираючись на дані Міноборони щодо кримінальних правопорушень за 2019 рік, а саме на той факт, що до правоохоронних органів було

передано 244 матеріали про корупційні правопорушення (з них – 17 кримінальних та 227 адміністративних), за якими до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) внесені відомості відносно 44 військовослужбовців, а також за результатами аудиту було притягнуто 2 244 особи до матеріальної та дисциплінарної відповідальностей [4], ми дійшли висновку про те, що особа “військовослужбовець”, засуджений за корупційне правопорушення, є недостатньо дослідженим, що ставить під загрозу реалізацію державної антикорупційної політики в Мінобороні. Для більш ефективного застосування у подальшому норм Кримінально-виконавчого законодавства варто вивчити кримінально-виконавчу характеристику військовослужбовців, засуджених за корупційні правопорушення. Адже для кращого розуміння особистості такого злочинця та передбачення ефективності досягнення мети покарання це було б доцільним [5]. Питанням вивчення особи злочинця та їх кримінально-виконавчої характеристики була присвячена низка наукових праць таких вчених, як Владислави Батиргареєвої, Івана Богатирьова, Тетяни Денисової, Михайла Пузирьова, Юрія Сокоринського, Сергія Царюка, Юлії Чеботарьової та інших.

Під час дослідження кримінально-виконавчої характеристики військовослужбовців, засуджених за корупційні правопорушення, основну увагу необхідно звернути на кримінально-правові ознаки, оскільки у кримінально-правовому плані особа злочинця виникає лише після вступу обвинувального вироку суду в законну силу [6], а також соціально-демографічні та морально-психологічні ознаки, що нададуть нам інформацію про мотивацію злочинної поведінки військовослужбовця та уявлення саме про особу правопорушника, а не яку-небудь іншу особу. Ураховуючи дані звіту про стан протидії корупції за 2020 рік [4], найбільше військовослужбовців засуджено за корупційні правопорушення за статтею 368 ККУ (Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання непра-

вмірної вигоди службовою особою). Вони також засуджені за статтями 364, ч. 2–5 ст. 191, ст. 369-2, та ч. 2, 3 ст. 410, що вказує нам на осіб, які перебувають на високих командних посадах, а отже, військовослужбовці молодшого сержантського і старшинського складу та військовослужбовців рядового складу рідко або майже не фігурують у корупційних правопорушеннях. Підсумовуючи нашу коротку доповідь, хочемо звернути увагу на те, що для досягнення мети покарання корупційного правопорушника необхідно врахувати мотивацію його злочинної поведінки, що не має неусвідомлених компонентів, а отже не може бути прихована чи спотворена, і має на меті лиш одне, попри загрози безпеці держави та життя оточуючих, збагатитися, зловживаючи владою та службовим становищем. Ефективність покарання цих злочинців має досягатися засобами виправлення і ресоціалізації, оскільки неефективність боротьби з корупційними правопорушеннями в ЗСУ може призвести до втрати довіри з боку міжнародних партнерів та стати перешкодою на шляху України в Євросоюз та НАТО.

Список використаних джерел

1. Животинська І. Запобігання корупції у сфері оборони / Коломацька районна державна адміністрація. Коломак. URL: <http://kolomatska-rda.kh.gov.ua/> (дата звернення: 10.09.2021).
2. Міноборони України продовжить співпрацю з Центром зі зниження ризиків корупції в оборонному секторі (CIDS): [Інтернет-портал]. Київ, 2018. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minoboroni-ukrayini-prodovzhit-spivpracyu-z-centrom-z-znizhennya-rizikiv-korupciyi-v-oboronnomu-sektori-cids> (дата звернення: 10.09.2021).
3. Антикорупційної програми Міністерства оборони України на 2021–2024. Офіційний веб сайт Міністерство оборони України. Київ, 2021. URL: https://www.mil.gov.ua/content/corruption/akp_2021.pdf (дата звернення: 10.09.2021).

4. Статистика. Портал МВС. Київ, 2020. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/statistika> (дата звернення: 10.09.2021).

5. Царюк С. В. Кримінально-виконавча характеристика засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях максимального рівня безпеки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : 12.00.08. Дніпропетровськ, 2009. 22 с.

6. Сахаров А. Б. Актуальные вопросы учения о личности преступника. В кн.: Теоретические проблемы учения о личности преступника. Москва, 1979. С. 13.

ЩОДО ОСНОВНИХ СУЧАСНИХ КОРУПЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Наталія НЕТЕСА

Корупція є вельми поширеним негативним явищем, що вражає практично всі сфери функціонування нашої держави, становлячи одну з основних загроз національній безпеці України та щоденно завдаючи величезної шкоди її добробуту й прогресу. За даними організації Transparency International, у 2020 р. за рівнем сприйняття корупції Україна посіла 117 сходинку серед 180 країн світу. І хоча це не найгірший показник за роки незалежності України [1] (у 2011 р. наша країна опинилася на 152 місці серед 183 країн світу), втім це означає, що Україна й досі залишається однією з найбільш корумпованих держав.

У спадок від минулих часів нам залишилася корупційна ідеологія державного сектору, яка в сучасних реаліях здобула чисельних модифікацій. Нові соціально-економічні, політичні та воєнні події укріпили криміногенне підґрунтя для поширення корупційних практик у різних сферах суспільного життя і насамперед тих, що становлять основи національної безпеки України. Ідеться передусім про сферу безпеки й оборони, де, за даними СБ України, втрати від корупційних оборудок під час проведення процедур державних закупівель сягають 15 % від видаткової частини Держбюджету України. Високі корупційні ризики наявні й у медичній сфері, особливо в умовах пандемії COVID-19, адже замовники фактично не обмежені у визначенні переліку закупівель для боротьби з коронавірусом, маючи всі підстави здійснювати такі закупівлі за спрощеною процедурою, без проведення тендерів, за завищеними цінами. І все це в умовах, коли такі закупівлі не підлягають моніторингу з боку Держаудитслужби. Значних

масштабів набуло поширення корупційних практик й у роботі прикордонних органів, які перші стикаються із зовнішнім ворогом, та в діяльності митних органів, що захищають економічні інтереси держави, сприяють розвитку зовнішньої торгівлі, протидіють контрабанді і порушенням митних правил. Останні, до речі, забезпечують понад третину щорічних грошових надходжень до бюджетів різних рівнів [2, с. 16], що значно підвищує корупційні ризики в їх діяльності, у тому числі через те, що частина товарно-грошових потоків у сфері зовнішньої торгівлі, а також внутрішній ринок оптово-роздрібною торгівлі перебувають у тіні.

Окремою проблемою сьогодення є корупція у приватному секторі, розквіт якої став можливим в умовах зростання ролі останнього в економічній, соціальній, політичній та інших сферах життя українського суспільства, а також тотальної приватизації, яка охоплює, серед іншого, й такі стратегічно важливі об'єкти критичної інфраструктури, як галузь енергетики, життєзабезпечення населення, інформаційно-комунікаційні об'єкти, транспортне сполучення та ін.

Незважаючи на це, доволі тривалий період боротьба з корупцією в державі була зосереджена лише на публічному секторі. Така ситуація склалася, зокрема, й через відсутність у КК України спеціальних норм про відповідальність за певні вияви корупції у приватній сфері. Зазначені норми були включені до КК України лише у 2011 р. у зв'язку із прийняттям Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення” від 7 квітня 2011 р. Роботу із внесення відповідних змін до КК України було продовжено й у 2014 р., що зумовлювалося необхідністю виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України. Такі нормотворчі кроки, безумовно, сприяли підвищенню прозорості в діяльності приватного бізнесу, а також спонукали в державі процеси, пов'язані з протидією корупційним

практикам у приватному секторі. Однак і досі представники бізнесу визнають потребу в існуванні корупції і сприймають її як прийнятний, допоміжний інструмент для розв'язання проблем, який дозволяє зберегти час, уникнути зайвих клопотів та гарантувати отримання належного результату, який, однак, має свою ринкову ціну.

Отже, корупція підриває основи безпеки життєдіяльності суспільства як у публічній, так і в приватній сфері, через що виникає нагальна потреба в об'єднанні зусиль громадськості, правоохоронних органів та науковців у пошуку найбільш ефективних шляхів зниження її рівня принаймні до контрольованого.

Список використаних джерел

1. Transparency International Ukraine 2020. URL: <https://www.transparency.org/en/countries/ukraine> (дата звернення: 13.09.2021).
2. Олійник Д. О. Запобігання корупційним злочинам, що вчиняються при здійсненні митних процедур : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / НДІ ВПЗ. Харків, 2018. 231 с.

ДО ПИТАННЯ УНОРМУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Тетяна НІКОЛАСНКО

Протидія корупційним виявам є одним із пріоритетних завдань чи навіть найважливіших проблем держави, ефективність вирішення яких впливає як на рівень сприйняття корупції загалом, так і реалізацію антикорупційної політики України зокрема. Як свідчать показники міжнародної організації “Transparency International”, Індекс сприйняття корупції в Україні за останні сім років зріс від 25 до 30 балів. Україна посіла 126 місце з 180 країн світу. Збільшилась кількість осіб, які пропонують неправомірну вигоду. Тому є чимало питань, які потребують вирішення як з точки зору ефективності реалізації антикорупційної політики, так і визначення проблемних питань, які потребують нагального вирішення.

Однозначно стверджувати, що реалізація антикорупційної політики в Україні на сьогодні має лише негативні прояви, не можна. Як показують результати соціологічних опитувань, досвід громадян (отримані дані за останні сім років), які були причетні до вчинення корупційних правопорушень, зменшилась на 20 %. На підтвердження цього, відповідно до даних судової статистики, зменшилась кількість осіб, які безпосередньо одержали неправомірну вигоду чи пропозицію на одержання такої вигоди. Так, у 2013 році кількість засуджених за одержання неправомірної вигоди чи пропозицію на одержання такої вигоди становила 730 осіб. У 2020 році цей показник зменшився до 81 особи. Проте, на жаль, про що слід відзначити, збільшився показник осіб, які безпосередньо надавали чи пропонували неправомірну вигоду. Якщо у 2013 році кількість засуджених за отримання неправомірної вигоди становила лише 77 осіб, то у 2020 році уже 569.

Як свідчить аналіз вітчизняного законодавства, у сфері протидії корупційним виявам на державному рівні приймалося та приймається чимало нормативних документів: законів, указів, розпоряджень, затверджено концепцій, розроблено програм тощо. Проте масштабність самої корупції, поширеність її негативного вияву, все ж таки мінімальний рівень довіри населення до діяльності державних органів у сфері протидії корупції потребують більш системного, послідовного та менш політично заангажованого підходу до боротьби з нею. Одним із таких кроків є відкриті питання щодо унормування корупційних правопорушень як кримінальних правопорушень з точки зору їх визначеності як правового явища.

У Кримінальному кодексі України (далі – КК України), у примітці до ст. 45 КК України, законодавцем надано розуміння корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Якщо провести аналіз цих понять, то з точки зору їх розуміння, законодавчої техніки та особливостей побудови визначень, характерних для роз'яснювальних норм на кшталт кримінального правопорушення, військового кримінального правопорушення, корупційні кримінальні правопорушення позбавлені їх контекстуального опису. Щодо них відсутні типові ознаки. Така ситуація лише сприяє однозначному розумінню цих понять. Також постійно точаться дискусії щодо можливостей систематизації корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією, в єдиному розділі КК України. Така позиція не має та не може мати однозначного вирішення. По-перше, зазначені вище правопорушення не мають чіткості унормування з точки зору визначення (формулювання) їх ознак. По-друге, ці правопорушення хоча і мають спільні ознаки, проте не можуть бути об'єднані у певному конкретному розділі Особливої частини КК України, оскільки розділи Особливої частини КК України структуровані за ознакою основного безпосереднього об'єкта.

По-третє, корупційні кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, різні за своєю юридичною природою, суб'єктами та умовами, що впливають на визначення їх як корупційних кримінальних правопорушень (стосується умовних корупційних кримінальних правопорушень). По-четверте, положення, що визначають (надають перелік) корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень і кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією, не є вичерпними. Це стосується безумовних корупційних кримінальних правопорушень. По-п'яте, з урахуванням зарубіжного досвіду щодо унормування корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією, законодавцем не враховано позитивного результату щодо унормування розуміння корупційних кримінальних правопорушень та їх врегулювання нормами чинного законодавства.

Тому з урахуванням вищезазначеного доцільно унормувати поняття корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією, з контекстуальним їх описом, розкриттям типових ознак та вичерпним переліком.

ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ЯК ІНСТРУМЕНТ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У СФЕРІ ПРИРОДНО- ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Тетяна НІКОЛАЙЧУК

Розбудова сфери природно-заповідного фонду України (далі – ПЗФ) неможлива без формування якісних механізмів економіко-корпоративного характеру, оскільки потенціал корпоративних мас є рушійною силою будь-якої царини національного господарства. Розглядаючи трудові відносини з посадовими особами служби державної охорони (далі – СДО) об’єктів ПЗФ, ми маємо звернути увагу на необхідність персоналізації економіко-трудових конструкцій, з урахування правового статусу цієї категорії працівників. Гідне соціально-економічне забезпечення є важливим елементом формування дисциплінованих відповідальних та принципових кадрів, як засіб консолідації та інтеграції зусиль співробітників природоохоронної царини, спрямованих на досягнення позитивних результатів, зменшення латентних виявів корупційного характеру. Сидзін Вей стверджує, що посадові особи, відповідальні за дотримання законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, повинні мати належний рівень обізнаності щодо законів природи, оскільки порушення у цій галузі мають низку неформальних ознак [1].

Бо Вень, Шуй-Янь Тані, Карлос Уінг-Хунг Ло зазначають, що дотримання всіх законодавчо-адміністративних вимог з боку “екологічних службовців” є можливим тільки за наявності належного рівня економіко-соціального забезпечення, що передбачає диференціацію трудового контингенту та врахування їх трудових та професійних якостей [2]. Ксіоланг Лі, Ксіолінь Кувей, Бінг Джанг вважають, що одним з головних

пріоритетів формування екологічної політики є трудовий капітал, що може стати як запорукою позитивних перетворень у галузі, так і гальмуючим чинником, оскільки саме низькі якісні показники економіко-ефективного управління корпоративними масами є передумовою для формування неякісних соціально-трудових процесів [3]. Також варто звернути увагу на той факт, що співробітники служби державної охорони ПЗФ України мають статус посадових осіб, який не має чіткого регуляторно-правового визначення [4], що зумовлює виникнення колізій під час притягнення їх до юридичної відповідальності, зокрема порушення антикорупційного законодавства. Чинну ситуацію можна покращити в разі індивідуалізації трудових відносин з посадовими особами служби державної охорони шляхом укладення контрактів. Як особлива форма трудового договору контракт регулює не лише трудові, а й тісно пов'язані з ними інші суспільні відносини – соціально-побутові, фінансово-організаційні та економічні, підстави та ступінь виникнення відповідальності працівника. Отже, порівняно з традиційним трудовим договором, контракт охопить ширше коло правовідносин.

Список використаних джерел

1. Sijing Wei. Law Enforcement Awareness Dilemma and Psychological Adjustment of Environmental Law Enforcement Officials in China. 2021. Vol.5. Design Engineering. PP. 2265–2280. URL: <http://thedesigengineering.com/index.php/DE/article/view/1968>
2. Wen B., Tang S., & Lo C. Changing Levels of Job Satisfaction among Local Environmental Enforcement Officials in China. The China Quarterly. 2020. Vol. 241. PP. 112–143. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/china-quarterly/article/abs/changing-levels-of-job-satisfaction-among-local-environmental-enforcement-officials-in-china/E90235ACA412C486DA1701341FEE9546https://doi.org/10.1017/S0305741019000791>

3. Xiaoliang Li, Xiaojin Yang, Qi Wei & Bing Zhang. Authoritarian environmentalism and environmental policy implementation in China. *Resources, Conservation and Recycling*. 2019. Vol. 145. PP. 86–93. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921344919300680>.<https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2019.02.011>

4. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 34. Ст. 502. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>

КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ УПОВНОВАЖЕНИХ

Станіслав ОЛЕКСІЄНКО

Людмила ГЕРМАН

Специфіка професійної діяльності антикорупційних уповноважених зумовлює наявність у них певних знань, умінь і навичок. Під антикорупційними уповноваженими ми розуміємо персонал уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції, які здійснюють свою діяльність відповідно до вимог чинного законодавства України [1]; [2].

Аналіз функцій та завдань, покладених на антикорупційних уповноважених відповідно до положень ст. 13-1 Закону України “Про запобігання корупції” та Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції [1]; [2], свідчить про те, що цей вид діяльності належить до сфери “людина-людина”, де на перший план виходить вміння грамотно і професійно будувати своє спілкування, яке виступає основним засобом і необхідною умовою успішного виконання фахових завдань. Адже вирішення професійних завдань антикорупційним уповноваженим передбачає отримання інформації як з письмових джерел, так і під час безпосереднього спілкування, при якому існує більше каналів для встановлення зворотного зв’язку, за допомогою яких він має можливість отримати додаткову інформацію про те, як він сприймається оточенням, у яких випадках його інтерпретація ситуацій професійного спілкування є невірною, про щирість об’єкта спілкування, його поведінкових реакцій (що можуть свідчити про навмисне викривлення інформації) тощо. Усе це передбачає наяв-

ність високого рівня комунікативної компетентності у фахівців зазначеної сфери.

Комунікативна компетентність передбачає вміння адекватно сприймати інформацію, отриману через будь-які канали, засвоювати необхідну інформацію у потрібному обсязі, встановлювати та підтримувати психологічний контакт з різними категоріями осіб, викликати прихильність до себе у співрозмовника, долати психологічні бар'єри під час розмови, застосовувати прийоми рефлексивного та емпатичного слухання для розуміння партнерів по спілкуванню.

Тому якісне виконання антикорупційними уповноваженими професійних завдань вимагає не лише наявності необхідних індивідуально-психологічних властивостей, а й спеціальної психологічної підготовки, яка передбачає формування комунікативної компетентності. Тобто підготовка до будь-якої професійної діяльності передбачає застосування різноманітних заходів, спрямованих на засвоєння особистістю спеціальних знань, оволодіння необхідними вміннями і навичками, формування професійно важливих якостей особистості, що відповідають вимогам професії.

На сьогодні не існує єдиного погляду на сутність поняття “компетентність”. Так, відомий вчений Дж. Равен [3] зазначав, що компетентність – це явище, яке складається з великої кількості компонентів, більшість з яких більш-менш не залежні один від одного, деякі з них належать до когнітивної сфери, інші – до емоційної, та можуть замінювати один одного як складові ефективної поведінки. На думку вченого, існує тісний зв'язок між розвитком компетентності та системою власних цінностей. Тому виявлення ціннісних орієнтацій індивіда, надання йому допомоги з метою більш чіткого їх усвідомлення, розв'язування ціннісних конфліктів і оцінки альтернатив є основою будь-якої програми розвитку компетентності.

Ми розглядаємо комунікативну компетентність як сукупність знань про норми і правила ведення конструктивного ді-

алогу та наявність комплексу індивідуально-психологічних властивостей, які сприяють ефективній міжособистісній взаємодії.

Серед особистісних якостей, які значно покращують процес взаємодії, можна виділити такі: контактність, товариськість, ініціативність, такт, емпатійність, доброзичливість, врівноваженість, стриманість, високий інтелектуальний рівень. Поряд з позитивними якостями існують і ті, які ускладнюють конструктивне спілкування. Зокрема: інфантильність, егоцентризм, низький рівень самоконтролю, неадекватна самооцінка, відсутність такту, низький рівень соціального інтелекту.

Підсумовуючи викладене, вважаємо за доцільне зазначити, що комунікативна підготовка антикорупційних уповноважених повинна бути невід'ємною частиною їх професійної підготовки, кінцевим результатом якої має бути готовність до вирішення фахових завдань з урахуванням об'єктивних та суб'єктивних факторів. Важливо пам'ятати, що компетентність антикорупційного уповноваженого залежить не лише від якісної, всебічної підготовки, а й від його індивідуально-психологічних особливостей.

Подальші перспективи роботи щодо розвитку комунікативної компетентності антикорупційних уповноважених вбачаються у розробці та подальшому впровадженні у процес їх професійної підготовки комплексу відповідних психологічних тренінгів, практичних вправ тощо, що відбуваються в умовах моделювання різних ігрових ситуацій, котрі безпосередньо пов'язані з їх фаховою діяльністю.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Дата оновлення: 05.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 06.09.2021).

2. Типове положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 27.05.2021 № 277/21. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/Typove-polozhennya-pro-upovnovazhenyj-pidrozdil.pdf> (дата звернення: 06.09.2021).

3. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. Москва : Когито-Центр, 2002. 400 с.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Наталя ОРЛОВСЬКА

Юлія СТЕПАНОВА

Нормативно-правову основу запобігання корупційним кримінальним правопорушенням у ДПСУ слід розглядати з урахуванням того, що така діяльність є складовою запобігання корупції як масштабного негативного соціально-правового явища. Основою системи антикорупційних нормативно-правових актів є Конституція України. Саме в розвиток положень Конституції України прийняті нормативно-правові акти у сфері запобігання корупції в ДПСУ.

Законодавчі акти у зазначеній сфері доцільно розглядати шляхом поділу законів за предметом регулювання на закони, які визначають: 1) засади антикорупційної політики; 2) засади функціонування системи запобігання корупції в Україні; 3) основи організації та діяльності антикорупційних органів; 4) відповідальність за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Підзаконні нормативно-правові акти, які регулюють питання запобігання корупції в ДПСУ, поділяють на підзаконні нормативно-правові акти загального характеру (укази Президента України та підзаконні нормативно-правові акти вищого органу виконавчої влади), міжвідомчі підзаконні нормативно-правові акти та підзаконні нормативно-правові акти прикордонного відомства.

До підзаконних антикорупційних нормативно-правових актів прикордонного відомства належать: наказ Адміністрації

ції ДПСУ “Про впровадження механізмів з формування доброчесної поведінки персоналу” від 18.07.2017 № 58; розпорядження Адміністрації ДПСУ “Про удосконалення превентивних механізмів” від 15.06.2018 № 191; Антикорупційна програма ДПСУ на 2020–2022 роки (затверджується кожні 3 роки).

Вагоме значення у практичній реалізації заходів запобігання корупційним кримінальним правопорушенням у ДПСУ мають рекомендаційні документи, а саме: Методичні рекомендації щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, затверджені рішенням НАЗК від 29.09.2017 № 839; Методичні рекомендації щодо застосування окремих положень Закону України “Про запобігання корупції” стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, дотримання обмежень щодо запобігання корупції, затверджені рішенням НАЗК від 02.04.2021 № 5; Методичні рекомендації із запобігання конфлікту інтересів у діяльності органів системи МВС (2019); Методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, затверджена рішенням НАЗК від 02.12.2016 № 126; Методичні рекомендації щодо підготовки та реалізації антикорупційних програм юридичних осіб, затверджені рішенням НАЗК від 22.09.2017 № 734.

Вбачається, що окреме місце в нормативно-правовій основі запобігання корупційним кримінальним правопорушенням у ДПСУ слід відвести рішенням та правовим позиціям Конституційного Суду України, Верховного Суду, ЄСПЛ. Доцільно поділяти думки тих авторів, які вважають, що зазначені правові акти на сьогодні не можна вважати лише правозастосуванням, оскільки деталізація правових норм у них сприяє створенню та унормуванню певних відносин, тобто ці рішення виступають як джерела права. Зокрема, щодо ЄСПЛ це прямо визначено у ст. 17 Закону України “Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини”.

Отже, нормативно-правова основа запобігання корупційним кримінальним правопорушенням у ДПСУ являє собою систему, яка ґрунтується на Конституції України і містить як структурні елементи закони, підзаконні нормативні акти (у тому числі й відомчі), а також судову практику Конституційного Суду України, Верховного Суду та ЄСПЛ. Структура цієї нормативної сукупності визначається юридичною силою цих актів та особливостями їх дії.

КОРУПЦІЯ ПІД ЧАС ОТРИМАННЯ ПОСВІДЧЕННЯ НА ПРАВО КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Світлана ПАНОВА

Корупція є специфічним видом людської діяльності, що робить “нежиттєздатними” механізми повноцінного функціонування державного регулювання та організації сучасного суспільства. Мабуть, немає жодної сфери, яка б не зазнала цього руйнівного впливу. Не є винятком і сфера дорожнього руху та експлуатації транспорту.

Ситуація, що склалася на сьогодні в нашій державі, є катастрофічною. Масштаби вражають, а головне спостерігається динаміка зростання цих показників, що підтверджується офіційними статистичними даними ДТП в Україні. Так, тільки у 2020 році кількість зареєстрованих ДТП зросла порівняно з минулим роком на 4,6 %, а кількість аварій з потерпілими збільшилася на 0,3 %.

Відповідно до Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року одними із причин такого показника безпеки дорожнього руху є низький рівень підготовки водіїв і відсутність механізму здійснення ефективного контролю за діяльністю автошкіл. У структурах з надання послуг навчання з підготовки водіїв питанням якості підготовки приділяється не достатньо уваги, а головний акцент у цих відносинах зводиться у бік отримання матеріальної винагороди.

Часто під час проходження курсу підготовки керування транспортним засобом майбутні водії отримують пропозицію вирішити питання отримання посвідчення водія у “неформальний” спосіб. Деколи у майбутніх водіїв безпосередньо не вимагають хабара, однак створюють умови, за яких його давання провокується. Так, часто в автошколі умисно

не дають відвідувачам можливості здобути навички водіння транспортним засобом, необхідні для успішного здавання практичної частини іспиту для отримання права керування транспортними засобами. Чи під час складання практичної частини іспиту особі, що екзаменується, ставлять занижений бал. За таких обставин майбутні водії часто вирішують “підстрахуватися” шляхом давання хабара за успішне складання іспиту [1]. Як вбачається, рівень знань і навиків, необхідних для успішного складання іспиту з отримання водійських посвідчень, опосередковано впливає на корупційні процеси у цій сфері. А запровадження у Сервісних центрах МВС заходів із запобігання корупційним ризикам, наприклад, фото та відеофіксації за складання іспитів з отримання водійського посвідчення, повністю існуючих корупційних практик не усунуло. 15 вересня 2020 року Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову, згідно з якою підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації водіїв можливі онлайн.

Так, акредитований заклад повинен поінформувати найближчий територіальний сервіс МВС щодо планів навчати дистанційно при реєстрації списку груп, яка буде складати не більше 10 осіб, в єдиному державному реєстрі МВС. Якщо акредитацію заклад втрачає, то і онлайн-навчання призупиняється. Як зазначив міністр внутрішніх справ Денис Монастирський: “Йдеться про забезпечення права на дистанційну форму навчання щодо підготовки водіїв за допомогою єдиної інформаційної системи МВС та щодо можливості отримання через електронний кабінет водія посвідчення водія з використанням засобів поштового зв’язку” [2]. Чи не спровокують означені зміни зниження рівня теоретичних знань і зростання корупції, а разом з тим появу нових корупційних механізмів при отриманні водійського посвідчення?

Список використаних джерел

1. Як отримати водійські права без хабара – інструкція. TRANSPARENCY INTERNATIONAL UKRAINE. URL: <https://ti-ukraine.org/news/yak-otrymaty-vodijski-prava-bez-habara/>
2. Уряд дозволив майбутнім водіям дистанційно готуватися до іспиту з ПДР. Портал МВС України. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/uryad-dozvoliv-maibutnim-vodiyam-distanciino-gotuvatisya-do-ispitu-z-pdr>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ВИКРИВАЧІВ

Марина ПАШКОВСЬКА

Корупція впливає на всі сфери суспільного життя, зачіпаючи інтереси громадян. Ефективна боротьба з цим явищем можлива за умов, коли громадяни обізнані зі своїми можливостями викривати корупцію, упевнені у належному захисті їх прав, а у суспільстві сформована повага до викривачів корупції як відповідальних громадян. Одним із способів досягнення таких результатів є запровадження механізмів заохочення та формування культури повідомлення про корупцію.

Нагадаємо, що викривачем може стати кожен, кому став відомий факт корупції у зв'язку з його трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням служби чи навчанням [1].

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) затвердило нові роз'яснення у сфері захисту викривачів, щодо нових механізмів заохочення та формування культури повідомлень про корупцію та забезпечення права викривача на конфіденційність та анонімність [2]. Відповідно до них кожна установа розробляє внутрішній документ, запровадивши механізми заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупції, у якому визначено організаційні засади функціонування механізмів заохочення та формування культури повідомлення, права та гарантії захисту викривачів, форми заохочення та формування культури повідомлення, порядок проведення аналізу успішності заохочення. Таким документом може бути положення щодо механізмів заохочення викривачів та формування культури повідомлення.

Заохоченню та формуванню культури повідомлення сприяють: 1) кодекс (стандарт) етичної поведінки працівни-

ків установи; 2) пам'ятка щодо етичної поведінки в установі; 3) пам'ятка щодо правового статусу, прав та гарантій захисту викривача; 4) пам'ятка щодо порядку отримання викривачем безоплатної вторинної правової допомоги; 5) пам'ятка щодо розгляду повідомлень; 6) пам'ятка щодо каналів повідомлення в установі. (Зразки відповідних пам'яток наведено у додатку до Роз'яснень); 7) план роботи уповноваженого підрозділу щодо запобігання і виявлення корупції із зазначенням конкретних заходів, строків їх виконання та відповідальних виконавців.

Указані пам'ятки надаються для ознайомлення при прийнятті на державну службу або службу в органи місцевого самоврядування, на початку проходження служби чи навчання, виконання певної роботи, участі у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності [3], що сприятиме обізнаності кандидатів на державну службу про можливості ефективного використання таких механізми боротьби з корупцією.

Окрім того, законодавець створює правову основу для здійснення повідомлень викривачів через Єдиний портал повідомлень викривачів законопроектом про “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо упорядкування окремих питань захисту викривачів” (реєстр. № 3450 від 08.05.2020) [4]. Проект Закону розроблено з метою організації Єдиного порталу повідомлень викривачів [5], що сприятиме упорядкуванню процедури розгляду повідомлень про корупцію, що надходять через канали повідомлень.

Такий підхід забезпечить відповідність вимогам нормативно-правових документів у сфері інформатизації. При цьому за приблизними підрахунками вартість розгортання такого порталу в кожному окремому органі (лише міністерств та інших ЦОВВ на сьогодні налічується більше 80), може коштувати від 2 до 5 мільйонів гривень, тоді як створення Єдино-

го порталу повідомлень викривачів загалом може не перевищити вказаної граничної суми [5].

Голова НАЗК Олександр Новіков під час Міжнародної конференції “Викривачі корупції в Україні: успіх та виклики” заявив, що Портал викривачів допоможе заощадити мільярди державних коштів, оскільки замість окремих захищених порталів у кожному державному органі Національне агентство з питань запобігання корупції створить єдину систему [6].

Отже, прийнятий Верховною Радою України Закон про викривачів корупції, проголосований з урахуванням вето Президента, повністю відповідає Конвенції ООН проти корупції, міжнародним стандартам захисту викривачів, а головною його перевагою є створення Порталу викривачів, що забезпечить створення ефективної та захищеної системи отримання, обробки та обліку повідомлень про корупційні, пов’язані з корупцією правопорушення.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України 14 жовтня 2014 року № 1700 VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (Дата звернення 15.09.2021).

2. НАЗК затвердило нові роз’яснення законодавства у сфері захисту викривачів URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/zapobigannya-ta-vyuvavlennya-koruptsiyi/nazk->

3. Щодо механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/vykrivachi-koruptsiyi/shhodo-mehanizmv->

4. Висновок Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України з Європейським Союзом щодо проєкту Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо упорядкування окремих питань захисту викривачів” (реєстр. № 3450 від 08.05.2020, н.д. Г. Янченко, О. Ткаченко,

І. Шинкаренко та інші. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68779

5. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо упорядкування окремих питань захисту викривачів” (реєстр. № 3450 від 08.05.2020, н.д. Г. Янченко, О. Ткаченко, І. Шинкаренко та інші). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68779

6. Портал викривачів – це мільярдна економія державних коштів – О. Новіков (24 червня 2021 року). URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/portal-vykryvachiv-tse-milyardna-ekonomiya-derzhavnyh-koshtiv-oleksandr>

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД КРИМІНАЛІЗАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ

Сергій ПЕНЬКОВ

Криміналізація незаконного збагачення в Україні останніми роками спричинила суттєві суперечки серед науковців, правоохоронців та в широких колах громадськості. Вивченням цього питання займалися О. І. Гузоватий, О. Драган, С. В. Дрьомов, О. С. Коробка, В. В. Шаблистий та інші. На сьогодні консенсусу не досягнуто, думки розійшлися, а дискусії загострились.

Зазначимо, що введення в Україні кримінальної відповідальності за незаконне збагачення відбулось також і на виконання Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 (далі – КООНПК) [1].

Майже пів сотні країн світу намагаються застосувати кримінальне переслідування чиновників, які набули величезних статків сумнівного походження. Серед них Аргентина, Індія, Гонконг, Китайська Народна Республіка, Киргизстан, Грузія, Вірменія, Монголія, Молдова, та ін. Серед країн Європейського Союзу – Литва та Франція [2]–[4].

З іншого боку, багато країн, підписавши і ратифікувавши КООНПК, не встановили кримінальної відповідальності за незаконне збагачення. Серед них Сполучені Штати Америки, Канада, Федеративна Республіка Німеччина, Об'єднане Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Швеція, Норвегія, Нідерланди, Італія, Фінляндія. Підставами для відмови від встановлення кримінальної відповідальності називались наявність адміністративної відповідальності такого обсягу, що вона цілком адекватна криміналізації, порушення принципів кримінального судочинства та конституції щодо презумпції невинуватості, а також наявність у національному законодавстві достатніх превентивних за-

ходів для боротьби з корупцією, включаючи незаконне збагачення [5].

Сьогодні на розгляді Конституційного Суду України знаходиться справа щодо конституційності окремих положень КК України № 3/393(20) від 05.08.2020 р. Суб'єкти права на конституційне подання звернулись до КС України “у зв'язку з необхідністю перевірки на відповідність Конституції України окремих положень” ст. 3685 КК України “Незаконне збагачення”.

Практика вирішення подібних конституційних спорів у світі неоднозначна. Так, Конституційна рада Французької Республіки встановила, що положення Кримінального кодексу про незаконне збагачення чітко й точно визначають, що відповідальність виникає за нездатність обґрунтувати наявні кошти [2].

Рішенням Конституційних Судів Литовської Республіки та Молдови статтю про незаконне збагачення було визнано такою, що відповідає конституціям цих держав [6].

Водночас Португальський Конституційний Суд визнав положення кримінального законодавства щодо незаконного збагачення неконституційним, посилаючись на порушення принципу презумпції невинуватості та невідповідність принципу правової ясності [7].

Аналізуючи міжнародний досвід криміналізації незаконного збагачення, звернімо увагу, що впливові міжнародні організації, такі як ОБСЕ, ОЕСР, Організація американських держав, Африканський союз та інші вважають кримінальне переслідування за такі діяння однією із взірцевих практик боротьби з корупцією [2].

Для успішного застосування досвіду країн ЄС при розробці антикорупційної політики в Україні необхідно визначити та впровадити в українське законодавство відповідні міжнародно-правові норми; виявити комплекс найважливіших для України факторів, направлених на забезпечення ефективнос-

ті державної політики запобігання корупції; розробити та сформуванати належну інституціональну опору регулюючого характеру, яка б втілювала в собі державний, регіональний та місцевий рівні управління [8].

Ураховуючи, що корупція в Україні набула загрозливих масштабів, криміналізація незаконного збагачення є необхідною умовою протидії корупційним правопорушенням.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

2. Висновок Amicus Curiae наданий згідно з частиною 3 статті 69 Закону України “Про Конституційний Суд України” про конституційне подання (№ 1/12-2017 від 12 грудня 2017 р.) щодо відповідності Конституції України статті 368-2 Кримінального кодексу України. URL: <https://euaci.eu/ua/what-we-do/resources/vysnovok-amicus-curiae-on-constitutional-court>

3. Кримінальний кодекс Республіки Молдова № 985 від 18.04.2002. URL: https://www.legislationline.org/download/id/8276/file/Moldova_CC_2002_am2018_ru.pdf

4. Кримінальний кодекс Киргизької Республіки. URL: https://www.legislationline.org/download/id/8264/file/Kyrgyzstan_CC_2016_am2019_ru.pdf

5. Драган О. Щодо кримінальної відповідальності за незаконне збагачення. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. Вип. 4. С. 222–226. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/35.pdf>

6. Окрема думка судді Конституційного суду України Сліденка І. Д. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) ст. 368-2 Кримінального кодексу України (справа № 1-135/2018(5846/17) (Рішення Конституційного Суду України від 26 лютого 2019 року № 1-п/2019). URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/1_p_2019_8_0.pdf

7. Коробка О. С. Проблеми декриміналізації ст. 368-2 Кримінального кодексу України. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2019. Вип. 3. С. 209–211. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2019/55.pdf

8. Fedotov A., & Voloshyna M. (2019). REFORMATION OF THE INSTITUTIONAL ANTI-CORRUPTION SYSTEM IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION TRANSFORMATION. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5 (1), 224–232. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-1-224-232>

СЛІДЧИЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Аліна ПОПЛАВСЬКА

Питання запобігання корупції в Україні визначене на законодавчому рівні, зокрема чинним Законом України “Про запобігання корупції” [1], що врегульовує суспільні відносини у сфері протидії корупції, також у чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України) передбачено ряд складів кримінальних правопорушень, що мають ознаки корупційного суспільно-небезпечного діяння [2].

Відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) слідчий Національної поліції України є особою, яка уповноважена проводити досудове розслідування кримінальних правопорушень [3].

Одним з найбільш поширених протиправних діянь, пов'язаних з корупцією, є кримінальне правопорушення, передбачене ст. 368 КК України – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою [2].

Особливості досудового розслідування такого кримінального правопорушення полягають у необхідності чіткого, продуманого, з додержанням вимог чинного законодавства проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) [3], зокрема НСРД. Такий вид слідчих (розшукових) дій пов'язаний із втручанням у особистий простір людини, тому слідчий зобов'язаний дуже виважено приймати рішення про проведення таких заходів, враховуючи при цьому характер протиправних дій особи, відносно якої планується проведення таких дій, та шкоду, яку особа, яка може бути причетною до вчинення кримінального правопорушення, може завдати суспільству та державі.

Корупція – небезпечне суспільне явище, якому необхідно активно протидіяти у межах законодавства. Слідчий є од-

ним із ключових суб'єктів запобігання корупції. У зв'язку з цим він має на високому рівні володіти нормативною базою, виконувати вимоги антикорупційного законодавства, неупереджено проводити досудове розслідування з метою встановлення істини у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700V-II. Дата оновлення: 05.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 13.09.2021).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення: 11.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.10.2020).
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 08.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page> (дата звернення: 13.09.2021).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ВИКРИВАЧІВ

Андрій ПОРЯДКО
Тетяна ІВАШКОВА

Результати аналізу положень Закону України “Про запобігання корупції” підтверджують, що кожний громадянин України, іноземець чи особа без громадянства може повідомити про факт вчинення корупційного чи пов’язаного з ним правопорушення. Детальний аналіз засвідчив про існування низки проблемних питань щодо реалізації та захисту прав викривачів, які потребують пошуку шляхів їх розв’язання та мінімізації пов’язаних із цим ризиків.

Зміст положень статті 53 зазначеного Закону дозволяє дійти висновку про існування гарантованого державою захисту прав викривачів, а саме те, що ця особа знаходиться під захистом держави, за наявності загрози життю, житлу, здоров’ю та майну викривачів, їх близьких осіб у зв’язку із здійсненням повідомленням про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону. Правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві” [1].

Перелік прав та гарантій викривачів насправді набагато ширший. До цього переліку також віднесено можливість бути звільненим від юридичної відповідальності у визначених законом випадках; можливість подання доказів на підтвердження достовірності вказаних фактів; на відшкодування витрат у зв’язку із захистом цих прав, отримання безоплатної правової допомоги та відшкодування витрат на судовий збір; забезпечення умов конфіденційності та ано-

німності при здійсненні повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень; доступ до вмісту інформації щодо стану та результатів розгляду повідомлень; отримання винагороди у визначених випадках тощо.

Також необхідно зазначити, що законодавець детально регламентував питання захисту трудових прав викривачів. Так, викривачу та його близьким особам не можуть відмовити у прийнятті на роботу, звільнити з роботи через повідомлення про факт вчинення корупційного правопорушення, погрожувати звільненням та скороченням заробітної плати, притягнути до дисциплінарної відповідальності, перевести до іншого місця роботи, відмовити в призначенні на вищу посаду. У разі звільнення працівника з роботи через повідомлення про ймовірні корупційні правопорушення він підлягає негайному поновленню та йому виплачується заробітна плата за весь час вимушеного прогулу.

Водночас виникають певні ризики практичної реалізації закріплених положень. Зокрема, під час розміщення інформації про правопорушення у Єдиному порталі повідомлень викривачів постає питання щодо обсягу даних та гарантій дійсного забезпечення захищеного розкриття. На нашу думку, уваги уповноважених органів потребує питання встановлення важливості інформації з позиції захисту приватних чи суспільних інтересів та уточнення кола осіб, що мають право її розкривати. Так, ризик реалізації права на анонімне повідомлення пов'язаний із неможливістю здійснення заходів щодо забезпечення збереження чи оперативного пошуку важливих доказів на початковому етапі.

Певні ризики вбачаються в процесі подання звернення і прийняття рішення за результатами його розгляду. Вважаємо, що на законодавчому рівні слід закріпити принципи незалежного і неупередженого розгляду звернень посадовими і службовими особами, уповноваженими на такі дії.

Наразі актуальним залишається питання щодо реалізації окремих прав викривачів та гарантій їх захисту шляхом запровадження дієвого правового механізму. Запорукою мінімізації виявів корупції є активне впровадження превентивних заходів вчинення правопорушень, підвищення рівня довіри до системи правоохоронних органів та популяризації правових засад антикорупційного законодавства. Одним із важливих моментів, на якому слід наголосити, є формування громадянської культури у напрямку сприйняття викривачів як позитивного явища сучасного суспільства та незасудження дій таких осіб, а також підвищення рівня обізнаності громадян про існування інституту викривачів.

Використане джерело

Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 09.09.2021).

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ (ДОСВІД КРАЇН-ЧЛЕНІВ НАТО, ЄС)

Людмила ПРИЙМАК

Управління сучасних органів державної влади, органів місцевого самоврядування та підприємств України вже й не уявити без такого поняття, як корупція, адже вона набула значного поширення й, на жаль, закріпилась у вигідній позиції економіки, та й діяльність у сфері запобігання та протидії корупції не є досить ефективною, щоб знизити її корупційні вияви, хоча Кримінальний кодекс України та інші нормативно-правові акти, міжнародні договори регулюють питання та діяльність для протидії процвітанню корупції. Країни, з якими підписано міжнародні договори щодо цієї теми, вже давно здійснюють ефективну боротьбу з корупцією. Візьмемо до уваги Сполучені Штати Америки, які вже кілька десятиліть проводять боротьбу з корупцією, намагаючись знизити її до мінімального рівня. На державному рівні було створено комітети та підготовлено фахівців ФБР для розслідування кримінальних правопорушень, в яких фігурувала корупція, на місцевому рівні цим питанням займається орган поліції штату, тобто кожен розосереджується на свою зону відповідальності. Головним напрямом антикорупційної політики США є профілактика корупції у системі державної служби, яка за основу взяла адміністративну мораль, що являє собою етичні та дисциплінарні норми. Крім того, відповідальність за порушення законодавства є досить жорсткою. Антикорупційна стратегія Німеччини також є ефективною та цікавою, адже насамперед на меті стоїть завдання унеможливити умови та бюджетну підтримку корупційних злочинів, тобто знизити ресурси для їх вчинення. Створення баз даних фірм, які були задіяні в корупції, також дає змогу краще регулювати цей процес, і така модель набула популярності в Ізраїлі та Ні-

меччині. Сінгапур та Японія вибрали іншу методику боротьби з корупцією, яка передбачає створення гідної оплати праці для працівників державних органів та щорічний контроль звітності посадовців про їх майно та активи. Південна Корея вигадала свій метод, який базується на прозорості розгляду заяв громадян чиновниками того органу, до якого надходить звернення.

Отже, боротьба цих держав з корупцією є реальною, тому що створюючи нові методи запобігання корупції, вони дійсно досягають поставленої мети, ще й здійснюють превентивну діяльність. На мою думку, для досягнення подібних результатів законодавцям України необхідно звернути увагу на досвід зарубіжних країн та покращити нормативну базу нашої держави для ефективної боротьби з корупцією, органам державної влади та місцевого самоврядування провести профілактичні роботи з усіма верствами населення, які можуть стати учасниками корупційних злочинів або їх свідками, і найголовніше – донести важливість негативного впливу корупційних виявів на державу загалом.

Список джерел

Бусол О. Ю. Законодавство України та зарубіжних країн щодо протидії корупції. Міжнародний досвід боротьби з корупцією : монографія. Кіровоград : ТОВ “Поліграф-Сервіс”, 2010, С. 628 Співавтор: Б. В. Романюк.

Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. Успішна Україна: URL: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html> (дата звернення: 10.09.2021).

Основні вектори антикорупційної політики в США. *Українська асоціація зовнішньої політики*. URL: <https://ufpa.org.ua/blog/2331> (дата звернення: 10.09.2021).

Супрун Т. М. Зарубіжний досвід запобігання та протидії корупції. *Міжнародний юридичний вісник*. 2017, С. 199–204.

Трепак В. М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості : юридичний часопис. Київ : НАВС, 2015, С. 233–246.

АНТИКОРУПЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ ПОЛЬЩІ

Анатолій ПРИТУЛА

1. Професійна етика службовців ПС РП. Співробітник ПС РП безкомпромісно бореться з корупцією; його поведінка не може натякати, що він хотів би отримати будь-яку матеріальну користь за виконання службових обов'язків; не приймає на себе жодних зобов'язань у зв'язку з виконанням службових обов'язків.

Співробітник ПС РП публічне благо ставить вище власних інтересів або свого середовища; реалізуючи службові завдання, не допускає до виникнення зв'язків між публічним та приватним інтересом, не приймає за це жодної матеріальної або особистої користі.

2. Складання майнових декларацій. Співробітники ПС РП складають і подають декларацію про свій майновий стан та майно, що входить до складу спільного майна подружжя, Головному коменданту ПС РП, відповідним комендантам відділів ПС РП, комендантам центрів навчання ПС РП у момент прийняття на службу і звільнення зі служби, щороку або за їх вимогою.

3. Втрата права на квартиру або фінансової допомоги на її купівлю. У випадку вироку суду, який вступив у законну силу, за умисний злочин або умисний фіскальний злочин, які переслідуються з публічного обвинувачення, скоєні у зв'язку з виконанням службових обов'язків і з метою досягнення майнової або особистої користі, або за злочини, визначені в ст. 258 Кримінального кодексу Республіки Польща, або стосовно до якого оголошено покарання позбавлення публічних прав за скоєння злочину або фіскального злочину, яке вступило в законну силу.

4. Втрата пенсійного забезпечення. У випадку вироку, який вступив у законну силу, за умисний злочин або умисний фіскальний злочин, який переслідується з публічного обвинувачення, скоєний у зв'язку з виконанням службових обов'язків і з метою досягнення майнової або особистої користі, або за злочини, визначені в ст. 258 Кримінального кодексу РП, або стосовно до яких оголошено законний вирок позбавлення публічних прав за злочин або фіскальні злочини, скоєні перед звільненням зі служби.

5. Обов'язок інформування про працевлаштування родичів у охоронних та детективних фірмах. Співробітники і працівники ПС РП повинні повідомляти відповідного керівника з особистих справ про працевлаштування чоловіка/жінки або особи, яка проживає у спільному хатньому господарстві, або інші їх заробітки в суб'єктах, які надають детективні послуги або послуги в обсязі захисту осіб або майна, прийняття ними акцій або паїв, або початку реалізації підприємницької діяльності в цій сфері.

6. Поліграфічні обстеження кандидатів на службу і співробітників, які служать у ПС РП. Перед прийняттям кандидатів на службу в ПС РП проводиться кваліфікаційне провадження, яке містить, зокрема, психофізіологічне обстеження.

Співробітник, який несе службу на визначених службових посадах або у визначених організаційних підрозділах, або передбачається, що буде нести таку службу, може отримати наказ пройти тест на фізичну придатність, психологічне або психофізіологічне обстеження, метою яких є перевірка його придатності і схильності до служби на цих посадах або в цих організаційних підрозділах.

7. Просування правильних позицій: видання антикорупційних посібників або участь в їх розробці та ведення антикорупційних закладок на веб-сайті ПС РП (загальнодоступних) та на внутрішньому порталі (тільки для співробітників і працівників ПС РП).

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ДЕРЖАВНІЙ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Михайло ПУЗИРЬОВ

Відповідно до теоретичних положень кримінології щодо визначення механізму злочинної поведінки, індивідуальне запобігання має бути спрямоване на особистість та її негативні риси, середовище, яке її формує, а також умови, обставини та ситуації, що сприяють чи полегшують вчинення кримінально-протиправних діянь.

Індивідуальне запобігання кримінальним правопорушенням – це діяльність державних і недержавних органів, організацій та їх представників щодо виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення кримінальних правопорушень, і здійснення на них та оточуюче їх мікросередовище позитивного, коригуючого впливу [1, с. 101].

Заходи індивідуального запобігання, що реалізуються стосовно особи, відіграють роль такого соціального інструменту, який призначений нейтралізувати чи усунути внутрішні негативні риси цієї особистості та її поведінки. Коли ж вплив спрямований на соціальне мікросередовище, то нейтралізуються або усуваються зовнішні негативні елементи матеріального та духовного порядку, які деформують особистість (несприятливі матеріальні та побутові умови життя індивідуума, негативні міжособистісні відносини тощо).

Метою індивідуального запобігання є позитивна корекція особистості, яка зумовлює зміну її поведінки від антигромадської до законослухняної. Досягнення цієї мети вимагає вирішення низки конкретних завдань, а саме:

-
- а) виявлення осіб, поведінка яких свідчить про реальну можливість вчинення кримінальних правопорушень;
 - б) виявлення джерел негативного впливу на них;
 - в) прогнозування індивідуальної поведінки;
 - г) планування заходів індивідуальної профілактики;
 - д) позитивно керуючий вплив.

Систематичне та ефективне здійснення запобігання вчиненню корупційних кримінальних правопорушень у Державній кримінально-виконавчій службі (ДКВС) України дозволяє вирішувати такі завдання:

установлювати в органах і установах виконання покарань осіб, які виявляють схильність до вчинення корупційних діянь, своєчасно проводити з ними профілактичну роботу;

виявляти факти вчинення корупційних діянь в органах і установах ДКВС України та вживати передбачені законом заходи щодо винних осіб;

визначати управлінські процедури в органах і установах ДКВС України, в ході яких найчастіше вчиняються корупційні правопорушення, та розробляти більш надійні та ефективні засоби контролю за їх вчиненням;

за результатами узагальнення досвіду здійснення антикорупційних заходів розробляти та вносити пропозиції щодо усунення правових норм, організаційних та матеріально-технічних умов, які сприяють вчиненню корупційних діянь в органах і установах ДКВС України (удосконалення антикорупційного законодавства).

Отже, об'єктом індивідуального запобігання вчиненню корупційних кримінальних правопорушень у ДКВС України є особа, наділена владними повноваженнями в роботі із засудженими, і від якої можна очікувати вчинення протиправного діяння.

Використане джерело

Профілактика злочинів : підручник / О. М. Джужа та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужи. Київ : Атіка, 2011. 720 с.

СТАНДАРТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Аліна РАЖИК
Олег СОЛОНЕНКО

На сьогодні, на думку більшості, країни ЄС вважаються доволі розвинутими та прогресивними, такими, до яких прагнуть інші держави. За висловом французького художника Генрі Матісса “Завжди і скрізь будуть квіти для того, хто хоче бачити квіти”, але все не так добре, як здається, кожен з нас має свої позитивні та негативні сторони, так і країни ЄС. Одну із негативних сторін, яку подолали ЄС, є корупція, яка стала глобальною проблемою більшості країн світу, зокрема і України. Швейцарські експерти вважають, що корупція – це подія, за якої хтось у супереч правилам і законам впливає на прийняття рішень та результат справи або зміну позиції задля своєї перемоги за допомогою використання грошей, службового становища або загрози / примусу до хабарів (підкупу). Проблему корупції у своїх працях досліджував не один вчений та науковець. А. М. Копистира виділив основні причини корупції в країнах ЄС, також у свою чергу Б. В. Романюк зазначає, що у країнах ЄС існує декілька моделей антикорупційних інститутів, які відрізняються за формою [2, ст. 11].

Теперішня боротьба з таким негативним явищем, як корупція, потребує відповідного законодавства, яке має відповідати стандартам Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003. Водночас боротьба з корупцією проводиться різними альтернативними способами [1, ст. 28].

Приміром, одним із альтернативних способів було впровадження “електронної моделі держави” в ЄС, зокрема в Естонії цей спосіб виявився найефективнішим для подолання корупції.

Маємо змогу зазначити, що Естонія є однією з перших країн Європи, яка змінила не тільки законодавство, а й знайшла

сучасний спосіб подолання корупції на державному рівні. З середини 2000-х в Естонії діє єдиний державний інтернет-сервер “eesti.ee”, в який входить більше ніж сто порталів з надання послуг жителям цієї країни. У системі “eGov” представлені всі державні служби, починаючи від Реєстру народонаселення, Реєстру нерухомості, Земельного кадастру, до системи електронного голосування, Лікарняної каси, Реєстрації пенсійних страхувань та Податкового департаменту тощо [7]. Отже, за допомогою системи “Електронної держави” можна отримати будь-яку довідку та подати заяву, або проголосувати на виборах, що нівелює вияви корупції на державному рівні [5], [6].

На нашу думку, якщо у більшості країн світу впровадити “електронну систему держави”, тоді вияви корупції можливо суттєво понизитись. Україна активно бере до уваги досвід Європи та впроваджує “електронну систему держави”. Зазначимо, що в Україні запровадили перші у світі електронні паспорти, які мають юридичну силу з 23 серпня 2021 року.

Однією з найменш корумпованих країн серед 133 країн світу за визнанням міжнародної неурядової організації з боротьби з корупцією “Трансперенсі Інтернешл” є Фінляндія [4].

Вважаємо, що свою першість вона здобула:

по-перше, через санкції, що передбачають покарання від штрафу до ув’язнення строком на 4 роки, які передбачені Кримінальним Кодексом Фінляндії, за вчинене діяння, яке можуть кваліфікувати як “корупція”;

по-друге, через високе матеріальне і соціальне забезпечення державних службовців.

За аналізом дослідження станом з 2012–2017, найбільший розмір мінімальної заробітної плати у Фінляндії становить понад 2 000 євро, при цьому середня заробітна плата – близько 2 500 євро [3, с. 127].

Проаналізувавши дві країни, можна зробити висновок, що країни ЄС відрізняються одна від одної не тільки станом корупції, а й методом боротьби з нею. Загалом Євросоюз має

позитивний досвід у боротьбі з корупцією, як раніше нами зазначалось, її успіх залежить від альтернативних методів боротьби з нею. Успіх Естонії полягає у сучасних нововведеннях, а Фінляндії – через забезпеченість країни. Оскільки українське законодавство від фінляндського не відрізняється, особливо у покаранні за вчинення протиправних дій – корупції, натомість за останні роки в Україні здійснюється системна робота з імплементації системи планування локальної антикорупційної політики. Для нашої країни альтернативним способом боротьби з таким негативним явищем, як корупція, є вдосконалення інститутів державної служби, адміністративних процедур та створення на законодавчому рівні етичних регуляторів поведінки державних службовців.

Список використаних джерел

1. Задирака Н., Кабанець Р. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського Союзу. *Віче*. 2014. № 10. С. 27–29.
2. Романюк Б. В. Світовий досвід створення та функціонування інституцій з попередження та боротьби з корупцією. *Науково-практичний журнал*. 2009. № 21. С. 9–16.
3. Аналіз оплати праці державних службовців у контексті реформування системи державного управління : збірка досліджень / Волошина О. В., Іванов О. В., к. е. н. Іващенко А. І., Мазярчук В. М., Усар М. І.; [за заг. ред. В. М. Мазярчука]. Київ, 2019. 210 с.
4. Семьинин А. С. Противодействие политической коррупции политико-правовыми средствами в государствах Евросоюза (опыт Финляндии и Эстонии) : дис. ... канд. юрид. наук : 23.00.02. Воронеж, 2009. 216 с.
5. Единый государственный портал информационный портал и э-услуг. URL : <https://www.eesti.ee/ru/> (дата звернення: 25.04.2019).
6. Государственная электронная резиденция Эстонии. URL: <https://eestonia.com/> (дата звернення: 25.04.2019).
7. EGOV – усі сервіси України. URL: <https://egov.in.ua/>

ЩОДО ДОПУСТИМОСТІ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ВТРУЧАННЯМ У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ

Дмитро РИБКА

В окремих кримінальних провадженнях про корупційні правопорушення докази можуть отримуватися завдяки проведенню негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД), що пов'язані із втручанням у приватне спілкування. До таких НСРД, відповідно до ч. 4 ст. 258 КПК України, належать: аудіо-, відеоконтроль особи, арешт, огляд і виїмка кореспонденції, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та інформаційних телекомунікаційних систем, що проводяться у тяжких або особливо тяжких злочинах на підставі ухвали слідчого судді у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб (ст. 246 КПК України). Протоколи щодо проведення НСРД, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування (ч. 1 ст. 256 КПК України).

Доказами у кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК України порядку, на підставі яких слідчий, прокурор і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню (ст. 84 КПК України). Докази мають бути допустимими, тобто отриманими без істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією, законами України і міжнародни-

ми договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ст. 86 КПК України).

У ст. 87, 88 КПК України визначено критерії недопустимості доказів, які стосуються істотного порушення прав і свобод людини та безпідставного використання доказів і відомостей відносно особи підозрюваного чи обвинуваченого. Будь-які інші порушення положень КПК України можуть визнаватися відносно недопустимими через нікчемний характер наслідків та наявної можливості їх усунення. Тобто при вирішенні питання щодо допустимості отриманих доказів має враховуватися: чи передбачене відповідне порушення КПК України як підстава визнання доказу недопустимим; чи можна усунути сумнів у його доброякісності; чи вплинуло це порушення на хід самого розслідування та чи перешкоджає воно подальшому винесенню законного й обґрунтованого рішення.

Результати аналізу норм кримінального процесуального законодавства та матеріалів правозастосовної практики дозволяють стверджувати, що при проведенні НСРД, які пов'язані із втручанням у приватне спілкування, найбільш ймовірним істотним порушенням прав людини є здійснення згаданих дій без попереднього дозволу суду або з порушенням суттєвих умов їх здійснення. Отримані в результаті таких НСРД докази повинні визнаватися судом недопустимими під час будь-якого судового розгляду, крім розгляду, якщо вирішується питання про відповідальність за вчинення зазначеного істотного порушення прав та свобод людини, внаслідок якого такі відомості були отримані.

У разі встановлення очевидної недопустимості таких доказів під час судового розгляду суд визнає їх недопустимими, що тягне за собою неможливість або припинення дослідження доказів у судовому засіданні, якщо воно було вже розпочате. У подальшому таке рішення національного суду або міжнародної судової установи, що набрало законної сили, має преюдиціальне значення для суду, який вирішує питання про допустимість доказів.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИТЯГНЕННЯ ОСОБИ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

**Ірина РОМАНЕНКО
Микола ПРОГОНЮК**

Боротьба з корупцією як з фактором, що паралізує ефективну діяльність органів державної влади та максимально знижує довіру населення до влади, є одним з пріоритетів сучасних країн, незалежно від рівня їх розвитку.

За вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень посадові особи юридичних осіб публічного права згідно з Законом України “Про запобігання корупції” притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності [1].

До факторів, які вкрай негативно впливають на ефективність адміністративно-правової протидії корупційним виявам, належать: недотримання антикорупційного законодавства, помилки процесуального характеру при складанні протоколів про адміністративне правопорушення, а також суперечлива практика застосування судами норм КУпАП під час підготовки справи до розгляду. Так, поширеним явищем є прийняття судами постанови про направлення протоколу про адміністративне правопорушення чи інших матеріалів на доопрацювання.

Недостатність доказової бази, на думку Вищої ради правосуддя, не може бути ознакою правильності/неправильності оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення і необхідності їх повернення для дооформлення [2]. Під час складання протоколу – центрального процесуального документа, що встановлює сам факт вчинення правопорушення й фактично порушує провадження, уповноважена особа по-

винна керуватись як вимогами ст. 256 КУпАП, що передбачає зміст протоколу, так і власним переконанням при визначенні достатності доказів.

Водночас, оскільки постанова про повернення протоколу/матеріалів на доопрацювання не передбачена у чинному КУпАП, вона, в теорії, скоріше надає змогу уникнути відповідальності, ніж досягти мети провадження. Сторона захисту активно практикує використання “неналежного оформлення”. Наданий законом 15-денний строк розгляду справи про адміністративне правопорушення не завжди дозволяє вирішити питання доопрацювання матеріалів, особливо з огляду на те, що ця процедура ніяк не врегульована. Тоді судом виноситься рішення про винесення постанови про закриття справи на підставі п. 7 ч. 1 ст. 247 КУпАП.

Водночас, визнання протоколу неналежно оформленим може призвести до такого: 1) неможливість його використання як доказу у провадженні згідно ст. 62 Конституції України; 2) відсутність фіксації факту вчинення адміністративного правопорушення і, як наслідок, закриття справи; 3) уникнення відповідальності особою, що вчинила адміністративний проступок.

На сьогодні питання доопрацювання протоколу про адміністративне правопорушення або інших матеріалів справи повністю не врегульовано, а отже, немає й механізму розгляду справи по суті у випадку визнання судом неналежним оформлення протоколу. Унеможливлення фіксації правопорушення та використання його як доказу призводить й до неможливості вирішити чи є особа винною у його вчиненні, адже без наявності правильно оформленого протоколу саме правопорушення не існує у правовому полі. Особа, що фактично вчинила протиправне діяння, не може бути притягнута до відповідальності, адже її дія або бездіяльність не зафіксовані. Шляхом вирішення проблеми вбачається розмежування в КУпАП постанови, яка є наслідком розгляду справи по

суті та ухвали – рішення суду, яким вирішуються питання, пов’язані з процедурою розгляду адміністративної справи.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Ухвала Вищої Ради Правосуддя № 403/1дп/15-19. URL: <http://www.vru.gov.ua/act/17354>

СУЧАСНИЙ СТАН КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ЇЇ ПРОТИДІЇ

Вікторія СИСОЄВА
Вікторія КИРИЧЕНКО

За щорічними розрахунками міжнародної організації Transparency International, Індекс сприйняття корупції в Україні дорівнює 33 балам зі 100 можливих. Отже, Україна посідає 117 місце зі 180 держав світу, які беруть участь у даному обрахунку. Порівняно з 2019 роком, де Україна посіла 126 місце (30 балів) серед країн світу за Індексом сприйняття корупції, у 2020 році цей показник незначно збільшився [1]. Так, не втрачає актуальності гостра потреба у пошуках ефективних засобів запобігання і протидії корупції.

Київським міжнародним інститутом соціології у 2021 році було проведено масштабне соціологічне опитування серед населення України щодо стану корупції, за яким визначено, що однією з найбільш корумпованих державних сфер є медична: так вважає 53% опитаних, а 90% з них мали особистий досвід з корупцією у сфері отримання медичних послуг. Основним фактором, який спонукає до, є відчуття того, що це безпосередньо стосується інтересів самої особи або інтересів її сім'ї [2]. З огляду на сучасний стан у державі та світі загалом люди, як ніколи раніше, потребують якісної та чесної медицини.

У статті 49 Конституції України зазначено, що у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно [3]. Натомість, наведені вище статистичні дані говорять про те, що майже всі українці оплачують, здавалося б, безкоштовні медичні послуги. Отже, спостерігаємо порушення даної норми Основного Закону України, що тягне за собою здійснення корупційного діяння

та кримінальну відповідальність згідно з положеннями кримінального законодавства України.

Серед виявів корупції у сфері охорони здоров'я виділяють: надання неправомірної вигоди лікарю перед, та після надання медичних послуг, зокрема, наприклад, виділяється надання неправомірної вигоди під час вагітності і пологів за якісне надання необхідних послуг жінкам. Крім того, розповсюджені корупційні дії під час закупівлі ліків та привласнення коштів, які були виділені на охорону здоров'я; надання неправомірної вигоди для маніпулювання інформацією про різні медичні факти та при отриманні різних медичних довідок; переплата за ліки та послуги, які за законом є безкоштовними, а також надання неправомірної вигоди за отримання потрібного рецепту від лікаря тощо [4]. Держава не перший рік плідно працює з метою вдосконалення сфери охорони здоров'я. Проблема корупції у цій галузі не стоїть осторонь державної політики, доказом цього є запровадження ряду заходів для її попередження і подолання. Так, наприклад, з метою протидії продажу препаратів за завищеними цінами запроваджено їх міжнародні закупівлі та розроблено спеціальну електронну систему, де можна відстежити наявність медичних препаратів та інформацію про безкоштовні ліки. У країні триває медична реформа, яка надає можливість громадянам самостійно обирати свого сімейного лікаря і отримувати від нього медичну допомогу за державні кошти.

Незважаючи на те, що держава не стоїть на місці, намагаючись подолати корупцію у сфері охорони здоров'я, такі заходи залишаються малоефективними. Це може свідчити як про їх недосконалість, так і про створення нових корупційних механізмів у цій галузі, які поки залишаються поза пильною увагою держави.

На підставі проведеного дослідження доцільно наголосити на тому, що сфера охорони здоров'я є однією із передових сфер людської життєдіяльності, саме тому вкрай важливо пе-

реглянути державну політику стосовно запобігання та протидії корупції у сфері охорони здоров'я, дослідити нові корупційні механізми та взяти їх до уваги на законодавчому рівні, забезпечуючи антикорупційну державну політику.

Список використаних джерел

1. Corruption Perceptions Index. 2020. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/chn>
2. 14 років корупції у сприйнятті та досвіді українців. 2021. URL: <https://engage.org.ua/static/14-rokiv-koruptsiyi-u-spryynyatti-ta-dosvidi-ukrayintsiv/>
3. Конституція України Конституція України : Закон України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Корупція у сфері медицини. 2021. URL: <https://acwalks.com.ua/knowledgebase/koruptsiia-u-sferi-medytsyny/>

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Катерина СКУЙБІДА

Особи, що сплачують податки, повинні мати можливість на реалізацію права щодо отримання достовірної інформації про розподіл коштів та гарантування доброчесного управління фінансами державними адміністраціями. Європейська комісія має багаторічний досвід у впровадженні та розвитку Державного внутрішнього контролю. З огляду на сучасну реформацію українського суспільства та активну боротьбу із корупцією цей досвід дозволить удосконалити наявні в державі системи внутрішнього контролю до рівня міжнародних стандартів.

Державний внутрішній фінансовий контроль являє собою структуровану модель для керівництва національними урядами у створенні сучасного безпекового середовища контролю у своїх центрах доходів і витрат [1]. Сучасне середовище внутрішнього контролю є ефективним інструментом у запобіганні корупції та шахрайства. З огляду на досвід Європейських країн Державний внутрішній фінансовий контроль передбачає поступовість впровадження, а саме етапи: концептуалізація, розробка організаційної структури, розробка правової бази та розробка політики розвитку персоналу. Розглядаючи нормативно-правову базу та звіти, сформовані європейськими державами, можна зробити висновок, що при практичному застосуванні даної концепції контролю, етапи взаємопов'язані, і досвід часто показує, що всі вони впроваджуються незабаром після узгодження концепції [2].

Політико-адміністративний підрозділ, підпорядкований безпосередньо Міністерству фінансів, повинен доповідати щодо перебігу впровадження внутрішнього контролю у всьо-

му державному секторі. Центральний орган з гармонізації відрізняється від Відділу внутрішнього аудиту Міністерства фінансів. До головних завдань Відділу внутрішнього аудиту Міністерства фінансів належить проведення внутрішніх аудитів систем в Міністерстві фінансів. Проте Центральний орган з гармонізації відповідає за управління ефективного впровадженням Державного внутрішнього фінансового контролю на території державного сектору [3].

Згідно з рекомендаціями європейських країн, що ефективно застосували систему внутрішнього фінансового контролю, за умови безперешкодного функціонування система, зокрема, дозволить підвищити довіру громадськості до національного управління, сприяти керівництву в досягненні організаційних цілей, дати зацікавленим сторонам чіткі очікування відносно бюджетного управління потенціалу та надавати парламенту чітке уявлення про контрольну середовища контролю і ефективності діяльності в державному секторі.

Список використаних джерел

1. Lusha A., Mziu Xh., & Brahimi F. (2015). Financial management in the public sector. *European Scientific Journal*, 11(7), 186–197. URL: <http://eujournal.org/index.php/esj/article/viewFile/5315/5124> (дата звернення 10.09.2021).
2. Directorate-General for Budget Compendium of the public internal control systems in the EU Member States 2014 URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f5d1aca3-f349-11e6-8a35-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-190639133> (дата звернення 10.09.2021).
3. European Commission (2011). Compendium of the public internal control systems in the EU Member States 2012. URL: http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/2011/compendium_27_countries_en.pdf (дата звернення 11.09.2021).

ДЕЯКІ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Юлія СТЕПАНОВА

Юрій ЛІТВІН

Аналіз кримінального законодавства, що передбачає відповідальність за посягання, пов'язані зі службовим зловживанням, дає змогу констатувати велику кількість неузгодженостей, суперечливих положень у викладенні складів кримінальних правопорушень відповідного виду, що не лише ускладнює розуміння змісту відповідних норм, а й призводить до помилок у кримінально-правовій кваліфікації.

Зокрема, необхідно звернути увагу на надмірну ускладненість формулювань складів кримінальних правопорушень, визначення їх окремих ознак у статтях КК України. Так, вважаємо слушною позицію В. Осадчого, який наполягає на недоцільності визначати поняття “службова особа” у ст. 18 та примітці до ст. 364 КК України [1].

У КК України міститься щонайменше два визначення неправомірної вигоди (ст. 354 та ст. 364-1 КК України). На нашу думку, доцільно користуватись визначенням неправомірної вигоди, викладеним у Законі України “Про запобігання корупції”. Так само у ст. 368-2 “Незаконне збагачення” (визнаної на сьогодні неконституційною) та ст. 369-2 “Зловживання впливом” двічі визначено, кого слід відносити до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Видається, що варто уникати таких повторів, які лише ускладнюють текст і розуміння закону.

Міжнародні антикорупційні документи підкупом національних посадових осіб рекомендують визнавати пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди. У цих документах також йдеться про вимагання як одну з форм корупційної поведінки. Незважаючи на це, законодавець встановив у КК України ще й відповідальність за “прохання надати неправомірну вигоду”. З цього приводу влучно висловлюється О. Дудоров, зазначаючи, що законодавець у черговий раз виконав міжнародно-правові рекомендації “з запасом” [2, с. 310]. Видається, що відповідальність за прохання надати неправомірну вигоду є надмірною криміналізацією, яку слід усунути шляхом повного виключення цієї ознаки з КК України.

Окрім того, доцільно доповнити ст. 368-4 КК України приміткою, в якій визначити поняття “публічні послуги”. Ще однією проблемою слугує невинуватене обмеження законодавцем змісту “істотна шкода”, яка зараз може бути лише матеріальною.

Водночас слід відмітити перевантаженість КК України спеціальними нормами, а окремих статей – кваліфікуючими ознаками. Так, ціла низка статей містить як кваліфікуючу таку ознаку, як “вчинення службовою особою з використанням службового становища” (зокрема, ч. 2 ст. 332, ч. 2 ст. 201 КК України та багато інших). Доцільно виключити цю ознаку з переліку кваліфікуючих, натомість у разі зловживання владою або одержання неправомірної вигоди службовими особами з метою сприяння вчиненню інших кримінальних правопорушень такі діяння слід кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень, задіюючи ст. 364, 368 КК України.

Задля вдосконалення норм КК України доцільно переглянути перелік статей, які передбачають корупційні кримінальні правопорушення, та помістити його до розділу XVII КК України “Кримінальні правопорушення у сфері службової

діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг”. Потребують подальших наукових досліджень і пропозиції щодо виокремлення в Особливій частині КК України розділу “Корупційні кримінальні правопорушення”.

Список використаних джерел

1. Осадчий В. Проблеми відповідальності за окремі злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 3. С. 82–87.
2. Дудоров О. Законодавство про кримінальну відповідальність за корупційні злочини: деякі здобутки і вади. *Правова реформа в сучасних умовах: досягнення і перспективи* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 26 лютого 2016 року). Т. 1. Тернопіль : Вектор, 2016. 384 с.

КРОКИ ЛІКВІДАЦІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Уляна СТОРОЖИЛОВА

Пилип СТОРОЖИЛОВ

Гліб СТОРОЖИЛОВ

Головним підсумком ліквідації корупції в Україні є зміцнення довіри між державою та громадськістю. Важливою передумовою вільного демократичного розвитку суспільства нового покоління в умовах трансформації цифрового управління і забезпечення гласності є:

- ліквідація корупції;

- відкритість діяльності органів влади;

- активізація соціальної політики;

- зміцнення цінностей здійснення демократичного державного управління;

- доступність та прозорість інформації щодо діяльності публічної влади;

- забезпечення підконтрольності та транспарентності влади;

- вільний розвиток відносин між різними учасниками демократичного процесу;

- право громадян на доступ до інформації про діяльність органів влади;

- зміцнення політичної культури;

- можливість підвищення активності та довіри громадян до органів влади;

- зрілість національної політичної еліти.

Такий підхід до визначення ліквідації корупції в Україні та зміцнення демократичних цінностей державного управління нового покоління органів влади потрібно означити як комплексний.

Головними кроками ліквідації корупції в Україні мають стати:

розвиток сучасних цифрових тенденцій;
проведення форсайт-досліджень;
збільшення можливостей комерціалізації;
функціонування ефективної платформи цифрової трансформації органів публічної влади;
підвищення цифрового розвитку та цифрової грамотності суспільства;
підтримка всієї smart-інфраструктури;
поєднання та зміцнення технологій нового покоління;
упровадження бездоганих відносин нового типу між Україною та країнами світу;
прозорість з боку цифрових платформ;
формування особливої культури єдиної політичної online мережі;
розробка нових ефективних і якісних пошукових платформ, соціальних мереж;
гармонізація та досконалість цифрового середовища;
ефективність контролю результатів подолання корупції.

Активізація культури єдиної політичної мережі, цифрова етика бізнесу, розвиток інформаційного online суспільства дає можливість запроваджувати нові організаційні форми органів публічної влади, що будуються не на ієрархічних, а на гіперінформаційних формах організації online управління та мережевих online відносинах без корупції.

Зростання глобального інформаційного середовища, активізація сучасних демократичних цінностей нового покоління, подолання корупції вимагає інноваційних цифрових підходів до здійснення якісних кроків та прозорості функціонування України і сприяє її динамічній трансформації в сучасну, прозору і демократичну країну.

ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Любов ТИМОШЕНКО

Станом на сьогодні у Європейському співтоваристві та й у всьому світі корупція як кримінальне правопорушення є одним з найбільш тяжких кримінальних правопорушень не лише з точки зору обсягу та кількості вчинених, а й з тих, що завдають найбільшої шкоди економіці багатьох країн.

Наприклад, за середніми підрахунками, корупція завдає щороку збитків приблизно на 1 (один) трильйон доларів США. Що стосується країн Європейського Союзу, вони в середньому через корупційні правопорушення втрачають більше 300 (трьохсот) мільярдів євро [1]; [3].

Міжнародне законодавство визначає корупційні правопорушення, виходячи з аналізу поняття корупції, та закріплює такі кримінальні правопорушення у багатьох нормативно-правових актах, зокрема у Кримінальній конвенції про боротьбу з корупцією (2006 р.), Цивільній конвенції про боротьбу з корупцією (2005 р.) тощо.

Кримінальний кодекс України (надалі КК) також приділяє значну увагу корупційним правопорушенням, близько двадцяти статей установлюють кримінальну відповідальність за корупційні злочини, однак окремий розділ, який би був присвячений цим видам кримінальних правопорушень, у КК відсутній.

Для кваліфікації злочину та встановлення відповідальності взагалі важливу роль відіграє суб'єктивна сторона вчиненого діяння.

Основними елементами суб'єктивної сторони у такому випадку є спеціальний суб'єкт та особливість суб'єктивної сторони.

По-перше, наявність спеціального суб'єкта визначено ч. 1 ст. 3 Закону України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня

2014 р.: “особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов’язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов’язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов’язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, – у випадках, передбачених цим Законом; кандидати на пост Президента України та кандидати у народні депутати України, зареєстровані в порядку, встановленому законом...” [2].

По-друге, важливу увагу необхідно приділяти визначенню вини правопорушника, тобто психологічного ставлення до вчинюваних ним дій. У цьому виді злочинів вина характеризується лише прямим умислом, як указує КК України [3].

Отже, при кваліфікації корупційних злочинів слід ретельно досліджувати питання суб’єктного складу, також не меншу увагу потрібно приділяти з’ясуванню наявності інших елементів суб’єктивної сторони, зокрема встановленню мотиву злочину та визначенню його мети, що в окремих випадках КК України встановлює як спеціальну мету.

Список використаних джерел

Кримінально-правова характеристика корупційних злочинів : мультимедійний навчальний посібник. Київ : НАБСУ. URL: <https://uz.dsp.gov.ua/images/pdf/korup/krimpr.pdf>

Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2314-14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

ОКРЕМІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Віктор ТИЩУК

Умови, що сприяють існуванню корупційних ризиків у сфері діяльності державних органів України, пов'язаних із управлінням державними ресурсами, недостатнім рівнем прозорості та принципом єдиноначальності, який наділяє керівництво дискреційними повноваженнями, контактами державних службовців із бізнесовими структурами, а державні органи правоохоронного спрямування впливом на права та свободи громадян, вказують на необхідність формування у свідомості державних службовців основоположних правових та етичних принципів, а саме: верховенства права; доброчесності на публічній службі; негативного ставлення до корупції; невідворотності відповідальності за корупційні правопорушення [1].

Вищезазначені принципи можуть бути сформовані у державних службовців перш за все за рахунок вжиття заходів навчального характеру щодо застосування і виконання положень антикорупційного законодавства.

Цілком зрозуміло, що лише навчанням не обійтися, тут має бути кадрова робота з урахуванням мотиваційних можливостей патріотичного та кар'єрного спрямування, а також матеріально-побутового забезпечення в частині організації безпосередньої діяльності державного органу, соціального захисту, належного розміру грошового та пенсійного забезпечення державних службовців, що є дієвим чинником запобігання корупції.

Крім того, має проводитись комплекс заходів, у тому числі профілактичних, спрямований на ліквідацію причин та умов, що можуть призвести до корупційних правопорушень

або правопорушень, пов'язаних із корупцією, удосконалення державної антикорупційної нормативно-правової бази, підвищення рівня стандартів доброчесності державних службовців.

Окремим напрямом реалізації заходів щодо запобігання та протидії корупції є розроблення рекомендацій для державних службовців з таких питань, як дотримання етичних норм у своїй діяльності, порядок інформування правоохоронних органів про виявлення корупційних проявів серед своїх колег по роботі, а також щодо формування спеціального алгоритму заходів, що запобігатиме корупційним виявам.

Стосовно профілактичних заходів ми погоджуємося з думкою І. Ю. Хомишина, який вважає, що за своїм змістом профілактика є не що інше, як сукупність заходів попереджувального впливу, мета яких полягає у недопущенні появи нових форм корупції [2]. Поряд з цим, беручи до уваги важливе значення профілактики, ми акцентуємо на необхідності проведення загальних та індивідуальних профілактичних заходів у формі роз'яснювальної та консультаційної роботи серед державних службовців.

Оцінка корупційних ризиків та стану запобігання і протидії корупції у діяльності державних органів має важливе значення при коригуванні антикорупційних програм державних органів та зміні стратегії запобігання корупції. Тому постійний моніторинг у цих напрямках має бути обов'язковою складовою заходів щодо запобігання та протидії корупції у діяльності державних органів України.

Узагальнюючи вищевикладене, необхідно зазначити, що заходи, спрямовані на покращення “антикорупційного клімату” у державних органах України, мають сприяти формуванню моральних якостей, ціннісних орієнтацій та світоглядно-психологічних характеристик, які в подальшому будуть спонукати до активного засудження корупційних виявів у відповідному соціально-психологічному оточенні державних службовців.

Отже, запобігання та протидія корупції у діяльності державних органів України має здійснюватися, насамперед, шляхом проведення виховних та профілактичних заходів, оскільки виховні аспекти забезпечують формування правового соціального світогляду, де немає місця корупційним виявам.

Список використаних джерел

1. Антикорупційна програма Служби безпеки України на 2021-2024 роки : наказ Центрального управління Служби безпеки України від 19.04.2021 № 126. URL: <http://ssu.gov.ua/antukoruptsiina-prohrama-2021-2024> (дата звернення: 08.09.2021).
2. Хомишин І. Ю. Профілактика корупційних правопорушень в системі державної служби. *Митна справа*. 2015. № 2(2.1). С. 198–203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2015_2%282.1%29__35 (дата звернення: 08.09.2021).

ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Вадим ТОРІЧНИЙ

Демократія передбачає повну відкритість для громадян, а органи влади в демократичній державі мають бути відкритими – це аксіома. Відповідно, прагнення до максимальної відкритості для громадян є природним, і фінансування програм щодо поліпшення інформаційної складової діяльності державних структур має бути пріоритетним. Імовірно, це покращить їхню діяльність, оскільки людям не треба буде приходити до чиновників і питати, як заповнювати ту чи іншу форму, а громадяни легко зможуть ознайомитися з конкретною інформацією на сайті відповідної державної структури.

До найважливіших належить і проблема зниження корумпованості державних службовців, яка є актуальною не лише для України, але і для багатьох розвинутих країн, також схильних до корупції. Чим менше люди безпосередньо спілкуються з чиновниками, тим менше ймовірність того, що останні матимуть можливість вимагати гроші у громадян, що просять, тому необхідно зробити мінімальну необхідність спілкування між адміністративними структурами та громадянами. Рішення проблеми корумпованості можливо у разі збільшення витрат на інформаційну політику державних інституцій і створення умов, за яких громадянин завжди знатиме, що і як йому робити без допомоги державного службовця, а за допомогою інформації, отриманої на сайті цієї організації.

Державне законодавство є чинним на території всієї країни, а якщо справа стосується регіонального законодавства, то можна вважати, що влада регіону або якогось іншого територіального утворення у змозі створити загальний інформацій-

ний ресурс, який міститиме необхідну для громадян інформацію. Тому впровадження сучасних інформаційних і комунікаційних технологій та інформатизація держуправління на їх основі стає найважливішим моментом у створенні організаційно-технологічної бази реалізації державної інформаційної політики та її перебудови відповідно до сучасних тенденцій розвитку розглядуваної сфери держави:

для більш ефективного інформаційного обслуговування населення;

покращання діяльності системи органів державної влади та місцевого самоврядування;

формування, розвитку й використання загальнодержавної інформаційно-комунікаційної інфраструктури і системи інформаційних ресурсів.

Інформатизацію всіх сфер держуправління загалом визнано одним із пріоритетних напрямів сучасної державної інформаційної політики.

Список джерел

Луценко С. М. Особливості інформаційного забезпечення в державно-управлінській діяльності. *Держава та регіони* : зб. наук. праць. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2010. № 2. С. 41–45. (Серія: Державне управління).

Олійник О. В. Державна політика інформаційної безпеки України. *Юридичний вісник*. 2012. № 4(25). С. 65–69.

Торічний В. О. Інформаційне забезпечення державної політики як найважливіший фактор безпеки держави. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. № 1(55). С. 77–85.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ ЗА РАХУНОК ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ ІДЕНТИФІКАТОРІВ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Олег ФАРІОН

Відповідно до розробленої Антикорупційної програми Державна прикордонна служба України реалізує державну політику щодо протидії корупції та злочинності на державному кордоні через виконання комплексу заходів, спрямованих на створення необхідних умов для неупередженого виконання підпорядкованим персоналом службових обов'язків, створення ефективної системи діяльності уповноважених з питань запобігання та виявлення корупції, нарощення можливості поліграфологічних досліджень тощо [1]; [2]. Установлено, що впродовж останніх років збільшилась кількість випадків внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про виявлені ознаки корупційних правопорушень, виявлено значну кількість осіб та низку злочинних груп, які мали намір залучити військовослужбовців прикордонного відомства України до сприяння протиправній діяльності на державному кордоні. Зросла кількість військовослужбовців Державної прикордонної служби України, яких притягнуто до кримінальної, адміністративної або дисциплінарної відповідальності.

Поширення корупційних виявів на державному кордоні можна локалізувати та зменшити завдяки вчасному виявленню ознак корупції та проведенню превентивних заходів, зміст яких залежить від особливостей детермінуючого впливу явищ, процесів та інших чинників на корупцію.

Її ознаки поділяють на такі групи: перша – використання службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей; друга – прийняття неправомірної вигоди або прийняття її обіцянки/пропозиції для себе чи інших осіб; третя – обіцянка/

пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ст. 3 Закону України “Про запобігання корупції”, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам [2].

Корупційні правопорушення можна ідентифікувати із використанням ознак корупційних діянь, таких, наприклад, як: наявність у посадової особи чи її близьких осіб незадекларованого майна, цінних паперів, нематеріальних активів, доходів, у тому числі подарунків, грошових активів фінансових зобов’язань; наявність у посадовця задекларованого майна, що має вартість, яка відрізняється від достовірних на суму понад 100 прожиткових мінімумів для працездатних осіб; установлення невідповідності рівня життя посадовця, задекларованим ним майну і доходам зі способом життя (наприклад, постійне придбання предметів розкоші, проведення відпусток за кордоном в дорогих туристичних поїздках); вимагання, прохання, одержання посадовцем безпосередньо або через інших осіб для себе чи близьких йому осіб від юридичних або фізичних осіб подарунка; наявність у посадовця у прямому підпорядкуванні близьких йому осіб або прямо підпорядкованих у зв’язку з виконанням повноважень близьких йому осіб.

Інформаційні ознаки корупційних діянь мають взаємозв’язки, а їх сукупність формує систему ідентифікаторів корупційних правопорушень. Використання системи ідентифікаторів корупційних правопорушень із застосуванням інструментів кримінального аналізу надасть можливість підвищити ефективність реалізації державної політики щодо протидії корупції, що є одним зі складових забезпечення безпеки державного кордону України.

Список використаних джерел

1. Біла книга України – 2019. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/Bila-kniga-2020> (дата звернення: 13.09.2021).
2. Біла книга України – 2020. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/1620985335-Bila-kniga-2020> (дата звернення: 13.09.2021).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Наталія ФЕДОРОВСЬКА

Професійна діяльність поліцейських Національної поліції через свою соціальну значущість завжди перебуває під пильною увагою суспільства. Саме тому будь-які вияви корупції в Національній поліції, що стають надбанням гласності, набирають широкого суспільного резонансу і особливо негативно позначаються на її іміджі. З огляду на це особливої актуальності набуває дослідження проблем, пов'язаних з формуванням антикорупційної стійкості поліцейських. Одним з таких питань є антикорупційне виховання курсантів, яке здійснюється в період їх навчання у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання.

У Декларації про поліцію, прийнятій Парламентською асамблеєю Ради Європи 1979 р. (резолюція № 690), викладено правила проходження державної служби в поліції. Серед них окреслені й етичні положення, яких мають дотримуватися працівники поліцейських відомств різних країн, зокрема: поліцейський повинен діяти чесно, неупереджено з почуттям особистої гідності, утримуватись від будь-яких корупційних дій та рішуче протидіяти ним.

Більш конкретні заходи щодо протидії корупції в органах поліції зазначені у “Загальних стандартах боротьби з корупцією в поліцейських підрозділах і службах”, прийнятих на 71-й сесії Генеральної асамблеї Інтерполу (2002 рік, Камерун). Стандарти спрямовані на забезпечення чесності, непідкупності та етичної поведінки працівників поліції при виконанні ними функцій з охорони правопорядку, сприяння розробленню в кожній країні-члені Інтерполу заходів, необхідних для попередження, виявлення, покарання та викорі-

нення корупції у поліції, а також притягнення корумпованих працівників поліції до відповідальності [1].

Антикорупційна програма Національної академії внутрішніх справ на 2020–2022 роки зокрема проголошує, що здобувачі вищої освіти у своїй внутрішній діяльності, а також у правовідносинах із діловими партнерами, органами державної влади, органами місцевого самоврядування керуються принципом “нульової терпимості” до будь-яких проявів корупції і вживатимуть усіх передбачених законодавством заходів щодо запобігання, виявлення, протидії корупції та пов’язаним з нею діями (практикам). Вона є обов’язковою для виконання всіма працівниками та здобувачами вищої освіти НАВС [2, с. 3].

Здобувачі вищої освіти під час виконання своїх обов’язків зобов’язані неухильно додержуватися загальновизнаних етичних норм і вимог: законів України “Про запобігання корупції”; “Про освіту”; “Про вищу освіту”; Правил етичної поведінки поліцейських, затверджених наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179; Антикорупційних програм МВС України та НАВС; організаційно-розпорядчих документів НАЗК, МВС України та НАВС з питань запобігання корупції [2, с. 6–7].

У Національній академії внутрішніх справ інститут кураторства є невід’ємним елементом освітньо-виховного процесу, інструментом додаткового виховного впливу на курсантську молодь. Вагомий вплив на формування професійних якостей майбутніх фахівців-правоохоронців має куратор.

Антикорупційне виховання курсантів навчально-наукового інституту № 3 НАВС здійснюється кураторами навчальних груп у тісній взаємодії зі співробітниками наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції, уповноваженим з антикорупційної діяльності НАВС (О. М. Стрільців), фахівцями групи виховної, соціальної

роботи та дозвілля курсовими офіцерами й психологічною службою.

Антикорупційне виховання як складова антикорупційної освіти – це процес цілеспрямованої, організованої взаємодії і впливу посадових осіб керівного та науково-педагогічного складу вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, а також самих курсантів на свідомість, почуття та волю з метою формування у майбутніх фахівців високих морально-етичних і професійних якостей, антикорупційного свідомості, підвищення рівня їх корупційної стійкості.

Антикорупційну стійкість поліцейських Національної поліції необхідно розглядати як інтегральну якість, що реалізовується у професійній діяльності за допомогою мобілізації сформованих особистісних якостей і виявляється в здатності протистояти корупційним виявам і здійснювати вибір між кримінальною і законотворчою поведінкою на користь останньої. Будучи інтегральним утворенням, антикорупційна стійкість курсантів має певну структуру, яка представлена чотирма компонентами: когнітивним, адаптаційним, ціннісно-мотиваційним і рефлексивним.

Важливу роль в антикорупційному вихованні курсантів може зіграти програма, спрямована на підвищення ефективності формування антикорупційної стійкості. Така програма дозволить вирішити завдання: виявити найбільш ефективні напрями виховної роботи в процесі антикорупційного виховання курсантів; сформулювати ідеї в рамках певних напрямів, що сприятимуть вирішенню протиріч, які виникають у процесі досягнення мети антикорупційного виховання. Бажано розробити програму антикорупційного виховання за допомогою об'єднання і наповнення її основних блоків з подальшим впровадженням її у виховний процес НАВС; удосконаленням на основі діагностики результатів її впровадження у виховний процес.

Список використаних джерел

1. Хань О. Заходи запобігання та протидії корупції в органах поліції. URL: <http://fmd.kh.ua/news/zahodi-zapobigannya-ta-protidiyi-koruptsiyi-v-organah-politsiyi.html>

2. Антикорупційна програма Національної академії внутрішніх справ на 2020–2022 роки : затв. наказом Національної академії внутрішніх справ від 24 лют. 2020 р. № 251. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/pravova-prosvita/osnovi-antikorupciynogo-zakonodavstva-ukrayini/antikorupciyna-programa-nacionalnoyi-akademiyi-vnutrishnih-sprav-na-2016-rik/antikorupciyna-programa-navs-na-rik.pdf>

ЧИ МОЖЛИВО СТВОРИТИ ДІЄВУ МОДЕЛЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ?

Людмила ФІЛЯНІНА

Питання запобігання корупції посідають центральне місце у політиці будь-якої сучасної держави. Корупція – це давно відоме суспільне явище, котре властиве не тільки державам із хиткою економікою, але і урядам, окремим особам, організаціям та економічно стабільним державам. Незважаючи на постійні зусилля багатьох держав і міжнародних організацій щодо її стримування, корупція як етична та юридична проблема існує і в сучасному житті. Одним з основних завдань будь-якої держави є подолання явища корупції не тільки на теоретичному рівні, а й створення дієвої моделі боротьби з корупцією та підвищення відповідальності державних службовців. Економічні наслідки корупції впливають на розвиток держави, її політичний статус на міжнародній арені, тому світова спільнота посилює тиск на розробку та впровадження механізмів щодо прозорості та підзвітності державних службовців. Громадяни завжди розраховують на ефективний фінансовий менеджмент та надання послуг зі сторони державних службовців, дотримання ними доброчесності, прозорості і підзвітності у роботі.

Запобігання корупції починається з того, що держави поділяють спільне бачення і тверду прихильність вжиттю ефективних, практичних кроків для попередження та судового переслідування корупції.

Із середини 1990-х років держави-учасниці ООН визнали існування проблеми корупції та активно співпрацюють як на регіональному, так і міжнародному рівні. Так, у 2003 р. була розроблена та прийнята Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Україна Конвенцію ратифікувала у 2006 р., активною учасницею стала у 2010 р. Відповідно до

Конвенції 2003 р. кожна держава-учасниця (181 держава) розробляє і здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції. Дана політика повинна сприяти участі суспільства та відображати принципи правопорядку, належного управління державними справами та державним майном, чесності, непідкупності, прозорості й відповідальності. Це єдиний універсальний загальнообов'язковий документ, що містить конкретні заходи для запобігання цьому негативному явищу.

До основних заходів Конвенції належать: встановлення і заохочення спільної політики ефективних видів практики, спрямованих на запобігання корупції з можливістю проведення періодичного аудиту на його ефективність; створення спеціального органу чи органів із запобігання корупції, так під час формування державної служби враховуються певні критерії – прозорість конкурсного відбору, достатнє фінансове забезпечення, чесність, бездоганність, справедливість і здібності державних посадових осіб; етичні кодекси (стандарти) поведінки державних посадових осіб – заохочується чесність, відданість національним інтересам, непідкупність, справедливість і неупередженість під час виконання своїх функцій; прозорі державні закупівлі й управління державними фінансами через публічне поширення інформації про закупівельну процедуру, критеріїв відбору й прийняття рішень, правил проведення тендерів та дієві методи контролю; державну звітність, котра дозволяє громадянам отримувати інформацію про механізми прийняття рішень, спрощення адміністративних процедур та звіти про ризики корупції в державному управлінні; незалежність судових органів й органів прокуратури шляхом зміцнення чесності, непідкупності без шкоди для їх незалежності; доброчесність приватного сектору через посилення стандартів бухгалтерського обліку та аудиту, запобігання конфлікту інтересів, заохочення добросовісної комерційної практики, установлення ефективних,

стримуючих цивільно-правових, адміністративних чи кримінальних санкцій за нехтування таких заходів; участь суспільства, а саме: посилення прозорості й сприяння залученню населення до процесів прийняття рішень, ефективного доступу до інформації, створення атмосфери неприйняття корупції; запобігання відмиванню коштів через регулювання та нагляд за банківською діяльністю та небанківськими фінансовими установами з метою запобігання відмиванню коштів у будь-якій формі.

В Україні впродовж останніх років проводиться активна робота з впровадження політики антикорупційних програм на основі оцінки наявних корупційних ризиків, здійснюється моніторинг і контроль за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності уповноважених осіб, а також контроль за дотриманням даними особами обмежень щодо запобігання корупції. Так, наприклад, Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК) за фактами порушення вимог відповідного законодавства у 2017 р. було складено і направлено до суду 159 протоколів про адміністративне порушення у 2018 р. – 471, у 2020 р. – 128 протоколів про адміністративне порушення та складено і направлено 245 обґрунтованих висновків про виявлення ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-1 КК України [1]. Наша держава повсякчас займається питаннями підвищення рівня доброчесності серед державних службовців і громадськості, налагоджує ефективну комунікацію щодо підтримки антикорупційних реформ, веде роботу щодо вдосконалення контролю за фінансами політичних партій.

Отже, немає простих рішень, котрі можна застосувати у запобіганні корупції. Щоб перетворити розмову на дію, державам доцільно популяризувати міжнародно визнані стандарти, спонсорувати програми реформування та сприяти побудові транскордонного співробітництва, займатися дипло-

матією на високому рівні та посилювати роль громадянського суспільства, засобів масової інформації та ділової спільноти у запобіганні корупції.

Використане джерело

Національне агентство з питань запобігання корупції. Звіт за 2020 рік. URL : <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/NAZK-Zvit-za-2020-rik-15.04.2021-1.pdf> (дата звернення: 27.08.2021).

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ МИТНИКІВ ЯК ЗАПОРУКА ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ: ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС

Олександр ФРАДИНСЬКИЙ

У теорії та практиці антикорупційної боротьби одним із важливих, а можливо і вирішальних чинників, який суттєво обмежить на практиці корупційні вияви на митному кордоні, є забезпечення гідного соціального захисту митників. 24 червня 1811 року було видано Маніфест імператора Олександра I “Установлення митного управління по Європейській торгівлі” (далі – Маніфест), у якому чи не вперше у історії митної служби Російської імперії було передбачено суттєвий, говорячи сучасною мовою, “соціальний пакет”, що врегульовував оплату праці, гарантував пенсійне забезпечення та встановлював додаткову мотивацію у заохоченні митників.

У Маніфесті зазначалося, що для оплати служби митників створювався спеціальний зарплатний фонд, який формувався за рахунок відрахувань із адміністрованих до державної казни митних платежів. Усього на утримання митників планувалося витратити 5 % від загальних митних надходжень, із яких 4 % мало йти на виплати зарплат і премій, а 1 % перетворювався у інвестиційний капітал для фінансування пенсійного забезпечення посадовим особам митниці.

Система додаткових премій формувалася за рахунок сум, отриманих від продажу конфіскованого товару та нарахованої пені за порушення митного законодавства. Із цієї величини 20 % йшло на виплати пенсій службовцям митниці, а решта 80 % розподілялися на три різні частини між митниками й особами, які залучалися до виявлення контрабанди. Дві третини цих коштів використовувалися як винагорода мит-

никам, які власне затримали контрабанду. Водночас, їхній безпосередній керівник отримував свою винагороду більшу у півтора чи два рази, а митники-підлеглі – у рівних долях. Одна третина розподілялася між вищими чиновниками митниці – управляючим митним округом, керуючим, членами та чиновниками митниці.

Бюджет пенсійного забезпечення тогочасних митників формувався за рахунок 20 % від величини нарахованих штрафів і пені та 1 % від щорічного надходження митних платежів до державної казни. Зазначений капітал носив цільовий характер використання та не міг бути застосований ні на які інші цілі. Право на отримання пенсії мали чиновники митної служби, які відзначилися своєю сумлінною службою, а у разі їх смерті – виплата пенсій здійснювалася їх вдовам і дітям (до досягнення останніми повноліття).

Для визначення суми пенсійного забезпечення використовувався певний механізм: грошове утримання чиновника за останні три роки перед виходом його на пенсію додавалося та ділилося удвічі – це і була річна сума пенсії. Для отримання цієї пенсії необхідно було сумлінно відслужити не менше 30 років, а за кожен понаднормовий рік додавалося ще 5 %. На таких же умовах призначалася пенсія чиновникам, які отримали травми та каліцтва під час виконання своїх посадових обов'язків, що унеможливлювали подальшу службу на митниці.

У разі смерті митника, який сумлінно пропрацював на службі 30 і більше років, його рідним призначалася пенсія, яка становила половину суми від тієї пенсії, яку отримував покійний. Термін призначення пенсії для вдів встановлювався до їх смерті чи повторного заміжжя, а для дітей – до досягнення ними повноліття. У тому випадку, коли чиновник митниці помирає, не прослуживши 20 років, то їх вдовам і дітям, виплачувалася разова допомога у розмірі річного (піврічного) грошового утримання покійного за рішенням керів-

ництва митної служби. Призначення пенсій митникам здійснювалося за погодженням із Міністром фінансів та мало на меті уникнення фінансових зловживань.

Використане джерело

Полное собрание законов Российской империи. Первое собрание (1649–1825). Том 31. Закон № 24684. URL: http://www.nlr.ru/e-res/law_r/content.html

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА: ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

Юлія ФРАНЧУК

На даному етапі розвитку ми знаємо, що однією з проблем суспільства є корупція, яка споконвічно залишається однією з найболючіших соціальних хвороб. Це явище гальмує процес еволюції правової системи держави та разом із тим унеможливує наближення України до передових світових показників рівня життя. Тому в процесі демократичних перетворень одним із пріоритетних завдань є подолання корупції, а саме: формування антикорупційної політики.

Дослідженням аспектів державної антикорупційної політики в Україні присвячена низка робіт таких вітчизняних учених, як: В. Журавський, М. Камлик, Я. Кашуба, О. Маркєєва, М. Мельник, Є. Невмержицький, О. Рудик, А. Сафоновенко, В. Циганков, а також закордонних громадських діячів: А. Ослунда, М. Йованович, Х. Мінгареллі, К. Ланчінскаса.

Сьогодні процес формування та реалізації антикорупційної політики є одним з ключових завдань влади в Україні, тому від правильного розуміння її суті та значення залежить результативність заходів, що вживаються для мінімізації проявів корупції.

Під антикорупційною політикою Д. Г. Заброда розуміє передбачений законами та підзаконними нормативно-правовими актами комплекс правових, економічних, освітніх, виховних, організаційних та інших заходів, що формуються і реалізуються органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськістю з метою виявлення, припинення фактів корупції та усунення її детермінант, відновлення порушених прав і законних інтересів фізичних, юридичних осіб та держави [1, с. 103]. Зі свого боку С. Лазаренко вважає, що провідним принципом усієї антикорупційної політики має

бути постійне підвищення ризиків, вартості втрат і рівнів нестабільності для залучених до корупції державних посадовців, представників бізнесу та громадян. В Україні корупція виявляється, передусім, у формі зловживань в органах державної влади, яким сприяють такі фактори, як: широкі дозвольно-розпорядчі повноваження посадових і службових осіб; низька ефективність і невідповідність правоохоронної системи визначеним вимогам; велика кількість дозвоільних документів, податків і зборів; правовий нігілізм; бюрократизм на державній службі.

Питання формування та реалізації антикорупційної політики у вітчизняному законодавстві регулює Розділ III Закону України “Про запобігання корупції”. Відповідно ч. 3 ст. 18 даного Закону антикорупційна стратегія розробляється Національним агентством на основі аналізу ситуації щодо корупції, а також результатів виконання попередньої антикорупційної стратегії [2].

Першим документом, який можна підвести під категорію національної антикорупційної стратегії, стала Національна програма боротьби з корупцією від 10.04.1997 [3, с. 5]. У 2011 році розпочався процес оновлення антикорупційного законодавства та приведення його відповідно до міжнародних норм. Прийняття Закону України “Про засади запобігання та протидії корупції” сприяло зміцненню антикорупційної законодавчої бази України, проте цей закон був лише черговою спробою створити нормативно-правові засади для запобігання та протидії корупції [4, с. 40].

У процесі формування та реалізації антикорупційної політики в Україні значна роль належить визначенню стратегії, тактики та конкретних заходів антикорупційної діяльності. Розробка і координація впровадження Антикорупційної стратегії є відповідальністю Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), закріпленою за ним на законодавчому рівні. На даний час прийнято за основу Про-

ект Закону України “Про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки”, яким пропонується затвердити Антикорупційну стратегію на 4 роки, що базуються на поєднанні двох підходів: подальше удосконалення загальної системи запобігання та протидії корупції; мінімізація та її подолання у найбільш пріоритетних соціальних сферах. Також необхідно зазначити, що даний Проект Закону пропонує внести зміни до деяких положень Закону України “Про запобігання корупції” з метою підвищення ефективності механізмів моніторингу та координації реалізації державної антикорупційної політики [5].

Визначаючи пріоритетні напрями антикорупційної політики, не слід нехтувати думками міжнародних громадських діячів, зокрема С. Роуз-Аккерман наголошує на тому, що антикорупційна політика буде ефективнішою в разі впливу міжнародних організацій шляхом використання різних програм розвитку, контролю за “відмиванням грошей” і за доходами високопосадовців.

Корупція досі залишається проблемою на глобальному рівні та потребує суттєвих змін і негайного втручання. Розробка та реалізація антикорупційної політики в державі дозволить мінімізувати причини та виключити умови, які сприяють поширенню корупції у різних сферах суспільства. Ураховуючи те, що корупція без постійної протидії їй має здатність розповсюджуватися, необхідно не тільки вдосконалення антикорупційного законодавства, а й підвищення правосвідомості у населення шляхом поширення знань про корупцію, причини її виникнення та поширення, засади попередження та протидії даному явищу.

Список використаних джерел

1. Заброда Д. Г. Поняття державної антикорупційної політики. *Право і безпека*. 2012. № 2. 105 с.

2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.

3. Кустова Т. Стан наукового дослідження проблеми формування й реалізації антикорупційної політики в системі державної служби. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2016. Вип. 2. С. 1–10.

4. Ткаченко І. В. Проблемні питання формування та реалізації державної антикорупційної політики на сучасному етапі розвитку політичної системи України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Політологія*. 2017. Вип. 2. С. 38–42.

5. Про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки : Проект Закону. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/199198.html>

ВИВЧЕННЯ СТАВЛЕННЯ ДО ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ СЕРЕД КУРСАНТІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

Сергій ХАЛИМОН

Валерій ХІМІЧ

Олександр ДЕНИСЮК

Вивчення громадської думки “Publika opinio” є важливим інструментом з’ясування ставлення до подій або явищ громадського життя як сукупної свідомості окремих індивідів, об’єднаних у суспільні групи, які пов’язані спільністю інтересів. Соціологія досить активно використовує такий інструмент, як опитування – метод збирання первинної соціологічної інформації. Ефективно результати цього методу використовують правники-кримінологи, значна частина наукових досліджень містять результати соціологічних опитувань, які допомагають формувати обґрунтовані висновки щодо можливості подолання того або іншого негативного явища.

Одна із ключових реформ на шляху побудови правової держави в Україні є антикорупційна реформа. Маючи прогресивне антикорупційне законодавство, ми не спостерігаємо суттєвого ефекту в подоланні корупції. Однією із причин “слабких успіхів” України на шляху подолання корупції є ставлення (сприйняття) українським суспільством як корупції, так і імплементованих інструментів боротьби з нею.

Очевидно, що успіх будь-яких реформ залежить від майбутнього покоління. Курсанти Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького є частиною майбутнього покоління, що формуватиме національну стійкість та безпосередньо братиме участь у протидії корупції на державному кордоні. Отже, дослідницький інтерес становить з’ясування ставлення курсантів акаде-

мії до викривачів корупції. З цією метою авторським колективом було розроблено анкету-опитувальник, що налічувала 11 закритих запитань, які передбачали варіанти відповідей, розміщених в Google-Forms. В опитуванні взяли участь курсанти 1–4-х курсів, 1–3-го факультетів, загальна кількість опитаних 1 222 особи: представників факультету безпеки державного кордону (№ 2) – 477 (39,1 %); факультету правоохоронної діяльності (№ 3) – 423 (35,1 %); факультет забезпечення оперативно-службової діяльності (№ 4) – 322 (26,1 %).

За даними Національного агентства запобігання корупції (станом на 2017 рік), в Україні суспільне ставлення до викривачів корупції переважно є негативним, а культура викривання корупційних дій лише зароджується [1]. Попередні результати опитування представників різних груп (поліція, прикордонники, представники Служби безпеки України, органів виконання покарань, державні службовці та пересічні громадяни) засвідчили, що 51,6 % від опитаних вважають, що викривачі виконують важливу місію, 9,4 % не схвалюють їх життєву позицію і відповідно діяльність і 39 % ставляться до них нейтрально [2].

Про існування такого інституту знають в органах поліції 46 із 70 опитаних. Із 96 представників ДПСУ 76, що складає 79,2 %. 10 з 11 (90,9 %) представників СБУ знають про існування інституту викривачів. Державні службовці – 55 (90,2 %) з 61 – також поінформовані про його існування. Серед представників органів виконання покарань таких 22 (73,3 %) також володіють такою інформацією. В опитуванні взяли участь 83 пересічних громадянина, 27 (32,5 %) із яких повідомили, що вони не знають про існування інституту викривачів.

Нам було цікаво з'ясувати, як сприймають інститут викривачів корупції курсанти академії та яка існує відмінність щодо цього між курсами навчання та факультетами.

Отримані результати виявились такими.

Середньозважена кількість осіб, які брали участь в опитуванні, за курсами навчання майже однакова: перший курс – 25,1 %; другий – 24,8 %; третій – 26 %; четвертий – 24 %.

На питання, чи відомо вам про існування в Україні інституту викривачів корупції, 56,2 % опитаних відповіли ствердно, решта 43,8 % не знають про існування такого інституту.

Серед першокурсників обізнаними в існуванні інституту викривачів виявились 137 (44,8 %) осіб, а 169 (55,2 %) не знають про його існування. На другому курсі 188 (61,8 %) опитаних указали, що знають про існування такого інституту, а 116 (38,2 %) відповідно не знають. На третьому курсі таких, що знають про інститут викривачів, виявилось – 201 (62,6 %), і необізнаних – 120 (37,4 %). На четвертому курсі обізнаних – 163 (55,2 %) і необізнаних – 132 (44,7 %). Наведені результати не дають можливості простежити очевидну тенденцію, адже різниця в значеннях між першим та четвертим курсом складає лише 10 пунктів. Загалом більше третини курсантів усіх курсів навчання не володіють достатніми знаннями про інститут викривачів. Четвертий курс менш обізнаний, ніж третій, і більше, ніж перший та другий.

Також ми порівняли результати відповідей між факультетами. 237 (49,7 %) курсантів факультету № 2 вказали, що знають про інститут викривачів, 240 (50,3 %) – відповідно не знають. Курсанти факультету № 3 дали такі відповіді: знають 265 (62,6 %), не знають 158 (37,4 %). Факультет № 4: знають 185 (57,4%), не знають 137 (42,5%).

Як бачимо, найвищий показник обізнаності серед курсантів факультету № 3, де готують фахівців за спеціальністю 262 “Правоохоронна діяльність”. Проте вважаємо, що такий показник обізнаності навіть серед курсантів факультету № 3 є недостатнім.

На питання, чи спроможний інститут викривачів знизити рівень корупції, курсанти дали такі відповіді: 52,4 % вірять у

таку спроможність, 37,2 % вважають, що частково, і 10,4 % поставили це під сумнів.

Важливо було з'ясувати, яке ставлення у майбутніх правоохоронців до викривачів корупції. 67,5 % опитаних вважають, що викривачі виконують важливу роботу, 24,7 % ставляться до них нейтрально і 7,6 % не схвалюють їхню життєву позицію. Отримані результати насправді є дуже позитивними, адже вони свідчать про те, що прийдешнє покоління правоохоронців сприймає викривачів корупції не так, як значна частина населення України (негативно), про що нами було відзначено раніше.

Інше питання також частково підтверджує наше переконання, адже майже половина, тобто 49,6 % курсантів готові бути викривачами корупції, вагаються у такому виборі 34,1 % і відмовляються від такої участі 16,3 % опитаних курсантів.

Що може стати перепорою на шляху викриття корупції? Не вдаючись у психологічні аспекти сприйняття цього інституту суспільством, ми виділили лише чотири основні причини, що лежать на поверхні і не потребують якогось ґрунтовного пояснення. 1. Вважаю, що це не моя справа (39,5 %). 2. У нашій країні відсутній належний захист викривачів (27 %). 3. Суспільство не готове сприймати такі дії як позитивні речі (19,7 %). 4. У нашій країні відсутні позитивні приклади діяльності викривачів (13,7 %). Отже, домінувальним є те, що значна частина тих, хто не бажає бути викривачем, не сприймають такі дії як суспільно-корисні, а також майже третина вважає, що відсутність належного захисту викривачів може вплинути на їх подальше життя. І само собою, відсутність позитивних прикладів діяльності (постдіяльності) також відштовхує від участі у викритті корупції. Маються на увазі ті негативні наслідки, які відбуваються після набуття статусу викривача (переслідування, звільнення, відторгнення колективом тощо).

На жаль, у медіапросторі ми можемо спостерігати саме факти переслідування викривачів корупції, і вони є кричу-

щими та мають наднегативний вплив на формування антикорупційної культури.

Лише 37,7 % опитаних курсантів вважають, що держава спроможна захистити викривачів корупції, 17,8 % повністю поставили під сумнів таку можливість, а ще більше – 44,5 % вважають, що лише частково можна сподіватися на захист викривачів.

З наведеного ми бачимо, що майже половина опитаних готові сприймати поведінку викривачів. Проте інша частина до цього не готова. Це пов'язано також і з психологією суспільної моралі, адже її інерційність не дозволяє швидко сприймати нові явища, які засуджувались протягом багатьох років. Не є таємницею те, що за часів радянського союзу культивувався культ ненависті до секретних помічників, які як в лексиконі правоохоронців, так і субкультурі нерідко називалися “сексот”, “стукач”, надаючи цьому явищу негативного етичного забарвлення.

Список використаних джерел

1. Інститут викривачів є важливим запобіжником виникнення та поширення корупції в суспільстві. *Юридична Газета*. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/shcho-vi-znaete-pro-institut-vikrivachiv.html> (дата звернення 01.09.2021).

2. Халимон С. І. Викривачі корупції: моніторинг ставлення українців : *Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації* : збірник тез доп. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті члена Правління Кримінологічної асоціації України, професора Тетяни Андріївни Денисової (м. Харків, 16 квітня 2021 року) / МВС України, Харківський національний університет внутрішніх справ, Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2021. С. 157–159.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Ольга ХЛІВНЮК

Перша Всеукраїнська науково-практична конференція “Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції” – це вагомий науковий захід, що надасть можливість обговорити нагальні проблеми з превенції та протидії корупційним виявам у секторі безпеки і оборони, окреслити шляхи їх подолання у професійному експертному середовищі, почути думки щодо удосконалення відомчої антикорупційної політики як провідних науково-педагогічних працівників, так і практиків.

Реалізація послідовної відомчої антикорупційної політики, досягнення суттєвого прогресу у запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженої та системної діяльності щодо зниження корупційних ризиків є одним з основних векторів діяльності Державної прикордонної служби України, що передбачає поєднання заходів організаційного, інформаційно-роз’яснювального та кадрового спрямування.

Для реалізації державної політики у сфері запобігання та виявлення корупції в Адміністрації Держприкордонслужби наприкінці 2020 року створено функціонально незалежний уповноважений підрозділ з питань запобігання та виявлення корупції – управління запобігання та виявлення корупції. За стислий проміжок часу створено вертикаль територіальних підрозділів запобігання та виявлення корупції, забезпечено комплектування персоналом, якому надано допомогу у професійному становленні. Особливе місце у розбудові ефективної системи запобігання корупції посідає підвищення кваліфікації персоналу відомчих територіальних уповноважених

підрозділів. З цією метою в Антикорупційній програмі Державної прикордонної служби України на 2020–2022 роки заплановано щорічні навчально-методичні збори із зазначеною категорією персоналу. Разом з тим поширення коронавірусної хвороби внесло певні корективи в плани. У травні поточного року управлінням запобігання та виявлення корупції вперше було проведено такі збори у режимі відеоконференції. Крім цього, співробітниками управління запобігання та виявлення корупції організовано щомісячне проведення занять з персоналом територіальних уповноважених підрозділів у відеорежимі. Заняття, які спрямовані на підвищення професійного рівня зазначеної категорії персоналу відомства, в обов'язковому порядку мають мультимедійне супроводження та містять перелік кейсів (практичних ситуацій), що підлягають розгляду та обговоренню під час його проведення.

З метою оперативного реагування на можливі прогалини у знаннях антикорупційного законодавства персоналом Служби нами створено офіційну сторінку у соціальній мережі Facebook, на якій вже розміщено понад 150 інформаційних повідомлень антикорупційного спрямування.

Окремий акцент під час розбудови відомчої ефективної системи запобігання та виявлення корупції було зроблено на проведення на постійній основі інформаційних кампаній, спрямованих на ознайомлення персоналу Служби з положеннями та вимогами антикорупційного законодавства, закріплення сталої мотивації персоналу відомства щодо свідомої доброчесної поведінки, несприйняття корупції в усіх її виявах, а також формування активної громадянської позиції. Реалізація зазначених інформаційних кампаній відбувається із залученням до процесу комунікації персоналу територіальних уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції, а також відомчих засобів масової інформації.

Хочу зазначити, що під кожен інформаційну кампанію розробляється окремий інструментарій, який має на меті на-

повнити захід змістовними, цікавими, легкими для сприйняття та запам'ятовування персоналом відомства інформаційними матеріалами та охопити максимальну кількість військовослужбовців і працівників Служби. Наприклад, у червні цього року в Службі проводилася така кампанія під гаслом: “Конфлікт інтересів стосується кожного”, під час якої було:

презентовано відеоролик “Конфлікт інтересів – стосується кожного”;

забезпечено поширення серед персоналу навчально-методичного матеріалу “Типові ситуації конфлікту інтересів в органах Держприкордонслужби”;

розповсюджено пам'ятку “Конфлікт інтересів – стосується кожного”;

розміщено серію ілюстрацій щодо можливих типових ситуацій конфлікту інтересів у персоналу Служби на відомчій сторінці управління у соцмережі Facebook;

проведено “Тиждень запитань та відповідей” на сторінці управління в соцмережі Facebook з використанням сервісу Messenger, під час якого персонал отримав роз'яснення стосовно питань щодо врегулювання та запобігання конфлікту інтересів.

У той же час виникла необхідність визначити інструменти, спираючись на які можна як планувати проведення інформаційних кампаній, наповнюючи їх зміст залежно від відповідних потреб і прогалин у знаннях антикорупційного законодавства персоналу, так і отримувати зворотній зв'язок про ефективність проведених заходів. З цією метою у 2020 році у відомстві було двічі проведено анонімне онлайн-опитування персоналу з використанням інструментарію Google forms. Загалом в опитуваннях взяло участь 40 153 респонденти. Також здійснено анонімне онлайн-опитування осіб, які перетинають державний кордон та осіб, які проживають у прикордонні, основною метою якого стало визначення рівня культури виконання прикордонниками завдань з охорони

кордону та можливого втягування їх в протиправну діяльність. З метою визначення тенденцій щодо змін у ставленні персоналу до виявів корупції у період з 18 по 24 жовтня цього року проведено чергове анонімне опитування персоналу з використанням інструментарію Google forms.

Результати опитувань надають змогу керівництву Держприкордонслужби зосередити увагу на підрозділи, де зафіксовано підвищені корупційні ризики, а також врахувати отриману інформацію під час поточного та перспективного планування діяльності з питань запобігання та виявлення корупції у прикордонному відомстві.

Подальші перспективи розбудови ефективної системи запобігання та протидії корупції у прикордонному відомстві вбачаються у напрацюванні ефективних антикорупційних інструментів задля досягнення єдиної мети – закріплення сталої мотивації персоналу відомства щодо свідомої доброчесної поведінки, несприйняття корупції в усіх її виявах.

Окремо хочу зазначити, що тільки спільними зусиллями ми можемо ефективно протидіяти корупційним виявам, зруйнувати підґрунтя для цього ганебного явища.

Кожен з нас – військовослужбовець Держприкордонслужби, представник іншого правоохоронного органу або пересічний громадянин – зацікавлений у найефективнішому результаті протидії корупції, який можна досягти тільки у взаємній співпраці. Ми прагнемо створити сприятливі умови для взаємодії з питань запобігання та протидії корупції з іншими правоохоронними органами, представниками громадських організацій та об'єднань, щоб спільно закласти дієве підґрунтя нульової толерантності до корупції у всіх її виявах як у громадян України, так і в іноземців, які подорожують.

Бажаємо всім учасникам Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції плідної роботи, активного обміну думками, досвідом і здобутками!

ТОТАЛЬНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ОСНОВНИЙ МЕТОД ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ОДНОГО ІЗ ВИДІВ КОРУПЦІЇ (НАДАННЯ ТА ОТРИМАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ)

**Ольга ЦАРЕНКО
Андрій КУЦЕНКО
Анна КУЦЕНКО**

Український досвід та аналіз незалежних фахівців на фоні статистики впливу корупції на держаний апарат управління свідчить про незадовільний стан. Високий рівень корупції гальмує ефективність державного апарату або взагалі блокує його. З появою неконтрольованих електронних коштів корупційний вияв може вийти на новий рівень. Корупція не тільки руйнує державний апарат, а також погіршує життя середньостатистичного українця.

Найпоширеніші категорії осіб ризику отримання неправомірної вигоди є державними службовцями та уповноваженими особами. Водночас найнезахищені сфери, які можуть піддаватися корупції локального рівня, це освітні та військові установи, заклади медицини й органи надання адміністративних послуг.

Багато віків держава та її управління боролися з виявами корупції. Один із видів корупції доволі легко подолати, дотримання тотального контролю та збільшенням санкцій до осіб, що надають та отримують неправомірну вигоду, та за спробою цього. Тотальний фінансовий контроль надасть змогу розвиватись державі набагато ефективніше, а середньостатистичному українцю надасть змогу жити в демократичній державі. Адже виконання основних законодавчих актів неможливе, оскільки основна вимога, а саме верховенство права, не до-

тримується, через те цю вимогу замінює надання неправомірної вигоди.

Для проведення такої реформи та запровадження тотального фінансового контролю потрібне створення незалежної структури щодо фіксації та дотримання норм контролю. Також для зменшення корупційного прояву потрібно використовувати досвід передових країн, у цілому сприяти збільшенню рівня прозорості та відкритості влади як на місцях, так і загалом у державі.

На нашу думку, тотальний контроль фінансів посадових осіб різних ланок, а також перекваліфікація санкцій за статтею 368 Кримінального кодексу України дозволить зменшити вияви одного із найбільш розповсюджених методів та способів корупції.

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

**Ольга ЦАРЕНКО
Ян ХВЕСІК
Павло ГУБСЬКИЙ**

Реалії сьогодення щодо статистичних показань корупційних дій залишаються вкрай невтішними. За показниками, що наведені за Індексом сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI), Україна посідає 117 місце зі 180 країн у списку з 33 балами зі 100 можливих. Частина населення не може уявити світ без корупції, а мовчання тільки вселяє впевненість у завтрашньому дні людям, які безпосередньо задіяні в її схемах. Перед державною владою, яка зацікавлена у подоланні корупції (щодо унеможливлення за певні неправові діяння отримати місце в навчальному закладі, просування по службі, вирішити питання у суді на свою користь) повстало питання про її викорінення різними методами і способами. Одним із цих способів став інститут викривачів корупції.

01.01.2020 набув чинності Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про запобігання корупції” щодо викривачів корупції від 17.10.2019 № 198-IX, у якому наведено визначення “викривач”.

Викривач – це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв’язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які

є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

На дану особу покладаються певні права щодо своєї захищеності та анонімності, а також певні гарантії, тобто вона перебуває під захистом держави. Проте цілком очевидним є те, що такий запроваджений варіант боротьби з корупцією досі не працює на належному рівні. На нашу думку, однією з основних проблем є низький рівень антикорупційної освіти громадян, яка доволі затребувана у теперішній час. Не менш важливим є рівень поінформованості громадян щодо механізму роботи даного інституту, їх прав та гарантій захищеності, процедури повідомлення про відомі факти вчинення корупції. Окрім того, причиною є індивідуальне ставлення осіб до навколишніх процесів, які відбуваються як всередині країни, так і зовні.

Не слід забувати про позитивні моменти, – за повідомлення про корупційний злочин розмір винагороди становить 10 % від грошового розміру предмета корупційного злочину або розміру завданих державі збитків від злочину після ухвалення обвинувального вироку суду, але розмір винагороди не може перевищувати трьох тисяч мінімальних заробітних плат, установлених на час вчинення кримінального правопорушення.

Як висновок, слід зауважити, що такий варіант боротьби з корупцією шляхом залучення викривачів в майбутньому має досить великі перспективи в антикорупційній політиці України та певною мірою допоможе подолати вияви антиправових дій насамперед в нашій державі.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОВЖИВАННЮ ПОВНОВАЖЕННЯМИ ОСОБАМИ, ЯКІ НАДАЮТЬ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ

В'ячеслав ЧЕРНИШ

Питання запобігання злочинності є основним елементом у системі кримінологічних заходів протидії актам соціально шкідливої антисоціальної поведінки, що тягнуть настання суспільно небезпечних наслідків і завжди було в центрі наукового дискурсу видатних вчених-просвітителів як минулого, так і сьогодення.

Дослідженням питань, пов'язаних з науковою розробкою кримінологічних заходів запобігання злочинності, займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені кримінологи, як: О. М. Джужа, А. Б. Сахаров, Л. М. Сукмановська тощо.

Так, наприклад, О. М. Джужа вважає, що терміни “запобігання”, “профілактика”, “попередження” злочинності є взаємозамінними синонімами, так чи інакше семантичне навантаження вказаних понять спрямоване на убезпечення від негативних соціальних явищ, їх попередження. Водночас різне за змістом тлумачення таких понять окремими вченими кримінологами є надуманим. Для справжнього попередження злочинів необхідно виходити з більш широких позицій: економічних, соціально-політичних, моральних, психологічних, правових тощо [1, с. 108].

А. Б. Сахаров вважає вказані терміни взаємозамінними, при цьому кримінологічна типологізація заходів щодо запобігання, попередження, профілактики злочинності є штучною та суперечливою [2, с. 17].

Л. М. Сукмановська застосовує замість вищезгаданих понять термін “боротьба зі злочинністю”, що, на її думку,

найбільш повно відображає увесь комплекс превентивно-запобіжних заходів протидії таким суспільно негативним явищам, як злочин [3, с. 235–237].

На нашу думку, запобігання злочинам є фундаментальним процесом, що створює передумови, які виключають злочинність загалом як соціально негативне явище. Серед наукових точок зору вчених-кримінологів відсутні наукові дослідження щодо загальносоціальних заходів запобігання зловживанню повноваженнями особами, які надають публічні послуги.

У даному контексті необхідно виходити з соціально обумовленої природи причин та умов, що детермінують дане кримінальне правопорушення.

Загальносоціальними заходами запобігання кримінальному правопорушенню, визначеному ст. 365-2 Кримінального кодексу України, є відповідна група попереджувальних, запобіжних заходів, спрямованих на усунення загальних (зовнішніх) факторів цього кримінального правопорушення, що має на меті усунути загальносоціальні суспільні протиріччя в діяльності кожного окремого суб'єкта, визначеного в диспозиції досліджуваної статті. Насамперед це мінімізація дії таких детермінантів, як економічні, політико-правові, організаційно-управлінські, соціально-психологічні.

Ураховуючи корисливий мотив зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, загальним без виключення для всіх суб'єктів даного злочину є створення економічних механізмів отримання легального “заробітку”, “доходу” від професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, яка б значно “перевищувала” рівень матеріальної вигоди отриманої від зловживання службовими повноваженнями.

Підсумовуючи, зазначимо, що ефективна кримінологічна протидія досліджуваному високолатентному суспільно небезпечному кримінальному правопорушенню можлива лише

за умов масштабних, системних і послідовних трансформацій у всіх сферах суспільно-політичного життя. Заклавши такий “фундамент” на загальносоціальному рівні та створивши умови для нормального, гармонійного розвитку особистості, стає можливим виявлення та нейтралізація детермінантів вказаного кримінального правопорушення.

Список використаних джерел

1. Кримінологія : підручник / О. М. Джужа та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужа. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 613 с.
2. Теоретические основы предупреждения преступности / Ю. М. Антонян и др. Москва : Юрид. лит., 1977. 256 с.
3. Сукмановська Л. М. Профілактика правопорушень як форма боротьби з проявами тероризму. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. С. 235–237.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Артем ЧОРНИЙ

Одним з пріоритетних завдань, які стоять перед нашою державою та суспільством, є проблема протидії корупції, а саме пошук ефективних правових й організаційних механізмів, здатних її обмежити. Це питання на загальнодержавному рівні визнано одним з основних та вимагає реалізації дієвої політики протидії у вищезазначеній сфері. Однією з ключових загроз національній безпеці на сучасному етапі є корупція у секторі безпеки. Корумпованість людей у погонах підриває рівень довіри населення до силового блоку України в цілому, загрожує фундаментальним принципам функціонування держави в сучасному світі, загрожує безпеці її громадян та якісному забезпеченню демократичного самоврядування та сприяє посиленню вразливості держави із середини від впливу потенційної небезпеки. Показовим є досвід низки європейських держав щодо ефективної протидії у цій сфері. Для цих країн перелік корупційних злочинів є досить типовим: корупційні схеми щодо працевлаштування, шахрайство щодо обігу державних коштів, незаконне заволодіння державним майном у результаті зловживання службовим становищем, захоплення земельних ділянок, упередженість під час проведення тендерних закупівель, одержання посадовцями хабарів тощо.

У Німеччині державна політика у сфері боротьби з корупцією ґрунтується у напрямі знищення фінансової бази злочинних угруповань, шляхом створенням відповідного правового базису з метою недопущення відмивання “брудних” грошей та проведення конфіскації майна. Для усіх категорій державних службовців передбачена відповідальність за не-

правомірність дій під час виконання покладених повноважень. Державний службовець зобов'язаний доповідати про усі протиправні діяння, які йому стали відомі, насамперед щодо корупційних виявів. Максимально удосконалено нормативно-правову базу щодо отримання подарунків (дозволяється отримувати на суму до 10 євро) [1]. Румунія характеризується найагресивнішою політикою у сфері боротьби з корупцією. У країні створено Національний антикорупційний директорат, до повноважень якого належить виявлення та розслідування корупційних правопорушень. Законодавство надає можливість щодо перевірки спадку особи, яку підозрюють у корупційних виявах, у разі доведення яких майно підлягає обов'язковій конфіскації. Польща випереджає Україну в антикорупційному рейтингу аж на 100 позицій. У Польщі боротьба з корупцією включає три інституції: Агенція внутрішньої безпеки, Центральне антикорупційне бюро та Центральне слідче бюро поліції. Ці структури займаються корупційними злочинами вищих посадових осіб, зловживанням у сфері податків, перевіркою майнових декларацій перших осіб держави, публічних осіб, їх близьких родичів. Законодавець гарантує правовий захист тому громадянину, який повідомляє щодо відомих йому корупційних зловживань відповідні структури [2].

Проведений аналіз міжнародних нормативно-правових актів у сфері боротьби з корупцією, юридичної практики провідних європейських країн дозволяє зазначити основні принципи щодо протидії корупції: професіоналізм і високий патріотизм керівників відповідної ланки; невідворотність покарань щодо корупційних дій; вільний доступ з боку громадських організацій до процесу прийняття управлінських рішень відповідними структурами; посилений контроль держави щодо діяльності вищих посадових осіб (публічне оприлюднення майнових декларацій); профілактика скоєння ко-

рупційних правопорушень; комплексний підхід під час оцінки корупційних ризиків тощо.

Список використаних джерел

1. Підбережник Н. Антикорупційна політика в країнах Західної Європи: досвід для України : збірник наукових праць. Київ, 2013. Вип. 37. С. 123–132.

2. Трепак В. М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. Київ, 2015. № 2(10). С. 233–246.

ДЕРЖАВНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ

Наталія ШАМРУК

Катерина ДЕНИСЕНКО

В Україні, як і в усьому світі, корупцію віднесено до основних політичних, економічних та соціальних проблем, вона визнана одним із найзагрозливіших явищ сучасності, яке є підґрунтям позанормативної діяльності органів державного управління, гальмує економічний розвиток, несе реальну загрозу конституційному та суспільному ладу та національній безпеці держави. Корупція підриває довіру до влади, паплюжить принципи права, справедливості та рівності перед законом, призводить до зростання рівня тіньової економіки і, як наслідок, падіння авторитету держави в міжнародній спільноті.

Аналізуючи антикорупційну політику України, слід виокремити основні чинники впливу на рівень корупції в державі:

непрозорість діяльності органів державної влади;

відсутність політичної волі щодо запобігання та протидії корупції і, як наслідок, неефективна участь у такій роботі правоохоронних структур та органів національної безпеки держави;

надмірний вплив окремих олігархічних груп на прийняття державних рішень та процедуру кадрових призначень;

низький рівень захисту права власності;

системне недотримання законодавства у сфері боротьби з корупцією, його недосконалість і суперечливість;

відсутність системності в роботі з виявлення корупції в органах державної влади;

відсутність дієвого публічного контролю за доходами та видатками вищих посадових осіб держави тощо.

Для ефективної антикорупційної політики України, на нашу думку, варто приділити увагу певним крокам:

усунення двозначності в трактуванні та прогалин у національному законодавстві, що забезпечить принцип законності та невідворотності покарання;

повне декларування державними службовцями як доходів, так і видатків;

скорочення кількості чиновницького апарату і, за рахунок скорочених посад, збільшення заробітної плати та забезпечення соціального захисту;

забезпечення повної незалежності судової гілки влади;

забезпечення реальної прозорості й інформаційної відкритості всіх гілок влади;

підвищення рівня правової освіти громадян і покращення їх матеріального стану;

широке застосування цифрових технологій в отриманні різного роду адміністративних послуг, що сприятиме зменшенню кількості особистих контактів громадян з чиновниками, спрощенню вирішення питань та ефективного моніторингу якості надання адміністративних послуг.

З вищевикладеного можна підсумувати, що подолання корупції можливе лише за наявності системного підходу та політичної волі держави на подолання корупції. Цілями антикорупційної політики в Україні має стати зниження рівня корупції та забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян, суспільства і держави від загроз, пов'язаних із корупцією. Реалізація вищезазначених заходів сприятиме формуванню дієвої антикорупційної політики, забезпеченню прозорості та відкритості державної влади та формування у суспільства довіри до влади та нетерпимості будь-яким виявам корупції.

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Ольга ШАРМАР

В умовах систематичного зростання рівня корупції для її ефективного запобігання доволі актуальним є питання удосконалення кримінального законодавства. Дослідженням проблемних питань корупційних злочинів займалися такі вчені, як: О. О. Дудоров, В. М. Киричко, В. О. Навроцький, В. І. Осадчий, А. В. Савченко, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, М. І. Хавронюк та ін. Однак низка питань потребує подальшого удосконалення.

Згідно зі ст. 1 Закону України від 14 жовтня 2014 р. “Про запобігання корупції” корупційне правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке Законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність. 31 жовтня 2003 р. ООН ратифікувала Конвенцію проти корупції, в якій передбачено, що корупційними злочинами необхідно визнати: 1) підкуп національних державних посадових осіб; 2) підкуп іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій; 3) розкрадання, неправомірне привласнення або інше нецільове використання майна державною посадовою особою; 4) зловживання впливом; 5) зловживання службовим становищем; 6) незаконне збагачення”; 7) підкуп у приватному секторі; 8) розкрадання майна в приватному секторі; 9) відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом.

У науці кримінального права вчені робили спроби визначити поняття корупційного злочину. У проєкті нового Кримінального кодексу пропонується передбачити, що корупційний злочин – такий, що характеризується двома обов’язковими ознаками складу злочину: а) неправомірною вигодою – як

метою, предметом або засобом його вчинення; б) незаконним використанням влади, службових чи інших повноважень або пов'язаних з ними можливостей, або впливом на прийняття рішення особою, наділеною владою, службовими чи іншими повноваженнями або пов'язаними з ними можливостями — як способом вчинення [1]. Ураховуючи положення чинного законодавства, проекту КК та наукові позиції корупційним кримінальним правопорушенням, визнати передбачене КК України суспільно небезпечне, винне діяння, яке полягає у зловживанні владою чи службовим становищем або впливі на прийняття рішення особою, наділеною владою, службовим становищем з метою одержання чи давання неправомірної вигоди.

Відповідно до примітки ст. 45 КК до корупційних кримінальних правопорушень законодавець відніс кримінальні правопорушення, передбачені ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368–369-2 КК.

Обов'язковою ознакою переважної більшості корупційних кримінальних правопорушень, зокрема тих, які передбачені ст. 191, 354, 357, 364, 364-1, 365-2, 368, 368-2, 368-3, 368-4, ч. 2 та 3 ст. 369-2 КК, є наявність корисливого мотиву, мети одержання неправомірної вигоди. Водночас деякі кримінальні правопорушення або взагалі в диспозиції статті не містять мети одержання неправомірної вигоди (ст. 210, 320 КК України) або не завжди вчиняються з метою одержання неправомірної вигоди (ст. 357 КК України), тому за своїм змістом не можуть бути корупційними [2, с. 89]. Наприклад, щоб частково виправити цю ситуацію диспозицію ст. 210 КК необхідно викласти в такій редакції: “Нецільове використання бюджетних коштів службовою особою з метою одержання неправомірної вигоди, а так само здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджет-

них призначень або з їх перевищенням всупереч Бюджетному кодексу України чи Закону про Державний бюджет України на відповідний рік, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах”. Або виключити ст. 210 КК з переліку корупційних кримінальних правопорушень. Також незрозуміло чим керувався законодавець, коли до переліку корупційних кримінальних правопорушень не включив ті діяння, які містять ознаки корупції, наприклад, ч. 3 ст. 160 “Підкуп виборця, учасника референдуму, члена виборчої комісії або комісії з референдуму” КК України.

З метою удосконалення положень Кримінального кодексу необхідно закріпити на законодавчому рівні поняття корупційного кримінального правопорушення, розширити перелік корупційних кримінальних правопорушень шляхом внесення до нього тих складів кримінальних правопорушень, які містять ознаки корупції, та виключення з цього переліку зі ст. 45 КК України кримінальних правопорушень, які не містять мети одержання неправомірної вигоди.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України (контрольний текст проекту станом на 29.03.2021) URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/08/12/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-25-07-2021-1.pdf> (дата звернення : 21.04.2021).
2. Шармар О. М. Проблемні питання класифікації корупційних проступків. *Юридична наука*. 2019. № 1. С. 85–92.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Юрій ШВАЛЮК

Олександра КАЗЬМІРЧУК

Анастасія ПІТЬКО

Як вони досягли цього? Таке питання виникає щоразу, коли ми чуємо, що деякі країни досягли суттєвих результатів на шляху подолання корупції. Аналіз міжнародного досвіду запобігання та протидії корупції свідчить про те, що станом на сьогодні вияви корупції стали тими чинниками, що створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку більшості країн світу, а також негативно впливають на всі сторони суспільного життя. Оцінюючи рівень корупції в світі, можна говорити про умовну градацію всіх країн на дві великі категорії: країни, які успішно справляються з проблемою корупції, та країни для яких корупція – нерозв’язна складність.

Жодна країна у світі сьогодні не може оголосити себе вільною від корупції. Однак окремим країнам вдається ефективно боротися з цим негативним явищем. Так, досить чітка й ефективна система боротьби з корупцією, яка спирається на дієву нормативно-правову базу та потужну підтримку суспільства, діє у Фінляндії. Згідно з положеннями кримінального кодексу Фінляндії за вчинення дій, які кваліфікуються як “корупція”, передбачено санкції від штрафу до ув’язнення строком до чотирьох років залежно від ступеня суспільної небезпеки злочину.

Досвід боротьби з корупцією у Німеччині та Словаччині свідчить про ефективність залучення громадськості. Зокрема, відомство кримінальної поліції федеральної землі Нижня Саксонія впровадило прийом анонімних повідомлень від громадян. Таке рішення було прийнято за результатами пілотно-

го проекту, під час якого за чотири місяці поліція розпочала кримінальні провадження у 124 випадках, з яких 30 % стосується справ щодо корупції.

Наприклад, Кримінальний кодекс Канади прирівнює хабарництво до порушення Конституції та акту державної зради. До кримінального покарання притягуються як особи, котрі отримали хабар, так і ті, що його дали. Норми конституційного права Канади спрямовані проти залежності парламенту від бізнесу, та проти використання депутатами службового становища з корисливою метою.

Серед спірних питань щодо міжнародних заходів протидії корупції можна назвати китайський досвід репресивних заходів. Для цього було створено Антикорупційний комітет, що займається розслідуванням злочинів, які віднесено до корупційних. Слід зазначити, що за низку видів корупції в Китаї передбачена смертна кара.

Широке міжнародне визнання отримав закон Південної Кореї “Про боротьбу з корупцією”. Відповідно до нього право починати розслідування корупційного діяння фактично надано кожному повнолітньому громадянину країни: головний антикорупційний орган зобов’язаний починати розслідування обвинувачень за будь-якою заявою.

Японський досвід боротьби з корупцією доводить, що відсутність єдиного кодифікованого акта, спрямованого на боротьбу з корупцією, не перешкоджає ефективному вирішенню проблеми. Антикорупційні норми містяться в багатьох національних законах. Пріоритетами Японії у сфері боротьби з корупцією стали: реформа фінансування політичних партій та компаній, реформа державної служби, заходи морального впливу на політиків з боку суспільства.

Узагальнюючи практику зарубіжних країн щодо запобігання та протидії корупції, вітчизняним владним інституціям необхідно продовжувати вдосконалювати антикорупційне законодавство відповідно до міжнародних стандартів,

змінювати адміністративні та управлінські механізми згідно з вимогами часу, формувати у суспільстві нетерпимість до цього явища та якомога ширше залучати до реалізації цієї політики громадськість.

Цей перелік є далеко невичерпним, а кожна країна вправді обирати свій метод антикорупційної політики. Проте варто пам'ятати, що ці заходи не будуть ефективними, допоки світове суспільство не зрозуміє, що корупція – це вірус, від якого надзвичайно важко позбутися. Він не поважає кордонів, і жодна країна чи спільнота не захищені від її поширення.

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Інна ШЕВЧУК

Реформування антикорупційного законодавства на засадах світових стандартів є логічним наслідком інтеграційних процесів України, засобом реалізації зобов'язань перед світовою спільнотою, покликане продовжити імплементацію кращого міжнародного досвіду у сфері запобігання та протидії корупції.

На міжнародному рівні Україна, на жаль, сприймається як країна з високим рівнем корупції як на центральному, так і на місцевому рівнях, оскільки її вплив як на суспільство, так і на державу має системний і комплексний характер та потребує глибокого дослідження цього явища і формування комплексу превентивних заходів.

Явище корупції стало загрозою і для економічної безпеки держави, оскільки його вплив веде до зниження міжнародного престижу й авторитету країни, руйнування морально-духовних засад суспільства, посилення бюрократизації та корумпованості органів влади, зростання рівня злочинності. З метою підтвердження зазначеної тези проаналізуємо індекс сприйняття корупції. За період 2012–2020 років індекс сприйняття корупції коливався від 25 балів (2013 р.) до 22 балів (2020 р.), що свідчить про систематичну роботу в частині протидії корупції в державі. Індекс України у 2020 році помітно зріс завдяки перезапуску Національного агентства з питань запобігання корупції з обрання керівника за участю представники міжнародної спільноти та запуску Вищого антикорупційного суду. Експерти також відмітили сповільнення зниження темпів імплементації судової реформи та тиск на антикорупційні органи [1].

У сфері економічної безпеки держави явище корупції призводить до виникнення й розвитку негативних явищ і процесів, зокрема: спотворює механізм ринкової конкуренції та сприяє виникненню монополістичних тенденцій в економіці; детермінує неефективний розподіл коштів державного бюджету; сприяє підвищенню цін на товари й послуги за рахунок так званих корупційних “накладних витрат”; детермінує існування та розвиток організованої злочинності й тіньової економіки.

За період 2012–2020 років рівень тінізації економіки України варіювався від 27 до 36 % до обсягу офіційного ВВП) із найнижчим показником у 2019 році – 27 % та найвищим у 2014 – 36 % [2]. Тобто третина національної економіки перебуває у тіні, результатом чого є низка негативних наслідків, серед яких: економічні (зменшення обсягів податкових надходжень до бюджетів; нерегульований розвиток економіки; зниження інвестиційної привабливості економіки; зниження конкурентоспроможності національної економіки); політичні (складність державного управління економікою; втрата довіри громадськості до державних інституцій; формування негативного міжнародного іміджу держави); соціальні (високий рівень стратифікації суспільства; відсутність соціальних гарантій; нездатність забезпечити населення якісними суспільними благами).

Цілісний механізм протидії корупції має містити такі складники: цілі протидії корупції, суб’єкти протидії корупції, форми протидії корупції та заходи протидії корупції. Серед основних заходів протидії та боротьби з корупцією варто виокремити: удосконалення нормативно-правової бази щодо посилення жорсткості та невідворотності покарання для осіб, які вчинили корупційні діяння; посилення політичної волі керівництва держави щодо викорінення корупції на всіх рівнях влади та в усіх її виявах; підвищення рівня громадської активності в питанні посилення контролю за діяльністю ор-

ганів влади; утвердження принципів справедливості та прозорості діяльності влади; продовження заходів з очищення влади з дотриманням конституційних принципів і прав людини [3].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що ефективність протидії корупції в умовах забезпечення економічної безпеки держави прямо залежить не тільки від оперативних та процесуальних спроможностей уповноважених суб'єктів, але і від пріоритетності заходів запобігання та етапів їх застосування.

Список використаних джерел

1. Індекс сприйняття корупції-2020. URL : <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryinyattya-koruptsiyi-2020/>
2. Тенденції тіньової економіки. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>
3. Шевчук І. В. Корупція – як ключова загроза національній безпеці в економічній сфері. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави* : збірник тез XXII щорічна звітна наукова конференція науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів (м. Хмельницький, 24 березня 2018 р.). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2018. С. 239–241.

ПОТЕНЦІАЛ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН І ФОРМУВАННЯ НУЛЬОВОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО КОРУПЦІЇ

Світлана ШУМОВЕЦЬКА

Проблематика запобігання та протидії корупції може бути предметом уваги не лише правоохоронців, але й, навіть першочергово, філософів, соціологів і педагогів. Саме вони можуть пояснити витoki цього явища, що стосується як сфери права, так і сфери аксіології та моралі. За В. Сухомлинським, усе залежить від того, “що є основним джерелом радості дитини, – чи те, що вона дістає від старших, чи те, що дає суспільству... Розніжені й розбещені індивідууми формуються тоді, коли в їхньому житті є єдина радість – радість споживання” [1, с. 426].

Історія збагачення у неправомірний спосіб така ж давня, як і історія людства. Вона тісно пов’язана з розумінням людиною добра і зла, призначення свого життя, його цінностей, бачення нею того, за Е. Фроммом [2], що означає “жити, щоб мати” чи “жити, щоб бути”. В українському суспільстві ці проблеми посилюються також радянським спадком “відбирання” у багатих та “рівності у бідності”. Якщо кілька поколінь українців жили за принципом виживання, то тепер вони наближаються до світового тренду – життя заради задоволення, але без урахування того, якою є ціна всіх матеріальних набутків та що, власне, означає життєвий успіх. Нерозуміння смислу свого буття, призначення людини у світі, обмеження свого існування тільки життєвими насолодами – ось ціннісні витoki корупційних дій.

Зрозуміти свої життєві орієнтири, сутність життєвого успіху, що не всуціль залежить від фінансових можливостей, досягнути всю багатогранність буття молода людина зможе через вивчення гуманітарних наук. Саме гуманітарні науки пропонують нові варіанти життєвих цінностей, узагальнюють спосіб мислення, допомагають визначитися з місцем лю-

дини в світі та загалом у світобудові, зрозуміти сенси своїх дій, досвід інших людей та людства загалом.

Гуманітарне знання дає можливість орієнтуватися у світі, у смислі того, що відбувається, допомагає зрозуміти, для чого людина живе та взаємодіє з іншими. Це пов'язано з тим, що предмет гуманітарного знання – поняття “сене” і “цінність”, які є передумовою розуміння людського буття. У гуманітарних науках основна увага спрямована на особистість, на її розуміння добра і зла. У такий спосіб гуманітарні дисципліни допомагають ознайомити майбутніх фахівців з різними варіантами відповідей на фундаментальні проблеми буття.

Час навчання – це період становлення особистості, формування характеру і світоглядних позицій, коли закладаються основи моделей поведінки і спілкування людини. Саме тому вивчення гуманітарних дисциплін необхідне для належного вибору майбутніми офіцерами-прикордонниками соціально-значущих цінностей, розуміння відповідальності за свої рішення і слова, бачення найважливіших орієнтирів свого життя, пов'язаних з матеріальними і духовними цінностями.

Отже, для формування у майбутніх захисників кордону нульової толерантності до корупції необхідно задіювати потенціал гуманітарних дисциплін. Вивчаючи історичний досвід людства, світ культури і людини, майбутні офіцери-прикордонники набуватимуть адекватного сприйняття складних життєвих ситуацій, готовності долати труднощі та відповідати за свої вчинки.

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Рад. шк., 1976. Т. 1. 654 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book (дата звернення: 07.07.2021).
2. Фромм Е. Мати чи бути? / пер. з нім. О. Михайлова та А. Буряк. Київ : Укр. письм., 2010. 222 с.

КЛАСИФІКАЦІЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Володимир ЮСУПОВ

Кримінальний кодекс (КК) України у примітці до ст. 45 визначає корупційні правопорушення. Зокрема, це злочини, передбачені ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 368-5, 369, 369-2 КК України. Крім цього, у другому абзаці примітки зазначено про кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, що передбачено статтями 366-2, 366-3 КК України.

Отже, законодавець визначив дві загальні класифікаційні групи корупційних правопорушень: корупційні кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією.

Аналіз відповідних протиправних діянь дозволив запропонувати їх класифікацію.

За суб'єктом вчинення корупційних злочинів: а) ті, що вчиняються службовими особами (військовими службовими особами); б) ті, що можуть вчинятися загальним суб'єктом злочину (ст. 354, 365-2, 366-2, 366-3, 368-3, ч. 1–2 ст. 368-4, 369, 369-2 КК України); в) правопорушення, що вчиняються спеціальним суб'єктом – аудитором, нотаріусом, оцінювачем, іншою особою, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг (ч. 3–4 ст. 368-4 КК України).

Відповідно до такого елементу кримінально-правової та криміналістичної характеристики, як спосіб вчинення, корупційні правопорушення класифікуються:

1) на правопорушення, що вчиняються шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 КК України);

2) власне корупційні злочини, вчинені будь-яким способом (ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 366-2, 366-3, 368, 368-3, 368-4, 368-5, 369, 369-2 КК України).

За предметом злочинного посягання корупційні правопорушення можуть бути: а) із загальним предметом (ст. 191, 354, 364, 364-1, 368 КК України); б) із спеціальним предметом (ст. 210, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 КК України).

Відповідно до необхідності використання спеціальних знань для встановлення розміру заподіяної шкоди та ступеня тяжкості наслідків:

1) визначення вартості майна, здобутого злочинним шляхом (ч. 4, 5 ст. 191 КК України);

2) встановлення розміру бюджетних коштів (ч. 1, 2 ст. 210 КК України);

3) з'ясування грошового еквівалента шкоди та наслідків (ст. 364, 364-1, 365-2 КК України);

4) встановлення розміру недостовірних відомостей у декларації (ст. 366-2 КК України);

5) встановлення розміру неправомірної вигоди або незаконного збагачення (ст. 368, 368-3, 368-4, 368-5, 369, 369-2 КК України).

Класифікація корупційних правопорушень дозволяє розмежувати етапи злочинної діяльності, запропонувати рекомендації з проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням суб'єкта і способу корупційного діяння та інших обставин. Запропонована й інші класифікації за кримінально-правовими та криміналістичними ознаками висвітлюють властивості та зв'язки між елементами корупційного правопорушення, допомагають здійснити правильну кваліфікацію протиправних діянь, розмежовувати їх.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

АБЛЯЗОВ Денис – кандидат юридичних наук, Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, м. Черкаси.

АГУДАЛІЧЕВ Максим – Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

АДАМЧУК Олександр – кандидат психологічних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

АНДРОЩУК Олександр – доктор технічних наук, професор, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

АНДРОЩУК Олена – кандидатка психологічних наук, старша наукова співробітниця, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

АНДРУШКО Володимир – кандидат військових наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

АРЗЯНЦЕВА Дар'я – кандидатка економічних наук, доцентка, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький; Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

БАЛАЦЬКА Ольга – кандидатка юридичних наук, Національний університет “Острозька академія”, м. Острог.

БАСАЛИК Сергій – кандидат юридичних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

БАСАРАБ Олександр – кандидат технічних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

БАСАРАБ Ольга – кандидатка юридичних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

БІЛЕЦЬКИЙ Вячеслав – кандидат наук з державного управління, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

БОБИК Олександр – Житомирський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, м. Житомир.

БОБКО Артем – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

БОВОКАЛ Олена – Київський фаховий коледж туризму та готельного господарства, м. Київ.

БОГУН Вікторія – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

БОЙКО Вадим – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

БОМБЕРГЕР Інна – кандидатка юридичних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

БОЧАРОВ Сергій – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

БРИСКОВСЬКА Оксана – кандидатка юридичних наук, старша наукова співробітниця, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

БУРАК Марія – кандидатка юридичних наук, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

БУСОЛ Олена — докторка юридичних наук, старша наукова співробітниця, Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України, м. Київ.

БУТЕНКО Олексій — кандидат юридичних наук, Національна академія Служби безпеки України, м. Київ.

ВАСИЛИНЧУК Віктор — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

ВИСОЦЬКИЙ Павло — Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів.

ВИЧАВКА Валерій — доктор філософії, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ВОЛОШИН Володимир — Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ГАВДЬО Юрій — кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, Національна академія Служби безпеки України, м. Київ.

ГАВРІК Роман — кандидат юридичних наук, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

ГАНАБА Світлана — докторка філософських наук, професорка, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ГАНЬБА Олег — доктор юридичних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ГЕРАСИМЧУК Олег — кандидат юридичних наук, доцент, Національний університет “Острозька академія”, м. Острог.

ГЕРМАН Людмила — кандидатка психологічних наук, Національна академія Служби безпеки України, м. Київ.

ГМИРЯ Владислав — Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ГНЄТНЄВ Максим — кандидат юридичних наук, доцент, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ГОЛОВКІН Богдан — доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків.

ГРИГА Марія — кандидатка юридичних наук, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

ГУБСЬКИЙ Павло — Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ГУСАК Андрій — кандидат юридичних наук, доцент, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк.

ГУСАК Оксана — Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ.

ДАНИЛЕВСЬКИЙ Андрій — кандидат юридичних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Маріуполь.

ДАРМАНСЬКА Ірина — докторка педагогічних наук, доцентка, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький.

ДЕМЧИК Надія — кандидатка юридичних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ДЕНИСЕНКО Катерина – кандидатка наук з державного управління, доцентка, Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів.

ДЕНИСЮК Олександр – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ДЕРЕВ'ЯНКО Тетяна – кандидатка психологічних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ДИЯК Вадим – доктор педагогічних наук, доцент, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ЄРМАК Олексій – кандидат юридичних наук, Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів.

ЄРЬОМЕНКО Віталій – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ЖУК Олена – кандидатка юридичних наук, старша наукова співробітниця, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

ЗАЛУГОВСЬКА Ганна – Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів.

ЗАРАДЮК Зоряна – кандидатка юридичних наук, доцентка, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк.

ЗАХАРКЕВИЧ Наталія – кандидатка економічних наук, доцентка, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький; Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ІВАНЧИК Ігор – кандидат юридичних наук, Управління запобігання корупції МВС України, м. Київ.

ІВАШКОВА Тетяна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ІГНАТ Аліна – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

КАЗЬМІРЧУК Олександра – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

КАЛЕНІЧЕНКО Лідія – докторка юридичних наук, професорка, Головне управління Національної поліції в Харківській області, м. Харків.

КАРЕЛІН Владислав – доктор юридичних наук, Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів.

КАРПАНАСЮК Ольга – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

КАТЮК Ігор – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

КИРИЧЕНКО Вікторія – Національний авіаційний університет, м. Київ.

КОВАЛЕНКО Вікторія – Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

КОВАЛЬСЬКА Поліна – Територіальне відокремлене відділення “Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби”, Хмельницька область, с. Давидківці.

КОГУТ Ольга – кандидатка юридичних наук, доцентка, Хмельницький національний університет, м. Хмельницький.

КОЗАЧЕНКО Ганна – докторка економічних наук, професорка, заслужена діячка науки і техніки України, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

КОЛБ Олександр — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків.

КОЛОДЯЖНИЙ Максим — кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, м. Харків.

КОНОПАЦЬКА Вікторія — Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

КОПОТУН Ігор — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, Академія ГУСПОЛ, Чеська Республіка, м. Коновіце.

КОРНІЙЧУК Максим — Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

КОРОЛЬОВ Василь — кандидат юридичних наук, доцент, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

КОРЧЕВ Володимир — кандидат військових наук, старший науковий співробітник, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

КОРЧОВА Ірина — Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернівці.

КРИВИЙ Ігор — кандидат військових наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

КРИВЦУН Сергій — Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків.

КРИЖНА Валентина — кандидатка юридичних наук, старша наукова співробітниця, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

КРИШЕВИЧ Ольга — кандидатка юридичних наук, професорка, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

КУЗНЄЦОВА Людмила — кандидатка юридичних наук, Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, м. Черкаси.

КУЛИК Ярослав — Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернівці.

КУРИЛЮК Юрій — доктор юридичних наук, доцент, Адміністрація Державної прикордонної служби України, м. Київ.

КУЦЕНКО Андрій — Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

КУЦЕНКО Анна — Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

КУЧАК Олена — Київський фаховий коледж туризму та готельного господарства, м. Київ.

КУШНІР Віталій — Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

КУШНІР Дмитро — Адміністрація Державної прикордонної служби України, м. Київ.

ЛАРІОНОВА Інна — Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків.

ЛІТВІН Юрій — кандидат юридичних наук, доцент, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ЛОТИШ Тетяна — Національний університет “Острозька академія”, м. Острог.

ЛУЦЕНКО Мар'ян – кандидат юридичних наук, Департамент контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки Служби безпеки України, м. Київ.

ЛЮШНЕНКО Софія – Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

МАЗУР Валентин – доктор військових наук, професор, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

МАРЧЕНКО Олена – Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

МАСЛОВСЬКИЙ Олександр – Територіальне відокремлене відділення “Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби”, Хмельницька область, с. Давидківці.

МАТЮШЕНКО Олена – кандидатка наук з державного управління, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

МАХЛАЙ Олександр – кандидат психологічних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

МІРОШНІЧЕНКО Валентина – докторка педагогічних наук, професорка, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

МОЗОЛЬ Вікторія – кандидатка юридичних наук, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

МОРОЗОВА Людмила – докторка філософських наук, професорка, Вінницький кооперативний інститут, м. Вінниця.

МОРОЗОВА Ольга – кандидатка юридичних наук, Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця.

МУЗИКА Віталій – Територіально відокремлене відділення “Білоцерківська філія Академії Державної пенітенціарної служби”, м. Біла Церква.

МУЗИКА Марія – кандидатка юридичних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

НЕСТЕРЕНКО В’ячеслав – Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів.

НЕТЕСА Наталія – кандидатка юридичних наук, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, м. Харків.

НІКІТЮК Максим – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

НІКОЛАЄНКО Тетяна – докторка юридичних наук, професорка, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

НІКОЛАЙЧУК Тетяна – Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса.

ОЛЕКСІЄНКО Станіслав – доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, Адміністрація Державної прикордонної служби України, м. Київ.

ОРЛОВСЬКА Наталя – докторка юридичних наук, професорка, Одеський національний морський університет, м. Одеса.

ПАНОВА Світлана – Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, м. Харків.

ПАШКОВСЬКА Марина – кандидатка юридичних наук, старша наукова співробітниця, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

ПЕНЬКОВ Сергій – доктор юридичних наук, професор кафедри права, Дніпровський гуманітарний університет, м. Дніпро.

ПЕТРЕЧЕНКО Світлана – кандидатка юридичних наук, доцентка, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ПІТЬКО Анастасія – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ПОКОТИЛО Олександр – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ПОПЛАВСЬКА Аліна – Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернівці.

ПОРЯДКО Андрій – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ПРИЙМАК Людмила – Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

ПРИТУЛА Анатолій – доктор юридичних наук, Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса.

ПРОГОНЮК Микола – Національна академія Служби безпеки України, м. Київ.

ПУЗИРЬОВ Михайло – доктор юридичних наук, Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернівці.

РАЖИК Аліна – Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

РИБКА Дмитро – Національна академія Служби безпеки України, м. Київ.

РОМАНЕНКО Ірина – кандидатка юридичних наук, Національна академія Служби безпеки України, м. Київ.

РУДИК Микола – кандидат юридичних наук, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

СЕМЕНИШИНА-ФІГОЛЬ Богдана – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

СИСОСВА Вікторія – кандидатка юридичних наук, Національний авіаційний університет, м. Київ.

СКУЙБІДА Катерина – Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

СЛИНЬКО Дмитро – доктор юридичних наук, Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків.

СОЛОНЕНКО Олег – кандидат юридичних наук, доцент, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

СТЕПАНОВА Юлія – кандидатка юридичних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

СТОРОЖИЛОВ Гліб – Київський фаховий коледж архітектури, будівництва та управління, м. Київ.

СТОРОЖИЛОВ Пилип – Київський фаховий коледж комп'ютерних технологій та економіки Національного авіаційного університету, м. Київ.

СТОРОЖИЛОВА Уляна – кандидатка економічних наук, доцентка, Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків.

СТРЕЛЬБИЦЬКИЙ Михайло – доктор технічних наук, професор, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ТАЙБИШЛАК Деніель – Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, м. Черкаси.

ТИМОШЕНКО Любов – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ТИЩУК Віктор – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ТКАЧЕНКО Олександр – кандидат юридичних наук, доцент, Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернівці.

ТОРІЧНИЙ Вадим – доктор наук з державного управління, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ТУРУТА Олена – кандидатка юридичних наук, доцентка, Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків.

ТУШКО Клавдія – докторка педагогічних наук, доцентка, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

УЛАСОВСЬКИЙ Денис – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ФАРІОН Олег – доктор військових наук, доцент, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ФІЛЯНІНА Людмила – кандидатка юридичних наук, доцентка, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро.

ФЕДОРОВСЬКА Наталія – Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

ФРАДИНСЬКИЙ Олександр — кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник, Університет економіки і підприємництва, м. Хмельницький.

ФРАНЧУК Юлія — Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

ХАЛИМОН Сергій — доктор юридичних наук, професор, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ХВЕСІК Ян — Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ХІМІЧ Валерій — Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ХЛІВНЮК Ольга — Адміністрація Державної прикордонної служби України, м. Київ.

ХУТОРЯНСЬКИЙ Олександр — Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ЦАРЕНКО Ольга — кандидатка юридичних наук, доцентка, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ЧЕРНИШ В'ячеслав — Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів.

ЧОРНИЙ Артем — кандидат психологічних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ШАМРУК Наталія — кандидатка юридичних наук, доцентка, Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів.

ШАРМАР Ольга – кандидатка юридичних наук, доцентка, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

ШВАЛЮК Юрій – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ШЕВЧУК Інна – докторка наук з державного управління, доцентка, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

ШИРОКА Юлія – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ШУМОВЕЦЬКА Світлана – докторка педагогічних наук, доцентка, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ЮРИЧИНА Ірина – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

ЮСУПОВ Володимир – доктор юридичних наук, професор, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ.

Зміст

Організаційний комітет конференції.....	3
Передмова	5

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Заступник Голови Державної прикордонної служби України, генерал-майор Сергій СЕРДЮК	6
Ректор Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, генерал-майор Олександр ЛУЦЬКИЙ	9
Начальник Управління запобігання корупції Міністерства внутрішніх справ України Анатолій ФОДЧУК.....	11
Директорка Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України Владислава БАТИРГАРЕСВА.....	13
Ректор Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова Олег ОМЕЛЬЧУК	15
Ректор Академії Державної пенітенціарної служби, полковник внутрішньої служби Олексій ТОГОЧИНСЬКИЙ....	16
Тимчасово виконуючий обов'язки ректора Донецького державного університету внутрішніх справ Олександр КУРАКІН	18
Проректор Національної академії внутрішніх справ, полковник поліції Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ	19
Проректор з науково-педагогічної роботи Національного університету “Острозька академія” Дмитро ШЕВЧУК	21
<i>АБЛЯЗОВ Денис</i> Становлення джерельної бази щодо протидії корупції.....	23

АГУДАЛІЧЕВ Максим

Сучасний стан та проблемні питання
щодо запобігання та протидії корупції в Україні 25

АДАМЧУК Олександр

Щодо проблеми формування антикорупційної культури
майбутніх офіцерів-прикордонників 27

АНДРОЩУК Олександр, АНДРОЩУК Олена

Оцінка ризику причетності до корупційної діяльності
посадових осіб із застосуванням нечіткої логіки 28

АНДРУШКО Володимир, БОЙКО Вадим, БОГУН Вікторія

Соціальний захист військовослужбовців та його вплив
на запобігання та протидію корупції 31

АРЗЯНЦЕВА Дар'я, ЗАХАРКЕВИЧ Наталя

Використання непрямих методів контролю майнового
становища особи як засіб подолання корупції 34

БАЛАЦЬКА Ольга

Вплив корупційних ризиків у судовій системі України
на реалізацію права особи на доступ до правосуддя 37

БАСАЛИК Сергій, ВОЛОШИН Володимир

Принцип дотримання прав і свобод людини
в оперативно-розшуковій діяльності у протидії корупції 40

БАСАРАБ Ольга, БАСАРАБ Олександр, ЛАРІОНОВА Інна

Електронний документообіг як один зі способів
запобігання корупції в державних органах..... 42

БОБИК Олександр

Щодо антикорупційних заходів у діяльності експертної служби
Міністерства внутрішніх справ України..... 44

БОБОКАЛ Олена, КУЧАК Олена

Поняття корупції, її сутність та характеристика
корупційної злочинності 46

БОМБЕРГЕР Інна

Особливості обмежень щодо сумісництва та суміщення
з іншими видами діяльності в Державній прикордонній
службі України 51

БОЧАРОВ Сергій

Основні аспекти підвищення ефективності протидії
корупційним виявам у системі держслужби України 55

БРИСКОВСЬКА Оксана

Вплив пандемії коронавірусу на зростання корупції у світі..... 57

БУРАК Марія

Корупційні ризики у сфері земельних правовідносин 59

БУСОЛ Олена

Проблеми врегулювання конфлікту інтересів
у законодавчій гілці влади..... 62

БУТЕНКО Олексій

Правові аспекти використання поліграфа як засобу
превенції корупції у секторі безпеки і оборони України 65

ВАСИЛИНЧУК Віктор, ІВАНЧИК Ігор,

СЕМЕНИШИНА-ФІГОЛЬ Богдана

Забезпечення реалізації вимог Закону України
“Про запобігання корупції” у частині викривачів корупції 67

ВИСОЦЬКИЙ Павло

Корупція у Збройних Силах України 76

ВИЧАВКА Валерій, ГМИРЯ Владислав, ШИРОКА Юлія

Проблеми інституту викривачів 79

ГАВДЬО Юрій

Досвід Європейського Союзу у протидії корупції:
окремі аспекти..... 82

ГАВРІК Роман, ДЕМЧИК Надія

Моделі органів з попередження та протидії корупції:
європейський досвід 85

ГАВРІК Роман, ПЕТРЕЧЕНКО Світлана

Проблематика визначення адміністративно-правового статусу
спеціалізованої антикорупційної прокуратури 87

ГАНАБА Світлана

Конвенція протидії корупції ООН:
стратегії розвитку антикорупційної політики 90

ГАНЬБА Олег

Запобігання корупції як пріоритетний напрям антикорупційної політики Державної прикордонної служби України..... 93

ГЕРАСИМЧУК Олег

Морально-правовий вимір запобігання корупції 96

ГОЛОВКІН Богдан, КОЛБ Олександр

Сучасний стан кримінальних правопорушень, що вчиняються персоналом колоній, та їх вплив на правопорядок в Україні.... 99

ГРИГА Марія

Окремі аспекти досвіду Франції у сфері протидії корупції 102

ГУСАК Оксана, ГУСАК Андрій

Щодо альтернативних способів врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності 105

ДАНИЛЕВСЬКИЙ Андрій, КОРЧЕВ Володимир

Бездіяльність працівника правоохоронного органу щодо незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей як корупційне кримінальне правопорушення..... 108

ДАРМАНСЬКА Ірина, ШВАЛЮК Юрій

Сучасний стан реалізації політики держави з питань запобігання та протидії корупції в Україні 112

ДЕРЕВ'ЯНКО Тетяна

Щодо окремих питань створення системи запобігання і протидії корупції..... 115

ДИЯК Вадим

Значення антикорупційної політики у Державній прикордонній службі України 117

ЄРМАК Олексій

До питання про визначення поняття корупційного кримінального правопорушення в кримінальному законодавстві України 118

ЄРЬОМЕНКО Віталій, ГНЄТНЄВ Максим

Сучасний стан та проблемні питання в запобіганні та протидії корупції в Україні..... 121

ЖУК Олена

Ризики та наслідки поширення корупції для держави
і суспільства в Україні 124

ЗАЛУГОВСЬКА Ганна, ТКАЧЕНКО Олександр

Низький соціальний захист персоналу Державної
кримінально-виконавчої служби України як детермінант
корупційних ризиків у пенітенціарній системі України 127

ЗАРАДЮК Зоряна

Запобігання корупції в установах виконання покарань 129

ІГНАТ Аліна, ЮРИЧИНА Ірина

Окремі питання щодо діяльності Національного
антикорупційного бюро України під час боротьби
з корупцією 132

КАЛЄНІЧЕНКО Лідія, СЛИНЬКО Дмитро

Соціально-правова характеристика корупції 134

КАРЕЛІН Владислав

До питання застосування поліграфа
як ефективного засобу запобігання корупційним
кримінальним правопорушенням 136

КАРПАНАСЮК Ольга, ЮРИЧИНА Ірина

Аналіз індексу сприйняття корупції в Україні
та основні напрями її подальшого запобігання..... 139

КОВАЛЕНКО Вікторія

Сучасний стан та проблемні питання в запобіганні
та протидії корупції в Україні 142

КОВАЛЬСЬКА Поліна

Конфлікт інтересів 144

КОГУТ Ольга

До питання про формування антикорупційної політики..... 147

КОЛОДЯЖНИЙ Максим

Корупція у сфері дорожнього руху та експлуатації
транспортів в Україні..... 150

КОНОПАЦЬКА Вікторія, КОЗАЧЕНКО Ганна

Сприяння країн Європейського Союзу
у боротьбі з корупцією 153

КОПОТУН Ігор, РУДИК Микола

Стан корупції в місцях несвободи як наслідок запровадження
платних камер у слідчих ізоляторах України 157

КОРНІЙЧУК Максим

Судова влада у боротьбі з корупцією 160

КОРОЛЬОВ Василь

Щодо недосконалості інституту викривачів 163

КОРЧОВА Ірина

Окремі питання запобігання корупції під час здійснення
державного нагляду (контролю) у сфері техногенної
та пожежної безпеки 165

КРИВИЙ Ігор, УЛАСОВСЬКИЙ Денис, БОБКО Артем

Окремі аспекти щодо впливу корупційних ризиків
у діяльності Державної прикордонної служби України 168

КРИВЦУН Сергій, ТУРУТА Олена

Проблеми виникнення корупції у сфері освіти в Україні 171

КРИЖНА Валентина

Роль Національного агентства з питань запобігання корупції
в механізмі захисту викривачів 174

КРИШЕВИЧ Ольга, МАТЮШЕНКО Олена

Проблемні питання протидії корупції
на державному рівні 177

КУЗНЕЦОВА Людмила, ТАЙБИШЛАК Деніель

Щодо питання загальної характеристики
корупційних злочинів 179

КУЛИК Ярослав

Міністерство молоді та спорту України як суб'єкт
запобігання корупції 181

КУРИЛЮК Юрій

Поняття корупційної злочинності прикордонників 184

КУШНІР Дмитро

Поліграф як один із інструментів боротьби з корупцією
в секторі безпеки та оборони 185

ЛОТИШ Тетяна

Корупційні ризики на етапі ухвалення судового рішення
у кримінальному процесі..... 187

ЛУЦЕНКО Мар'ян

Щодо застосування “цивільної конфіскації”
у протидії корупції 190

ЛЮШНЕНКО Софія, СОЛОНЕНКО Олег

Інститут антикорупційних уповноважених:
функціональний аспект..... 193

МАЗУР Валентин, СТРЕЛЬБИЦЬКИЙ Михайло, КАТЮК Ігор

Боротьба з корупцією – пріоритет
українського суспільства..... 196

МАРЧЕНКО Олена

Адміністративна діяльність державної інспекції архітектури
та містобудування щодо протидії корупції
у сфері містобудування 198

МАСЛОВСЬКИЙ Олександр

Доброчесність та прозорість як основні інструменти
профілактики корупційних правопорушень
в органах державної влади..... 200

МАХЛАЙ Олександр, БІЛЕЦЬКИЙ Вячеслав

Принцип верховенства права в оперативно-розшуковій
діяльності як засаднича основа протидії корупції 203

МІРОШНІЧЕНКО Валентина, ТУШКО Клавдія

Щодо проблеми формування антикорупційної стратегії
у Державній прикордонній службі України 205

МОЗОЛЬ Вікторія

Перевірка поліцейських на доброчесність як один
з основних пріоритетів держави 206

МОРОЗОВА Людмила, МОРОЗОВА Ольга

Конфлікт інтересів як корупційна складова діяльності
органів державної влади..... 209

МУЗИКА Віталій

Сприяння культурі законності у громадянському суспільстві
як напрям запобігання корупції 211

<i>МУЗИКА Марія, КУШНІР Віталій</i> Удосконалення напрямів запобігання та протидії корупції в Україні	214
<i>МУЗИКА Марія, НІКІТЮК Максим</i> Корупційні ризики у діяльності державних органів України.....	217
<i>МУЗИКА Марія, ПОКОТИЛО Олександр</i> Сучасний стан та проблемні питання щодо запобігання та протидії корупції в Україні	219
<i>МУЗИКА Марія, ХУТОРЯНСЬКИЙ Олександр</i> Проблеми й перспективи запобігання та протидії корупції в Україні	222
<i>НЕСТЕРЕНКО В'ячеслав</i> Кримінально-виконавча характеристика військовослужбовців, засуджених за корупційні правопорушення	225
<i>НЕТЕСА Наталія</i> Щодо основних сучасних корупційних викликів національній безпеці України	229
<i>НІКОЛАЄНКО Тетяна</i> До питання унормування корупційних кримінальних правопорушень	232
<i>НІКОЛАЙЧУК Тетяна</i> Персоналізація трудових відносин як інструмент боротьби з корупцією у сфері природно-заповідного фонду України	235
<i>ОЛЕКСІЄНКО Станіслав, ГЕРМАН Людмила</i> Комунікативна складова професійної діяльності антикорупційних уповноважених	238
<i>ОРЛОВСЬКА Наталя, СТЕПАНОВА Юлія</i> Нормативно-правова основа запобігання корупційним кримінальним правопорушенням у Державній прикордонній службі України	242
<i>ПАНОВА Світлана</i> Корупція під час отримання посвідчення на право керування транспортними засобами	245

ПАШКОВСЬКА Марина

Перспективи розвитку інституту викривачів 248

ПЕНЬКОВ Сергій

Міжнародний досвід криміналізації
незаконного збагачення 252

ПОПЛАВСЬКА Аліна

Слідчий Національної поліції
як суб'єкт запобігання корупції 256

ПОРЯДКО Андрій, ІВАШКОВА Тетяна

Актуальні питання захисту прав викривачів 258

ПРИЙМАК Людмила

Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії корупції
(досвід країн-членів НАТО, ЄС) 261

ПРИТУЛА Анатолій

Антикорупційні інструменти в діяльності
прикордонної служби Польщі 263

ПУЗИРЬОВ Михайло

Індивідуально-профілактичні заходи запобігання
корупційним кримінальним правопорушенням
у Державній кримінально-виконавчій службі України 265

РАЖИК Аліна, СОЛОНЕНКО Олег

Стандарти Європейського Союзу у сфері запобігання
та протидії корупції 267

РИБКА Дмитро

Щодо допустимості доказів, отриманих під час проведення
негласних слідчих (розшукових) дій, що пов'язані
із втручанням у приватне спілкування 270

РОМАНЕНКО Ірина, ПРОГОНЮК Микола

Актуальні проблеми притягнення особи
до відповідальності за адміністративні правопорушення,
пов'язані з корупцією 272

СИСОЄВА Вікторія, КИРИЧЕНКО Вікторія

Сучасний стан корупції у сфері охорони здоров'я
та державна політика щодо її протидії 275

СКУЙБІДА Катерина

Міжнародна практика впровадження державного
внутрішнього фінансового контролю..... 278

СТЕПАНОВА Юлія, ЛІТВІН Юрій

Деякі шляхи удосконалення кримінального законодавства
щодо запобігання кримінальним правопорушенням
у сфері службової діяльності..... 280

*СТОРОЖИЛОВА Уляна, СТОРОЖИЛОВ Пилип,
СТОРОЖИЛОВ Гліб*

Кроки ліквідації корупції в Україні..... 283

ТИМОШЕНКО Любов

Визначення суб'єктивної сторони при кваліфікації
корупційних кримінальних правопорушень 285

ТИЩУК Віктор

Окремі заходи щодо запобігання та протидії корупції
у діяльності державних органів України 287

ТОРІЧНИЙ Вадим

Державна інформаційна політика як пріоритетний
напрямок протидії корупції 290

ФАРІОН Олег

Забезпечення безпеки державного кордону України
за рахунок застосування системи ідентифікаторів
корупційних правопорушень 292

ФЕДОРОВСЬКА Наталія

Особливості формування антикорупційної
стійкості поліцейських 294

ФІЛЯНІНА Людмила

Чи можливо створити дієву модель запобігання корупції? 298

ФРАДИНСЬКИЙ Олександр

Соціальний захист митників як запорука
подолання корупції: історичний екскурс..... 302

ФРАНЧУК Юлія

Антикорупційна політика: процес формування
та її реалізація в Україні 305

<i>ХАЛИМОН Сергій, ХІМІЧ Валерій, ДЕНИСЮК Олександр</i> Вивчення ставлення до викривачів корупції серед курсантів-прикордонників	309
<i>ХЛІВНЮК Ольга</i> Сучасний стан та перспективи розбудови ефективної системи запобігання корупції в Державній прикордонній службі України	314
<i>ЦАРЕНКО Ольга, КУЦЕНКО Андрій, КУЦЕНКО Анна</i> Тотальний фінансовий контроль як основний метод запобігання та припинення одного із видів корупції (надання та отримання неправомірної вигоди).....	318
<i>ЦАРЕНКО Ольга, ХВЕСІК Ян, ГУБСЬКИЙ Павло</i> Перспективи та проблеми розвитку інституту викривачів корупції в Україні	320
<i>ЧЕРНИШ В'ячеслав</i> Окремі аспекти практичної реалізації загальносоціальних заходів запобігання зловживанню повноваженнями особами, які надають публічні послуги.....	322
<i>ЧОРНИЙ Артем</i> Міжнародний досвід європейських країн у сфері запобігання і протидії корупції.....	325
<i>ШАМРУК Наталія, ДЕНИСЕНКО Катерина</i> Державна антикорупційна політика: основні проблеми та напрями протидії	328
<i>ШАРМАР Ольга</i> Поняття та класифікація корупційних кримінальних правопорушень	330
<i>ШВАЛЮК Юрій, КАЗЬМІРЧУК Олександра,</i> <i>ПІТЬКО Анастасія</i> Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії корупції.....	333
<i>ШЕВЧУК Інна</i> Протидія корупції в умовах забезпечення економічної безпеки держави	336

ШУМОВЕЦЬКА Світлана

Потенціал гуманітарних дисциплін і формування
нульової толерантності до корупції 339

ЮСУПОВ Володимир

Класифікація корупційних правопорушень,
передбачених Кримінальним кодексом України 341

Відомості про авторів 343

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

**Тези І Всеукраїнської науково-практичної конференції
(28 жовтня 2021 року)**

Коректори: О. Л. Грицева, О. В. Коломійчук, І. М. Бабина

Комп'ютерна верстка С. І. Мороз

Відповідальність за достовірність фактів та інших даних несуть автори

Здано до набору 07.10.2021. Підписано до друку 28.10.2021

Формат 60×84/16. Гарнітура SchoolBook.

Ум. друк. арк. 21,51. Обл.-вид. арк. 22,20

Видавництво Національної академії

Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3010 від 22.10.2007